

مطالعه و عارضه یابی «ضوابط و معیارهای
استقرار واحدها و فعالیتهای صنعتی و
تولیدی» و ارائه پیشنهادات اصلاح و بهبود

پیش از چاپ غیر ضروری این سند

بمحیط زیست می‌دهد

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

پائیز و زمستان ۱۳۹۷

مطالعه و عارضه یابی «ضوابط و معیارهای استقرار واحدها و فعالیتهای صنعتی و تولیدی»
و ارائه پیشنهادات اصلاح و بهبود رویه موجود
اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

عنوان سند: مطالعه و بررسی «ضوابط و معیارهای استقرار واحدها و فعالیتهای صنعتی و تولیدی»، عارضه
یابی و ارائه پیشنهادات اصلاح و بهبود رویه موجود

تاریخ قرارداد: ۲۲/مهر/۹۷ لغایت ۲۳/اسفند/۹۷

ویرایش نخست (پیش نویس تأیید نشده): ۲۲/بهمن/۱۳۹۷

ویرایش دوم: ۱۸/اسفند/۱۳۹۷

مدیر پروژه: ماهرک صبورى علمدارى

سرپرست مطالعه و مشاور فنى: بهزاد رئیسیان

تأیید / تصویب	مرور	تهیه
		گزارش نهایی (پیش نویس) / ویرایش نخست ۲۲/بهمن/۹۷
		ویرایش دوم / (اصلاح با اعمال نظرات کارشناس ارشد) ۱۸/اسفند/۹۷
		ویرایش سوم (مورد تأیید) / کارفرما ۱۸/فروردین/۹۸

فهرست

۴.....	۱- مقدمه
۴.....	۱-۱- حکمرانی محیط زیست و نقش و جایگاه قوانین و مقررات زیست محیطی: دیدگاه سیستمی
۵.....	۱-۲- پروژه: مطالعه و بررسی ضوابط و معیارهای استقرار واحدها و فعالیتهای صنعتی و تولیدی
۵.....	۱-۳- هدف (Aim)
۵.....	۱-۴- اهداف (Objectives)
۶.....	۱-۵- محدوده و موضوع مطالعه (Scope)
۷.....	۱-۶- مدل مفهومی، طبقه بندی موضوع و محورها (معیارهای) ارزیابی
۱۱.....	۱-۷- متدولوژی، منابع داده ها، نحوه جمع آوری و نحوه تحلیل
۱۴.....	۲- ضوابط استقرار در نظام حقوقی و حکمرانی محیط زیست ایران
۱۴.....	۲-۱- مرور سریع تاریخچه و نظام حقوق زیست محیطی ایران و جایگاه ضوابط استقرار
۱۸.....	۲-۲- ضوابط استقرار از پیدایش تا کنون (خاستگاه، تاریخچه و نحوه شکل گیری، تغییرات و روندهای تکوین آن)
۲۶.....	۲-۳- آخرین تغییرات: قانون هوای پاک ۱۳۹۶ و بازنگری ضوابط استقرار در سال ۱۳۹۷
۲۹.....	۳- ضوابط استقرار: تجربه جهانی
۲۹.....	۳-۱- کلیات
۳۰.....	۳-۲- اتحادیه اروپا
۳۱.....	۳-۳- انگلستان
۳۳.....	۳-۴- هند
۳۵.....	۳-۵- جمع بندی و مقایسه با ایران
۳۶.....	۴- ضوابط استقرار در عمل: تجربه ۲۰ سال اجرا
۳۶.....	۴-۱- تحلیل ذی نفعان / گروه داران (Stakeholders Analysis)
۳۹.....	۴-۲- پدید آورندگان چه می گویند؟
۴۴.....	۴-۳- استفاده کنندگان چه می گویند؟

مطالعه و عارضه یابی «ضوابط و معیارهای استقرار واحدها و فعالیتهای صنعتی و تولیدی» و ارائه پیشنهادات اصلاح و بهبود رویه موجود اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

۵- تجزیه و تحلیل، ارزیابی و ریشه یابی.....	۵۱
۵-۱- کاستی ها و مشکلات، نقاط قوت و ضعف (بررسی محتوایی و شکلی) از نظر تیم کارشناسی مطالعه.....	۵۱
۵-۲- تحلیل DPSIR.....	۵۲
۵-۳- تحلیل علت و معلول ها و دلایل ریشه ای.....	۶۲
۵-۴- جمع بندی و نتیجه گیری.....	۶۷
۵-۴-۱- اشکالات و کاستی های ذاتی (ماهوی) و مرتبط بودن (Relevance).....	۶۷
۵-۴-۲- اشکالات و کاستی های شکلی یا رویه ای.....	۷۰
۵-۴-۳- فرآیند تدوین، پایش اثربخشی، ارزیابی دوره ای و بازنگری و بهبود.....	۷۴
۵-۴-۴- اثرات و پیامدهای ناشی از ضوابط استقرار.....	۷۵
۶- فرصت های بهبود و پیشنهادات.....	۷۷
۶-۱- چشم انداز و تصویر بلند مدت.....	۷۷
۶-۲- اقدامات و اصلاحات پیشنهادی در کوتاه مدت.....	۸۴
۶-۳- اقدامات و اصلاحات پیشنهادی در میان مدت.....	۸۶
۶-۴- اقدامات و اصلاحات پیشنهادی در بلند مدت.....	۸۶
منابع.....	۸۹
پیوست ها.....	۹۲
پیوست ۱: واژه ها، اختصارات و تعاریف.....	۹۲
پیوست ۲: فهرست کارشناسان و مسئولان مورد مصاحبه که در پدیدآوردن و توسعه ضوابط استقرار نقش داشته اند.....	۹۴
پیوست ۳: مقررات و ضوابط استقرار واحدهای تولیدی، صنعتی و معدنی، ۱۳۹۷، معاونت محیط زیست انسانی، دفتر ارزیابی زیست محیطی، سازمان حفاظت محیط زیست (اصل متن مصوبه قانونی).....	۹۵

مقدمه

۱-

حکمرانی محیط زیست و نقش و جایگاه قوانین و مقررات زیست محیطی: دیدگاه سیستمی

۱-۱-

قوانین و مقررات مرتبط با محیط زیست، معمولاً به عنوان مهمترین عوامل محرک در شکل گیری، جهت گیری و انسجام حرکتها و جنبشهای مربوط به حفاظت محیط زیست در یک کشور (یا یک ساختار حکمرانی) شناخته می شوند. به بیان دیگر، ساختار و عملکرد قوانین زیست محیطی تا حد زیادی بیانگر اهمیت موضوعات و ملاحظات زیست محیطی در سطح جوامع و دولتها محسوب می شود، و از این رو می توان اینگونه استنباط کرد که سطح رشد یافتگی قوانین و مقررات زیست محیطی در یک کشور بیانگر بلوغ و توسعه یافتگی آن کشور از نقطه نظر توجه به ملاحظات زیست محیطی است.

از اوایل دهه ۶۰ میلادی و همزمان با ظهور و بروز مشکلات زیست محیطی ناشی از افزایش جمعیت و توسعه صنعتی و کشاورزی در مقیاس گسترده تا زمان تصویب اولین قوانین و مقررات مرتبط به آلودگیها و تخریبهای زیست محیطی در اوایل دهه ۷۰ میلادی، تقریباً یک دهه فاصله بوده است. ظاهر شدن موضوع «محیط زیست» در سطح جامعه و تبدیل آن به یک موضوع اجتماعی یا به تعبیر بسیاری از پژوهشگران یک «جنبش اجتماعی» تقریباً همزمان بوده با تبدیل آن از یک مطالبه اجتماعی و عمومی به قانون، مقررات و ضوابط استاندارد. به بیان دیگر، قوانین زیست محیطی را می توان از یک طرف مهمترین نشانه برای اینکه یک موضوع از یک مطالبه اولیه به یک «حق کیفری» یا «جرم» تبدیل شود دانست، به این معنی که «اقداماتی که سبب ایراد خسارت به محیط زیست می شوند، جرم زیست محیطی به شمار آیند و برای آنها پاسخ کیفری پیش بینی شده باشد» (قاسمی، ۱۳۸۰). از سوی دیگر، به عنوان یکی از اساسی ترین و پر قدرت ترین نیروهای محرکه برای تقویت مطالبه گری، افزایش شفافیت و پاسخگویی و نهایتاً کنترل و نظارت بر آلودگیها و تخریبهای محیط زیست به حساب آورد.

با وجود نقش و اهمیتی که قوانین و مقررات زیست محیطی در حکمرانی محیط زیست یک سرزمین دارند، به هیچ روی نمی توانند مستقل و جدای از سایر پارادایمها و اجزاء و عناصر «حکمرانی» عمل کنند. حکمرانی محیط زیست «یک سیستم» جامع و پیچیده متشکل از عناصر و اجزاء به هم مرتبط شامل وجود و بلوغ نهادهای

مطالعه و عارضه یابی «ضوابط و معیارهای استقرار واحدها و فعالیتهای صنعتی و تولیدی» و ارائه پیشنهادات اصلاح و بهبود رویه موجود اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

مدنی، آگاهی و مطالبه عمومی، ظرفیت های علمی و کارشناسی، ظرفیت های تکنولوژیک، توان و ظرفیت نظارت، شفافیت، پاسخگویی و مشارکت، و یا به طور خلاصه «زمینه» یا «بستر»^۱ اجتماعی است.

با این مقدمه، مطالعه حاضر به بررسی ضوابط استقرار (به عنوان یکی از مصوبات قانونی کلیدی در نظام حکمرانی محیط زیست و توسعه پایدار کشور)، با «رویکرد و دیدگاه سیستمی» و تا حد امکان با در نظر گرفتن «زمینه و بستر اجتماعی» ظهور و تغییرات و تحولات آن می پردازد. جزئیات بیشتر در باره اجزاء و عناصر «سیستم» و «بستر» مورد بررسی و نیز پرسش ها و محورها و معیارهای ارزیابی در ادامه و در بخش متدولوژی و مدل مفهومی تشریح شده است.

۲-۱- پروژه: مطالعه و بررسی ضوابط و معیارهای استقرار واحدها و فعالیت های صنعتی و تولیدی

مطالعه حاضر با عنوان «مطالعه و بررسی ضوابط و معیارهای استقرار واحدها و فعالیت های صنعتی و تولیدی و ارائه پیشنهادات کارشناسی با رویکرد اصلاح و بهبود رویه موجود» در پائیز و زمستان ۱۳۹۷، توسط «اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران»، با هدف اولیه «عارضه یابی و ارائه پیشنهادات کارشناسی با رویکرد اصلاح و بهبود رویه موجود در راستای توسعه و شکوفایی فعالیت های صنعتی و خدماتی و صیانت از محیط زیست»، تعریف و هدایت شده، و اجرای آن به یک تیم کارشناسی مستقل واگذار شده است.

۳-۱- هدف (Aim)

بررسی و تحلیل سیستماتیک، روشمند، جامع، مستقل و بی طرف «مقررات و ضوابط استقرار واحدهای تولیدی، صنعتی و معدنی» با هدف شناسایی و تحلیل ریشه ای (عارضه یابی) نقاط ضعف و کاستی ها و همچنین نقاط قوت و فرصت های بهبود احتمالی، و نهایتاً ارائه پیشنهادهای بهبود این ضوابط در بازنگری های آتی و یا در توسعه مکانیزم های اجرا و پیاده سازی و اشاعه آن.

۴-۱- اهداف (Objectives)

مطالعه حاضر در پی پاسخ گفتن به این پرسش ها است:

^۱ Context

- خاستگاه و ضرورت «ضوابط استقرار» چه بوده و با چه هدفی وارد نظام قوانین و حکمرانی محیط زیست ایران شده است؟ از ابتدای تدوین و تصویب تاکنون چه تغییرات و تحولاتی به خود دیده است؟
- چه اهداف اولیه ای در تدوین آن و نیز در تکوین و تکامل آن وجود داشته است؟
- تا چه اندازه در دستیابی به اهداف اولیه ای که مورد نظر پدیدآورندگان آن بوده، موفقیت و «اثربخشی» داشته و دست آوردهای ملموس و قابل تأیید آن چه بوده است؟
- توضیح اینکه، چنانچه در قسمت متدولوژی تشریح شده است، در مطالعه حاضر سنجش و صحه گذاری اثربخشی ضوابط استقرار به صورت کار میدانی از نظر متدولوژیک امکان پذیر نبوده است (با توجه به گستردگی موضوع در سطح کشور)، بنابراین سنجش اثر بخشی محدود به بررسی سوابق ثبت شده و یا بررسی های «رویه ای» بوده است.
- ضوابط فعلی چه نقاط قوت و ضعفی دارد، چه مشکلات، کاستی ها و نارسایی هایی در اجرا و پیاده سازی ضوابط استقرار وجود داشته و دلایل ریشه ای آن چه بوده است؟
- برای بهبود ضوابط استقرار فعلی در بازنگری های احتمالی آتی و یا در توسعه مکانیزم های اجرا و پیاده سازی و نظارت، چه گزینه ها و راه کارهایی وجود دارد؟

۱-۵- محدوده و موضوع مطالعه (Scope)

مطالعه حاضر به طور اختصاصی به بررسی، تحلیل و ارزیابی «مقررات و ضوابط استقرار واحدهای تولیدی، صنعتی و معدنی» در کشور می پردازد. معیارهای تحلیل و ارزیابی در قسمت بعد (متدولوژی و مدل مفهومی) تشریح شده است.

بررسی و تحلیل سایر قوانین و مقررات و ضوابط محیط زیستی کشور از حوزه مطالعه حاضر خارج است، گو اینکه، چون موضوع مکان یابی و استقرار صنایع و سازگاری آن با اهداف حفاظت محیط زیست و توسعه پایدار، مستلزم یک دیدگاه همه جانبه^۲، جامع^۳ و رویکرد سیستمی است برهم کنش و ارتباط مستقیم ضوابط استقرار با سایر قوانین و مقررات و یا با سایر پارادایم های حکمرانی محیط زیست، هرکجا که به تشخیص تیم مطالعه ضرورت یافته، مورد توجه قرار گرفته است.

^۲ Holistic

^۳ Comprehensive

مدل مفهومی، طبقه بندی موضوع و محورها (معیارهای) ارزیابی

در حالت ایده آل انتظار می رود قوانین و مقررات در پاسخ به یک نیاز یا ضرورت، با هدف یا اهداف مشخص و برای دستیابی به دست آوردهای معین و حتی الامکان قابل سنجش و ارزیابی توسعه و تکوین پیدا کرده و پیاده شده باشند. سلسله مراتب و ارتباط سیستمی نیاز و ضرورت، اهداف، دست آوردها و تأثیرات ضوابط استقرار در دو رویه بالا به پائین و پائین به بالا در شکل ۱-۱ با اقتباس از مدل یا رویکرد چارچوب منطقی^۴ نشان داده شده است. ارزیابی اثربخشی و کارایی ضوابط استقرار در تحقق دست آوردهای از پیش تعیین شده اش و نیز اثرات و پیامدهای ناشی از اجرا و پیاده سازی آن بر اساس این سلسله مراتب چارچوب منطقی صورت گرفته است. در بهترین حالت انتظار می رود مکانیزمهای این سنجش و ارزیابی در خود متن مصوبه قانونی و یا در رویه های اجرایی مکمل آن (مانند آئین نامه ها و راهنماهای بعدی) پیش بینی شده باشند. بنابراین، ارزیابی حاضر در کامل ترین و جامع ترین حالت با پرسش هایی مانند آنچه در زیر فهرست شده مواجه است:

- آیا اهداف و دست آوردهای مورد نظر ضوابط استقرار به روشنی تعریف شده و برای استفاده کنندگان و جامعه قابل درک است (شکل ۱-۱ را ببینید)؟ آیا مکانیزم هایی برای پایش و ارزیابی تحقق این اهداف (چه در خود ضوابط و متن مصوبه قانونی، و چه در رویه های تکمیلی مانند آئین نامه ها، راهنماها و غیره) پیش بینی شده است؟ آیا روند باز و شفاف اطلاعات (مانند پایگاه داده از اجرا و پیاده سازی ضوابط) پیش بینی شده و به اجرا گذاشته شده است؟
- مبانی تئوریک و پایه های علمی تعیین ضوابط چه بوده است؟ به بیان دیگر، ضوابط استقرار (از نظر محتوایی) از کجا آمده و از چه پشتوانه علمی و تئوریکی برخوردار بوده است؟
- فرایند تدوین و توسعه و نیز بازنگری ضوابط تا چه اندازه شفاف بوده است؟ مردم، ذی نفعان و گروه های علاقه مند چگونه و تا چه حدی در فرآیند تدوین، توسعه و یا بازنگری ضوابط مشارکت یافته اند؟ در بازنگری های صورت گرفته، چه بازخوردها و نتایجی (از اجرا و پیاده سازی های قبلی) و چگونه مورد توجه قرار گرفته است؟

^۴ Logical Framework Approach

مطالعه و عارضه یابی «ضوابط و معیارهای استقرار واحدها و فعالیتهای صنعتی و تولیدی» و ارائه پیشنهادات اصلاح و بهبود رویه موجود اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

- آیا اثرات و تبعات احتمالی آن (فراتر از اهداف اولیه مورد نظر قانون گذاران و پدیدآورندگان آن) پیش بینی شده و برای مدیریت آن (شامل بهبود و تقویت اثرات و پیامدهای مثبت و پیشگیری یا تخفیف و کاهش پیامدهای احتمالی منفی) اقداماتی صورت گرفته است؟
- چه شرایط، زمینه و بستری (شامل جامعه، فرهنگ، سیاست و غیره) در پیشنهاد و تدوین ضوابط استقرار مورد نظر قرار گرفته است؟ چگونه؟ چه مکانیزمهایی برای انطباق ضوابط تدوین شده با تغییرات در شرایط و بستر جامعه پیش بینی شده است؟
- ارتباط ضوابط استقرار با سایر قوانین و مقررات و نیز با سایر مکانیزمها و ابزارهای مدیریت و حکمرانی محیط زیست چه بوده است؟

شکل ۱-۱: روند بالا به پائین (Top-down) و پائین به بالا (Bottom up) در بررسی سیستمی نیاز و ضرورت، اهداف، دست آوردها و تأثیرات «ضوابط استقرار صنایع» بر «حکمرانی محیط زیست» در کشور

شکل ۱-۱، با اقتباس از رویکرد چهارچوب منطقی^۵ سلسله مراتب اهداف و دست آوردهای مورد نظر از ضوابط استقرار (و یا هر ابزار قانونی یا حکمرانی دیگری مانند ارزیابی اثرات محیط زیستی، ارزیابی راهبردی محیط زیستی، آمایش سرزمین و ...)، را آنچنان که باید باشد یا انتظار می رود باشد نشان می دهد. رویکرد چارچوب منطقی یک ابزار شناخته شده و پرکاربرد برای طرح ریزی سلسله مراتب اهداف و دست آوردهای یک پروژه، یک برنامه، طرح، تغییر، سیاست و غیره است. استفاده از این چارچوب برای درک بهتر اهداف و انتظارات ضوابط استقرار به طور کامل توسط تیم مطالعه پیشنهاد شده است.

برای ساده سازی مجموعه پرسش هایی که در خصوص اهداف، دست آوردها و تأثیرات ضوابط استقرار «موضوعات یا حوزه تأثیر ضوابط استقرار صنایع» بر اساس مدل مفهومی شکل ۱-۲ شناسایی شده است همچنین به منظور بررسی، تحلیل و ارزیابی ضوابط استقرار، چهار محور اصلی: «مرتبط بودن»، «اثربخشی»، «کارایی» و «تأثیرات و دست آوردها» با توضیحات و تعریف هایی که در ادامه تشریح می شوند صورت گرفته است (با اقتباس از OECD, 2009; UNEP, 2007; OECD, 2002) با تفسیرها و تغییرات اختصاصی برای مطالعه حاضر).

^۵ Logical Framework Approach

شکل ۲-۱: مدل مفهومی و تقسیم بندی موضوعی در بررسی و ارزیابی ضوابط استقرار

مرتبط بودن (Relevance): اینکه اهداف و دست آوردهای پیش بینی شده تا چه اندازه منطبق با نیازها و اولویتهای کشور بوده اند؛

توضیح: پرسش هایی از این دست مانند اینکه مبانی اولیه و اساسی در تدوین ضوابط استقرار چه بوده است؟ این مبانی تا چه اندازه از کفایت فنی و علمی برخوردار بوده است؟ آیا موضوعات مربوط به توسعه پایدار و پایداری (اکولوژیک، اجتماعی، اقتصادی و بر هم کنش آنها) به درستی شناسایی شده و به کفایت در تدوین ضوابط لحاظ شده اند و پرسش های دیگر از این دست، در این مقوله طبقه بندی شده است.

اثربخشی (Effectiveness): میزان تحقق اهداف (از پیش تعیین شده).

کارایی (Efficiency): سنجش اینکه برای دستیابی به اهداف، چه میزان منابع (اقتصادی و غیره) مانند زمان و هزینه (مانند زمان پاسخگویی در فرآیند بوروکراتیک بررسی درخواستها و اعطاء مجوزها) صرف می شود؛ میزان منابع و زمان و هزینه مصرفی به ازاء اهداف و دست آوردهای محقق شده.

اثرات یا تأثیرات (Impacts): اثرات و تغییرات بلند مدت مثبت و منفی، خواسته یا ناخواسته، مستقیم یا غیر مستقیم ناشی از (در اینجا) ضوابط استقرار بر عناصر و محورهای که ذکر شد، شامل پایداری اکولوژیک و زیست محیطی و حکمرانی خوب.

۷-۱- متدولوژی، منابع داده ها، نحوه جمع آوری و نحوه تحلیل

داده ها و اطلاعات اولیه و پایه مورد نیاز از منابع زیر استخراج شده اند:

- مرور و بررسی کارشناسی متن مصوبات قانونی توسط تیم کارشناسی مطالعه: شامل بررسی کفایت شکلی یا رویه ای^۶ متن قانون، آئین نامه ها و راهنماهای مرتبط (در صورت وجود)، در پاسخ به پرسش های ذکر شده در قسمت قبل، و نیز بررسی «ماهوی» یا «محتوایی»^۷ (از نقطه نظر تخصصی اکولوژیک و زیست محیطی) عمدتاً مربوط به محور «مرتبط بودن» (پایه های عملی و تئوریک ضوابط).

^۶ Procedural

^۷ Substantive / Substantial

فهرست قوانین و آئین نامه های مورد بررسی که مستقیم یا غیر مستقیم با موضوع ضوابط استقرار مرتبط هستند:

- مصوبه منع استقرار صنایع در شعاع ۱۲۰ کیومتری تهران (۱۳۴۶) و مصوبه های مرتبط بعدی؛
- مصوبه هیئت وزیران راجع به انتقال صنایع آلوده کننده و مزاحم محیط زیست شهر تهران (۱۳۶۹)
- لایحه قانونی لغو محدودیت ایجاد کارخانجات و صنایع در شعاع ۵۰ کیلومتری اصفهان
- قانون ممنوعیت ایجاد تأسیسات و کارگاه های منافی بهداشت و آسایش در شهرها و حومه آن ها
- آئین نامه اجرایی قانون نحوه جلوگیری از آلودگی هوا (۱۳۷۹) و ضوابط و معیارهای استقرار صنایع (۱۳۷۸) و همه مصوبات و تغییرات بعدی آن؛
- م
- آئین نامه مربوط به بسترو حریم رودخانه ها، انهار، مسیل ها، مرداب ها، برکه های طبیعی و شبکه های آبرسانی، آبیاری و زهکشی (۱۳۸۲)؛
- مصوبه شماره ۱۳۸ (۱۳۷۳) شورای عالی محیط زیست در مورد امکان سنجی و مکان یابی پروژه ها و گازسوز کردن خودروها؛
- مصوبه شماره ۱۵۶ (۱۳۷۳) شورای عالی محیط زیست راجع به آئین نامه (الگوی) ارزیابی زیست محیطی (و همه مصوبات بعدی در خصوص پروژه های مشمول ارزیابی اثرات).

- مصاحبه عمیق^۸ و مصاحبه نیمه ساختار یافته^۹: با شش نفر از کارشناسانی که درمقاطع مختلف در پدیدآوردن و یا در بازنگری و اصلاح ضوابط، نقش کلیدی و قابل ملاحظه داشته اند (کارشناسان / مدیران فعلی یا اسبق سازمان حفاظت محیط زیست به شرح پیوست شماره ۲). مصاحبه عمیق صورت گرفت. پرسش های اساسی شامل تشریح نیاز و ضرورت و خاستگاه ضوابط استقرار چه بود؟ اهداف و دست آوردهای پیش بینی شده آن چه بود؟ فرآیند تدوین و توسعه ضوابط چه بود؟ اهداف پیش بینی

^۸ Deep Interview

^۹ Semi-structured

شده تا چه اندازه محقق شد و این تحقق اهداف چگونه سنجش و صحه گذاری شد؟ در رویه های بازبینی و روزآوری ضوابط چه ورودی هایی (بازخوردهایی از اجراهای پیشین یا غیر از آن) مد نظر قرار گرفت؟ و پرسش هایی از این دست.

- پرسشنامه (پرسش های باز^{۱۰}): برای شناسایی دیدگاه های استفاده کنندگان ضوابط استقرار شامل متقاضیان أخذ مجوز واحدهای صنعتی و نیز مشاوران، بر اساس تجربه دست اول آنان استفاده شده است؛

علاوه بر «نظرات و دیدگاه های پدیدآورندگان و استفاده کنندگان»، تحلیل کارشناسی تیم مطالعه نیز بر متن نهایی ضوابط انجام گرفته است.

بعد از جمع آوری داده ها، برای تحلیل و جمع بندی نتایج از چند تحلیل جداگانه استفاده شده است. ابتدا، تحلیل^{۱۱} DPSIR با هدف بررسی سیستمی موضوع و شناخت بستر و عوامل تأثیرگذار / تأثیرپذیر، و سپس تحلیل علل ریشه ای یا RCA^{۱۲} با هدف شناخت دلایل پنهان و دلایل ریشه ای (شامل فرصت های بهبود، خلاءها و کاستی ها، نقاط قوت و ضعف) انجام شده و نهایتاً همه یافته ها به صورت وصفی در تحلیل محورهای چهارگانه، جمع بندی شده است.

^{۱۰} Open Ended Questions – Questionnaire

^{۱۱} Drivers (Driving Forces), Pressures, State, Impacts and Responses

^{۱۲} Root Cause Analysis

۲- ضوابط استقرار در نظام حقوقی و حکمرانی محیط زیست ایران

۱-۲- مرور سریع تاریخچه و نظام حقوق زیست محیطی ایران و جایگاه ضوابط استقرار

نیم نگاهی به روال قانون گذاری و تکوین و توسعه قوانین و مقررات زیست محیطی در ایران، به طور ضمنی نشان می دهد که جامعه ایران تقریباً از ابتدای جنبش محیط زیست و توجه جهانی به موضوعات زیست محیطی، در سطوح بالای تصمیم گیری و سیاست گذاری به این موضوع توجه جدی داشته و تقریباً هماهنگ با جنبش های جهانی حرکت کرده است. به طور تقریبی، روند توسعه و تکوین قوانین و مقررات زیست محیطی را در کشور می توان به سه دوره تقسیم کرد:

دوره اول از اولین قوانین زیست محیطی کشور (تقریباً همزمان با جدی شدن ملاحظات زیست محیطی در سطح جهان و آغاز جنبش جهانی محیط زیست) تا کنفرانس استکهلم و «قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست ۱۳۵۳»؛ تصویب قانون شکار در سال ۱۳۳۵ اولین قانونی است که در آن «پاره ای از رفتارهای آلاینده و اقداماتی که سبب ایراد خسارت به محیط زیست (به ویژه محیط زیست طبیعی) می شوند جرم زیست محیطی به حساب می آیند (قاسمی، ۱۳۸۰، ص ۳)، پس از آن، اولین قانون قابل ذکر در زمینه حفاظت محیط زیست در ایران قانون شکار و صید (۱۳۴۶) است که به موجب این قانون سازمان شکاربانی و نظارت بر صید به عنوان اولین نهاد یا دستگاه قانونی نظارتی در زمینه حفاظت از محیط زیست در ایران تشکیل و جایگزین قانون شکار ایران شد. با وجود اینکه قبل از این قانون نیز در قوانین قبلی شواهد پراکنده و تلویحی^{۱۳} دال بر توجه به حفاظت محیط زیست به چشم می خورد (مانند برخی ممنوعیت ها در خصوص روش های صید ماهی در مصوبه هیئت وزیران ۱۳۲۷، و توجه به اکوسیستم های ویژه به نام پارک وحش و مناطق حفاظت شده یا قرق در آئین نامه اجرایی قانون شکار ۱۳۳۸) ولیکن قانون شکار و صید تقریباً اولین مصوبه قانونی است که مستقیماً روح حفاظت از محیط زیست بر آن حاکم است. با این وجود دیدگاه و رویکرد پایه این قانون محدود به شکار و صید و حفاظت از حیوانات شکاری^{۱۴} باقی می ماند.

^{۱۳} Implicit, Implied

^{۱۴} Game Animal

اصل ۵۰ قانون اساسی

در جمهوری اسلامی، حفاظت محیط زیست که نسل امروز و نسلهای بعد باید در آن حیات اجتماعی رو به رشدی داشته باشند، وظیفه عمومی تلقی می‌گردد. از این رو فعالیتهای اقتصادی و غیر آن که با آلودگی محیط زیست یا تخریب غیر قابل جبران آن ملازمه پیدا کند، ممنوع است.

دوره دوم: از کنفرانس استکهلم (۱۹۷۲) و قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست تا کنفرانس ریو (۱۹۹۲) و مطرح شدن دیدگاه توسعه پایدار؛ مهمترین تحول در قوانین زیست محیطی ایران را می توان به تصویب قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست (۱۳۵۳) و متعاقب آن تشکیل سازمان حفاظت محیط زیست و شورای عالی حفاظت از محیط زیست و نیز اصل پنجاهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۵۸) نسبت داد. به موجب این قوانین موضوع حفاظت محیط زیست از محدوده نظارت بر شکار و صید فراتر رفته و موضوعات مختلف زیست محیطی مانند پیشگیری از آلودگی‌ها و تخریب‌های محیط زیستی را نیز در برمی گیرد. به موجب این قوانین علاوه بر اینکه موضوع حفاظت از محیط زیست به بالاترین سطوح قانونی کشور (قانون اساسی) راه پیدا می‌کند، سازمان

حفاظت محیط زیست با تغییر ساختار و تشکیلات اداری، به اختیارات وسیعی در زمینه پیشگیری از آلودگی‌ها و تخریب‌های محیط زیست، تحقیقات و بررسی‌های علمی و اقتصادی در زمینه بهبود و بهسازی محیط، جلوگیری از برهم خوردن تعادل و تناسب محیط زیست و وظائف و اختیارات دیگری دست پیدا می‌کند.

دوره سوم: از کنفرانس ریو به بعد؛ قوانین زیست محیطی بسیار مهم و کلیدی در این دوره به تصویب رسیده اند که مهمترین آنها عبارتند از «قانون نحوه جلوگیری از آلودگی هوا ۱۳۷۴»، «قانون مدیریت پسماندها ۱۳۸۳» و مصوبه هیئت وزیران در خصوص لزوم «ارزیابی اثرات زیست محیطی پروژه های توسعه ۱۳۷۶»، «قانون توزیع عادلانه آب ۱۳۶۴»، و «آئین نامه جلوگیری از آلودگی آب ۱۳۷۳». با وجود اینکه بخش عمده دیدگاه‌ها و روح حاکم بر این قوانین ناظر بر روند نظارت و کنترل آلودگی‌ها و حمایت کیفری از محیط زیست است و بر این اساس به دوره دوم جنبش محیط زیست (و دوره دوم توسعه و تکوین قوانین و مقررات زیست محیطی در کشور) اختصاص داشته و در واقع جملگی از نظر ساختار و عملکرد وابسته به قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست هستند، ولیکن شواهدی دال بر نفوذ دیدگاه‌های مبتنی بر توسعه پایدار و دستورکار ۲۱ (شامل توجه به ابعاد اجتماعی و اقتصادی، مشارکت مردم و بخش خصوصی و تشکلهای غیر دولتی، آگاه سازی، اطلاع رسانی، فرهنگ سازی، ظرفیت سازی و موضوعات مشابه) در اغلب این قوانین (به درجاتی) دیده می‌شود، به ویژه در قوانین مدیریت

دستورکار ۲۱، بیانیه کنفرانس ریو و ارتباط آن با حقوق محیط زیست

دستور کار ۲۱ یک برنامه اقدام «غیر الزام آور» سازمان ملل متحد در خصوص توسعه پایدار است که در کنفرانس سازمان ملل در خصوص محیط زیست و توسعه موسوم به «نشست زمین» در سال ۱۹۹۲ در شهر ریو برزیل، با هدف دستیابی به توسعه پایدار در سطح جهانی، و تشویق کشورها برای تدوین دستورکار در سطح ملی منتشر شد.

این دستورکار از ۴۰ بخش که در چهارفصل اصلی: (۱) ابعاد اقتصادی و اجتماعی (شامل فقر زدایی، بهداشت و سلامت عمومی، تغییر الگوی مصرف، جمعیت و غیره)؛ (۲) حفاظت و مدیریت منابع (طبیعی) شامل آلودگی های تخریب جنگل، تنوع زیستی، پسماندها و ...؛ (۳) تقویت نقش و جایگاه گروه ها (مانند سازمان های مردمی) و (۴) روش های پیاده سازی؛ سازماندهی شده اند.

تحکیم و اجرای ابزارها و مکانیزم های حقوقی یکی از هدف های عمده دستورکار ۲۱ است. همچنین اصول یازدهم و سیزدهم اعلامیه ریو، در خصوص اهمیت قوانین زیست محیطی از جمله مواردی هستند که به عنوان ابزاری ضروری برای دستیابی به منافع توسعه پایدار تأکید دارند (Kiss, 1999).

پسماندها، نحوه جلوگیری از آلودگی هوا، و نیز مصوبه ارزیابی اثرات زیست محیطی پروژه های توسعه. علاوه بر توسعه قوانین و مقررات، حرکت های اجتماعی قابل ذکر دیگری نیز در این دوره شکل گرفته و با فراز و نشیب های نسبی رشد داشته است. به عنوان مثال می توان به شکل گیری و رشد تشکلهای غیر دولتی زیست محیطی، افزایش شرکت های خصوصی (مانند شرکت های مشاور و پیمانکار) فعال در زمینه محیط زیست، افزایش آزمایشگاه های تخصصی محیط زیست به خصوص در بخش غیر دولتی، افزایش دوره های دانشگاهی مرتبط با رشته های محیط زیست و نیز افزایش نسبی توجه بخش صنعت به مدیریت زیست محیطی، شکل گیری دفاتر مربوط به محیط زیست در بسیاری از دستگاه های اجرایی و وزارتخانه ها (مانند وزارت نفت و شرکت های وابسته، وزارت صنایع و غیره) اشاره کرد.

ضوابط استقرار واحدهای صنعتی (موضوع مطالعه حاضر)، به موازات «قانون نحوه جلوگیری از آلودگی هوا»، و «آیین نامه ارزیابی اثرات پروژه های توسعه»، از نخستین مصوبات قانونی این دوره به حساب می آید که می توان گفت، به همراه مصوبات ذکر شده، فصل تازه ای در مدیریت و حکمرانی محیط زیست کشور رقم زدند.

به موازات قوانین و مقررات زیست محیطی با رویکرد حفاظت و حمایت کیفری از محیط زیست، دیدگاه آمایشی (یا به طور خلاصه، برنامه ریزی فضایی سرزمین برای تعیین کاربری ها) در مدیریت و حکمرانی سرزمین نیز در کشور ایران قدمت قابل توجهی داشته (و به زعم بسیاری از منابع) از بلوغ نسبی برخوردار است. این دیدگاه در واقع بر اساس تعدیل یا بهینه سازی بهره برداری از طبیعت و منابع طبیعی، سازگار ساختن توسعه اقتصادی کشور با در نظر گرفتن ویژگی های زیست محیطی و اکولوژیک (توجه به توان و تناسب زیست محیطی، اکولوژیک، اجتماعی و فرهنگی سرزمین) توجه دارد، که بر این اساس انتظار می رود با جایگزینی این دیدگاه با

دیدگاه بخشی، ظرفیت به مراتب بیشتری در راستای «پیشگیری» از تخریب محیط زیست در تمامی ابعاد (شامل تقلیل منابع، انتشار آلاینده‌ها و وارد آمدن خسارات و تخریب‌ها) ایجاد شود.

به نقل از منابع مختلفی، ایران یکی از کشورهای نسبتاً پیش تاز در آمایش سرزمین بوده است (توفیق ۱۳۸۴، مخدوم، ۱۳۸۰). دکتر فیروز توفیق (۱۳۷۰) اولین نشانه‌های شکل‌گیری تفکر آمایش سرزمین در ایران را به اوایل دهه ۵۰-۱۳۴۴ نسبت می‌دهد و همچنین در کتاب «آمایش سرزمین، تجربه جهانی و انطباق آن با وضعیت ایران (۱۳۸۴)» می‌نویسد: «در کشور ما موضوع تهیه طرح جامع سرزمین تقریباً به همان معنای طرح‌های کالبدی ملی و منطقه‌ای امروز، نخستین بار به طور رسمی در سال ۱۳۵۳ در قانون تغییر نام «وزارت آبادانی و مسکن» به «وزارت مسکن و شهرسازی» عنوان شده است. (تقریباً مقارن با تصویب قانون حفاظت و بهسازی محیط). این مؤلف در ادامه یاد آور می‌شود که موضوع آمایش پیش از این نیز در سال ۱۳۴۸ در مطالعاتی از این دست با همکاری کارشناسان سازمان ملل در وزارت آبادانی و مسکن وقت با عنوان «مطالعات برنامه ریزی شهری و منطقه‌ای» مورد توجه قرار داشته است.

در راستای این حرکت‌ها، اولین طرح‌های آمایش سرزمین (طرح پایه آمایش سرزمین در مقیاس ملی) از سال ۱۳۵۵ و متعاقب آن در سال ۱۳۶۳ تهیه و منتشر شده است. از آن زمان تا کنون، تکوین ساختارهای سیاست‌گذاری و طرح/برنامه ریزی مبنی بر دیدگاه‌های فرابخشی و آمایشی، فراز و نشیب‌های متعددی را پشت سر گذاشته است. دکتر فیروز توفیق در این باره می‌گوید «به علت پاره‌ای تنگ نظری‌ها و رقابت سازمانی کار نهیه و تدوین برنامه توسعه منطقه‌ای کشور، دستخوش چندگانگی گردید، انجام آمایش سرزمین به سازمان برنامه و بودجه و انجام طرح ریزی کالبدی به وزارت مسکن و شهرسازی واگذار گردید» (به نقل از مخدوم ۱۳۸۰). در نهایت پس از اینکه موضوع طرح جامع سرزمین، مدت‌ها مسکوت ماند، بالاخره در سال‌های اخیر تهیه طرح‌های کالبدی ملی و آمایش مناطق و اخیراً استان‌ها مورد پیگیری قرار گرفته و بخش‌هایی از آن به اتمام رسیده یا در شرف اتمام است.

به موازات رواج و اشاعه نسبی برنامه ریزی سرزمین مبتنی بر دیدگاه آمایشی و فرابخشی در کشور، علائمی از نفوذ این دیدگاه (و البته به طور کلی دیدگاه‌های معطوف به موضوعات زیست محیطی و توسعه پایدار و جایگزینی آن با دیدگاه‌های سنتی و بخشی) در مصوبات قانونی مختلف به چشم می‌خورد که ذکر جزئیات و

نمونه‌های آن از حوصله مطالعه حاضر خارج است. در اینجا تنها به یک مورد نسبتاً پر اهمیت تر (تقریباً همزمان با ظهور ضوابط استقرار و در ارتباط با آن) بسنده می‌شود:

- در قانون برنامه دوم (۱۳۷۳) الزاماتی به منظور حفظ، احیاء و توسعه بهره برداری اصولی از منابع طبیعی، رعایت ملاحظات زیست محیطی به ویژه مسئله ارزیابی زیست محیطی که به عنوان یک راه کار مشخص جهت اجرای تمامی فعالیت‌های مرتبط با محیط زیست تعیین شده، و در آئین نامه اجرایی تبصره ۸۲ این قانون (مصوب ۱۳۷۷ هیئت وزیران) مقررات و ضوابط چگونگی بهره برداری از منابع طبیعی با رعایت کلیه ضوابط زیست محیطی و استفاده بهینه از انرژی در کشور، چگونگی بهره برداری از معادن شن و ماسه، الزامات واحدهای صنعتی به رعایت ضوابط زیست محیطی، تمهیداتی در خصوص پیشگیری از آلودگی هوای ۶ شهر بزرگ و موارد مشابهی ذکر شده و به تصویب رسیده است؛

ضوابط استقرار صنایع، در نظام حکمرانی و حقوق محیط زیست کشور، از این نقطه نظر نیز دارای نقش و اهمیت ویژه است، که این ضوابط به نوعی در میانه دو دیدگاه «آمایشی» و «حمایت کیفی» از محیط زیست قرار دارد (بدون نقد یا داوری درباره درست بودن این وضعیت یا تبعات و اثراتی که ممکن است در پی داشته باشد). به این معنی که، ضوابط استقرار از یک رو (دست کم به ظاهر) در پی «پیشگیری» از مکان یابی و استقرار واحدهای صنعتی در مناطقی است که از نظر زیست محیطی مناسب نیستند (مانند مناطق حساس زیستی، یا مناطقی در مجاورت سکونتگاه‌ها و غیره) که این به درجاتی ملهم از دیدگاه آمایشی است، و از طرف دیگر، یک مجموعه ضوابط غیر منعطف برای کل کشور بدون در نظر گرفتن شرایط و ویژگی‌های مختلف سرزمینی پیشنهاد می‌کند که بیشتر به صورت ممنوعیت زاء، واکنشی و تنها در حد حمایت کیفی است.

۲-۲ ضوابط استقرار از پیدایش تا کنون (خاستگاه، تاریخچه و نحوه شکل گیری، تغییرات و روندهای تکوین آن)

سابقه موضوع «مکان یابی» استقرار صنایع یا «تعیین مکان مناسب برای احداث واحدهای صنعتی با در نظر گرفتن اثرات اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی» در مجموعه قوانین و مقررات یا نظام حقوقی و حکمرانی محیط زیست کشور، به پیش از «ضوابط استقرار» (موضوع مطالعه حاضر) و تقریباً به موازات شتاب گرفتن توسعه صنعتی و اقتصادی از یک سو، و آشکار شدن برخی پیامدها و اثرات زیست محیطی توسعه صنعتی شامل آلودگی‌ها و مزاحمت‌ها برای مناطق مسکونی و اکوسیستم‌های حساس از سوی دیگر، باز می‌گردد. وجود

مصوبات و مقررات متعددی که به منظور کاهش اثرات واحدهای صنعتی تصویب و به اجرا گذاشته شده، تأیید می کند که مکان یابی مناسب برای استقرار این صنایع، از گذشته تا امروز دغدغه تصمیم گیران و سیاست گذاران بوده است. یکی از قدیمی ترین این مقررات، مربوط به قانون بودجه سال ۱۳۲۸ و مصوبه ممنوعیت استقرار صنایع در شعاع ۱۲۰ کیلومتری تهران در سال ۱۳۴۶ است که بعدها به مبنای اصلی تعیین فاصله برای استقرار صنایع در حریم دیگر کلانشهرها و مراکز استانها هم بدل شد به طوریکه استقرار برخی صنایع، در شعاع ۵۰ کیلومتری اصفهان (قبل از سال ۵۰)^{۱۵} و در شهرهای تبریز، شیراز، اهواز، اراک و مشهد نیز تا شعاع ۳۰ کیلومتری ممنوع شد.^{۱۶}

خلاصه ای از مهمترین مصوبات و قوانین مرتبط با موضوع مکان یابی و استقرار واحدهای صنعتی و تولیدی در ۷۰ سال گذشته در کادر ۱-۲ فهرست شده است.

کادر ۱-۲: خلاصه ای از مهمترین مصوبات و قوانین مرتبط با جا نمایی صنایع از سال ۱۳۲۸ تا ۱۳۷۰ (دوره اول)

۱. قانون بودجه سال ۱۳۲۸ کل کشور، مصوب ۱۳۲۸/۴/۲۳ درباره «ممنوعیت ایجاد تاسیسات و کارگاههای منافی بهداشت و آسایش در شهرها و حومه آنها»: بر اساس تبصره ۳۰ قانون بودجه، از تاریخ تصویب این قانون ایجاد تاسیسات و کارگاههایی که منافی بهداشت و موجب سلب آسایش مجاورین بود در شهرها و حومه ممنوع اعلام شده و در مورد آنچه که از قبل در شهرها و حومه موجود بوده نیز صاحبان شان موظف شدند ظرف ۶ ماه تاسیساتشان را به محل مناسبی در خارج از شهر منتقل کنند. ماموریت اجرای این قانون نیز بر عهده وزارت کشور گذاشته شده بود.
۲. مصوبه مورخ ۱۳۴۶/۳/۲۰ هیئت وزیران، در مورد «شعاع ۱۲۰ کیلومتری تهران»: هیأت وزیران بر اساس گزارش وزارت اقتصاد تصویب کرد: «اصولاً ایجاد صنایع در تهران تا شعاع ۱۲۰ کیلومتری اجازه داده نمی شود مگر با اجازه هیأت دولت»
۳. برنامه پنجم عمرانی کشور مصوب ۱۳۵۲/۳/۲۳ مجلس ایران: فصل پنجم این برنامه به محیط زیست می پردازد و در بخش سیاستها و خط مشی های کلی محیط زیست در برنامه پنجم تأکید می کند: در امر مبارزه با آلودگی به روش هایی که جنبه پیشگیری دارند و نتیجتاً مستلزم صرف هزینه کمتری می باشند اولویت داده خواهد شد. در این

^{۱۵} این ممنوعیت برای دسته خاصی از صنایع با مصوبه شورای انقلاب در سال ۱۳۵۹، لغو شد و هیئت وزیران طی مصوبه ای در سال ۱۳۹۰ تأکید کرد که مصوبه شورای انقلاب همچنان به قوت خود باقی است.

^{۱۶} بند ۱۴ "برنامه کاهش آلودگی هوا در هشت شهر بزرگ کشور مورخ ۱۳۹۰/۱۲/۱۶"

فصل به منظور عدم تمرکز اقتصادی تاکید شده محدودیت‌هایی که در زمینه احداث کارخانجات جدید در شعاع ۱۲۰ کیلومتری تهران ایجاد شده در امر سوق دادن سرمایه گذاری خصوصی به شهرستان‌ها مؤثر بوده است ولی لازم است توسعه کارخانجات واقع در شعاع تهران نیز محدود به مواردی شود که این کارخانجات با استفاده از روش‌های پیشرفته سرمایه طلب و تعداد کم کارگر اقدام به توسعه نمایند و برای سوق دادن واحدهای جدید تولیدی بخش خصوصی به شهرستان‌ها شرایط مساعد فراهم شود که یکی از آنها آماده ساختن زمین به صورت پارک‌های صنعتی مجهز به آب، برق و راه در شهرستانها و واگذاری آن به قیمت ارزان و شرایط مناسب به صاحبان صنایع است.

۴. مصوبه شماره ۴۰۵۸۴، مورخ ۱۳۵۳/۵/۱۹ هیئت وزیران در مورد «شعاع ۱۲۰ کیلومتری تهران»: به پیشنهاد وزارتخانه‌های «کشاورزی و منابع طبیعی» و «صنایع و معادن»، استقرار واحدهای کشت و صنعت و مجتمع‌های شیر و گوشت و صنایع غذایی در محدود ۱۲۰ کیلومتری تهران مجاز اعلام شد.

۵. مصوبه شماره ۵۳۴۴۰ مورخ ۱۳۵۸/۷/۱۷ هیئت وزیران درباره صنایع قبل از ۲۲ بهمن ۱۳۵۷: هیات وزیران به پیشنهاد وزیر صنایع و معادن تصویب کرد: کارگاه‌های صنعتی که قبل از تاریخ ۲۲ بهمن ۱۳۵۷ در تهران و سایر مناطق کشور ایجاد و مشغول تولید بوده و فاقد موافقت اصولی یا پروانه تاسیس بودند مورد شناسایی قرار گرفته و برای آن‌ها طبق مقررات پروانه لازم صادر شود.

۶. مصوبه مورخ ۱۳۵۹/۴/۲۶ شورای انقلاب، با عنوان ماده واحده «لایحه قانونی لغو محدودیت ایجاد کارخانجات و صنایع در داخل شعاع ۵۰ کیلومتری اصفهان»: شورای انقلاب با توجه به اینکه استانداری اصفهان تاسیس بعضی از صنایع و خدمات تولیدی را در شعاع ۵۰ کیلومتری شهر اصفهان را ضرورت حتمی اعلام کرده بود، اجازه داد تا به طور استثنا در محلهایی خاص تاسیسات صنعتی و تولیدی ایجاد شود.

۷. مصوبه شماره ۳۰۹۰۰، مورخ ۱۳۶۵/۹/۸ هیئت وزیران در مورد «شعاع ۱۲۰ کیلومتری تهران»: به پیشنهاد وزارت صنایع، به منظور حمایت از صنایع کوچک روستایی و ایجاد اشتغال مولد برای ساکنین روستاها، احداث برخی واحدها از جمله واحدهای صنایع غذایی و کشاورزی و بسته بندی آنها؛ قالیبافی، پارچه بافی، پشم شویی، ابریشم ریزی، آسفالت، شن و ماسه، موزاییک و لوله و تیر سیمانی، در محدوده ۲۰ کیلومتری تا ۱۲۰ کیلومتری تهران و در روستاهای محدوده ۳۰ کیلومتری اصفهان مجاز اعلام شد.

۸. مصوبه شماره ۱۱۹/۹۴۲، مورخ ۱۳۶۹/۳/۱۳ هیئت وزیران، درباره «انتقال صنایع آلوده کننده و مزاحم محیط زیست شهر تهران»: مقرر شد صنایع آلوده کننده و مزاحم محیط زیست شهر تهران و دامداری‌ها و مرغداری‌های داخل محدوده شهر بر اساس طرح‌های تفصیلی و اجرایی به خارج از محدوده شهر انتقال یابند. در همین راستا شرکت شهرک‌های صنعتی ایران مجری ایجاد شهرک‌های صنعتی برای استقرار صنایع آلوده کننده و مزاحم شهر تهران شد و

۱۷ قطعه زمین برای ایجاد شهرکهای صنعتی و استقرار صنایع انتقالی در جاده قم، ورامین، ساوه، قزوین، گرمسار اختصاص یافت.

۹. مصوبه مورخ ۱۳۷۰/۸/۲ کمیسیون زیربنایی دولت، درباره مجوز احداث برخی صنایع در محدوده ۱۲۰ کیلومتری تهران: بر اساس این مصوبه احداث واحدهای صنعتی مربوط به صنایع نوع الف، ب و ج طبقه بندی سازمان حفاظت محیط زیست داخل محدوده ۱۲۰ کیلومتری تهران مجاز اعلام شد.

با نگاهی سریع به این مصوبات می توان استنباط کرد، ویژگیهای زیر در خصوص اغلب مصوبه ها و قوانین و مقررات این دوره کم و بیش اشتراک دارد:

- واکنشی: عمده این مصوبات در این بازه زمانی ماهیت «واکنشی»^{۱۷} دارند، به این معنی که عمدتاً در واکنش به مشکلات زیست محیطی بارز و آشکار شده پیشنهاد شده و به تصویب رسیده اند. تقریباً هیچکدام از این مصوبه ها، ماهیت «پیشگیرا»^{۱۸} ندارند، به بیان دیگر، این مصوبات با نگاه به آینده و با هدف پیشگیری از رخدادها و روندهایی که در آینده می توان منطقاً انتظار داشت^{۱۹} پیشنهاد نشده اند. گو اینکه، اعمال ممنوعیت برای توسعه و استقرار صنایع در محل های مشخصی (مانند شعاع مشخصی از شهرها) به هر حال تأثیرات قابل ملاحظه بر تصمیم های آینده و به تبع آن اثرات زیست محیطی و اجتماعی آن خواهد داشت، از این رو به درجاتی رویکرد «کنشی» یا «پیشگیرانه» دارند، با این وجود، دیدگاه غالب حاکم بر مصوبات این دوره محتملاً واکنش به شرایط پیش آمده (مانند آلودگی کلان شهرها) بوده است.
- سلبی / غیر منعطف و غیر مشوق: این مصوبات اساساً از جنس «سلبی»^{۲۰} هستند، به این معنی که با وضع معیارهای استقرار صنایع، تنها به جلوگیری از استقرار صنایع در محل های مشخصی پرداخته اند. هیچ مصوبه ای که از نوع «ایجابی» باشد در این مجموعه به چشم نمی خورد. منظور از مصوبه های با رویکرد «ایجابی» مصوبه ها و قوانین و مقرراتی است که در بر دارنده مکانیزم هایی مانند تشویق، همکاری، فعالیت ها اقدامات داوطلبانه و در مجموع عناصری که صرفاً «ممنوعیت» را نباشد و به

^{۱۷} Reactive

^{۱۸} Proactive

^{۱۹} Reasonably Foreseeable

^{۲۰} Command and Control

متقاضیان بگویند «چگونه» فعالیت کنند یا مشوقها و زمینه‌هایی برای فعالیت صنعتی با عملکرد زیست محیطی مطلوب تر ارائه کند (گویا فرض شده که صنعت اساساً آلاینده است، و برای آلودگی آن اساساً کار چندانی نمی توان کرد، پس چه بهتر اینکه صنعت آلاینده از شهرها و سکونتگاه ها به اندازه کافی فاصله داشته باشند).

- **بخشی:** ضوابط و مقررات تصویب شده در این مقطع، عمدتاً (و تقریباً تماماً) به «بخش صنعت» توجه داشته، و از سهم سایر بخش ها در ایجاد آلودگی ها و تخریب‌های زیست محیطی تقریباً چشم‌پوشی شده است.

- **پراکنده و غیر منسجم:** قوانین و مصوبات هیچ خط منطقی مشخص و روال تکوین و تکاملی طی نکرده اند، و گویا مشخص نیست قرار است در بلند مدت به چه نتیجه و هدفی برسند.

این مشکلات البته کم و بیش در مصوبات و قوانین بعدی نیز به درجاتی باقی مانده‌اند.

مهمترین نقطه عطف در روند حقوقی موضوع مکان یابی استقرار صنایع، قانون «نحوه جلوگیری از آلودگی هوا (۱۳۷۴)» است که در واقع مبدأ پیدایش «ضوابط استقرار» در شکل کنونی آن شناخته می‌شود. مجموعه مصوبه های مرتبط از این مقطع تاکنون در کادر ۲-۲ فهرست شده‌اند:

کادر ۲-۲: خلاصه‌ای از مهمترین مصوبات و قوانین مرتبط با جانمایی صنایع از سال ۱۳۶۹ تا ۱۳۹۶ (دوره دوم)

۱. **مصوبه مورخ ۱۳۶۹/۹/۲۱ هیئت وزیران، درباره آلودگی هوا:** هیأت وزیران مقرر کرد مسائل مربوط به مبارزه با آلودگی هوای تهران در شورای عالی محیط زیست مطرح شود.
۲. **قانون برنامه پنجساله دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، مورخ ۱۳۷۳/۹/۲۰ مصوب مجلس شورای اسلامی:** بر اساس تبصره ۱۲ قانون برنامه دوم توسعه، مقرر شد طرح ها و پروژه های بزرگ تولیدی و خدماتی قبل از اجرا و در مرحله مطالعات امکان‌سنجی و مکان‌یابی بر اساس الگوهای مصوب شورای عالی حفاظت محیط زیست مورد «**ارزیابی**» قرار گیرند. همچنین انجام هر گونه فعالیت صنعتی و معدنی منوط به در نظر گرفتن اهداف توسعه پایدار در چهارچوب ضوابط و استانداردهای زیست محیطی شد.
۳. **قانون نحوه جلوگیری از آلودگی هوا، مورخ ۱۳۷۴/۲/۳، مصوب مجلس شورای اسلامی و اصلاحیه شماره ۱۶۴۰/ت/۲۵۵۵۷ ه، مورخ ۱۳۸۳/۲/۱۹:** به موجب ماده ۳ این قانون منابع آلوده کننده هوا به سه گروه ۱- وسایل نقلیه موتوری، ۲- کارخانجات، کارگاهها و نیروگاهها ۳- منابع تجاری، خانگی و منابع متفرقه تقسیم شدند. در فصل سوم

این قانون، به ضرورت تدوین و تصویب ضوابط استقرار و نیز رعایت این ضوابط توسط کارخانجات و کارگاه‌ها و نیروگاه‌ها پرداخته شده است. بر اساس ماده ۱۲، احداث کارخانجات و کارگاه‌های جدید و توسعه و تغییر محل و یا خط تولید کارخانجات و کارگاه‌های موجود مستلزم رعایت **ضوابط و معیارهای** سازمان حفاظت محیط زیست است. ماده ۱۳ این قانون نیز تصریح کرده بود دارندگان جواز تأسیس مذکور مکلفند محل استقرار واحدهای صنعتی و یا تولیدی خود را طبق ضوابط استقرار موضوع ماده ۱۲ این قانون تعیین کرده و صدور پروانه بهره‌برداری نیز موکول به تأیید محل استقرار با رعایت ضوابط موضوع ماده ۱۲ فوق بر اساس اعلام سازمان حفاظت محیط زیست شد.

در همین حال تبصره (۱) ماده (۱۳) نیز خاطرنشان کرد احداث نیروگاه‌ها، پالایشگاه‌ها، کارخانجات پتروشیمی، کارخانجات صنایع نظامی، فرودگاه‌ها و ترمینال‌های بارگیری موکول به رعایت ضوابط و معیارهای سازمان حفاظت محیط زیست از لحاظ محل استقرار است و بر اساس تبصره ۲ نیز، سازمان حفاظت محیط زیست موظف شد با مشارکت وزارتخانه‌های مذکور در این ماده ضوابط و معیارهای موضوع مواد ۱۲ و ۱۳ را تهیه و به تصویب هیأت وزیران برساند.

۴. مصوبه ۶۴۶۷۷/ت ۱۸۵۹۱ ه، مورخ ۱۳۷۸/۱۲/۲۶، هیئت وزیران با عنوان **«ضوابط و معیارهای استقرار صنایع»:**

چهارسال بعد از تصویب قانون نحوه جلوگیری از آلودگی هوا، به استناد تبصره ۲ ماده ۱۳ قانون نحوه جلوگیری از آلودگی هوا، سرانجام ضوابط استقرار صنایع در ۶ ماده و چند پیوست تهیه و ابلاغ شد که در سالهای بعد در مورخ ۱۳۸۰/۳/۲۱ و نیز ۱۳۸۴/۵/۸ طی دو مصوبه دیگر به شماره‌های ۱۱۳۵۹/ت ۲۳۴۱۵ و نیز ۲۷۹۶۵/ت ۳۲۰۱۰ توسط هیئت وزیران اصلاح شد.

۵. قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۹/۱/۱۷:

- بر اساس ماده ۱۰۵ قانون برنامه، تمامی طرح‌ها و پروژه‌های بزرگ تولیدی و خدماتی مکلف شدند پیش از اجرا و در مرحله مطالعات امکان‌سنجی و مکان‌یابی، براساس ضوابط پیشنهادی شورای عالی حفاظت محیط زیست و مصوب هیأت وزیران مورد ارزیابی زیست محیطی قرار گیرند. رعایت نتایج ارزیابی توسط مجریان طرح‌ها و پروژه‌های مذکور الزامی و نظارت بر حسن اجرای این ماده برعهده سازمان برنامه و بودجه گذاشته شد. سازمان حفاظت محیط زیست نیز موظف شد راهکارهای عملی و اجرایی پروژه‌های عمرانی و اشتغال‌زایی در مناطق حفاظت شده را به طریقی فراهم کند که ضمن رعایت مسائل زیست محیطی، طرحهای توسعه عمرانی متوقف نشود.

- بر اساس ماده ۱۷۳ قانون برنامه، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح نیز مکلف شد براساس نظر ستاد کل نیروهای مسلح نسبت به تهیه طرح جامع نحوه استقرار نیروهای مسلح در سطح کشور متناسب با اندازه و نوع تهدیدات و شرایط زیست محیطی، به‌منظور رعایت پراکندگی در استقرار تأسیسات حساس و حیاتی و صنایع دفاعی و همچنین انتقال پادگانها و مراکز نظامی و کارخانجات بزرگ صنعتی دفاعی از شهرهای بزرگ به ویژه تهران اقدام و این طرح را به تصویب فرماندهی کل قوا برساند. به دولت هم تکلیف داده شد نسبت به تأمین و واگذاری تسهیلات اعتباری، بانکی، زمین، تغییر کاربری و ایجاد حریم جهت تأسیسات مورد نیاز اقدامات لازم رابه‌عمل آورد.

۶. مصوبه شماره ۲۰۷۹۷/ت ۲۰۲۲۸ مورخ ۱۳۷۹/۵/۲۲ هیئت وزیران درباره «استانهای شمالی»: هیئت وزیران به پیشنهاد وزارت صنایع، سازمان حفاظت محیط زیست و وزارت مسکن و شهرسازی، و به استناد اصل ۱۳۸ قانون اساسی، تصویب کرد که تمامی صنایع در سه استان شمالی صرفاً در شهرک های صنعتی و نواحی صنعتی روستایی با رعایت قوانین و مقررات مربوطه می توانند مستقر شوند. همچنین استقرار صنایع شیمیایی، داروسازی، چرم سازی و دباغی، چاپ و رنگرزی پارچه و نخ، آبکاری و تولید کود شیمیایی به جز شهرک صنعتی لوشان در سه استان شمالی ممنوع اعلام شده و مصوبه شماره ۷۸۲۱۸ مورخ ۱۳۶۳/۱۱/۳ و اصلاحیه بعدی آن در سال ۱۳۷۰ نیز لغو شد.
۷. مصوبه شماره ۳۲۷۱۹/ت ۲۵۸۴۲ مورخ ۱۳۸۱/۷/۳ و تصویب نامه اصلاحیه شماره ۱۷۹۵۵/ت ۲۵۸۴۲ مورخ ۱۳۹۱/۲/۴ هیئت وزیران (استانهای شمالی ایران): به پیشنهاد استانداری گیلان در مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۱۰ و به استناد اصل ۳۸ قانون اساسی، هیئت دولت تصویب کرد استقرار واحدهای صنعتی در سه استان شمالی در شهرک های صنعتی و نواحی صنعتی روستایی با رعایت قوانین و مقررات مربوطه صورت گیرد. به موجب این مصوبه، مصوبات قبلی مرتبط مورخ ۱۳۶۳/۱۱/۳ و اصلاحیه بعدی آن در مورخ ۱۳۷۰/۶/۲۴ لغو شد.
۸. مصوبه شماره ۲۳۵۸۰/ت ۳۲۵۰۲ مورخ ۱۳۸۴/۵/۱۱ هیئت وزیران درباره «شعاع ۱۲۰ کیلومتری تهران»: احداث برخی واحد های صنعتی (تولید بتن آماده، تصفیه خانه های آب و فاضلاب، بازیافت نخاله های ساختمانی، نیروگاه تولید برق، کارگاههای موقت تولید آسفالت و شن و ماسه مرتبط با طرح های عمرانی) در داخل محدوده ۱۲۰ کیلومتری تهران مجاز اعلام شد.
۹. مصوبه شماره ۱۸۵۰۸۵/ت ۴۱۰۶۱ مورخ ۱۳۸۷/۱۰/۱۱ درباره شعاع ۱۲۰ کیلومتری تهران (استان قم): در جهت حمایت از توسعه صنعتی استان قم، احداث صنایع خارج از شعاع ۷۰ کیلومتری در محور قم - تهران صرفاً در قالب شهرک های صنعتی مجاز شد.
۱۰. مصوبه مورخ ۱۳۸۸/۱۰/۱ درباره شعاع ۱۲۰ کیلومتری تهران (استان مرکزی): احداث واحدهای صنعتی مربوط به صنایع گروه الف، ب و ج ضوابط استقرار صنایع غیر آلاینده در داخل شهرک ها و نواحی صنعتی شهرستان زرنديه مجاز شد.
۱۱. مصوبه شماره ۷۸۹۴۶/ت ۳۹۱۲۷، مورخ ۱۳۹۰/۴/۱۵ هیئت وزیران، با عنوان «ضوابط و معیارهای استقرار واحدها

و فعالیتهای صنعتی و تولیدی:

بعد از گذشت ۱۲ سال از مصوبه «ضوابط و معیارهای استقرار صنایع» و انجام دو مرحله اصلاحیه قانونی در سال ۱۳۸۰ و ۱۳۸۴ بر روی این ضوابط، هیئت وزیران این بار به پیشنهاد شماره ۱۶۵۵۰۷ مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۱ سازمان حفاظت محیط زیست و به استناد تبصره (۲) ماده (۱۳) قانون نحوه جلوگیری از آلودگی هوا - مصوب ۱۳۷۴ - ضوابط استقرار صنایع را با عنوان «ضوابط و معیارهای استقرار واحدها و فعالیتهای صنعتی و تولیدی» در ۱۲ ماده تصویب کرد. با تصویب هیئت وزیران، واحدهای صنعتی و تولیدی با توجه به فرآیند تولید به ۱۴ گروه (غذایی، نساجی، چرم،

سلولزی، فلزی، کانی غیر فلزی، شیمیایی، دارویی، برق و الکترونیک، کشاورزی، ماشین سازی، نوین (نانو و بیوتکنولوژی)، نفت و گاز و پتروشیمی و بازیافت) طبقه بندی شدند. همچنین، صنایع بر اساس شدت و ضعف آلودگی و دیگر مسائل زیست محیطی در گروه‌های ذکر شده در چهار رده (۱)، (۲)، (۳)، (۴) و (۵) قرار گرفتند. بر اساس این مصوبه، واحدهای رده ۱ مجاز شدند تا در کاربری‌های صنعتی یا کارگاهی داخل شهرها و روستاها یا مکان‌های صنعتی مجاز خارج از محدوده مصوب شهری و روستایی استقرار یابند. واحدهای رده ۲-۳ نیز توانستند در شهرکها و نواحی صنعتی و مکان‌های صنعتی، در خارج از محدوده مصوب شهرها و روستاها مشروط به رعایت فواصل از سایر کاربری‌ها استقرار یابند. همچنین مقرر شد واحدهای رده (۴-۵-۶) نیز در شهرکها و نواحی صنعتی و مکان‌های صنعتی مصوب تعیین شده در خارج از حریم مصوب شهر و خارج از محدوده مصوب روستاها، مشروط به رعایت فواصل از سایر کاربری‌ها استقرار یابند. بر اساس این مصوبه قرار شد در مناطقی که فاقد شهرک صنعتی و ناحیه صنعتی هستند واحدهای مشمول رده‌های (۲)(۳)(۴)(۵)(۶) بتوانند با رعایت حداقل فواصل از مراکز و اماکن در سایر مکان‌های صنعتی تعیین شده در خارج از حریم مصوب شهر (در خصوص رده های ۲ و ۳ خارج از محدوده شهر) و روستا استقرار یابند.

بر این اساس، استقرار واحدهای کشاورزی مشمول رده‌های (۲)(۳)(۴)(۵)(۶)، مشروط به رعایت فواصل در خارج از شهرکهای صنعتی و نواحی صنعتی و یا در داخل مجتمع‌های تخصصی و مجتمع‌های تولیدی کشاورزی مجاز شد. همچنین مقرر شد محل پیشنهادی برای استقرار واحدهای رده (۷)، در خارج از محدوده شهر و روستا با توجه به فرآیند تولید، توپوگرافی منطقه، شرایط اقلیمی، ظرفیت قابل تحمل محیط زیست، جهت بادهای غالب، جهات توسعه شهری و سایر ملاحظات زیست محیطی، به صورت موردی توسط اداره کل حفاظت محیط زیست استان براساس دستورالعملی که توسط سازمان حفاظت محیط زیست صادر می شود مورد بررسی کارشناسی و اعلام نظر قرار گیرد. به موجب ماده ۱۲ این قانون مصوبه قبلی «ضوابط و استقرار صنایع» به شماره ۶۴۶۷۷/ت/۱۸۵۹۱ هـ مورخ ۱۳۷۸/۱۲/۲۶، و اصلاحیه های بعدی آن به شماره های ۱۱۳۵۹/ت/۲۳۴۱۵ هـ مورخ ۱۳۸۰/۳/۲۱ و شماره ۲۷۹۶۵/ت/۳۲۰۱۰ هـ مورخ ۱۳۸۴/۵/۸ لغو شد ولی تصویب نامه شماره ۳۲۷۱۹/ت/۲۵۸۴۲ هـ مورخ ۱۳۸۱/۷/۱۶ درباره ممنوعیت استقرار برخی صنایع در استانهای شمالی با اعمال اصلاحات این آیین نامه به قوت خود باقی ماند.

۱۲. مصوبه شماره ۱۷۹۵۶/ت/۳۹۱۲۷ هـ، مورخ ۱۳۹۱/۱/۲۰ هیئت وزیران، با موضوع اصلاح تصویب نامه «ضوابط و

معیارهای استقرار واحدها و فعالیتهای صنعتی و تولیدی»: به پیشنهاد شماره ۸۰/۱/۵۸۷۹۷ مورخ ۱۳۹۰/۷/۱۹ استانداری گیلان و به استناد تبصره (۲) ماده (۱۳) قانون نحوه جلوگیری از آلودگی هوا - مصوب ۱۳۷۴، هیئت وزیران «ضوابط و معیارهای استقرار واحدها و فعالیتهای صنعتی و تولیدی» مصوب سال ۱۳۹۰ را اصلاح کرد.

^{۲۱} رده بندی صنایع در هفت رده، یکی از ارکان اساسی ضوابط استقرار است، به این معنی که صنایع و فعالیت‌های تولیدی و صنعتی بر اساس آلودگی و تخریب های بالقوه آن (به زعم پدیدآورندگان ضوابط استقرار) از رده یک (کمترین تخریب و آلودگی) تا هفت (بیشترین) طبقه بندی شده اند. ضوابط استقرار برای این رده ها متفاوت است (رده های بالاتر، سخت گیرانه تر است).

۱۳. مصوبه شماره ۱۲۰۹۹۷/ت/۴۸۶۰۸ه، مورخ ۱۳۹۴/۸/۲۴ هیأت وزیران، با عنوان «**ضوابط استقرار واحدهای صنایع**

پیشرفته و فعالیتهای دانش بنیان»: به پیشنهاد مشترک وزارت صنعت، معدن و تجارت، سازمان حفاظت محیط زیست و معاونت علمی و فناوری رئیس جمهور و به استناد اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی، هیئت وزیران در جلسه مورخ در جلسه مورخ ۱۳۹۴/۸/۲۴ ضوابط استقرار واحدهای صنایع پیشرفته و فعالیتهای دانش بنیان را در ۹ ماده تصویب کرد. صنایع مشمول این تصویبنامه، در ۸ رده (فناوری زیستی، فناوری نانو، اپتیک و فوتونیک، الکترونیک و کنترل و سخت افزارهای رایانه ای، فناوری اطلاعات و ارتباطات و نرم افزارهای کامپیوتری، تجهیزات پیشرفته آزمایشگاهی، داروهای پیشرفته و تجهیزات پزشکی) تقسیم بندی شده است.

۳-۲- آخرین تغییرات: قانون هوای پاک ۱۳۹۶ و بازنگری ضوابط استقرار در سال ۱۳۹۷

در سال ۱۳۹۶ قانون نحوه جلوگیری از آلودگی هوا که در واقع منشاء و مادر ضوابط استقرار و الزام قانونی اصلی مربوط به ارزیابی اثرات زیست محیطی در کشور به حساب می آید، به قانون هوای پاک تغییر کرد. در واکنش به شدت گرفتن مشکلات آلودگی هوا و نیز ریز گردها و گرد و غبار، طرح هوای پاک اولین بار از طرف نماینده های مجلس پیشنهاد شد، سازمان حفاظت محیط زیست، در پاسخ به این طرح و/یا در تکمیل و اصلاح آن، لایحه قانونی اصلاح قانونی نحوه جلوگیری از آلودگی هوا را تدوین کرده و از طرف دولت تقدیم مجلس شده. نهایتاً پیش نویس «قانون هوای پاک» از ادغام این طرح و لایحه ایجاد شد. به موجب ماده ۱۱ قانون هوای پاک ضوابط استقرار جدید توسط سازمان محیط زیست تدوین و توسط همین سازمان هم به دستگاهها ابلاغ شد درحالیکه مجموعه مقررات مرتبط با ضوابط استقرار قبلی مصوب هیئت وزیران بود.

کادر ۳-۲: آخرین تغییرات مربوط به ضوابط استقرار (۱۳۹۶ به بعد یا دوره سوم)

۱. قانون هوای پاک، مصوب مجلس شورای اسلامی ۱۳۹۶/۴/۲۵: به پیشنهاد سازمان حفاظت محیط زیست در مورخ ۱۳۹۳/۶/۳۱، لایحه « اصلاح قانون نحوه جلوگیری از آلودگی هوا» با عنوان «قانون هوای پاک» در ۳۴ ماده در مجلس شورای اسلامی به تصویب رسید. ماده ۱۱ این قانون تاکید می کند هرگونه احداث، توسعه، تغییر خط تولید و تغییر محل واحدهای تولیدی، صنعتی و معدنی مستلزم رعایت مقررات ابلاغی از سوی سازمان محیط زیست است. سازمان همچنین موظف شد حداکثر ظرف مدت یک ماه استعلامهای درخواست جواز تأسیس و بهره برداری

را پاسخ دهد و در صورت عدم موافقت، دلایل را به استعلام کننده به صورت کتبی ارائه کند و چنانچه پاسخی در مدت یادشده پاسخی ندهد به منزله تأیید تلقی می شود.

همچنین مقرر شد در هر استان کمیسیونی با عضویت یکی از معاونان استاندار با تعیین استاندار (رئیس)، مدیرکل محیط زیست استان (دبیر)، مدیرکل استاندارد و تحقیقات صنعتی استان، مدیرکل صنعت، معدن و تجارت استان، رئیس سازمان جهادکشاورزی استان، مدیرکل سازمان بازرسی استان و فرماندار مربوطه تشکیل شود تا در صورت اعتراض متقاضی، مرجع استانی فوق به اختلافات فیما بین حداکثر ظرف مدت یک ماه رسیدگی کند و در صورت آلاینده نبودن (براساس قوانین و دستورالعمل های ابلاغی سازمان)، مجوز را صادر و در غیر این صورت تقاضا را رد کند. دبیرخانه این کمیسیون در اداره کل حفاظت محیط زیست هر استان مستقر است.

۲. «مقررات و ضوابط استقرار واحدهای تولیدی، صنعتی و معدنی»، ابلاغ شده توسط سازمان حفاظت محیط زیست

۱۳۹۷: این بار به /استناد ماده ۱۱ قانون هوای پاک، که هرگونه احداث، توسعه، تغییر خط تولید و تغییر محل واحدهای تولیدی، صنعتی و معدنی را مستلزم رعایت مقررات ابلاغی از سوی سازمان محیط زیست اعلام کرده بود، مجموعه مقررات و ضوابط استقرار واحدهای صنعتی توسط خود سازمان محیط زیست مورد بازنگری قرار گرفته و توسط همین سازمان هم به همه دستگاه ها ابلاغ شد. مجموعه ضوابط و مقررات استقرار صنایع توسط سازمان حفاظت محیط زیست (معاونت محیط انسانی - دفتر ارزیابی) مورد بازنگری و اصلاح مجدد قرار گرفت. شفاف سازی و احصای تعاریف از جمله تعاریف محدوده و حریم شهر و روستا، نواحی، پهنه ها و شهرک های صنعتی، سکونتگاه ها و مراکز جمعیتی و...، کاهش و تلفیق عناوین طبقه بندی گروه های صنعتی شامل تلفیق گروه صنایع نفت و گاز با گروه صنایع شیمیایی، تلفیق گروه های صنعتی فلزی، ماشین سازی و برق و الکترونیک، حذف گروه صنایع نوین به دلیل داشتن مصوبه صنایع پیشرفته و دانش بنیان، تعدیل فواصل بازدارنده و تطابق با رده های مصوب استان های شمالی، تعدیل فواصل از مراکز جمعیتی و مناطق تحت مدیریت و ... تطبیق با فواصل استان های شمالی کشور، حذف ماده ۸ ضوابط استقرار قدیم و بازنگری آن شامل تخفیف فاصله برای رده های صنعتی واحدهای موجود دارای پروانه بهره برداری و مجوز زیست محیطی که حسب ضرورت قصد تغییر خط تولید و یا توسعه فرآیند را داشته ولی امکان رعایت فواصل از کاربری ها را ندارند، از جمله تغییرات اصلاحیه جدید است. از دیگر تغییرات این ضوابط به امکان اعلام نظر درمورد استقرار واحدهای صنعتی و تولیدی رده های ۱ تا ۳ این ضابطه در مستثنیات مناطق حفاظت شده و پناهگاه های حیات وحش توسط ادارات کل حفاظت محیط زیست استان ها، تسهیل و حمایت از صنایع روستایی در زون کارگاهی روستاهایی که دارای طرح هادی مصوب هستند، مجاز شدن استقرار رده های ۱ و ۲ به غیر از صنایع گروه شیمیایی و واحدهای پرورشی گروه صنایع کشاورزی، رعایت ضابطه استقرار برای صنایع در مناطق آزاد تجاری - صنعتی و ویژه اقتصادی ضرورت تأیید گزارش ارزیابی زیست محیطی و استعلام از اداره کل حفاظت محیط زیست استان، لحاظ اعتبار زمانی برای مجوزهای زیست محیطی به مدت دو سال شمسی که در صورت عدم اقدام، متقاضی

مطالعه و عارضه یابی «ضوابط و معیارهای استقرار واحدها و فعالیتهای صنعتی و تولیدی»
و ارائه پیشنهادات اصلاح و بهبود رویه موجود
اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

موظف به اخذ نظر مجدد ادارات کل حفاظت محیط زیست است، تهیه و ابلاغ فهرست واحدهای غیر مجاز جهت استقرار در شهرکهای صنعتی و تهیه آیین رسیدگی به اعتراض متقاضیان جواز تاسیس و بهره برداری در کمیسیون ماده ۱۱ قانون هوای پاک می توان اشاره کرد.

۳- ضوابط استقرار: تجربه جهانی

۳-۱- کلیات

بررسی نظام تصمیم گیری در خصوص اعطاء مجوز یا مکان یابی پروژه های توسعه صنعتی در تعدادی کشور منتخب با هدف شناسایی رویکرد این کشورها به موضوع، مقایسه آن با رویه جاری در ایران، شناسایی تفاوت ها و هم پوشانی ها و نیز در صورت امکان الگو برداری، به عنوان بخشی از مطالعه صورت گرفته است.

با توجه به اینکه تمامی کشورهای عضو اتحادیه اروپا از (شامل ایتالیا)، از ضوابط و مقررات مورد تایید کمیسیون محیط زیست این اتحادیه پیروی می کنند، بنابراین به جای کشور ایتالیا بعنوان یکی از کشورهای عضو، ضوابط اتحادیه بعنوان مرجع بالادستی انتخاب و بررسی شد. بررسی ضوابط کشور انگلستان هم به عنوان نمونه برای درک بهتر میزان تأثیرات و تغییرات شرایط اجتماعی، اقتصادی و سیاسی در ضوابط مصوب اتحادیه صورت گرفت.

به عنوان اولین و اساسی ترین یافته، در هیچکدام از رویه های بررسی شده، معیارهای استقرار به صورت فاصله خطی ثابت و غیر منعطف الزام آور (مشابه ضوابط استقرار ایران) وجود ندارد. در مقابل، بررسی مورد به مورد تقاضاها طبق رویه ارزیابی اثرات زیست محیطی یا (EIA) (با تفاوت های بنیادی با رویه موجود در ایران) مبنای بررسی و صدور مجوز است.

در اکثر کشورهای مطالعه شده کلیات اجرای رویه ارزیابی اثرات زیست محیطی یکسان است تنها تفاوت های جزئی در نظام اجرایی است که با اصول بنیادی ارزیابی مغایرتی ندارند. این موارد تفاوت در مورد کشورهای مدنظر این پروژه در ادامه تشریح شده است. پروژه ها و پیشنهادهای توسعه از لحاظ اثرات بالقوه بر محیط زیست به دو گروه تقسیم بندی میشوند. گروه اول، پروژه هایی که از لحاظ اهمیت خود پروژه و پتانسیل تاثیرگذاری آنها بر محیط زیست بدون هیچگونه بررسی نیازمند انجام ارزیابی زیست محیطی است (پروژه هایی مانند، پالایشگاهها، سدها، بنادر و ..). گروه دوم آنهایی هستند که احتمال دارند بر محیط زیست تأثیرات منفی داشته باشند. اگر این پروژه ها دارای شرایط زیر باشند، نیازمند بررسی و غربالگری یا Screening برای انجام ارزیابی زیست محیطی خواهند بود:

اگر تمام پروژه و یا بخشی از آن در مناطق حساس زیست محیطی واقع شده باشد: هر کشوری بنابر شرایط جغرافیایی، اکولوژیکی و اجتماعی دارای مناطق حساس زیست محیطی است که معمولاً آنها را مشخص و تعیین می کنند. این مناطق حساس در کشورهای مختلف متفاوت و برای هر کشور توسط سازمان های سیاستگذار ذیربط آنها تعیین می شود. احتمال دارد با تغییر بعضی شرایط اقلیمی و یا سیاسی - اجتماعی، لیست این مناطق در زمانهای مختلف ویرایش شود، یعنی مناطق جدید افزوده و یا مناطق موجود از لیست حذف شوند.

شرایط پروژه از نظر ظرفیت و مقیاس و نوع آلاینده ها و غیره در مقایسه با حدود ضوابطی که برای پروژه ها تعیین شده است: حدود این ضوابط، ارقام و یا شرایط خاص آستانه اثرگذاری پروژه ها بنابر ماهیت آنها است، که بالاتر از این حدود تعیین می کند که پروژه مذکور بر محیط زیست اثر قابل ملاحظه خواهد داشت مشمول انجام مطالعات ارزیابی اثرات است. این حدود شامل ظرفیت تولید، ابعاد زمین، میزان سرمایه گذاری و غیره است.

چنانچه پروژه ای از گروه دوم بوده و هیچ یک از شرایط بالا را نداشته باشد، یعنی پس از بررسی مشخص شود که محل استقرار و یا حتی بخشی از آن در مناطق حساس نیست و یا اینکه ویژگی های پروژه از حدود تعیین شده فراتر نباشد، نیازی به انجام ارزیابی نیست. برای تعیین ضرورت انجام مطالعات ارزیابی برای سایر پروژه ها، باید غربالگری به صورت مورد به مورد انجام گیرد. غربالگری رویه ایست برای تعیین اینکه آیا احتمال دارد پروژه توسعه پیشنهادی طبق مقررات و ضوابط موجود تأثیر قابل توجهی روی محیط زیست داشته و در نتیجه آیا نیاز به ارزیابی دارد یا خیر.

۲-۳- احتیای اروپا

الزام ارزیابی اثرات محیط زیستی پروژه های توسعه، بر اساس قانون ارزیابی^{۲۲} با نام «ارزیابی اثرات زیست محیطی پروژه های خصوصی و عمومی (غیر خصوصی)»^{۲۳} در سال ۱۹۸۵ به تصویب پارلمان اروپا رسید، و بعدها در سال های ۱۹۹۷، ۲۰۰۳ و ۲۰۰۹ مورد بازبینی و اصلاح قرار گرفت. بر اساس این قانون، همه پروژه های فهرست

^{۲۲} EU EIA Directive – 85/337/EEC

^{۲۳} Environmental Impact Assessment of Public and Private Projects

شده در ضمیمه ۲۴۱ (ردۀ ۱) به عنوان پروژه‌هایی که اثرات بارز زیست محیطی دارند در نظر گرفته شده و ملزم به انجام مطالعات ارزیابی اثرات زیست محیطی اند (پروژه‌هایی مانند راه آهن، بزرگراه و جاده، فرودگاه، سایت دفع پسماندهای ویژه و خطرناک یا پسماندهای عادی و غیره در این ضمیمه قرار می‌گیرند). برای پروژه‌های لیست شده در ضمیمه ۲، کشورهای عضو باید در خصوص الزام یا عدم الزام مطالعه ارزیابی اثرات طی فرآیند «غربال‌گری» تصمیم‌گیری کنند.

• صنایع مشمول ارزیابی محیط‌زیست (بدون بررسی) - ضمیمه ۱

- ۲۴ رده پروژه‌های صنعتی در ضمیمه ۱ قرار دارند که انجام مطالعات ارزیابی برای آن‌ها الزامی است. این فهرست از پالایشگاه و نیروگاه گرفته تا دامداری‌های صنعتی را در بر می‌گیرد؛ برای بعضی از پروژه‌ها آستانه ظرفیت یا ابعاد پروژه تعریف شده است (به عنوان مثال فرودگاه با طول باند بیش از ۲۱۰۰ متر، تأسیسات دفع پسماندهای غیر ویژه یا غیر خطرناک با ظرفیت بیش از ۱۰۰ تن در روز)

• صنایع ضمیمه ۲ - رویه غربال‌گری توسط کشورهای عضو:

- برای ۱۲ عنوان از پروژه‌های توسعه صنعتی، تصمیم‌گیری در خصوص نیاز یا عدم نیاز با در نظر گرفتن معیارهای اجباری اتحادیه (که در ضمیمه ۳ ذکر شده) و با تعیین مناطق حساس زیست‌محیطی و آستانه‌های مرتبط با اثرات منفی پروژه‌ها بر محیط‌زیست، طی فرآیند «غربال‌گری» به کشورهای عضو واگذار شده است.

- غربال‌گری می‌تواند تنها با استناد به معیارهای آستانه یا به صورت بررسی مورد به مورد انجام بگیرد ولی در هر حال باید در تطابق با الزامات اتحادیه اروپا باشد.

انگلستان - ۳-۳

- رویه ارزیابی اثرات زیست محیطی در کشور انگلیس از سال ۱۹۸۵ همزمان با معرفی سند ارزیابی زیست‌محیطی اتحادیه اروپا، آغاز شده است.

- در این کشور، بنا به ویژگی‌های پروژه و نیز موقعیت استقرار آن مدل‌های مختلف EIA تعریف شده است به عنوان مثال رویه شهرها و استان‌ها، پروژه‌های جنگلداری، پروژه‌های دریایی (دور از ساحل) و غیره.

^{۲۴} منظور از ضمیمه، ضمیمه‌ای است که در خود متن قانون اتحادیه اروپا تعریف شده (Annex) و رده‌های صنایع را تعیین می‌کند. منظور از این ضمیمه یکی از پیوست‌های گزارش حاضر نیست.

مطالعه و عارضه یابی «ضوابط و معیارهای استقرار واحدها و فعالیتهای صنعتی و تولیدی» و ارائه پیشنهادات اصلاح و بهبود رویه موجود اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

حدود آستانه یا شرایط غربالگری این پروژه ها متفاوت است و برای هر رویه به صورت جداگانه تعریف شده است.

یکی از عمومی ترین این رویه ها، رویه پروژه های شهری و در سطح استان^{۲۵} است که مقایسه این رویه، با نظام ارزیابی قوانین اتحادیه اروپا در ادامه ارائه شده است.

- صنایع مشمول ارزیابی محیط زیست (بدون بررسی) - ضمیمه ۱
 - کاملاً مشابه لیست ارایه شده در اتحادیه اروپاست
- صنایع بند ۲- آنهایی که احتمال دارد نیاز به ارزیابی داشته باشند
 - لیست رده های صنعتی در انگلیس با اتحادیه اروپا مشترک است ولی آستانه های پذیرش خاص این کشور تعریف شده است.
 - در مورد مناطق حساس زیست محیطی موارد زیر مشخص شده است:
 - سایت های با ارزش علمی خاص،
 - پارک های ملی و مناطق واجد زیبایی طبیعی برجسته؛
 - سایت های میراث جهانی و آثار تاریخی؛
- غربالگری
 - در کشور انگلیس کلیت فرآیند غربالگری مشابه اتحادیه اروپا است، گو اینکه جزییات کامل از نحوه تحویل اطلاعات و تعامل مسئولین، اسناد و مراحل مختلفی که برای ثبت درخواست غربالگری نیاز هست شرح داده شده است.
 - اطلاعاتی که بر اساس آن غربالگری انجام می شود:
 - اطلاعاتی که خود متقاضی پروژه تهیه کرده
 - نتایج ارزیابی های مشابه در اتحادیه اروپا که در دسترس باشند
 - بخشی از پرسشهایی لیست غربالگری (ضمیمه این سند) که مرتبط با ماهیت پروژه است برگزیده شود
 - اطلاعاتی که متقاضی غربالگری باید از طرح خود ارایه کند که شامل موارد زیر است:

^{۲۵} EIA Under Town and Country

مطالعه و عارضه یابی «ضوابط و معیارهای استقرار واحدها و فعالیتهای صنعتی و تولیدی» و ارائه پیشنهادات اصلاح و بهبود رویه موجود اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

- اطلاعات زمین طرح،
- شرح طرح توسعه شامل توصیف ویژگی های فیزیکی و فعالیت های عمرانی و تشریح موقعیت مکانی با تمرکز بر حساسیت های زیست محیطی؛
- شرح جنبه ها و اثرات زیست محیطی طرح شامل، خروجی ها و انتشار آلاینده ها و تولید پسماند، استفاده از منابع طبیعی، به ویژه خاک، زمین، آب و تنوع زیستی؛
- مسئولین باید ۲۱ روز از زمان درخواست متقاضی و یا حداکثر ۹۰ روز از زمان دریافت اطلاعات غربالگری، نتیجه را به متقاضی اعلام کنند. این زمان در شرایط خاص و بنا به تشخیص و درخواست مسئولین قابل افزایش است. البته دلیل این افزایش زمان و تاریخ نهایی آن باید تشریح شود.
- در هنگام غربالگری (بازبینی) پروژه های گروه ۲، مسئولین برنامه ریز محلی باید از معیارهای معرفی شده (مقررات سال ۲۰۱۷) مواردی را برای بررسی پروژه تعیین نمایند. معیارها برای هر مورد متفاوت خواهد بود و لزوما همه موارد برای یک پروژه انتخاب نمی شود.
- چنانچه مشخص شود که پروژه توسعه پیشنهادی مشمول ارزیابی اثرات زیست محیطی نیست، جنبه ها و اثرات بارز زیست محیطی طرح و نیز اقدامات پیش بینی شده جهت جلوگیری از این اثرات باید به صورت عمومی اعلام شود (طرح مدیریت زیست محیطی).
- پس از اتمام برنامه غربالگری، مسئولین برنامه ریزی محلی باید نظر خود را مبنی بر اینکه آیا ارزیابی اثرات زیست محیطی مورد نیاز است (نظر مثبت غربالگری) و یا مورد نیاز نیست (نظر منفی غربالگری) ارائه دهند.

۳-۴- هند

- در کشور هند ضوابط ارزیابی زیست محیطی بصورت بندی از قانون محیط زیست این کشور در سال ۱۹۸۶^{۲۶} پدید آمده و آخرین ویرایش آن مربوط به سال ۲۰۰۹ است.

• صنایع مشمول ارزیابی محیط زیست (بدون بررسی) - بند ۱

^{۲۶} Environmental Protection Act, 1986

- در کشور هند صنایع در ۸ رده تقسیم بندی شده اند و انجام مطالعات ارزیابی اثرات حاضر برای ۳۸ دسته از فعالیتهای توسعه با نرخ سرمایه گذاری Rs 50 crores و بالاتر اجباری است.
- کلیه پروژه های این ۳۸ رشته، در دو ستون رده A و رده B بر اساس معیارهایی طبقه بندی شده اند. این معیارها بر اساس میزان اثر آسیب رسانی بر محیط زیست و به خطر انداختن سلامت جامعه و همچنین منابع طبیعی و انسانی تعیین شده اند.
- تمام پروژه ها یا فعالیتهای مشخص شده در رده "A" در جدول رده بندی، مشمول ارزیابی اثرات زیست محیطی و گرفتن تاییدیه محیط زیست از دولت مرکزی وزارت محیط زیست و جنگل ها (MoEF) هستند.
- بررسی پروژه ها یا فعالیتهای مشخص شده در رده "B" و غربالگری و صدور تاییدیه محیط زیست توسط سازمانهای محلی ارزیابی انجام می شود.
- اخذ این تاییدیه ها (برای هر دو رده) باید قبل از انجام هر نوع ساخت و ساز و عملیاتی بر روی زمین برای پروژه های زیر صورت گیرد:
 - همه پروژه هایی که در جدول رده بندی در ستون اول مشخص شده است.
 - فعالیتهای توسعه و یا تغییر و مدرنیزه کردن پروژه ها یا فرآیندهای موجود که باعث افزایش ظرفیت و گذر کردن از معیارهای مشخص شده در جدول رده بندی باشند.
 - تغییر در ترکیب محصول پروژه ها و در خط تولید که خارج از محدوده های تعیین شده در جدول رده بندی باشد.
- صنایع بند ۲- آنهایی که احتمال دارد نیاز به ارزیابی داشته باشند
 - در مورد پروژه های رده B غربالگری توسط مسئولین محلی صورت می گیرد.
 - برای پوشش تمامی رشته های صنعتی و تعیین معیارهای غربالگری، کمیته های تخصصی برای بخش های زیر تشکیل شده اند:
 - پروژه های معدن
 - پروژه های صنعتی
 - پروژه های انرژی حرارتی
 - رودخانه، دره، چند منظوره، آبیاری و پروژه های H.E

مطالعه و عارضه یابی «ضوابط و معیارهای استقرار واحدها و فعالیتهای صنعتی و تولیدی» و ارائه پیشنهادات اصلاح و بهبود رویه موجود اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

- توسعه زیرساختها و پروژههای مختلف
- پروژه های انرژی هسته ای
- همچنین پروژه هایی از گروه B که با عبارت شرایط عمومی مشخص شده باشند، بعنوان رده A محسوب می شوند. شرایط عمومی، در واقع شرطی است که در آن اگر کل پروژه و یا بخشی از آنها در مناطق حساس (از قرار لیست زیر) قرار گرفته باشد.
- مناطق حفاظت شده حیات وحش
- مناطق بسیار آلوده شده که توسط کمیته آلودگی هوا مرتبا اعلام میشوند
- محلهای حساس اکولوژیکی^{۲۷}
- پروژه هایی فراتر از مرزهای استانی^{۲۸}

۳-۵- جمع بندی و مقایسه با ایران

چنانچه ذکر شد، تعیین ضوابط خطی برای ایجاد ممنوعیت برای استقرار صنایع در هیچکدام از کشورهای مورد بررسی یافت نشد. در عوض، رویه ارزیابی اثرات زیست محیطی و به طور خاص، رویه غربالگری (تعیین اینکه پروژه نیازمند انجام ارزیابی اثرات جامع است یا خیر)، و تعیین سطح و جزئیات ارزیابی (اینکه ارزیابی در سطح محلی، استانی، کشوری یا فراتر از آن باید انجام شود) تقریباً در همه کشورها به شکل های گوناگون (ولی اساساً مشابه) وجود دارد. تعریف رویه های مختلف ارزیابی با توجه به سطح اثرگذاری پروژه ها و نیز موقعیت مکانی پروژه ها (اینکه در مناطق حساس قرار دارد یا خیر) که عموماً با بررسی مورد به مورد صورت می گیرد، در کشورهای مختلف دیده می شود. این موارد تقریباً به هیچ شکل در رویه ارزیابی کشور ایران وجود ندارند.

خاستگاه های ضوابط استقرار، کارکردها، نواقص و دلایل ریشه ای آن در قسمت های بعد تشریح شده، ولی نتیجه مهمی که تا اینجا با بررسی تجارب سایر کشورها حاصل می شود این است که نیاز و خاستگاه ضوابط استقرار به احتمال زیاد به غیاب یک رویه بلوغ یافته و جامع ارزیابی اثرات (به ویژه خلاء و ضعف غربال گری، سطح بندی و حیطه یابی) در کشور باز می گردد. از این رو، بهبود و اصلاح ریشه ای آن، در درجه اول مستلزم بهبود ریشه ای فرآیند ارزیابی اثرات است. این موضوع در ادامه در جای خود به کفایت تشریح شده است.

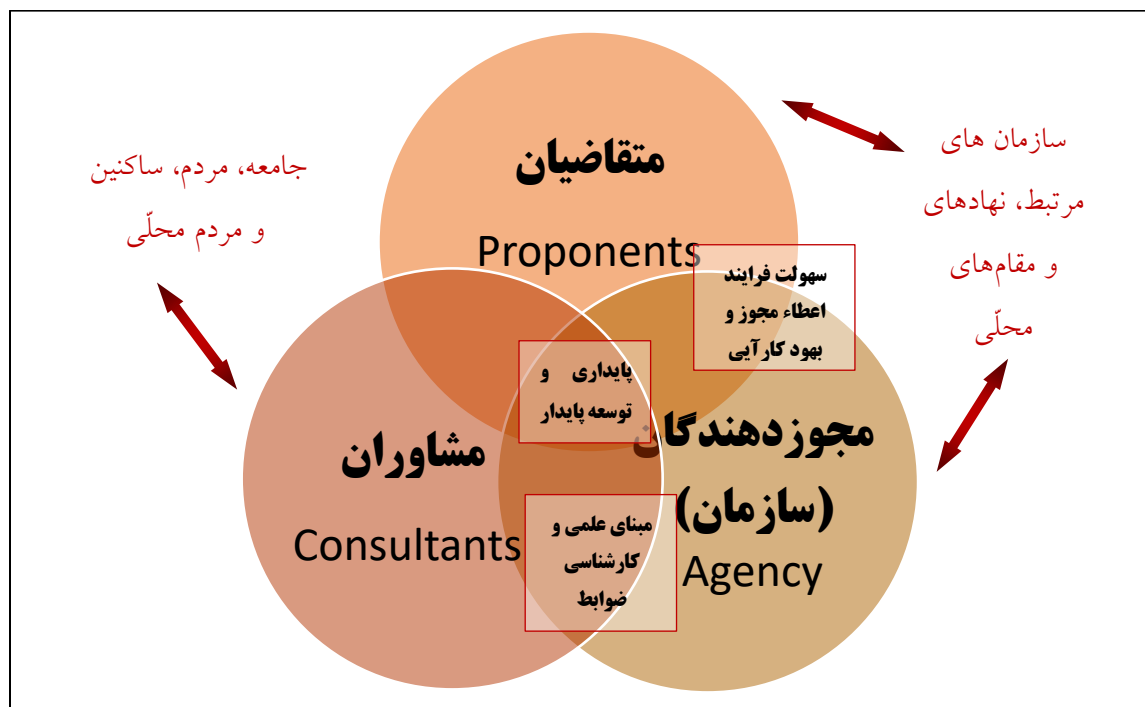
^{۲۷} Eco-sensitive

^{۲۸} Inter-State Baoundaries

۴- ضوابط استقرار در عمل: تجربه ۲۰ سال اجرا

۴-۱- تحلیل ذی نفعان / گروه‌داران (Stakeholders Analysis)

نقش آفرینان، استفاده کنندگان و ذی‌نفعان اصلی ضوابط استقرار اساساً از چهار گروه اصلی: (۱) متقاضیان سرمایه گذاری و احداث یا توسعه واحدهای مشمول ضوابط استقرار، (۲) مشاوران (شرکت‌های مهندسی مشاور) که در انجام مطالعات ارزیابی اثرات و یا هرگونه فعالیت در زمره مطالعات توجیهی و کسب مجوز و از این دست فعالیت می‌کنند؛ و (۳) کارشناسان سازمان حفاظت محیط زیست که وظیفه بررسی درخواست‌ها و اعلام نظر و صدور مجوز و از این دست فعالیت‌ها را دارند و (۴) مردم و ساکنین محلی که ممکن است در اثر آلودگی‌ها و تخریب‌های زیست محیطی ناشی از احداث واحد مربوط آسیب ببینند و سایر ذی‌نفعان (مانند دستگاه‌ها و متولی‌های سازمان‌های دولتی و مقامات محلی و ...)؛ تشکیل می‌شوند. نیازها و انتظارات احتمالی این چهار گروه و برهم کنش‌ها و ارتباطات آن‌ها با هم در ادامه به اختصار تشریح و تحلیل شده‌است. هدف از این تحلیل مقدماتی، جهت دهی و اتخاذ رویکرد درست در جمع‌آوری اطلاعات مراحل بعد است. گو اینکه چنانچه در قسمت منابع داده‌ها ذکر شد، با توجه به گستردگی مقیاس موضوع (اجرای ضوابط در سرتاسر کشور) عملاً امکان جمع‌آوری بررسی نظرات و بازخوردها از گروه چهارم (به صورت مستقیم و دست اول) عملاً وجود نداشت، و جمع‌آوری و بررسی نظرات گروه اول نیز با کاستی‌ها و محدودیت‌های بسیار مواجه بود.

شکل ۴-۱: نقش آفرینان، ذی نفعان و گروداران ضوابط استقرار و روابط و برهم کنش آنها.

نقش آفرینان اصلی عبارتند از متقاضیان (کارآفرینان، سرمایه گذاران و فعالان بخش صنعت)، اولین استفاده کنندگان ضوابط استقرار هستند، سازمان حفاظت محیط زیست (مجوز دهندگان)، که بر اساس این ضوابط به مرور و بررسی تقاضاهای واصله و نیز اعطاء مجوز می پردازند، و نهایتاً مشاوران که معمولاً با تدوین گزارش های فنی و توجیهی و پیگیری آن با سازمان حفاظت محیط زیست به متقاضیان کمک می کنند. در بیرون این سه نقش آفرین اصلی، جامعه و سایر ذی نفعان (گروداران) قرار دارند که مهمترین تأثیرپذیران از تصمیم ها هستند. نزدیک شدن خواسته ها و انتظارات نقش آفرینان، شفافیت و بنیان های علمی استوار و قابل دفاع ضوابط استقرار می تواند موجب تسهیل فرایند بررسی تقاضاها و صدور مجوز (بهبود کارآیی و کاهش زمان و بوروکراسی)، و نهایتاً بهبود پایداری و توسعه پایدار خواهد شد.

جدول ۴-۱: ذی نفعان و گرو داران ضوابط استقرار و نیازها و انتظارات قابل پیش بینی^{۲۹} آنها

نیازها و انتظارات قابل پیش بینی	ذی نفعان کلیدی
▪ اخذ تأییدیه و پروانه و غیره در کوتاه ترین زمان و با صرف کمترین هزینه ممکن، سهولت رویه اداری و بوروکراتیک ▪ شفافیت رویه و معیارهای اعطاء مجوز ▪ عدم امکان تفسیر یا اعمال نظر سلیقه‌ای در معیارها و ضوابط ▪ پاسخگویی مرجع قانونی (سازمان حفاظت محیط زیست)، در خصوص دلایل رد یا قبول یا تأخیر و از این دست.	۱ متقاضیان
▪ تقریباً همانند متقاضیان، به علاوه اینکه، احتمالاً مشاوران بیش از متقاضیان انتظار دارند که معیارهای استقرار از پشتوانه علمی و کارشناسی و منطق زیست محیطی سرراست و قابل دفاع برخوردار باشد، و حتی المقدور امکان تفسیر و اعمال نظر و سلیقه وجود نداشته باشد	۲ مشاوران (مهندسین مشاور)
▪ سادگی، شفافیت و کارایی: رویه مرور و نیز معیارهای استقرار به نحوی باشد که اعمال و تفسیر آن منشاء اختلاف نظر و درگیری با متقاضیان نباشد، رویه اداری و بوروکراتیک ساده و کارآمد باشد. ▪ پیشگیری از استقرار صنایع آلاینده در محل های نامناسب از نظر زیست محیطی و از این طریق پیشگیری از درگیری ها و مشکلات بعدی (شامل شکایات و مشکلات ساکنین محلی و ...). ▪ ضمانت اجرایی قوی، اعطاء اختیار و اعمال قدرت بازدارنده برای مرجع قانونی (سازمان محیط زیست) برای پیشگیری از وارد آمدن خسارات و ایجاد آلودگی	۳ کارشناسان سازمان حفاظت محیط زیست (اعم از کارشناسان استانی یا کارشناسان دفتر ارزیابی سازمان)
▪ حصول اطمینان از اینکه مجوزهای صادره برای واحدهای صنعتی در تعارض با شرایط طبیعی نیست، موجب آلودگی و مزاحمت برای مردم نخواهد بود ▪ بعد از احداث و در زمان فعالیت امکان نظارت و اعمال قانون بر فعالیت واحد (به خصوص از نظر انتشار آلاینده ها) و وجود داشته باشد.	۴ مردم و ساکنین محلی که مستقیماً ممکن است به طرق مختلف از فعالیت های احداث و بهره برداری واحد صنعتی تحت تأثیر قرار بگیرند

^{۲۹} منطقاً قابل پیش بینی یا Reasonably Foreseeable

اینکه ضوابط استقرار موجود (با در نظر گرفتن تغییرات و تحولات آن) تا چه اندازه قابلیت برآورده ساختن این انتظارات را داشته و یا می تواند در آینده داشته باشد، در ادامه تا حد امکان تحلیل و تشریح شده است.

۴-۲- پدیدآورندگان چه می گویند؟

چنانچه در بخش متدولوژی ذکر شد، برای کسب آگاهی و مستندسازی از اینکه ضوابط استقرار از ابتدا چگونه و بر اساس چه منطق هایی، با چه اهدافی و در طی چه فرآیندی شکل گرفته و پیشنهاد شده، اثربخشی و کارایی آن در سال های استفاده به چه میزان بوده، چگونه سنجش شده، و به طور کلی در تجربه اجرا چه نقاط قوت و ضعفی از آن آشکار شده است؛ با تعداد شش نفر از پدیدآورندگان آن (کارشناسان فعلی یا سابق سازمان حفاظت محیط زیست که در روند تدوین یا در مقاطع بازرنگری آن مستقیماً مشارکت داشته اند پیوست گزارش را ملاحظه فرمایید) مصاحبه عمیق صورت گرفت. خلاصه مهمترین دیدگاه های مصاحبه شوندگان تخلیص و دسته بندی شده و بدون ارزیابی یا قضاوت یا اظهارنظر تیم مطالعه در ادامه ارائه شده است.

نیاز، ضرورت و خاستگاه

- با توجه به اینکه قبل از تدوین ضوابط استقرار واحدهای صنعتی آلاینده بسیاری در مجاورت شهرها و سکونتگاه ها وجود داشته (چه به دلیل اینکه از ابتدا مکان یابی درست نبوده، چه به این دلیل که در اثر رشد جمعیت و توسعه شهر و سکونتگاه ها به تدریج واحدهای صنعتی با سکونتگاه ها احاطه شده بودند)، و مشکلاتی که از نظر مزاحمت برای شهروندان و آلودگی هوای شهرها ایجاد شده بود، این قانون در پی پیشگیری از بروز مجدد این مشکلات با اعمال فاصله واحدهای صنعتی از حریم شهرها و سکونتگاه ها بوده است.

- با وجود اینکه ضوابط استقرار اولین بار در قانون نحوه مقابله با آلودگی هوا وارد ادبیات حقوق محیط زیست ایران شده، اغلب مصاحبه شوندگان دلیل و خواستگاه اصلی آن استقرار را تنها مسئله آلودگی هوا نمی دانند، بلکه معتقدند این ضوابط به طور کلی با هدف جلوگیری از انواع تخریب ها و آلودگی های زیست محیطی پیشنهاد شده است، ولیکن از قانون نحوه مقابله با آلودگی هوا (تنها قانونی که در آن مقطع زمانی مراحل تصویب را پشت سر می گذاشته) استفاده شده که موضوع مکان یابی و قاعده مند شدن استقرار صنایع از پشتوانه قانونی برخوردار شود.

- **محدودیت های تکنولوژیک:** دست کم دو نفر از مصاحبه شوندگان عنوان می کنند که عدم دسترسی به تکنولوژی های روز دنیا برای کنترل آلودگی ها یکی از دلایلی بوده که ضوابط استقرار به شکل کنونی آن (با تمرکز به فواصل از دریافت کننده ها)، به عنوان یک گزینه «ساده» (و احتمالاً کم هزینه و قابل اعمال) انتخاب شود.
- **محدودیت ظرفیت و توان کارشناسی:** یکی از مصاحبه شوندگان می گوید در زمان بازرنگری اساسی ضوابط در سال ۹۰ - ۹۲، این ایده که ضوابط استقرار برای مناطق مختلف کشور (یا استان ها) با توجه به شرایط اقلیمی و سایر شرایط متفاوت به صورت منعطف تدوین شود، مطرح شده است، ولیکن ظرفیت و توان کارشناسی، وقت و هزینه کافی برای مطالعه جامع این موضوع وجود نداشته و نهایتاً این طرح کنار گذاشته شده است. تعیین فواصل ثابت به صورت کنونی، به عنوان تنها راه عملی و قابل اجرا انتخاب شد. مصاحبه شونده دیگری اعلام می کند، ضابطه استقرار باید بر اساس تکنولوژی و استانداردها و ضوابط خروجی آلاینده ها تعریف می شد، که این کار به دلیل محدودیت ظرفیت کارشناسی امکان پذیر نبوده است.
- **عدم وجود طرح آمایش بالادستی:** یکی دیگر از دلایل یا خواستگاه های مطرح شده توسط یکی از مصاحبه شوندگان، عدم وجود طرح آمایش و زون بندی در کشور بوده است، که به استدلال این کارشناس، در صورت وجود طرح آمایش مصوب، دیگر نیازی به ضوابط استقرار به این شکل منتفی می شد، و نهایتاً مراحل اخذ مجوز و استقرار صنایع کمتر از میزان فعلی می بود (تلویحاً قابل استنباط است که رویه فعلی از بوروکراسی قابل ملاحظه ای برخوردار است).

اهداف و دست آوردهای پیش بینی شده

- **پیشگیری از مکان یابی و استقرار واحدهای صنعتی (بالقوه مزاحم و آلاینده) در مجاورت یا در فاصله خیلی کم در درجه اول با سکونتگاه های انسانی و در درجه دوم در مناطق از نظر زیست محیطی (اکولوژیک) با حساسیت یا اهمیت نسبی بالا** به عنوان مهمترین خواستگاه ضوابط استقرار معرفی می شود. با این تأکید که برای صناعی که از پیش موجود بوده اند باید «کنترل» آلودگی ها صورت بگیرد، ولی برای صنایع و واحدهای جدید، با مکان یابی درست می توان از بروز آلودگی ها در آینده پیشگیری کرد.

توضیح تیم مطالعه: با وجود اینکه تعدادی از مصاحبه شوندگان «پیشگیری از آلودگی» را به عنوان هدف ضوابط استقرار ذکر می‌کنند، این موضوع به تشخیص و قضاوت کارشناسی مطالعه حاضر درست نیست. به این دلیل که ضوابط استقرار اساساً هیچ مکانیزمی برای پیشگیری تولید آلاینده‌ها از مبدأ (یا پیشگیری از آلودگی) ارائه نمی‌کند. تنها می‌تواند با جانمایی (رعایت فاصله) از دریافت کننده‌ها^{۳۰} (مانند جوامع انسانی) از میزان «تماس» یا در «معرض بودن»^{۳۱} آلودگی‌ها بکاهد (جزئیات بیشتر در قسمت تحلیل و ارزیابی تشریح شده است).

- یکی از مصاحبه شوندگان، تشویق به تمرکز صنایع در محل‌های مناسب (مانند شهرک‌های صنعتی) و از این طریق، بهبود امکان نظارت و نیز دسترسی به زیرساخت‌های مورد نیاز برای مدیریت اثرات زیست محیطی (مانند تصفیه آب و پساب و مدیریت پسماندها) و جلوگیری از مکان‌یابی صنایع به صورت پراکنده در کشور را به عنوان یکی از دست‌آوردهای جانبی مورد انتظار ضوابط استقرار عنوان می‌کند.

پایش اثر بخشی و کارایی

- تقریباً هیچ‌یک از مصاحبه شوندگان، به هیچ مکانیزمی برای پایش یا صحت‌گذاری اثربخشی ضوابط استقرار اشاره نکردند. در واقع می‌توان استنباط کرد که مکانیزمی برای پایش اثر بخشی (و حتی یک پایگاه داده برای ثبت نتایج درخواست‌ها و مجوزهای صادره) شکل نگرفته و وجود ندارد (یا به سادگی در دسترس نیست) به بیان دیگر، مکانیزمی توسط سازمان حفاظت محیط زیست اجرا نشده (چنانچه در متن قانون یا آئین‌نامه‌ها و راهنماهای بعدی هم هیچ اشاره‌ای به این موضوع نشده است).

- در خصوص پایش کارایی، تنها یکی از مصاحبه شوندگان، طولانی و دست و پاگیر بودن رویه بوروکراتیک را به عنوان یکی از نکات ضعف اساسی ضوابط ذکر کرده و اضافه می‌کند که این موضوع باعث نارضایتی گسترده متقاضیان به دلیل دشواری و طولانی بودن نسبی فرآیند صدور تأییدیه و تعدد و حجم بالای کاری اداره‌های کل استان‌ها بوده است. گو اینکه این ارزیابی هم به صورت مکتوب و مدون و بر اساس داده‌های قابل صحت‌گذاری صورت نگرفته است.

^{۳۰} Receptors

^{۳۱} Exposure

فرآیند تدوین و توسعه، بازنگری و بهبود

- در هیچکدام از مصاحبه‌ها به هیچ موردی دال بر ایجاد یک فرآیند مشارکت ذی نفعان و گروداران در تدوین ضوابط ذکر نشد. تنها حضور نمایندگان وزارت صنعت و معدن در سطوح کارشناسی و مدیریتی و بالاتر در جلسات کمیسیون زیربنایی دولت در جلسات فنی برای تهیه و تدوین ضوابط ذکر می شود. در بازنگری سال ۹۲-۱۳۹۰ با سایر دستگاه‌های دولتی مانند وزارت نیرو، جهاد کشاورزی و غیره به صورت درخواست اظهار نظر و تأیید بعد از تدوین پیش نویس ضوابط ارتباط برقرار شده، و نکات مهمی از نظرات دریافت شده (مانند فاصله از قنات، یا جایگزینی کامل دستورالعمل حریم کیفی رودخانه‌ها به جای فواصل پیشنهادی سازمان حفاظت محیط زیست) در نسخه نهایی اعمال می شود.
- هیچ مستندی دال بر اینکه نتیجه و تجربه استفاده از ضوابط استقرار در عمل و درس آموخته‌ها، نظر استفاده کنندگان و غیره به صورت سیستمی و مدون و مکتوب در بازنگری‌های بعدی مورد استناد و استفاده قرار گرفته باشد ذکر نشد (گو اینکه چنانچه پیشتر ذکر شد اساساً مکانیزمی برای ثبت و پایش نتایج که لازمه چنین کاری می بود نیز شکل نگرفته و مستقر نشده).

مبنای تعیین حریم و فواصل

- مبنای تعیین حریم و فواصل پیشنهادی اساساً به صورت (آنچه مصاحبه شوندگان اذعان داشتند) «قضاوت یا نظر کارشناسی» بوده است. تنها یک نفر از مصاحبه شوندگان ذکر می کند که این فواصل «پشتوانه کارشناسی داشته است» بدون اینکه ذکر کنند منظور از پشتوانه کارشناسی چیست و شواهد و نمونه‌هایی از آن را ارائه کنند. یکی از مصاحبه شوندگان با صراحت ذکر کردند که تعیین فواصل مبنای علمی یا کارشناسی (منظور پشتوانه علمی و پژوهش) نداشته و تنها به صورت اجماع بین کارشناسان فعال در فرآیند و بر مبنای قضاوت تعیین شده است. یکی دیگر از مصاحبه شوندگان از مبنای کارشناسی تعیین حدود و فواصل اظهار بی اطلاعی کرد، و نهایتاً یکی از مصاحبه شوندگان «نظرات کارشناسی بر اساس تجربیات» را به عنوان مبنای تعیین حدود و فواصل ذکر کرد.

جمع‌بندی تیم مطالعه: مبنای تعیین فواصل «قضاوت یا نظر کارشناسی» و «اجماع کارشناسی» بوده و مطالعه بر پایه پژوهش علمی (و مبتنی بر متدولوژی علمی مشخصی) برای این منظور صورت نگرفته است.

- بر اساس اظهارات مصاحبه شوندگان، مطالعه تطبیقی یا مرور تجربیات سایر کشورها در تدوین ضوابط صورت نگرفته (یا هیچ موردی توسط هیچکدام از مصاحبه شونده ها ذکر نشد).

مشکلات و کاستی‌ها از نظر مصاحبه شوندگان

- «عدم وجود ضمانت اجرایی» به عنوان یکی از مهمترین مشکلات و کاستی‌های ضوابط استقرار شناخته می‌شود. به این معنی که ساز و کار قانونی مناسبی برای مواجهه با موارد نقض قانون (به عنوان مثال تخریب یا جلوگیری از فعالیت واحد) پیش بینی نشده و تنها به اخذ جریمه (نه چندان بازدارنده) بسنده می‌شود.

- تبصره ماده ۱۱ قانون هوای پاک، این امکان را به متقاضیان می‌دهد که در صورت اعتراض به کمیسیون با عضویت یکی از معاونان استاندار با تعیین استاندار (رئیس)، مدیرکل محیط زیست استان (دبیر)، مدیرکل استاندارد و تحقیقات صنعتی استان، مدیرکل صنعت، معدن و تجارت استان، رئیس سازمان جهادکشاورزی استان، مدیرکل سازمان بازرسی استان و فرماندار مربوطه شکایت ببرد. این کمیسیون وظیفه دارد ظرف مدت حداکثر یک ماه به اختلافات فیما بین رسیدگی کند و در صورتی که واحد متقاضی براساس قوانین و دستورالعمل‌های ابلاغی سازمان آلاینده تشخیص داده نشود، مجوز را صادر و در غیر این صورت تقاضا را رد کند» در صورتی که (به زعم مصاحبه شوندگان) در اصل پیشگیری (در زمان اعطاء مجوز) «آلاینده نبودن» معنی ندارد. این تبصره به تفسیر مصاحبه شوندگان موجب تنزل نقش سازمان حفاظت محیط زیست در اعمال قانون و پیشگیری از آلودگی ها می‌شود. این موضوع در خصوص صنایع بزرگ مشمول تهیه گزارش ارزیابی اثرات نیز به همین صورت است.

- اغلب مصاحبه شوندگان بر این نکته توافق نظر دارند که اینکه در ضوابط استقرار تنها به نوع فعالیت و مقیاس واحد صنعتی اشاره شده و کیفیت و تکنولوژی و میزان آلودگی در نظر گرفته نشده، یکی از نقاط ضعف آن به شمار می‌رود (گو اینکه تقریباً همه اذعان می‌کنند که در زمان تدوین ضوابط و نیز در بازنگری‌های بعدی، به دلایل مختلف شامل ضعف ظرفیت‌های کارشناسی و غیره، امکان دیگری تقریباً وجود نداشته یا بسیار پر هزینه و زمان بر بوده است).

- عدم وجود ضوابط منعطف با در نظر گرفتن شرایط اقلیمی و زیستی (و احتمالاً سایر شرایط محیط طبیعی و انسانی)، از دیگر نواقص و کاستی‌های ضوابط (از ابتدا تا کنون) ذکر شده است.

ارتباط با سایر قوانین، مقررات و ضوابط

- ضوابط استقرار در نظر غالب پدیدآورندگانی که مورد مصاحبه قرار گرفتند به عنوان مکمل فرآیند ارزیابی اثرات زیست محیطی شناخته می شود. به این معنی که «فواصل حداقل» در این ضوابط پیشنهاد شده که همه رده ها باید با آن در تطابق باشند، ولی پروژه های مشمول ارزیابی، علاوه بر رعایت این حداقل، باید گزارش ارزیابی اثرات مصوب هم داشته باشند. به بیان دیگر، ضوابط استقرار برای پروژه های کوچک مقیاس تر پیشنهاد شده با توجه به اینکه (به زعم مصاحبه شوندگان) برای این پروژه ها نیاز به مطالعه و ارزیابی اثرات به صورت گسترده (چنانچه برای پروژه های بزرگ مانند سد و نیروگاه و غیره رایج است) ضرورت نمی یابد.
- پروانه احداث یا جواز تأسیس در صورت رعایت ضوابط استقرار صادر می شود، ولیکن پروانه بهره برداری منوط به رعایت استانداردهای خروجی (پساب، انتشار به هوا) و نیز حصول اطمینان از رعایت تعهدات پیش بینی شده (که در جواز تأسیس یا در مصوبه ارزیابی اثرات ذکر می شود، مانند احداث ۱۰ درصد فضای سبز، احداث تصفیه فاضلاب و پساب و غیره) صادر خواهد شد.

۳-۴- استفاده کنندگان چه می گویند؟

نظرات، دیدگاه ها و بازخوردهای تعدادی از کارشناسانی که سال ها در نقش مهندسین مشاور در مطالعات آمایش سرزمین، ارزیابی اثرات، مکان یابی و دریافت مجوز واحدهای صنعتی فعالیت داشته اند، و نیز تعدادی از متقاضیانی که پیشتر نسبت به اخذ مجوز اقدام کرده اند، و نیز تعدادی از کارشناسان محیط زیست وزارت صنایع و معادن با استفاده از یک پرسشنامه (پرسش های انتها باز) جمع آوری شده، و خلاصه ای از مهمترین دیدگاه های آنان از قرار زیر ارائه می شود (بعضی موارد مبهم و غیر دقیق یا خیلی کلی به تشخیص مشاور حذف شده است).

الف) مشاورها (۱۲ پرسشنامه)

مهمترین نقاط ضعف و مشکلات ضوابط استقرار (بر اساس دیدگاه های نظری، یا تجارب کار عملی)	
بنیادی و مرتبط بودن (Fundamental) / Relevance	- مبانی نظری (کارشناسی) و پشتوانه تئوری فواصل پیشنهادی شفاف و لزوماً کاربردی یا درست نیست: ▪ به عنوان مثال قرار گرفتن رده سه گروه صنایع غذایی با رده سه گروه فلزی یا شیمیایی شدت آلودگی متفاوتی دارند ولی ضوابط قرارگیری آنها یکسان است.

▪ مبنای تعریف فاصله ها مشخص نیست و لزوماً ارتباط مشخصی با عملکرد زیست محیطی ندارد (به عنوان مثال فاصله ۲۵۰ متر یا ۵۰۰ متر از یک صنعت آلاینده ممکن است تفاوت بارزی نداشته باشد) ▪ رعایت حریم مسیل ها، تالاب ها و خورها در استقرار صنایع بسیار کلی بوده و فواصل بر اساس اهمیت آنها تدوین نشده است ▪ رده بندی بر اساس ظرفیت تولید لزوماً ملاک خوبی برای رده بندی صنایع نیست. ▪ بعضی صنایع بالقوه آلاینده تر در رده های پائین تر از صنایع با پتانسیل آلودگی بیشتر قرار دارند. ▪ فواصل ذکر شده در مورد برخی صنایع یا بسیار سختگیرانه و با بسیار آسان و سهل گرفته شده ▪ تفکیک مناطق (برای تعیین حداقل فواصل) همه پارامترهای موثر را در بر نمی گیرد. ▪ این رده بندی اصولاً یک طبقه بندی صنعتی ملهم از طبقه بندی ISIC است و پارامترهای مهم تأثیرگذار در عملکرد زیست محیطی مانند نوع تکنولوژی (اعم از تکنولوژی تولید یا کنترل آلودگی ها) و سیستم های مدیریتی در نظر گرفته نشده است. - عدم وجود دیدگاه آمایشی (ظرفیت و توان و تناسب محیطی) و عدم توجه به آستانه ها و حساسیت های زیست محیطی و شرایط اقلیمی؛ عدم توجه به سیاست ها یا خط مشی ها زیست محیطی یا توسعه ای (آمایشی) و نیز اسناد بالادستی و طرح های مصوب در صورت وجود - عدم توجه به کارایی اقتصادی و عدم کمک به صنایع مولد و اشتغال زا (گو اینکه بعضی از پاسخ دهندگان غلبه دیدگاه صرف اقتصادی را به عنوان یکی از نقاط ضعف ضوابط ذکر کرده اند) - عدم در نظر گرفتن ملاک های عدم قطعیت و آینده نگری در ضوابط استقرار - عدم توجه به مقیاس فعالیت و میزان اثرات (آلودگی ها) - جامع نبودن و عدم وجود بسیاری از صنایع در لیست مانند صنایع نوین، فعالیتهای خدماتی به ویژه خدمات در دریا	
- تطابق با ضوابط استقرار در ارزیابی طرح های توسعه صنایع که از مدت ها پیش در یک منطقه ای موجود بوده اند، در بسیاری از موارد با مشکلات بسیاری مواجه شده و تصمیم گیری را دشوار می سازد (خواه اینکه در طول سال های فعالیت شهرها و سکونتگاه ها رشد کرده و به واحد صنعتی نزدیک می شوند، یا اینکه، مکان یابی از ابتدا در تطابق با ضوابط فعلی نبوده است، از طرفی اجرای طرح توسعه در محل دیگری ممکن است نه عملی باشد و نه توجیه فنی و اقتصادی داشته باشد). - در بسیاری از موارد، امکان تفسیر سلیقه ای ضوابط وجود دارد (و تجربه شده است) مانند مواردی که عوارض طبیعی یا انسان ساخت مانند جاده ها و خطوط انتقال انرژی در لبه فاصله مصوب واقع شود، گاهی حرایم آنها در همان فواصل ذکر شده در ضوابط لحاظ شده و گاهی به آن اضافه می شود (بسته به تفسیر اداره محیط زیست استان) و نیز تصمیم گیری در خصوص صنایع رده ۷ که به ادارات کل استان واگذار شده و امکان برخورد سلیقه ای را فراهم می کند. - عدم شفافیت کافی در خصوص تفسیر ضوابط استقرار و ارتباط آن با گزارش های ارزیابی اثرات زیست محیطی؛	کارایی و مسائل و مشکلات اجرایی (Efficiency)

- عدم انعطاف (اینکه امکان اضافه یا کم کردن معیارهای موردی حسب نیاز و شرایط وجود ندارد) - تصمیم گیری و اعمال ضوابط به خصوص برای صنایع رده بالا عمدتاً تحت تأثیر فشار یا چانه زنی بر مراجع تصمیم گیری (شامل فشار سیاسی، اقتصادی و اداری) قرار می گیرد. - عدم وجود فرایندهای پشتیبان و مکمل به صورت نظام مند (شامل تصمیم گیری، نظارت بر سایر قوانین زیست محیطی در طراحی، اجرا و پیاده سازی، بهره برداری و بهبود مستمر)، اهداف اولیه ضوابط استقرار در راستای توسعه پایدار محقق نشده است.	اثربخشی و پایداری Effectiveness and Sustainability
نقاط مثبت و دست آوردها - ممانعت از توسعه یا استقرار (مکان یابی) صنایع (بالقوه) آلاینده در مناطق حساس زیست محیطی، سکونتگاه ها و منابع آبی و ملزم نمودن آنها به رعایت حداقل فاصله از این عوارض؛ - افزایش شفافیت: بر خلاف دیگر قوانین کشور که بسیار کلی گویی است، ضوابط استقرار به درجاتی شفاف تر و مشخص تر است. - در اغلب پروژه هایی که در ارتباط با توسعه شهری و فراشهری است، موضوع ضوابط استقرار صنایع مورد توجه واقع شده و ملاک عمل در انجام مطالعات و تدوین طرح ها شده است.	
فرصت های بهبود، پیشنهادها - با توجه به تنوع اکولوژیک، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی گستره پهناور ایران نمی توان یک ضابطه خاص را به تمامی مناطق تعمیم داد، بهتر است که ضوابط استقرار منطبق بر طرح های آمایش سرزمین مناطق تصویب و اجرایی شود. به عبارت دیگر در هر حوزه اکولوژیک یا واحد سرزمین یا استان، پهنه هایی مطابق توان اکولوژیک و اقتصادی اجتماعی سرزمین برای توسعه (به ویژه برای طرح های صنعتی) انتخاب و معرفی گردد و اعطای مجوز استقرار صنایع تنها محدود به این پهنه ها شود. - ارزیابی راهبردی کلان و اتخاذ سیاست های کلان برای استقرار صنایع در کشور، تعیین پهنه های دارای توان برای توسعه صنعتی (به تفکیک گروه صنایع یا رده های مختلف) با توجه به طرح آمایش مصوب استانی؛ - مکان یابی و مطالعه مورد به مورد به جای ضوابط استقرار و استفاده از ضوابط و مقررات به صورت راهنما به جای ضوابط تکلیفی - توجه به تجهیزات کنترل آلاینده ها و پایش و نظارت بر رعایت ضوابط و استانداردهای عملکرد زیست محیطی واحدها (شامل برنامه عملیاتی مدیریت پسماندهای صنعتی و ویژه، آئین نامه جلوگیری از آلودگی آب، استانداردهای انتشار آلاینده های هوا و ...) به جای اصرار بر رعایت فاصله در ضوابط استقرار،	
نقاط مثبت و منفی تغییرات و اصلاحیه آخر ضوابط استقرار (۱۳۹۷)	
نقاط منفی (تغییرات منفی) مورد اشاره - کاهش فاصله های مجاز، از مهمترین ایرادات ضوابط استقرار ۹۷ است. - عدم تعیین تکلیف بسیاری از واحدهای تولیدی دارای ماهیت متفاوت	

مطالعه و عارضه یابی «ضوابط و معیارهای استقرار واحدها و فعالیتهای صنعتی و تولیدی» و ارائه پیشنهادات اصلاح و بهبود رویه موجود اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

- اگرچه ابهامات درباره حریم صنایع رده ۷ در اصلاحیه اخیر برطرف شده اما سهل گیرانه تر است و امکان توسعه صنایع در مناطق حفاظت شده را فراهم می کند

نقاط مثبت (تغییرات مثبت) مورد اشاره

- استفاده از سیستم پایش بر خط در صنایع متوسط و بزرگ مقیاس، مهمترین تغییر مثبت در ضوابط استقرار ۹۷ است.
- یکی از مشکلات مربوط به ضوابط استقرار، رعایت فواصل از رودخانه های فصلی بود که این مشکل برطرف شده و به رودخانه های آب شرب و غیرشرب تغییر یافته است.

- غیر مشخص** (در این مورد به خصوص، مشخص نیست ارزیابی یا قضاوت پاسخ دهنده از این تغییر مثبت بوده یا منفی)
- بسیاری از صنایع مرتبط با نفت و گاز و پتروشیمی از لیست رده بندی حذف شده و تصمیم گیری در خصوص آن به سازمان موکول شده است.

ب) متقاضیان و متولیان توسعه، فعالان بخش صنعت (۵ پرسشنامه)

مهمترین نقاط ضعف و مشکلات ضوابط استقرار (بر اساس دیدگاه های نظری، یا تجارب کار عملی)	
بنیادی و مرتبط بودن (Fundamental) / Relevance	- فواصل کاربری بدون لحاظ نمودن شرایط اقلیمی و اکولوژیکی در تمام مناطق کشور برای رده های یکسان، مشابه است - مبانی نظری (کارشناسی) و پشتوانه تئوری فواصل پیشنهادی شفاف نیست و در بعضی موارد امکان تفسیر سلیقه ای یا اینکه نظر کارشناسان استانی بر ضوابط مکتوب ارجحیت پیدا کند وجود دارد. - جامع نبودن و عدم وجود بسیاری از صنایع در لیست و بلا تکلیف بودن بعضی صنایع نوین؛ برای تقاضاهایی که دارای رده از پیش تعیین شده نیستند، تعیین رده در کارگروه ماده ۸ انجام می گیرد که عدم تسلط موضوعی مسئولان کارگروه مزبور منجر به عدم تطابق رده تخصیص یافته با فعالیت صنعتی از یک سو و زمانبر شدن تخصیص رده از سوی دیگر می شود. - عدم توجه به مقیاس فعالیت و میزان اثرات (آلودگی ها) - ضوابط دست و پاگیر و غیر کارشناسانه حسن همجواری در شهرک هایی که امکان استقرار در زون مرتبط وجود نداشته و یا ماهیتاً زونی برای فعالیت مورد تقاضا وجود ندارد. - عدم وجود تناسب رده با حد آلاینده گی و بستگی مطلق آن به تناژ تولید - عدم لحاظ نمودن تکنولوژی تولید و نیز کنترل آلودگی ها

- زمان زیاد پاسخگویی محیط زیست به سرمایه گذاران برای طرح های مهم، بوروکراسی غیر ضروری و دلسردی برای کارآفرینان و سرمایه گذاران (به خصوص بخش خصوصی و سرمایه گذاران خارجی) - عدم اطلاع رسانی مناسب سازمان حفاظت محیط زیست در خصوص ضوابط استقرار و تغییرات آن و عدم امکان دسترسی آسان مراجعین به آخرین ویرایش ضوابط؛ - ایجاد تغییرات مداوم در ضوابط استقرار	کارایی و مسائل و مشکلات اجرایی (Efficiency)
- هدف اصلی «حصول اطمینان از تناسب حد آلایندگی یک فعالیت با محل استقرار آن» عمدتاً حاصل نشده است. - ضوابط استقرار صنایع و به تبع آن ماده ۱۱ قانون هوای پاک که در این راستا تصویب شده است، می بایست سازمان حفاظت محیط زیست را ملزم به ارائه راهکار برای توسعه واحدهای صنعتی موجود در استان با کمترین میزان آسیب رسانی به محیط زیست می کرد اما در واقع این قانون و نحوه عمل به آن از سوی سازمان مذکور صرفاً <u>بازدارنده</u> است. - تصمیم گیری و اعمال ضوابط به خصوص در بسیاری از موارد تحت تأثیر سلاقی و نظرات شخصی قرار می گیرد. قانون در مورد طرح های دولتی عمدتاً نادیده گرفته می شود در حالی که برای طرح های سرمایه گذاری بخش خصوصی به عنوان یک مانع در امر کسب و کار عمل می کند بدون اینکه نقش اثر بخشی قابل ذکری در حفظ محیط زیست داشته باشد. - بکارگیری ضوابط استقرار موجود، در دستیابی به تعادل بین صیانت از محیط زیست و انتفاع از منافع پروژه ها موفقیتی نداشته است.	اثر بخشی و پایداری Effectiveness and Sustainability
نقاط مثبت و دست آوردها	
_____ -	
فرصت های بهبود، پیشنهادات	
- جایگزینی رویه آمایش و مکان یابی در سطح استان به جای ضوابط استقرار - رفع ممنوعیت به همراه استفاده از تکنولوژی روز دنیا که کاملاً دوستدار محیط زیست باشد. - انعطاف پذیری ضوابط، تحکیم پشتوانه های اجرایی و کاهش ابهامات - اصلاح ضوابط استقرار به نحوی که مشوق برای توسعه و جایگزینی ماشین آلات قدیمی ایجاد کند - الزام محیط زیست برای ارائه راهکار برای کاهش آثار زیست محیطی استقرار صنایع به جای مخالفت با آنها	
نقاط مثبت و منفی تغییرات و اصلاحیه آخر ضوابط استقرار (۱۳۹۷)	
_____ -	

ج) کارشناسان سازمان حفاظت محیط زیست (۳ پرسشنامه)

مهمترین نقاط ضعف و مشکلات ضوابط استقرار (بر اساس دیدگاه های نظری، یا تجارب کار عملی)	
- بنیادی و مرتبط بودن - (Fundamental / Relevance) - غیر شفاف بودن (و احتمالاً غیر کارشناسی بودن) رده بندی صنایع، و همینطور جدول همجواری ها - مبنای تعریف فاصله ها مشخص نیست و اساساً فاصله نمی تواند به تنهایی ملاک قابل قبولی باشد. - وجود نقص در فواصل تعریف شده و نا کامل بودن آن - عدم وجود دیدگاه آمایشی در تعریف ضوابط - جامع نبودن و عدم وجود بسیاری از صنایع در لیست و بلا تکلیف بودن بعضی صنایع نوین؛ - عدم توجه به مقیاس فعالیت و میزان اثرات (آلودگی ها) - عدم لحاظ نمودن تکنولوژی تولید و نیز کنترل آلودگی ها	
- کارایی و مسائل و مشکلات اجرایی (Efficiency) - زمان بر بودن فرایند (صدور مجوز) در دستگاه نظارت - برداشت های متفاوت از ضوابط (برداشت متفاوت کارشناسان سازمان)	
- اثربخشی و پایداری (Effectiveness and Sustainability) - هدف اولیه این ضوابط برقراری تناسب یا «آشتی» بین صنعت و محیط زیست و از بین بردن دید منفی و انگشت اتهام که از طرف مدافعان محیط زیست به صنایع از گذشته بوده که در تحقق این هدف موفقیت چندانی نداشته است.	
نقاط مثبت و دست آوردها	
- قانون مداری و وجود قانون و ضابطه (با همه کاستی ها) - کمک به ساماندهی صنایع و جلوگیری از پراکندگی صنایع در نقاط مختلف کشور	
فرصت های بهبود، پیشنهادات	
- در نظر گرفتن میزان آلودگی و تکنولوژی تولید و کنترل آلودگی ها - موضوع مخاطرات و ریسک ها هم باید به ضوابط اضافه شود - باید در ضوابط مشارکت مردم و ذی نفعان وجود داشته باشد. - بررسی موردی تقاضاها به جای ضوابط (فاصله ها) به صورت از پیش تعیین شده - (دو نفر از کارشناسان سازمان به صورت مستقل): بهتر است استانداردهای خروجی و عملکرد زیست محیطی به طور کامل جایگزین ضوابط استقرار شود.	

نقاط مثبت و منفی تغییرات و اصلاحیه آخر ضوابط استقرار (۱۳۹۷)

علاوه بر پرسش‌ها و گفتگوهای وصفی صورت گرفته، دو نظر سنجی کمی هم صورت گرفت. از شرکت کنندگان در نظر سنجی، پرسیده شد که میزان «اثربخشی» ضوابط استقرار در دستیابی به اهداف اولیه اش (شامل توسعه پایدار و پیشگیری از تخریب‌ها و آلودگی‌های زیست محیطی و غیره) و نیز میزان «کارایی» رویه اجرا و بررسی تقاضاها و اخذ مصوبات از نظر صرف زمان و هزینه و بوروکراسی اداری و ... را در یک مقیاس نامی از یک تا ده چگونه ارزیابی کنید. نتیجه این ارزیابی (جدول ۴-۲) البته به دلیل تعداد ناکافی شرکت کنندگان به هیچ عنوان از نظر علمی قابل استناد نیست، ولی به هر حال می‌تواند برای تیم مطالعه سر نخ هایی برای مطالعه‌ها و بررسی‌های آتی به دست دهد. به عنوان مثال، مقایسه پاسخ‌های سه گروه مرجع (مشاورها، صنایع و مرورکننده‌ها از سازمان) نشان می‌دهد که در خصوص «کارایی» ضوابط استقرار اختلاف قابل ملاحظه‌ای بین نظرات کارشناسان سازمان حفاظت محیط زیست و صاحبان صنایع وجود دارد که این می‌تواند گویای بسیاری مسائل عمیق و ریشه‌ای باشد. صنایع به هیچ وجه از صرف زمان و طی شدن مراحل بوروکراسی به شیوه کنونی راضی نیستند (چنانچه در نظر سنجی در قسمت پرسش‌های باز نیز انعکاس پیدا کرده‌است)، در صورتی که کارشناسان سازمان که خود (یا سازمان محل فعالیتشان) در قبل این فرایند مسئولیت دارند، انتقاد کمتری به آن دارند. گو اینکه، میانگین نمره ۵/۷ از ۱۰ توسط کارشناسان سازمان به اندازه کفایت نشان می‌دهد که کارایی فرایند حتی در نظر خود کارشناسان سازمان هم نمره قابل قبولی نمی‌گیرد. در مقابل، در خصوص «اثربخشی» ضوابط، اختلاف نظر پاسخ دهندگان به نحو معنی داری کمتر است. به نظر هر سه گروه اثربخشی ضوابط استقرار کمتر از نصف انتظارات بوده است.

جدول ۴-۲: امتیازدهی استفاده کنندگان به «اثربخشی» و «کارایی» استفاده و به پیاده سازی ضوابط استقرار در عمل

استفاده کنندگان	اثربخشی در دستیابی با اهداف				کارایی (زمان و هزینه و بوروکراسی)			
	میانگین	مد	میان	انحراف معیار	میانگین	مد	میان	انحراف معیار
مشاورها	۴	۴	۴	۱/۷	۴/۷	۶	۵/۵	۱/۶
صنایع	۲/۸	۴	۳	۱/۳	۲/۸	۳	۳	۰/۸
مرور کننده‌ها (سازمان محیط زیست)	۵	—	۵	۱	۵/۷	—	۶	۱/۵
مجموع کل پاسخ‌ها	۳/۸	۴	۴	۱/۶	۴/۳	۶	۴	۱/۷

۵- تجزیه و تحلیل، ارزیابی و ریشه یابی

۵-۱- کاستی ها و مشکلات، نقاط قوت و ضعف (بررسی محتوایی و شکلی) از نظر تیم کارشناسی مطالعه

تعدادی از کاستی ها و مشکلات ماهوی یا رویه ای (شکلی) متن قانون ضوابط استقرار (آخرین ویرایش) از نظر تیم مطالعه (بر اساس قضاوت کارشناسی) شناسایی و از قرار زیر فهرست شده است (از دوباره نویسی مواردی که توسط استفاده کنندگان یا پدیدآورندگان اشاره شده و مورد تأیید این تیم قرار داشته خودداری شده است).

ماده ۱۲: «در راستای جلوگیری از پراکندگی صنعت و تغییر کاربری اراضی کشاورزی و به منظور ایجاد زیرساخت های زیست محیطی من جمله تصفیه خانه فاضلاب، مدیریت پسماند، فضای سبز به صورت متمرکز، توصیه می گردد کلیه دستگاه های اجرایی با استفاده از ظرفیت های قانونی و بخشی خود، نسبت به هدایت متقاضیان به شهرک ها و نواحی صنعتی اقدام و از استقرار پراکنده واحدهای مذکور ممانعت نمایند». این ماده، اساساً با این فرض پیشنهاد شده است که متمرکز بودن صنایع و جلوگیری از پراکندگی بودن صنایع، به دلیل امکان ایجاد زیر ساخت های ذکر شده، لزوماً بر پراکندگی صنایع ارجحیت دارد. در غالب موارد این پیش شرط و این نتیجه گیری درست است، ولی نه همیشه و نه در همه شرایط. به علاوه، موارد بسیاری وجود دارد که اجرا و اعمال ضوابط استقرار نتایجی کاملاً عکس این خواسته را در بر داشته است (نمونه هایی به نقل از استفاده کنندگان ذکر شد، در قسمت تحلیل ها و پیشنهادها با جزئیات بیشتر تشریح شده است).

ماده ۱۳: در متن مصوبه اینگونه نوشته شده «فقط پروژه های مشمول انجام مطالعات ارزیابی زیست محیطی و صنایع ستاره دار مجاز به استقرار در داخل شهرک های صنعتی نمی باشند». این موضوع مشخص نیست که آیا این صنایع مطلقاً مجاز به استقرار در داخل شهرک های صنعتی نیستند، یا اینکه استقرار آنها در شهرک های صنعتی منوط به انجام مطالعات ارزیابی و اخذ مصوبه است. در صورتی که هیچ دلیل منطقی یا علمی برای ممنوعیت همیشگی و ماهوی استقرار هیچ صنعتی در هیچ مقیاسی در درون شهرک صنعتی وجود ندارد. حتی در بسیاری موارد، استقرار پروژه ها و واحدهای بزرگ مقیاس مشمول مطالعات ارزیابی (مانند پالایشگاه، پتروشیمی، نیروگاه و ..) درون شهرک های صنعتی، در صورتی که در نتیجه مطالعات ارزیابی نشان بدهد که اثرات زیست محیطی پروژه ها در حد قابل قبول قرارداد یا می توان اثرات را با اقدامات و تمهیداتی در حد

قابل قبول مدیریت کرد (با فرض اینکه مطالعات ارزیابی از حداقل های لازم برخوردار باشد) دارای مزیت های بسیاری از نظر محیط زیست و توسعه پایدار است.

ماده ۱۵: مشخص نیست که منظور از گزارش ارزیابی زیست محیطی «منطقه» چیست؟ این مشکل به یکی از ابهامات دیرین در رویه ارزیابی کشور بر می گردد، چنانچه در آئین نامه و الگوی ارزیابی اثرات زیست محیطی، نیز در لیست پروژه های مشمول ارزیابی زیست محیطی هیچ اشاره ای به این موضوع نشده. به بیان دیگر، مناطق ویژه و آزاد در فهرست پروژه های مشمول ارزیابی نیستند، اگر هم باشند، در مقیاس ارزیابی پروژه ها نمی توانند قرار بگیرند. این دسته از ارزیابی ها در مقوله ارزیابی راهبردی (استراتژیک) هستند که اولاً: رویه ارزیابی استراتژیک اگرچه یک مصوبه در سطح شورای وزیران دارد و در قانون برنامه ششم توسعه نیز ذکر شده است، ولیکن هنوز تا اجرایی شدن فاصله بسیار دارد (Raissiyani and Pope, 2012; Khosravi, 2019b)، و دوم (و مهمتر) اینکه در همین متن قانونی ضوابط استقرار اشاره مشخصی به ارزیابی راهبردی برای مناطق نشده و این موضوع به طور کامل با ابهام باقی مانده است.

از دیگر اشکالات اساسی ماهوی ماده ۱۵ (و نیز قرار گرفتن مناطق آزاد و ویژه در لیست صنایع رده هفت) این است که اساساً مناطق آزاد و ویژه «صنعت» یا «خدمات» نیستند. فاصله منطقه آزاد با سکونتگاه مطلقاً بی معنی است. در درون اغلب (اگر نه تمامی) مناطق آزاد و ویژه، مناطق مسکونی و شهرک و روستا وجود دارد.

۵-۲- تحلیل DPSIR

برای درک بهتر زمینه یا بستر^{۳۲} ظهور و تکوین ضوابط استقرار، شناسایی عوامل تأثیرگذار و تأثیرپذیر و نیز شناسایی اولیه اثرات و پیامدهای احتمالی استفاده از آن، از مدل علت و معلولی عوامل محرک، فشار، وضعیت، اثرات و پاسخ ها یا به اختصار DPSIR استفاده شده است. مهمترین مزیت این مدل (و دلیل استفاده از آن در مطالعه حاضر) این است که این قابلیت را دارد روابط علت و معلولی و برهم کنش ها و تأثیرات عوامل مؤثر در بروز مسائل یا مشکلات زیست محیطی را به صورت سیستماتیک و تا حدودی دینامیک نشان دهد (Kristensen, 2004; Maxim et al., 2009; Ness et al 2010; Tscherning et al., 2012).

^{۳۲} Context

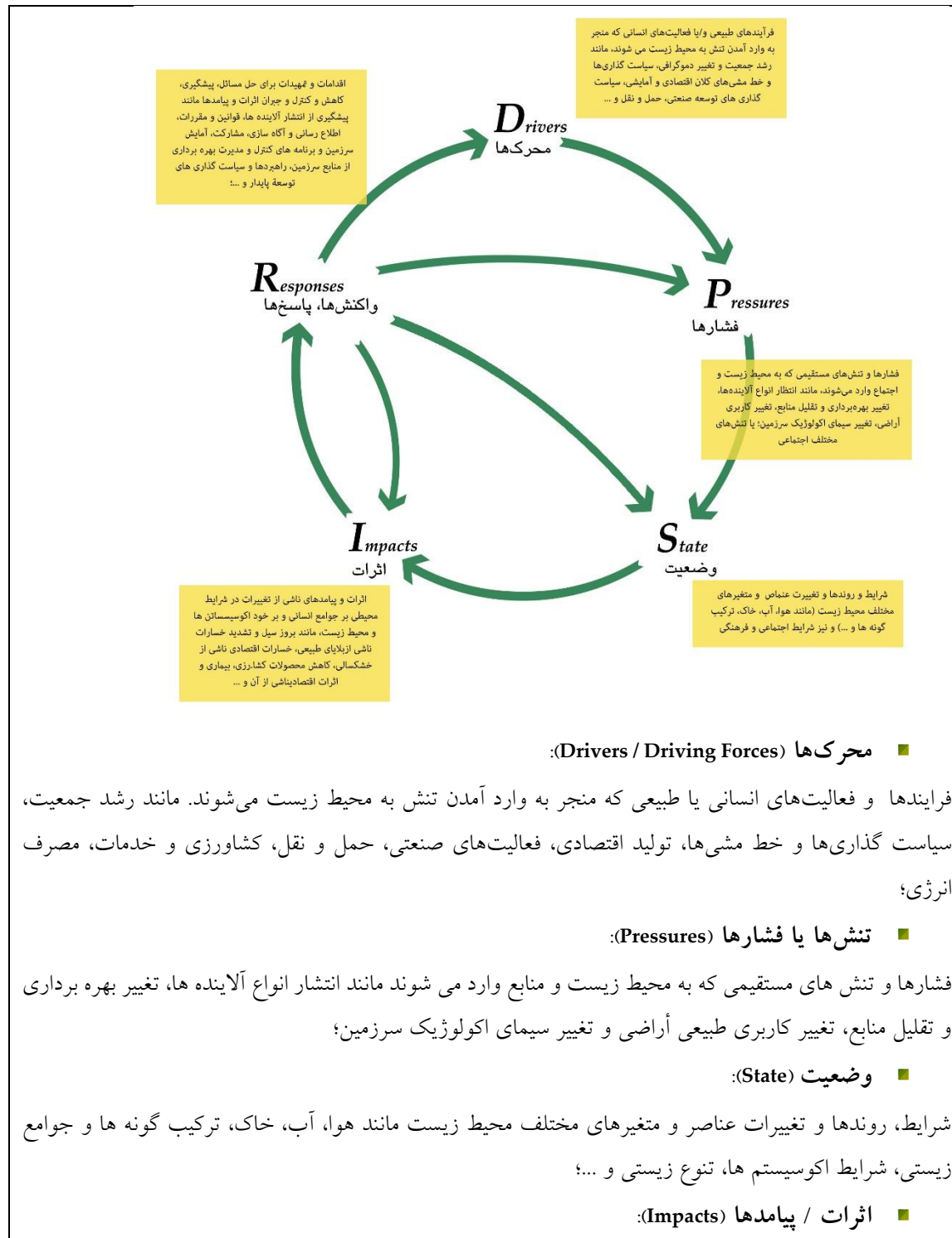
کادر ۵-۱: آشنایی با مدل مفهومی DPSIR

مدل های مفهومی DPSIR بر اساس ارزیابی تأثیرات و برهم کنش های بین فعالیت های انسانی بر محیط زیست بنانهاده شده، و امکان بررسی سیستماتیک، فرارشته ای و جامع برهم کنش ها، دلائل ریشه ای و ارزیابی میزان اثر بخشی اقدامات، واکنش ها و پاسخ ها را فراهم می آورد (UNEP/DEIA Rump 1996). پیشینه این چهارچوب را می توان به چهارچوب «تنش - واکنش»^{۳۳} به مؤسسه آمار کانادا در اوایل دهه ۱۹۷۰ میلادی نسبت داد (Rapport et.al, 1979 cited in Svarstad and Petersen et al. 2007). مدل مفهومی تنش - وضعیت - پاسخ^{۳۴} (PSR) در اوایل دهه ۱۹۹۰ میلادی توسط سازمان همکاری های اقتصادی و توسعه (OECD) توسعه ارائه شده که تا سال ها به عنوان پرکاربردترین و رایج ترین مدل مفهومی در گزارش دهی وضعیت محیط زیست توسط کشورهای و مناطق مختلف مورد استفاده قرار گرفته است (Framework for State of Environment Reporting, 2005). این مدل در طول بیش از ۱۵ سال برای مقاصد بسیار متنوع و مختلفی در مطالعات و تحقیقات و گزارش دهی های زیست محیطی (شامل گزارش دهی ملی، منطقه ای، محلی و بین المللی وضعیت محیط زیست) و سایر پروژه های مرتبط با پشتیبانی از تصمیم گیری و سیاست گذاری توسعه پایدار، برای طبقه بندی داده ها و اطلاعات، تحلیل ها و شناسایی برهم کنش های متغیرهای مختلف زیست محیطی و اجتماعی اقتصادی، پایش، ارزیابی و غیره مورد استفاده قرار گرفته و تکوین یافته است (Svarstad, Petersen et al. 2007). مدل های مفهومی محرک - وضعیت - پاسخ (DSR) و تنش - وضعیت - اثر - پاسخ (PSIR) و نهایتاً مدل محرک - تنش - وضعیت - اثر - پاسخ (DPSIR) نتایج این تکوین و توسعه اند (Segnestam 2002).

^{۳۳} Stress – Response

^{۳۴} Pressure – State – Response

مطالعه و عارضه یابی «ضوابط و معیارهای استقرار واحدها و فعالیتهای صنعتی و تولیدی»
و ارائه پیشنهادات اصلاح و بهبود رویه موجود
اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

■ **محركها (Drivers / Driving Forces):**

فرایندها و فعالیتهای انسانی یا طبیعی که منجر به وارد آمدن تنش به محیط زیست می شوند. مانند رشد جمعیت، سیاست گذاریها و خط مشیها، تولید اقتصادی، فعالیتهای صنعتی، حمل و نقل، کشاورزی و خدمات، مصرف انرژی؛

■ **تنشها یا فشارها (Pressures):**

فشارها و تنشهای مستقیمی که به محیط زیست و منابع وارد می شوند مانند انتشار انواع آلاینده ها، تغییر بهره برداری و تقلیل منابع، تغییر کاربری طبیعی اراضی و تغییر سیمای اکولوژیک سرزمین؛

■ **وضعیت (State):**

شرایط، روندها و تغییرات عناصر و متغیرهای مختلف محیط زیست مانند هوا، آب، خاک، ترکیب گونه ها و جوامع زیستی، شرایط اکوسیستم ها، تنوع زیستی و ...؛

■ **اثرات / پیامدها (Impacts):**

اثرات و پیامدهای ناشی از تغییرات در شرایط محیطی بر جوامع انسانی و بر خود اکوسیستم ها و محیط زیست مانند بروز سیل و تشدید بلایای طبیعی، خسارات اقتصادی ناشی از خشکسالی و کاهش محصولات کشاورزی و شیلاتی، بروز بیماری ها و پیامدهای بهداشت و سلامت عمومی؛

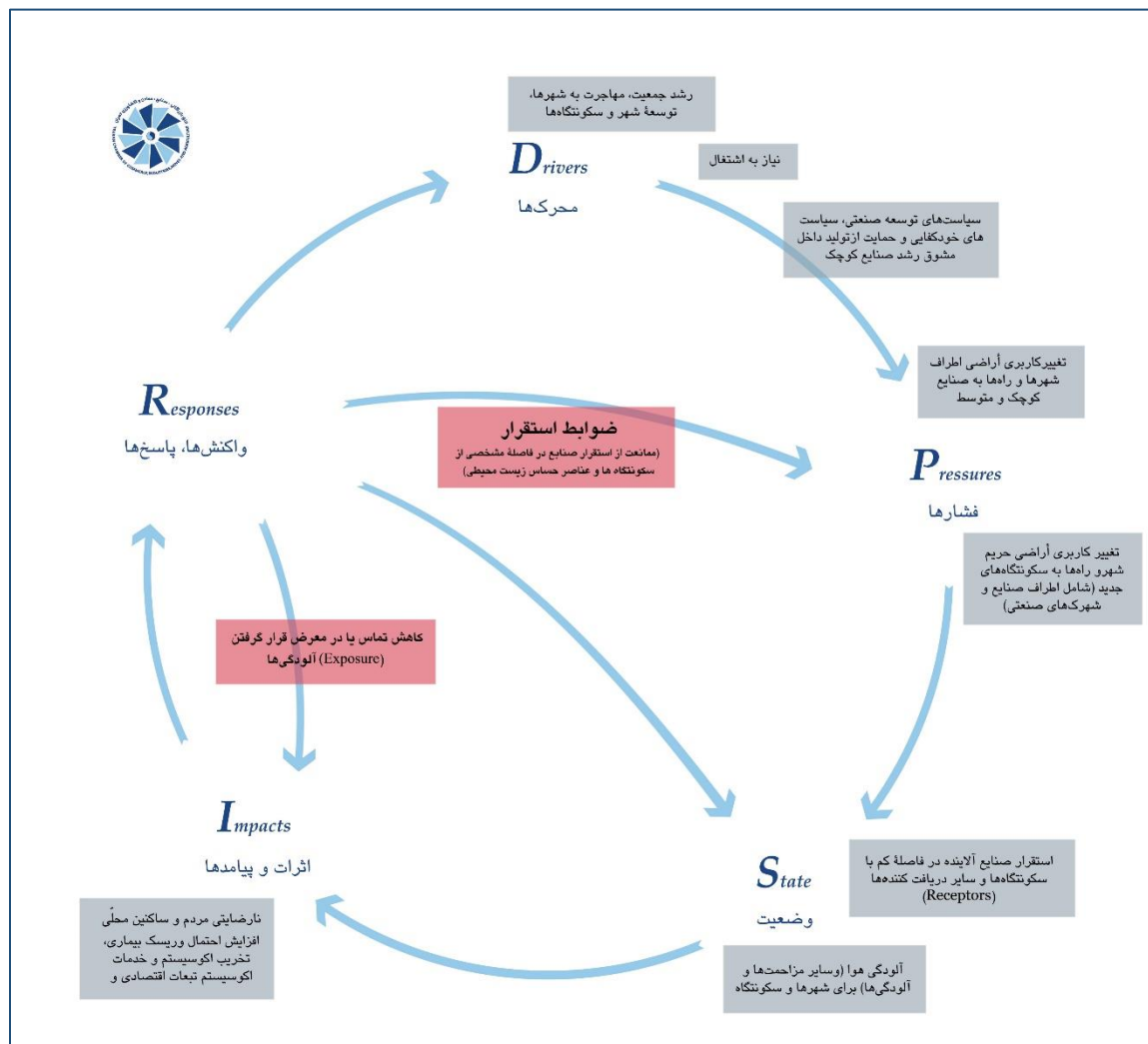
■ واکنش ها / پاسخ ها (Responses):

اقدامات و تمهیدات برای حل مسائل زیست محیطی و پیشگیری، کاهش، کنترل و جبران اثرات و پیامدها مانند پیشگیری از انتشار آلاینده ها، قوانین و مقررات، اطلاع رسانی و آگاه سازی، مشارکت، آمایش سرزمین و برنامه های کنترل و مدیریت بهره برداری از منابع سرزمین، راهبردها و سیاست گذاری های توسعه پایدار و ...؛

(SARDC/IMERSCA 2006, UNEP/GRID Simonett et al 1998, Segnestam 2002)

در مرحله اول، چرخه تنها با در نظر گرفتن خواستگاه ها و نیازهای شکل گیری ضوابط استقرار (اینکه در پاسخ به چه مشکلات زیست محیطی و با چه اهدافی شکل گرفته) به کار رفته که در نتیجه در شکل ۵-۱ نشان داده شده است.

مطالعه و عارضه یابی «ضوابط و معیارهای استقرار واحدها و فعالیتهای صنعتی و تولیدی»
و ارائه پیشنهادات اصلاح و بهبود رویه موجود
اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

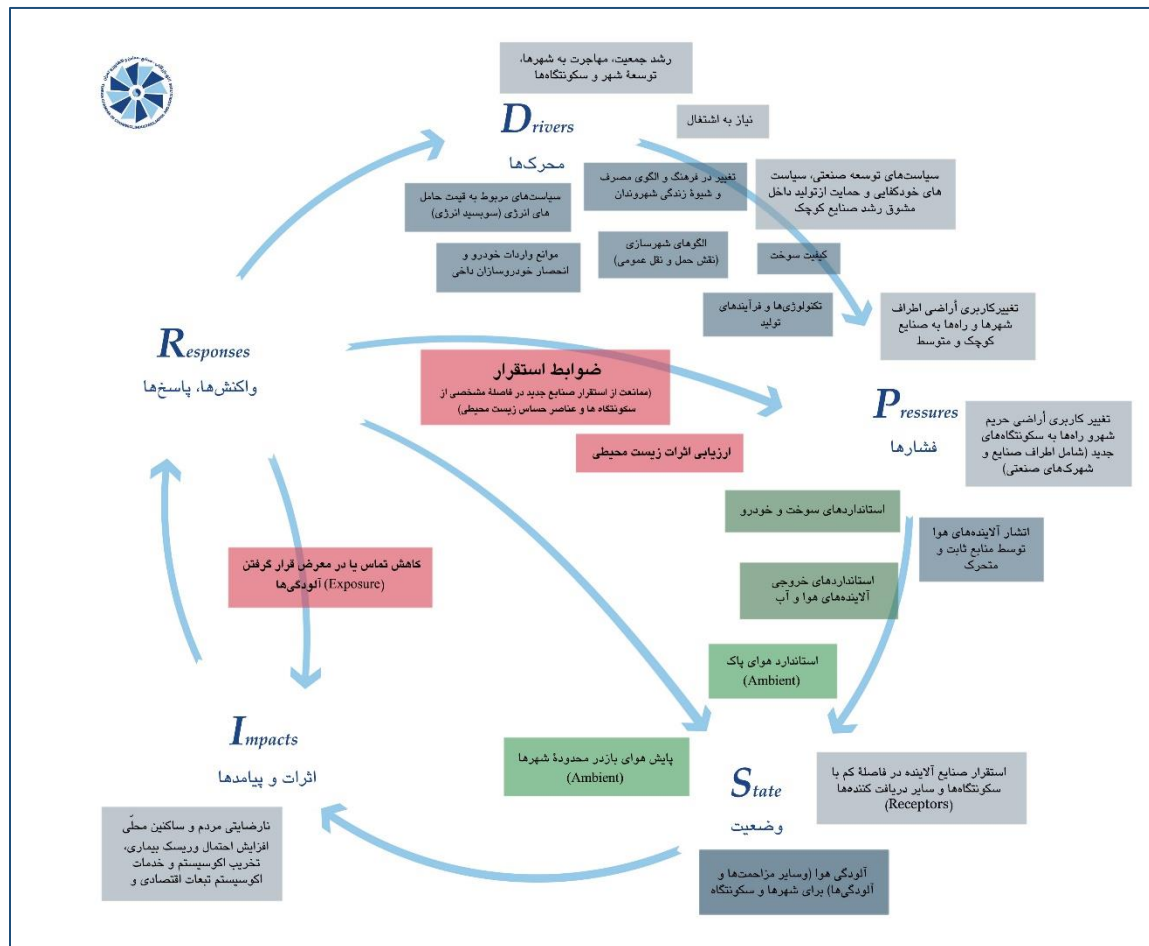

شکل ۵-۱: در پی بروز مشکلات زیست محیطی (عمدتاً آلودگی هوای شهرها و سکونت گاه‌ها)، به دلیل افزایش فشار تغییر کاربری اراضی اطراف شهرها، راه‌ها و سکونتگاه‌ها، ضوابط استقرار با هدف ممانعت از مکان یابی و توسعه صنایع در نزدیکی سکونتگاه‌ها و سایر عناصر ذی ارزش محیط زیست (مانند مناطق حفاظت شده و منابع آبی) پیشنهاد شده است.

شکل ۵-۱ در واقع نشان دهنده دیدگاه و ایده اولیه پیشنهاد ضوابط استقرار و جایگاه متصور آن برای پیشگیری یا حل مشکل آلودگی‌ها و تخریب‌های محیط زیست (عمدتاً آلودگی هوای مناطق شهری و سکونتگاه‌ها) است.

مطالعه و عارضه یابی «ضوابط و معیارهای استقرار واحدها و فعالیتهای صنعتی و تولیدی»
و ارائه پیشنهادات اصلاح و بهبود رویه موجود
اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

تحلیل کاملتر موضوع (همچنان با تمرکز به آلودگی هوای شهرها) در شکل ۵-۲ ارائه شده که سایر پاسخها و واکنشها و نیز سایر پارادایمها و عوامل مؤثر در بروز یا تشدید مسئله (صرفنظر از سهم هرکدام از عوامل) نیز اضافه شده اند.

شکل ۵-۲: تصویر کلان تحلیل مسئله آلودگی هوای شهرها و سکونتگاهها، نقش و جایگاه ضوابط استقرار و سایر پاسخها و واکنشها

شکل ۵-۲ علاوه بر عوامل و پارادایمهایی مؤثر بر موضوع (صرفنظر از موضوعاتی که مستقیماً به ضوابط استقرار ربطی نداشته اند و موضوعات کلان تر به حساب می آیند) یکی از خلاءهای بسیار مشهور در نظام حکمرانی (در خصوص موضوع آلودگی و استقرار صنایع) را آشکار می سازد، و آن خلاء بسیار بارز عدم وجود استانداردهای

«حدود آستانه (TLV^{۳۵})» یا «استانداردهای کیفیت محیطی (EQS^{۳۶})» است. بعد از تعیین استاندارد هوای باز و استانداردهای خروجی هوا (صرفنظر از کفایت و ضمانت اجرایی و سایر قابلیت‌هایی که باید داشته باشند)، و بعد از آغاز پایش هوای باز، باید استانداردهای حدود آستانه یا استانداردهای کیفیت محیطی تعیین شوند که مبنای اصلی برای تعیین خروجی مجاز آلاینده‌ها از واحدهای صنعتی و نیز سایر منابع آلاینده خواهند بود. حدود آستانه یکی از مهمترین ابزارهای تنظیمی برای صنایع در اغلب کشورها به حساب می‌آیند که در واقع مبنای اعطاء مجوز عملیات^{۳۷} (به خصوص در رویه ارزیابی اثرات و نیز در پایش اثرات تجمعی) به حساب می‌آیند. این استانداردها نشان می‌دهند که در یک منطقه به خصوص چه مقدار تمرکز آلودگی قابل تحمل خواهد بود، و این مبنای اصلی برای ارزیابی وخامت اثرات زیست محیطی ناشی از استقرار صنایع جدید به حساب می‌آید.

پرسش آخری که در اینجا با استفاده از مدل DPSIR تحلیل می‌شود، این است که اعمال ضوابط استقرار، به خودی خود چه تبعات و پیامدهایی می‌تواند در بر داشته باشد. اگر ضوابط استقرار به عنوان عامل محرک^{۳۸} برای تغییرات بعدی تبدیل در نظر گرفته شود، چه تغییراتی در سایر مؤلفه‌ها (فشارها، تغییر وضعیت، و نهایتاً اثرات و پیامدهای بعدی) قابل انتظار است. تقریباً هیچکدام از مصاحبه‌شوندگان، چه گروه پدید آورندگان، چه گروه استفاده‌کنندگان، هیچ اشاره به اینکه این ضوابط استقرار به خودی خود چه پیامدها یا اثرات بالقوه‌ای می‌توانست (یا می‌تواند) بر پایداری و سلامت اکولوژیک و اجتماعی داشته باشد نکردند. به بیان دیگر، اثرات و تبعات اعمال ضوابط استقرار (فرا تراز اهداف و دست آوردهای مورد نظر آن)، شناسایی و ارزیابی نشده‌اند.

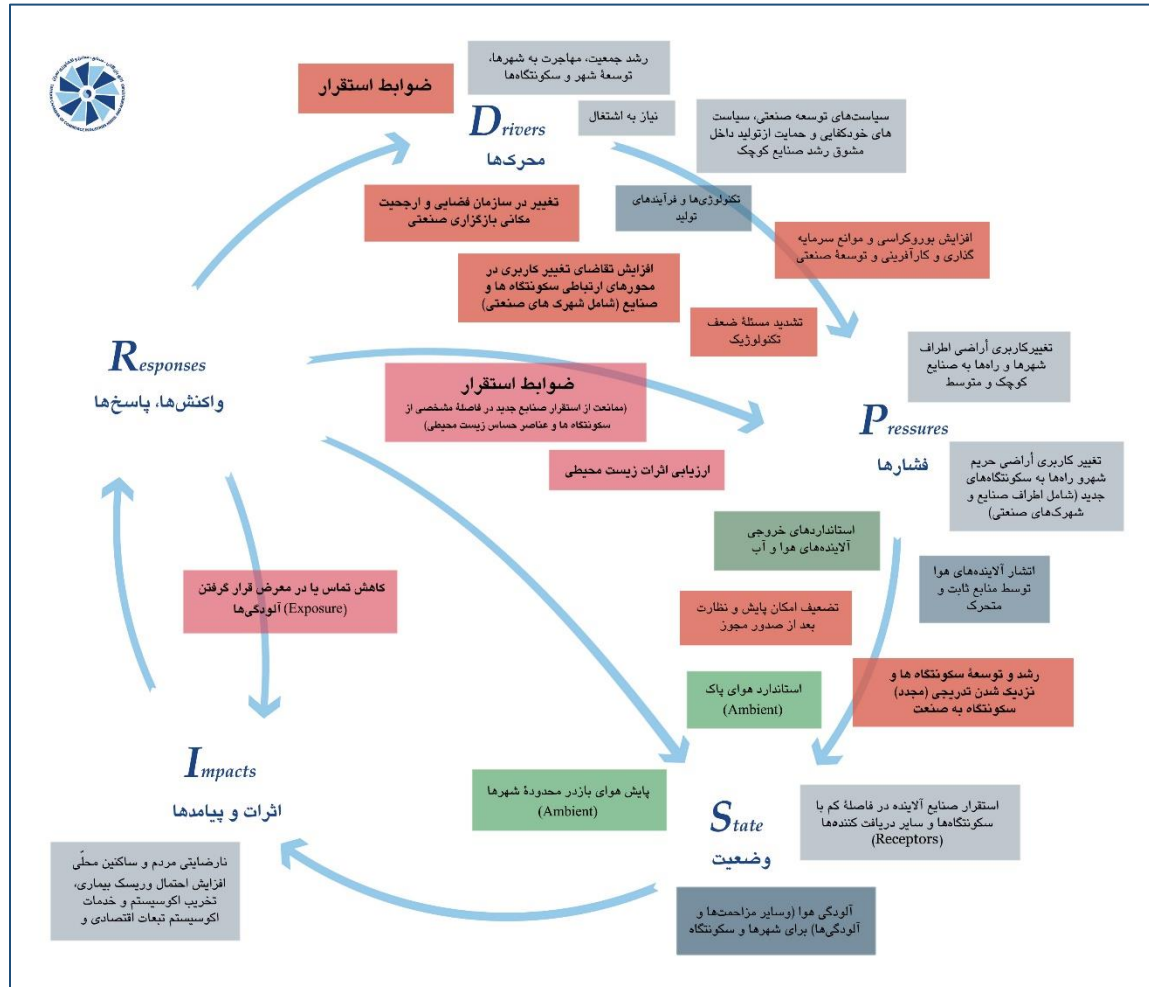
^{۳۵} Threshold Limit Value

^{۳۶} Environmental Quality Standards (EQS)

^{۳۷} Environmental License for Operation

^{۳۸} Driving Force

مطالعه و عارضه یابی «ضوابط و معیارهای استقرار واحدها و فعالیتهای صنعتی و تولیدی»
و ارائه پیشنهادات اصلاح و بهبود رویه موجود
اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

شکل ۳-۵: شناسایی تبعات و پیامدهای (بالقوه) بلند مدت ناشی از اعمال ضوابط استقرار

اعمال ضوابط استقرار در بلند مدت، خود به عامل محرک برای تغییرات و پیامدهای دیگری تبدیل می‌شود. بر اساس تحلیل ارائه شده در شکل ۳-۵ چهار مورد از مهمترین تغییرات و اثرات «محتمل» از قرار زیر قابل پیش بینی‌اند:

- ۱) ایجاد فاصله بین صنعت و سکونتگاه، در بلند مدت خود می‌تواند به عامل محرکی برای تغییر الگوی فضای توسعه سکونتگاه‌ها تبدیل بشود. به این معنی که به تدریج منجر به افزایش تقاضا برای اراضی واقع در حومه و مسیر شهرک‌ها و مناطق صنعتی جدید و افزایش تقاضا برای رشد و توسعه واحدهای «خدماتی» مرتبط با صنایع در اطراف محورها و راه‌های مواصلاتی و نهایتاً توسعه فضایی سکونتگاه‌ها به سمت و

سوی محورهای جدید شود. این پدیده پیش از این بارها در کشور اتفاق افتاده است. بخش عمده‌ای از شهرک‌ها و منطقه‌های صنعتی که به دور از شهرها در دو دهه اول انقلاب مکان یابی و احداث شده‌اند (عمدتاً به دلیل سیاست‌های حمایتی و خودکفایی و غیره)، در حال حاضر توسط شهرک‌های مسکونی و بسیاری واحدهای خدماتی به طور کامل احاطه شده‌اند. این اتفاق البته به تدریج و مرحله به مرحله رخ داده، و به طور قطع عوامل بسیاری در بروز آن نقش داشته که بررسی (و صحنه‌گذاری) آن از حوصله مطالعه حاضر خارج است. تنها نکته قابل توجه این است که این عامل، در کنار تمام عوامل محرک رشد سکونتگاه‌ها می‌تواند باعث تشدید مسئله اولیه‌ای شود که اساساً و بدواً به عنوان اصلی‌ترین و مهمترین نیاز و ضرورت ضوابط استقرار در نظر پدیدآورندگان آن بوده (صرفنظر از اینکه تا چه حد و به چه درجاتی). به بیان دیگر، این راه حل، خود می‌تواند (یا محتمل است) به درجاتی باعث تشدید ریشه‌ها و محرک‌های مسئله بشود.

(۲) بنا به اظهار تعدادی از مصاحبه شونده‌گان که در پدیدآوردن ضوابط استقرار یا در استفاده از آن در مرور تقاضاها و صدور مجوز (سازمان حفاظت محیط زیست) نقش داشته‌اند، و نیز چنانچه در متن صریح ماده ۱۲ آخرین ویرایش ضوابط استقرار ذکر شده، یکی دیگر از خاستگاه‌های ضوابط استقرار، جلوگیری از پراکندگی صنایع در کشور بدون الگو و نظم مکانی و فضایی مشخص و تلاش برای مجتمع کردن و متمرکز کردن صنایع در شهرک‌ها و ناحیه‌های صنعتی بوده است (این کار در ادبیات آمایش و مدیریت محیط زیست در جهان با خوشه‌ای کردن یا Clustering صنایع شناخته می‌شود). چنانچه در بخش ۵-۱ بحث شد، جدای از اینکه این تصمیم در غالب شرایط درست است و در نهایت به نفع محیط زیست و توسعه پایدار خواهد بود (ولی نه همیشه و در همه شرایط و نه لزوماً)، نکته خیلی مهم این است که شواهدی وجود دارد که ممکن است همین ضوابط استقرار در بعضی موارد و در بعضی مناطق نتیجه یا پیامدی کاملاً متضاد این هدف و خاستگاه در بر داشته باشد (موجب پراکندگی صنایع شود) و از این رو نقض غرض باشد. به عنوان مثال، چنانچه تعدادی از مصاحبه شونده‌گان (به خصوص از مشاوران و فعالان بخش صنعت) ذکر کردند به طور خاص برای شهرک‌های صنعتی یا برای واحدهای فعال که از پیش موجود بوده‌اند ولی الان با سکونتگاه‌ها احاطه شده، یا شهرک‌های صنعتی که اراضی محدودی برای توسعه دارند و موضوع «همجوار» مانع از بارگزاری و توسعه مورد نظر می‌شود. برای این قبیل تقاضاها، تنها گزینه باقی مانده این

است که به دنبال اراضی جدید با فاصله از شهرها و سکونتگاه ها باشند، این می تواند در بسیاری از موارد به معنی تغییر کاربری جدید و افزایش پراکندگی صنایع بشود.

(۳) طولانی شدن، پیچیده شدن و بوروکراسی بیش از حد فرآیند بررسی و صدور مجوز، چنانچه عمده مصاحبه شوندگان نیز به عنوان یکی از مشکلات اساسی رویه فعلی ضوابط استقرار ذکر کردند (حتی بعضی کارشناسانی از سازمان حفاظت محیط زیست هم به آن اشاره کردند)، خود می تواند عامل محرک برای بعضی تغییرات بعدی باشد. مهمترین تغییر محتمل می تواند این باشد که به مانعی برای سرمایه گذاری و بهسازی و نوسازی و روزآمدی تکنولوژی های تولید و کنترل آلاینده ها تبدیل شود. به خصوص با در نظر گرفتن اینکه ضوابط استقرار به طور کامل ضوابطی سلبی و ممنوعیت زا هستند و هیچ مشوق یا عنصر ایجابی در آن وجود ندارد.

(۴) چنانچه در بخش سوم در موضوع بررسی تجارب جهانی تشریح شد، خلاء کامل رویه های مشارکت مردم، شفافیت و پاسخگویی و نیز ضعف و کمبود رویه های نظارت بعد از صدور مجوز، از مهمترین کاستی های رویه ارزیابی اثرات در ایران و دلیل اثربخشی کم آن است. اجرای ضوابط استقرار به شکل کنونی، احتمالاً ممکن است به درجاتی این کاستی ها را تشدید کند. به این صورت که اولاً رویه بوروکراتیک و مطول اداری برای صدور مجوز و جدا کردن یا دور کردن صنعت از مردم (با ایجاد این تفکر نادرست احتمالی که با حل مشکل جانمایی و دوربودن صنعت از سکونتگاه و عوارض دیگری که در ضوابط ذکر شده مشکلات زیست محیطی آن ها حل شده یا تقلیل پیدا خواهد کرد، یا این تفکر که انتشار آلاینده ها و آلوده کردن محیط اگر در فاصله زیاد با سکونتگاه و عوارض حساس محیط زیست اتفاق بیفتد احتمالاً اشکال چندانی ندارد)، امکان نظارت و همکاری واحدها در آینده را کاهش خواهد داد، و دوم و مهمتر اینکه جدا کردن صنعت از مردم می تواند موجب تضعیف زمینه های مشارکت مردم و مطالبه گری از یک سو، و پاسخگویی صنعت از سوی دیگر شود.

ذکر این نکته ضرورت دارد که چهار موردی اثرات و پیامدهای احتمالی ضوابط استقرار که با استفاده از مدل DPSIR شناسایی و به اختصار تشریح شد، در حد گمانه زنی و احتمال قابل استنتاج هستند. اینکه واقعاً در عمل آیا این پیامدها اتفاق افتاده یا نه، و اگر اتفاق افتاده به چه میزان، با چه شدت و وخامتی مستلزم انجام یک مطالعه مستقل مفصل و خارج از محدوده مطالعه حاضر است. گو اینکه، از نظر تیم کارشناسی این مطالعه، شواهد و

نشانزدهایی از بروز همه این چهار مورد می توان یافت. حتی در اظهارنظرهای مصاحبه شوندگان نیز شواهد قابل استنادی از این موارد دیده می شود.

۳-۵- تحلیل علت و معلولها و دلایل ریشه‌ای

تقریباً کلیه مصاحبه شوندگان از بخش صنعت، و اغلب مشاورها کارآیی پائین و صرف زمان غیر منطقی و بوروکراسی دلسرد کننده را از یک طرف و مشکلات ساختاری و ماهوی ضوابط استقرار (شامل مبنا و منطق کارشناسی فاصله‌های تعریف شده، ظرفیت نامی واحدها به عنوان مبنای طبقه بندی، بی توجهی به واقعیت تکنولوژی‌های مورد استفاده و آلاینده‌های تولیدی و بسیاری موارد دیگر) از طرف دیگر، به عنوان دو مشکل و چالش اساسی ضوابط استقرار عنوان می کنند.

از طرف دیگر در مصاحبه با پدیدآورندگان ضوابط استقرار مشخص می شود که این ذهنیت یا فرض اولیه نزد اغلب آن ها وجود دارد که صنایع اساساً و ذاتاً آلوده کننده هستند و چون سازمان حفاظت محیط زیست توان و ظرفیت کافی برای اعمال کنترل و نظارت پس از اجرا را ندارد، و یا اینکه دسترسی به تکنولوژی های کنترل آلاینده‌ها به اندازه کافی وجود ندارد و ظرفیت کارشناسی و اداری برای بررسی مورد به مورد تقاضاها (به خصوص واحدهای کوچک) وجود ندارد، اعمال ممنوعیت فاصله از سکونتگاه‌ها و منابع حساس محیطی به عنوان ساده ترین و عملی ترین راه برای پیشگیری از مشکلات بعدی پیشنهاد شده است.

تقابل این دو دیدگاه از سوی پدیدآورندگان ضوابط استقرار (و نیز بخشی از مدیران و کارشناسان سازمان حفاظت محیط زیست) که به صورت پیش فرض صنعت را مزاحم و آلاینده می دانند یا دست کم بنا به دلایل و شواهد بسیار (و در بعضی موارد کاملاً قانع کننده) باور دارند به تکنولوژی و کنترل آلاینده‌گی آن (و آنچه خود تلویحاً وعده‌ها و قول‌های صاحبان صنایع می نامند) نمی توان در بلند مدت اعتماد کرد، یا از سوی فعالان بخش صنعت، سرمایه‌گذاران و کارآفرینان، که رویه اخذ مصوبه، اعمال ضوابط استقرار (و البته رویه ارزیابی اثرات) را «مانع تراشی و اتلاف وقت»، «بوروکراسی غیر ضروری»، «محیط ایست!!»، می دانند، به طور کامل در شکل گیری ضوابط استقرار و نحوه استفاده و تفسیر آن دیده می شود.

با این وجود، هر دوی این پارادایم‌ها، به زعم تیم کارشناسی مطالعه حاضر نوک کوه یخ مشکلات عمیق تر و ریشه‌ای تر در نظام حکمرانی محیط زیست ایران هستند. در شکل‌های ۵-۱ و ۵-۲، تحلیلی علت - معلول

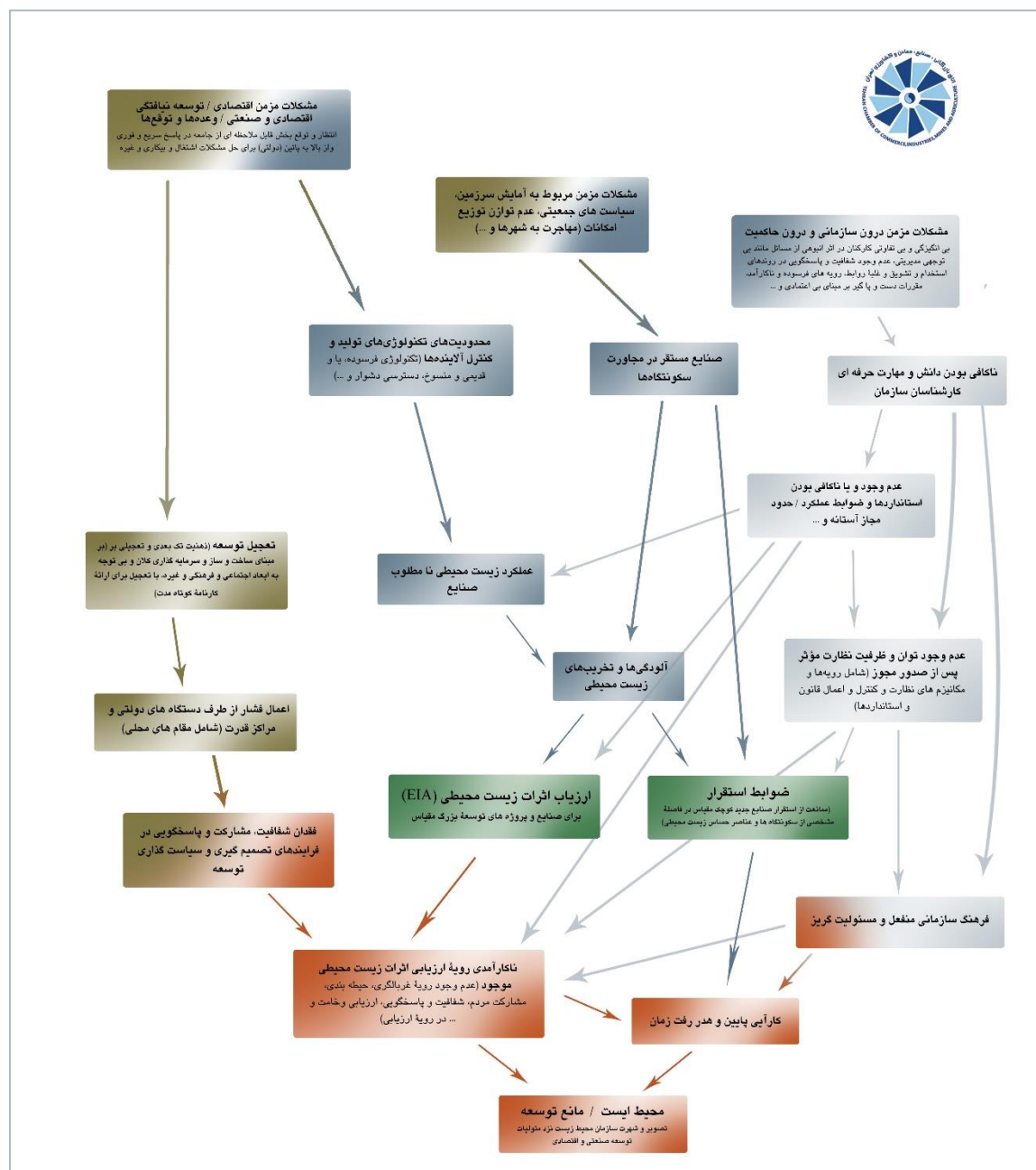
مطالعه و عارضه یابی «ضوابط و معیارهای استقرار واحدها و فعالیتهای صنعتی و تولیدی»
و ارائه پیشنهادات اصلاح و بهبود رویه موجود
اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

مرتبط با مشکل «آلودگی و تخریب های بخش صنعت یا توسعه صنعتی» از یک سو، و «محیط ایست (ناکارآمدی و اتلاف وقت و مانع تراشی توسعه صنعتی)» از سوی دیگر، ارائه شده است.

شکل ۴-۵: ضوابط استقرار در درجه اول با ضرورت و خواستگاه حل مسئله آلودگی ها (عمدتاً آلودگی هوای شهرها و سکونتگاه ها و البته سایر آلودگی ها و تخریب ها) عمدتاً به دلیل مجاورت شهرها با صنعت پیشنهاد و به نظام حقوق محیط

زیست کشور معرفی شده است. از آنجایی که علل ریشه‌ای این مشکل با ضوابط استقرار قابل حل و یا حتی قابل بهبود در بلند مدت نیست، اثربخشی قابل ملاحظه‌ای از این رویه قانونی نمی‌توان انتظار داشت.

شکل ۵-۵: تحلیل علت و معلولی و شناسایی ریشه‌ها در پیدایش ضوابط استقرار و ارزیابی اثرات زیست محیطی، و کارآمدی و اثربخشی آن.

مجموعه یافته های حاصل از تحلیل های صورت گرفته (شکل های ۵-۴ و ۵-۵)، و با استناد به شواهدی که در طول مطالعه حاصل شد (عمدتاً نتایج نظر سنجی ها، مصاحبه ها که و نیز تحلیل متن که در بخش ۴ ارائه شد) و نهایتاً جمعبندی تیم مطالعه از قرار زیر خلاصه می شود:

عوارض^{۳۹} یا مهمترین مشکلات و کاستی های ضوابط استقرار:

- ضعف (یا ابهام) بنیان های نظری و علمی فواصل خطی: تعیین فواصل ثابت از عوارض اکولوژیک و سکونتگاه ها که منطقاً هرگز نمی تواند به صورت خطی و ثابت تضمین کننده آلودگی یا تخریب کمتر باشد. این پیشنهاد که ضوابط برای استان ها یا اقلیم های متفاوت، منعطف یا متفاوت باشد (موضوعی که در گذشته مطرح شده، اکنون نیز به عنوان یک پیشنهاد بهبود توسط بعضی کارشناسان ارشد یا مدیران میانی سازمان حفاظت محیط زیست مطرح است): اول اینکه از نظر علمی درست است (همه مشکلات ذکر شده درخصوص فواصل را همچنان خواهد داشت)، و نه از نظر عملی شدنی و کاربردی است، و از همه مهمتر اینکه مشکل اساسی ضوابط استقرار را به هیچ عنوان حل نمی کند؛
- طبقه بندی یا رده بندی صنایع بر اساس تناژ و ظرفیت تولید یا مساحت به صورت خطی برای همه صنایع؛
- اثرات و پیامدهای احتمالی اجرای ضوابط استقرار که چنانچه بحث شد، حتی در مواردی احتمال می رود موجب تشدید دلایل ریشه ای که ضوابط استقرار در ظاهر برای پاسخ به آن ها پدید آمده بشود؛
- اثربخشی پائین ضوابط استقرار در نیل به اهداف توسعه پایدار؛ عدم وجود مکانیزم های قانونی برای الزام یا تشویق در راستای ترویج رویکرد پیشگیری یا کاهش تولید آلاینده ها از مبدا و یا بهبود عملکرد زیست محیطی از طریق روی آوردن به تکنولوژی ها و فرآیندهای تولید پاکتر و یا تکنولوژی های کنترل آلاینده ها و اتکاء صرف به رویکرد «ممانعتی» و «سلبی» غیر منعطف؛
- کارآیی پائین (نسبی) رویه بررسی و صدور مجوز از نظر صرف زمان و شفافیت و پاسخگویی روند اعطاء مجوزها و نارضایتی متقاضیان.

دلایل بلافاصله یا مستقیم^{۴۰}:

- عدم کارآیی نسبی رویه ارزیابی اثرات زیست محیطی موجود (به خصوص عدم وجود رویه درست حیطه یابی، ضعف و اشکال رویه غربال گری، ضعف و ناکافی بودن رویه های نظارت و پایش بر پیاده سازی و اجرا پس

^{۳۹} Symptoms / effects / consequences

^{۴۰} Immediate causes / direct causes

از صدور مجوز (Raissiyani and Pope, 2012; Khosravi and Urmila et al 2019 a, Khosravi and Urmila et al 2019 b, Raissiyani, 2007; Raissiyani, 2013)

- ضعف یا پائین بودن نسبی ظرفیت و توان کارشناسی، مدیریتی و اداری (کمی و کیفی) در بدنه سازمان حفاظت محیط زیست، و نیز در شرکت‌های مشاور و در مدیریت محیط زیست بخش صنعت؛
- عدم وجود تعهد مدیریتی (شامل فرهنگ سازمانی و آگاهی و غیره) و اولویت و اهمیت قائل شدن به عملکرد محیط زیستی و توسعه پایدار در بخش صنعت؛

دلایل پنهان یا غیر مستقیم^{۴۱}:

- ضعف یا عدم وجود یا عدم کفایت استانداردهای حدود آستانه، استانداردهای محیط باز^{۴۲} یا کیفیت محیط زیست (EQS)، و استانداردهای عملکرد زیست محیطی (مانند استانداردهای خروجی آلاینده‌ها و غیره)؛
- ضعف زیرساخت‌ها و ظرفیت‌های نظارت و پایش عملکرد زیست محیطی صنایع بعد از صدور مجوز (به طور کلی و عمومی)
- مسائل و مشکلات مزمن مربوط به آمایش سرزمین (عدم وجود یا عدم کفایت آمایش سرزمین و رویه شفاف و پاسخگو در تعیین کاربری‌ها و نظم و سازمان فضایی سرزمین و...)

دلایل ریشه ای^{۴۳}:

- مسائل و مشکلات مزمن اقتصادی (شامل دسترسی به تکنولوژی‌های کنترلی روز و بسیاری موارد دیگر) و در نتیجه عطش یا تعجیل توسعه (نه لزوماً درک درست از مفهوم توسعه یافتگی) و تعجیل در ساخت و ساز و توسعه صنعتی؛
- عدم وجود مکانیزم‌های مشارکت، پاسخگویی و شفافیت در تصمیم‌گیری‌ها و در مدیریت و نظارت عملکرد محیط زیستی صنایع.

^{۴۱} Indirect causes / Underlying causes

^{۴۲} Ambient

^{۴۳} Root Causes

- مسائل و مشکلات مزمن درون سازمانی و وجود فرهنگ سازمانی «مسئولیت گریزی^{۴۴}» یا «ریسک گریزی^{۴۵}» که در بسیاری از سازمانهای دولتی ایران (شامل سازمان حفاظت محیط زیست) دیده می شود (با استناد به شواهدی که به طور خاص در خصوص پدیدآمدن و به کار بستن ضوابط استقرار ذکر شد).

توضیح: فرهنگ یا رفتار سازمانی «مسئولیت گریزی^{۴۶}» یا «ریسک گریزی^{۴۷}» (Chen and Bozeman, 2003; Kahneman and Lovallo, 2012) به طور خلاصه به معنی اجتناب یا طفره رفتن از تصمیم گیری و رفتار انفعالی در قبل مسئولیتها و ریسکهایی است که به وظیفه سازمان (مدیران و کارکنان) گذاشته شده، به دلیل اجتناب از پیامدها و مسئولیت های بعدی آن تصمیم ها. این فرهنگ سازمانی در بسیاری از سازمانها رخ می دهد، ولی عموماً و غالباً در سازمانهای خیلی بزرگ، یا سازمان های بخش دولتی یا عمومی (اداری، بوروکراتیک) و غیر رقابتی و در واقع سازمان هایی که پاسخگویی مستقیم در خصوص عملکردشان وجود ندارد (مانند رضایت مشتری و عملکرد تجاری در بازار آزاد و غیره) بیشتر دیده می شود. معمولاً دستگاههای بوروکراتیک دولتی خیلی بیشتر از سازمانهای خصوصی کوچک و سازمانهای رقابتی دچار آن می شوند.

۴-۵- جمع بندی و نتیجه گیری

مهمترین یافته ها و نتایج از نظرات استفاده کنندگان و پدیدآورندگان که بنا به شواهد و دلایل ارائه شده مورد تأیید تیم مطالعه حاضر قرار گرفته به علاوه نتایج حاصل تحلیل های اختصاصی صورت گرفته در ادامه به صورت خلاصه ارائه شده اند.

۴-۵-۱- اشکالات و کاستی های ذاتی (ماهوی) و مرتبط بودن (Relevance)

سیستم و مکانیزم رده بندی و کد دهی به صنایع: استفاده کنندگان از بخش صنعت نمونه های بسیاری ارائه می کنند که تقسیم بندی و رده بندی صنایع، با واقعیت میزان آلایندگی واقعی صنایع همخوانی واقعی و معنی

^{۴۴} Responsibility Aversion

^{۴۵} Risk Aversion

^{۴۶} Responsibility Aversion

^{۴۷} Risk Aversion

داری ندارد. این نقیصه حتی مورد تأیید پدیدآورندگان ضوابط استقرار نیز هست. تنها در یک گزارش کارشناسی تخصصی که از طرف سازمان صنعت، معدن و تجارت استان مرکزی صورت گرفته و در اختیار تیم کارشناسی پژوهش حاضر قرار گرفت^{۴۸}، دست کم ۳۹ مورد تناقض در رده بندی صنایع شناسایی و گزارش شده است (شامل ۲ مورد عدم تطابق محصول با فرآیند شیمیایی، ۲ مورد تناقض در رده بندی محصولات شیمیایی، ۶ مورد تناقض در رده بندی محصولات بهداشتی و دارویی، ۲ مورد تناقض در رده بندی محصولات بیولوژیک، ۴ مورد تناقض در رده بندی محصولات دارویی، ۵ مورد تناقض در رده بندی محصولات برق و الکترونیک، ۳ مورد تناقض در رده بندی محصولات هیدروکربوری، ۲ مورد تناقض در رده بندی محصولات بیولوژیک و نهایتاً ۱۳ مورد واحدهای آلاینده که امکان استقرار در شعاع ۱۲۰ کیلومتری تهران و ۳۰ کیلومتری اراک را دارند). این تناقض ها شامل نمونه هایی از کدهایی هستند که از نظر آلودگی کاملاً مشابه هستند ولی در دو رده مختلف قرار گرفته اند، یا واحدهایی که بالقوه آلاینده هستند ولی این موضوع به درستی تشخیص داده نشده و در امکان استقرار در شعاع ۱۲۰ کیلومتری تهران و ۳۰ کیلومتری اراک را دارند، و بسیاری خطاهای از این دست.

بسیاری از فعالان بخش صنعت (به خصوص کارشناسان وزارت صنایع) جایگزینی کامل کدهای استاندارد ISIC^{۴۹} را به عنوان راه حل این مشکل پیشنهاد می کنند. این موضوع در جای خود در فصل بعدی بحث شده است.

رده بندی و کد دهی بر اساس تناژ تولید یا بر اساس مساحت: از دیگر اشکالات و کاستی های آشکار در ضوابط استقرار، تعیین میزان آلودگی بر اساس تناژ یا ظرفیت تولید است. چنانچه بسیاری از مصاحبه شوندگان اظهار داشتند (و تیم کارشناسی این مطالعه قویاً تأیید می کند) ظرفیت تولید تنها می تواند به عنوان یکی از پارامترهای تعیین کننده میزان احتمالی آلاینده ها و اثرات زیست محیطی یک واحد در نظر گرفته شود که البته لزوماً هیچ ارتباط خطی معنی داری با میزان واقعی آلاینده ها و اثرات واحد ندارد. دوم اینکه، مبنا و پشتوانه کارشناسی و تئوری تعریف ظرفیتهایی که به صورت آستانه در نظر گرفته شده اند به هیچ عنوان مشخص و شفاف نیست (به عنوان وقتی گفته می شود تولید انواع اسیدهای آمینه تا ظرفیت شش هزارتن در سال، اول، معلوم نیست این شش هزار تن از کجا و بر چه مبنایی تعیین شده، و دوم، هیچ دلیل و تضمینی وجود ندارد کارخانه ای

^{۴۸} مصوبه جلسه ستاد اقتصاد مقاومتی استان مرکزی، ۱۳۹۷/۹/۱۵ در خصوص اصلاح و بازنگری رده های زیست محیطی، مصوبه ابلاغی شماره

۶۰/۲۶۵۷۶۱ مورخ ۹۷/۱۰/۱۵

^{۴۹} International Standard Industrial Classification

با ظرفیت کمتر از شش هزار تن آلودگی کمتری از واحدی با ظرفیت بیش از شش هزارتن داشته باشد). یا به عنوان یک نمونه مهم دیگر، مجتمع های پرورش آبزیان (گرم آبی، سردآبی، میگو و خاویاری) بیش از ۲۰ هکتار، در رده هفت قرار گرفته اند. در حالی که بسیار محتمل است یک واحد سردآبی با اندازه بسیار کوچکتر، اثرات زیست محیطی به مراتب بیشتری از یک واحد گرم آبی حتی بزرگتر از ۲۰ هکتار داشته باشد (به خصوص با توجه به این نکته که عمده واحدهای سردآبی، به صورت استخرهای سیمانی مخصوص پرورش تک گونه (معمولاً قزل آلا) رنگین کمان که گونه غیر بومی است) و با تخریب بستر یا حاشیه های بالادست رودخانه ها در بالادست و غذا دهی فشرده احداث و اجرا می شوند، در حالی که در مقابل بسیاری از مزارع گرم آبی به صورت استخرهای گلی عمدتاً قابل برگشت و در مجموع با تخریب و اثرات زیست محیطی به مراتب کمتر ایجاد می شوند (رئیسایان ۱۳۸۶).

فواصل و حریم ها: نتیجه نظر سنجی از پدیدآورندگان ضوابط استقرار، این انتقاد اساسی و بنیادی اظهار شده توسط استفاده کنندگان ضوابط را تأیید می کند که فواصل و حریم های تعیین شده (همانند رده بندی صنایع) مبنای کارشناسی یا علمی مشخص و شفافی ندارد. گو اینکه اساساً نمی توان یک فاصله و حریم مشخصی را برای یک نوع صنعت تعیین کرد، زیرا که میزان آلودگی دریافت شده (یا در معرض قرارگرفته) توسط منابع دریافت کننده، لزوماً تابع فاصله خطی از منابع آلودگی نیست، این موضوع کاملاً مستلزم یک بررسی مورد به مورد با در نظر گرفتن جزئیات منطقه مورد نظر (همه شرایط اقلیمی، شکل زمین و توپوگرافی، نوع آلاینده ها و خروجی ها و ...) تعیین بشود. بسیاری از فواصل تعیین شده نه تنها لزوماً کاهش دریافت آلودگی و تخریب و آسیب به محیط زیست را تضمین نمی کند، بلکه ممکن است در موارد بسیاری، فواصل تأثیرگذار بسیار بیشتر یا بسیار کمتر از فواصل تعیین شده در ضوابط استقرار باشد. به بیان خلاصه، تعریف کردن فواصل ثابت به عنوان حریم ممنوعیت زاء، از هیچ پشتوانه علمی و کارشناسی قابل دفاعی برخوردار نیست، و هیچ تضمینی برای آلودگی و تخریب و مزاحمت زیست محیطی کمتر نیز به دست نمی دهد. حتی تعیین فواصل و حریم ها برای مناطق مختلف کشور با اقلیم های مختلف که توسط بسیاری از کارشناسان سازمان به عنوان نقص (یا فرصت بهبود) معرفی شده نیز نمی تواند این نقیصه را برطرف کند.

۵-۴-۲- اشکالات و کاستی‌های شکلی یا رویه‌ای

عدم وجود مکانیزم‌های پیشگیری از آلودگی و توجه به تکنولوژی‌های کنترلی: تعدادی از کارشناسانی که در تدوین و توسعه ایده اولیه ضوابط استقرار نقش کلیدی داشته اند، «پیشگیری از آلودگی یا خسارات زیست محیطی» را به عنوان مهمترین و اساسی ترین نیاز و ضرورت ضوابط استقرار عنوان کرده اند. در حالی که، ضوابط استقرار در بهترین حالت تنها می‌تواند موجب پیشگیری (برای مدتی نامشخص و به درجاتی نا مشخص و نه لزوماً قطعی) از تماس و در معرض قرار گرفتن آلودگی بکاهد، و عملاً هیچ مکانیزمی به برای کاهش آلودگی‌ها (و سایر تخریب‌های زیست محیطی) از مبداء و نه حتی برای استفاده از تکنولوژی یا روش‌های کنترل و کاهش آلاینده ارائه نمی‌کند. در مقابل یکی از مترقی ترین قوانین محیط زیستی دنیا، قانون پیشگیری از آلودگی ایالت متحده یا P2^{۵۰} (۱۹۹۰ میلادی) مجموعه وسیعی از ضوابط و مشوق‌ها و مکانیزم‌های قانونی را برای کاهش تولید آلودگی‌ها از مبداء به کار می‌گیرد. ظرفیت‌های قابل ملاحظه‌ای در همین قانون و آئین نامه می‌توانست به صورت ایجابی برای تشویق و اشاعه روش‌های کاهش آلودگی‌ها از مبداء و یا کنترل و کاهش آلودگی‌ها پیش بینی و تمهید شود (خلاصه‌ای از پیشنهاد‌های قابل اجرا در بخش بعد ارائه شده است). گو اینکه، چنانچه در قسمت پیش اشاره شد، دلایل و شواهد بسیاری وجود دارد که این ضوابط با ایجاد یک فضای «مانع» (ممانعت و رویکرد سلبی)، حتی محتملاً می‌تواند اثرات منفی بالقوه در پیشگیری از تولید آلودگی‌ها از مبداء یا کنترل و کاهش آلودگی‌ها داشته باشد.

ارتباط ضوابط استقرار با رویه ارزیابی اثرات محیط زیستی: ضوابط استقرار، اساساً با این تفکر اولیه تدوین و پیشنهاد شده است که برای پروژه‌های با مقیاس کوچک (که مشمول انجام مطالعات ارزیابی اثرات نیستند و انجام مطالعات ارزیابی اثرات کامل برای آن‌ها یا موضوعیت ندارد یا از نظر زمان و هزینه منطقی نیست)، ضوابط استقرار در نقشی مشابه ارزیابی اثرات وارد عمل بشود. بخشی از این دیدگاه، ریشه در درک نادرست یا ناقص از رویه ارزیابی (یا استناد به رویه ناقص یا نادرست ارزیابی در کشور) دارد. نظام ارزیابی اثرات ایران دارای اشکالات و کاستی‌های زیر بنایی بسیار مهمی است مانند: فقدان کامل رویه مشارکت مردم، شفافیت و پاسخگویی، عدم وجود یا عدم شفافیت معیارهای وخامت و نحوه تعیین آن، عدم شفافیت و کارایی رویه بازنگری و تصمیم گیری، هماهنگی زمان مطالعات ارزیابی با مراحل تکوین و توسعه پروژه‌ها و طرح‌ها، سطح بندی مطالعات، و

^{۵۰} Pollution Prevention Act 1990

ضعف و ناکارآمدی رویه‌های نظارت و پایش (یا اجرا و پیاده سازی) پس از صدور مجوز، غیر شفاف بودن «حداقل الزامات» برای مطالعات وضع موجود و بسیاری موارد ریز و درشت دیگر. بررسی نواقص و مشکلات رویه ارزیابی کشور و ریشه‌های آن، خود بحث مفصل جداگانه‌ای می‌طلبد که از حوزه مطالعه و گزارش حاضر خارج است، گو اینکه اخیراً مطالعاتی در خصوص اثربخشی و عارضه یابی نظام ارزیابی در ایران انجام شده و دسترس قرار دارد یا در دست انجام است (به عنوان مثال ببینید، (Raissiyan, 2013; Khosravi et al., 2019b). ولیکن دو مورد از کاستی‌های اساسی نظام ارزیابی ایران که مستقیماً به موضوع ضوابط استقرار مرتبط است (و احتمالاً منجر به کاستی‌ها یا مشکلاتی در ضوابط استقرار شده یا اساساً از دلایل شکل گیری نادرست ضوابط استقرار از ابتدا بوده است) در اینجا به اختصار تشریح می‌شود.

- **عدم وجود رویه درست غربال‌گری (Screening) و آزمون اولیه محیط زیستی و الزام برای طرح مدیریت زیست محیطی^{۵۱} در رویه ارزیابی اثرات در ایران:** بنا به تعریف، غربال‌گری «اولین فاز فرآیند ارزیابی است که در آن یک آزمون اولیه برای تعیین اینکه آیا پروژه یا طرح توسعه پیشنهادی مستلزم انجام ارزیابی اثرات هست یا خیر و اینکه ارزیابی، در چه سطحی و چه جزئیاتی باید صورت بگیرد انجام می‌گیرد. (UNEP, 2002; Sadler, 1999; Duffy and DuBois, 1999). این کار در رویه ارزیابی بسیاری از کشورها و البته مؤسسات بین‌المللی مانند بانک جهانی، بانک توسعه اروپایی، بانک توسعه آسیایی و غیره، به این ترتیب انجام می‌گیرد که برای پروژه‌های بزرگ مقیاس و کلان (مانند سد، نیروگاه، پالایشگاه، بزرگراه، فرودگاه، شهرک صنعتی یا مسکونی، و غیره) انجام مطالعات کامل ارزیابی اثرات در هر حال اجباری است. بخش دیگری از پروژه‌ها، در مقوله پروژه‌هایی قرار می‌گیرند که نیاز به ارزیابی اثرات ندارند و تنها با یک «طرح مدیریت زیست محیطی» می‌توانند مجوز گرفته و آغاز به فعالیت کنند (معمولاً پروژه‌های توسعه که ساخت و ساز و تغییر کاربری چندانی ندارند، فعالیت‌ها عمدتاً از نوع مدیریتی، ظرفیت سازی، آموزش و ترویج و از این دست است). بسیاری از پروژه‌ها و پیشنهادهای توسعه ما بین این دو مقوله قرار می‌گیرند (شامل عمده پروژه‌های ذکر شده در ضوابط استقرار به خصوص رده‌های پائین‌تر). برای این پروژه‌ها، باید یک آزمون اولیه زیست محیطی یا IEE^{۵۲} انجام شود (در رویه‌های کشورهای مختلف با نام‌های مختلفی مانند بررسی اولیه،

^{۵۱} Environmental Management Plan

^{۵۲} Initial Environmental Examination

مرور اولیه، گزارش اولیه^{۵۳} و غیره معرفی شده است)، که معمولاً به صورت یک پرسشنامه یا چکلیست و یا نهایتاً گزارش خیلی کوتاه و ساده است (مشابه آنچه در رویه ایران تحت عنوان گزارش توجیهی زیست محیطی شناخته می شود، البته ساده تر و مختصرتر از آن). بر اساس این گزارش و طبق دستورالعمل و معیارهای از پیش تعیین شده با توجه به شرایط محیطی مکان مورد نظر و ویژگی های پروژه، در خصوص اینکه آیا نیاز انجام مطالعات ارزیابی هست (مقوله اول) یا تنها یک طرح مدیریت زیست محیطی یا گزارش ارزیابی مقدماتی یا خلاصه کفایت می کند (مقوله دوم) تصمیم گیری می شود. نظام ارزیابی اثرات ایران، تقریباً به کلی فاقد این فرآیند کلیدی است. رویه غربالگری در ایران فقط قسمت اول را دارد، به این معنی که تعدادی از پروژه های توسعه مشمول ارزیابی هستند (صرف نظر از ظرفیت و مقیاس)، تعدادی از سایر پروژه های توسعه، بر مبنای یک معیار خطی بر اساس ظرفیت تولید یا سطح زیر بنا غربالگری صورت می گیرد (مانند کارخانجات ذوب آهن با ظرفیت بیش از سیصد هزار تن در سال، کارخانجات سیمان بیش از یک میلیون تن در سال). این معیارهای خطی، کلیه اشکالات و کاستی های اساسی که در خصوص ضوابط استقرار به آن اشاره شد را در بر دارد، به علاوه، در صورتی که پروژه مشمول ارزیابی نباشد (مثلاً کارخانه سیمان با ظرفیت کمتر از یک میلیون تن در سال یا هر پروژه دیگری که در فهرست پروژه های مشمول ارزیابی قرار نداشته باشد)، تنها کافی است ضوابط استقرار و نیز استانداردهای خروجی را رعایت کند. به بیان دیگر، غربالگری مورد به مورد و آزمون اولیه در ایران به کل وجود ندارد. این یکی از نقیصه های اساسی و بنیادی فرایند ارزیابی اثرات در ایران است که می تواند منجر به این شود که بسیاری از پروژه های با اثرات بالقوه زیاد در مناطق حساس و پر اهمیت بدون هیچ ملاحظه خاصی و تنها با رعایت ضوابط استقرار مجوز فعالیت بگیرند، در حالی که شواهد و نمونه های بسیاری از پروژه های توسعه را می توان معرفی کرد که مشمول ارزیابی اثرات نبوده اند و ضوابط استقرار را رعایت کرده اند، ولیکن اثرات و تبعات زیست محیطی بارز در بر داشته اند (به عنوان مثال ببینید Raissiyani, 2013; Raissiyani, 2007; Khosravi, 2018a). در جمع بندی، در صورتی که رویه غربالگری در ایران همانند حداقل های پذیرفته شده جهان وجود داشت (یعنی با انجام آزمون اولیه مورد به مورد برای تعیین ضرورت ارزیابی و سطح بندی مطالعات ارزیابی) و به علاوه برای پروژه هایی که مشمول ارزیابی تشخیص داده نمی شدند ارائه و اجرای طرح مدیریت زیست محیطی و/یا مطالعات ارزیابی اثرات محدود

^{۵۳} Preliminary Environmental Review (PER), Reliminary Environmental Report, Initial Report etc.

الزام می‌یافت، و البته با وجود مکانیزم‌های قابل قبول پایش و نظارت پس از صدور مجوز، تقریباً نیاز و ضرورت وجود ضوابط استقرار به شکل کنونی آن تا حد زیادی منتفی می‌شد.

- **عدم وجود رویه درست حیطه یابی (Scoping) در سیستم ارزیابی اثرات در ایران:** حیطه یابی عبارتست از «فرایند شناسایی جنبه‌ها و اثرات زیست محیطی بارز پروژه و تعیین شرح خدمات و جزئیات مطالعه ارزیابی اثرات». آنچه در ایران از این فرایند شناخته شده و رواج پیدا کرده است، معمولاً تنها محدود به مرزهای جغرافیایی (و ندرتاً موضوعی) مطالعات ارزیابی است که همراه گزارش اصلی به صورت یک جا به سازمان حفاظت محیط زیست تحویل می‌شود. در صورتی که در غالب نظام‌های ارزیابی در سایر کشورها، در مرحله حیطه یابی، یک گزارش اولیه مختصر از معرفی شرایط محیطی (شامل حساسیت ها و اهمیت ها، عوارض، سکونتگاه ها، دغدغه ها و نگرانی ها، ویژگی های پروژه و تخریب ها و آلودگی های احتمالی) تهیه و به طور رسمی ارائه می شود، و در نتیجه این گزارش، جزئیات و پرسش های اساسی که گزارش اصلی باید به آن پاسخ بگوید مشخص می شوند و یا به بیان ساده تر، شرح خدمات کامل گزارش ارزیابی اصلی تعیین و تصویب می شود. این شرح خدمات، برای پروژه‌های مختلف و در محل‌های مختلف متفاوت است و به صورت مورد به مورد تعیین می‌شود. از این رو ممکن است برای برخی پروژه‌ها مانند پروژه‌های کوچکی که در نظام ایران در زمره پروژه‌های مشمول ضوابط استقرار قرار می‌گیرند، بسیار مختصر و کم هزینه باشد. عدم درک درست فرایند حیطه یابی و نگرانی از اینکه فرایند ارزیابی اثرات زیست محیطی کامل (با همه هزینه ها و صرف زمان غیر ضروری) برای طیف وسیعی از پروژه‌ها ضرورت پیدا کند، احتمالاً یکی دیگر از دلایل معرفی ضوابط استقرار بوده است.

پایش و ارزیابی عملکرد پس از صدور مجوز / احداث: با وجود اینکه پدید آورندگان عنوان می‌دارند که یکی از ضرورت‌ها و نیازهای اساسی تدوین ضوابط استقرار، پائین بودن نسبی یا ضعف سیستم‌های نظارت و پایش عملکرد زیست محیطی بعد از صدور مجوز بوده‌است. ضوابط استقرار، به خودی خود هیچ مکانیزم یا الزامی برای پایش و ارزیابی عملکرد زیست محیطی صنایع و واحدهای متقاضی پس از کسب مجوز پیش بینی نکرده‌است. البته قوانین و مقررات دیگری در مجموعه حقوق و حکمرانی محیط زیست کشور وجود دارد که صرف‌نظر از کیفیت یا کفایت، مکانیزم‌هایی برای پایش عملکرد پس از مجوز احداث ایجاب می‌کنند (مانند صدور پروانه بهره برداری، استانداردهای خروجی هوا، آئین نامه جلوگیری از آلودگی آب و خوداظهاری در پایش

آلاینده‌ها و ...). از این رو پدید آورندگان اظهار می‌دارند موضوع پایش و ارزیابی و نظارت پس از صدور مجوز احداث از حوزه کارکرد ضوابط استقرار خارج است.

بن‌بست تصمیم‌گیری برای توسعه صنعتی: موارد و مثال‌هایی وجود دارد که ضوابط استقرار و اعمال آن به شکل کنونی می‌تواند منجر به مانع یا بن‌بست کامل برای تصمیم‌گیری درخصوص اجرای طرح‌های توسعه صنعتی و اعطاء مجوز بشود. به طور خاص برای طرح‌های توسعه واحدها یا شهرک‌های صنعتی موجود، که در حال حاضر براساس ضوابط استقرار امکان تغییر یا توسعه آن‌ها وجود ندارد (یا به دلیل رشد سکونتگاه‌ها، یا مکان‌یابی اولیه، یا موضوع همجواری‌ها و ..). جابجایی صنایع و خروج آن‌ها از شهرک صنعتی نه از نظر اقتصادی مقرون به صرفه است، نه به لحاظ فراهم بودن زیر ساخت‌ها و امکانات مورد نیاز برای فعالیت صنعتی امکان پذیر است، و نه از نظر زیست محیطی درست است (با توجه به اینکه با اساس منطق تمرکز بخشی یا خوشه‌ای سازی^{۵۴} صنایع که از خاستگاه‌های اساسی ضوابط استقرار است در تضاد است و موجب تخریب یا تغییر کاربری یا افتراق اراضی و زیستگاه‌های دیگری درمحل دیگری خواهد شد).

ضمانت اجرایی: چنانچه ذکر شد، پدیدآورندگان و نیز تعدادی از کارشناسان سازمان حفاظت محیط زیست، تبصره ۱۱ قانون هوای پاک و نقش کمیسیون استانی و نیز عدم وجود ضمانت اجرایی (همچنان که در مورد ارزیابی اثرات زیست محیطی هم در کشور وجود ندارد) را به دلیل کاهش نقش نظارتی و بازدارندگی سازمان حفاظت محیط زیست از نقاط ضعف و کاستی‌های مصوبه جدید می‌دانند.

۵-۴-۳- فرآیند تدوین، پایش اثربخشی، ارزیابی دوره‌ای و بازنگری و بهبود

عدم مشارکت ذی نفعان در فرآیند تدوین، ارزیابی و بازنگری ضوابط: شواهد و یافته‌ها حاکی از آن است که در فرآیند تدوین اولیه ضوابط استقرار و همچنین در بازنگری‌های بعدی، مشارکت (یا مشاوره گرفتن^{۵۵} یا حتی اطلاع رسانی) سیستماتیک و به گستردگی قابل قبول به ذی نفعان و گرداران صورت نگرفته است. گو اینکه رایزنی و نظر سنجی، و جلسات همفکری با کارشناسان و مدیران دستگاه‌ها و سازمان‌های دولتی مرتبط (مانند وزارت صنعت، وزارت نیرو، وزارت جهاد کشاورزی) در مقاطع مختلف صورت گرفته، ولی نظرات و بازخوردهای استفاده‌کنندگان واقعی (متقاضیان بخش خصوصی، صاحبان صنایع و کارآفرینان و سرمایه‌گذاران)،

^{۵۴} Clusteting

^{۵۵} Consulting

و نیز مشاوران به خصوص در ارزیابی اثر بخشی و کارایی و بازنگری های بعدی به صورت سیستماتیک جمع آوری نشده و مورد استناد و استفاده قرار نگرفته است.

عدم پایش و ارزیابی اثر بخشی و کارایی: علاوه بر نظرات و بازخوردهای استفاده کنندگان، هیچ مکانیزمی برای ثبت نتایج استفاده ضوابط استقرار و پایش اثربخشی و کارایی آن نه در خود مصوبه قانونی و نه در رویه های پشتیبان (مانند آئین نامه ها و راهنماها) وجود ندارد. حتی یک پایگاه داده ساده از نتایج ضوابط استقرار (مانند ثبت مجوزهای درخواست شده، وضعیت ثبت و صدور نهایی آن ها و ...) و نیز نظر سنجی از متقاضیان و مجریان و غیره وجود ندارد یا به سادگی در دسترس نیست.

عدم الگوبرداری و استفاده از تجارب سایر کشورها: هیچ شاهدهی دال بر مطالعه تجارب کشورها در تدوین ضوابط استقرار دیده نمی شود.

۵-۴-۴- اثرات و پیامدهای ناشی از ضوابط استقرار

ضوابط استقرار، همانند هر مصوبه قانونی یا سیاست گذاری دیگری، می تواند منشاء اثرات و پیامدهای مختلفی غیر از آنچه به عنوان اهداف اولیه اش منظور بوده، یا فراتر از آن، بشود. بعضی از این پیامدها ممکن است خود به منشاء اثرات ناخواسته بر محیط زیست تبدیل شوند، برخی ممکن است حتی با اهداف و دست آوردهای مورد نظر ضوابط در تضاد باشند. در هر حال، در یک فرآیند درست سیاست گذاری، این اثرات و پیامدها باید شناسایی و ارزیابی شده باشند و برای مدیریت آن ها طرح و برنامه و راهکار و اقداماتی تمهید شده باشد. تحلیل DPSIR صورت گرفته در این مطالعه نشان می دهد، که اثرات و تبعات محتمل قابل ملاحظه ای را می توان از ضوابط استقرار انتظار داشت که همگی می توانند شرایط و مسائلی که ضوابط استقرار ظاهراً به دنبال حل کردن آن ها بوده را تشدید و تقویت کنند. مهمترین آن ها عبارتند از: (۱) افزایش تقاضا برای تغییر کاربری بر اساس ضوابط، و در نتیجه سوق پیدا کردن توسعه سکونتگاه ها به سمت و به جهت استقرار شهرک های صنعتی، و تکرار یا تشدید مسئله اصلی فاصله صنعت با سکونتگاه ها؛ (۲) افزایش پراکندگی صنایع در کشور و تغییر کاربری اراضی طبیعی (دقیقاً بر خلاف هدف اساسی ضوابط)، (۳) کاهش امکان توسعه و بهبود و نوسازی تکنولوژیک صنایع با مانع تراشی و طولانی شدن فرآیند دریافت مجوز؛ و (۴) کاهش توان نظارتی، کاهش پاسخگویی و شفافیت عملکرد صنایع با دور کردن آن از مردم (ایجاد این ذهنیت که در فاصله دور از سکونتگاه ها هر آلودگی ای مجاز خواهد بود).

دلایل ریشه‌ای: این مطالعه، فرهنگ مسئولیت‌گریزی^{۵۶} اداری، عدم وجود پاسخگویی و شفافیت در خصوص عملکرد زیست‌محیطی و از همه مهمتر، تصور و ذهنیت محیط زیست مانع توسعه یا محیط ایست (شکل ۵-۵) را ببینید)، را به عنوان دلایل ریشه‌ای مشکلات موجود در تدوین و نیز به کارگیری ضوابط استقرار شناسایی و معرفی می‌کند. شواهد نشان می‌دهد که محتوای ضوابط استقرار و نیز رویه اجرا و پیاده سازی ارزیابی اثرات زیست‌محیطی در نظام حکمرانی محیط زیست کشور در شکل کنونی، بدون نادیده گرفتن بعضی تأثیرات مثبت (مانند قاعده مند شدن پاسخگویی به استعلام‌ها و در نتیجه افزایش جزئی شفافیت و پاسخگویی) تأثیر معنی دار و بارزی بر بهبود این مشکلات ریشه‌ای ندارند.

^{۵۶} Responsibility Aversion

۶- فرصت‌های بهبود و پیشنهادات

۶-۱- چشم انداز و تصویر بلند مدت

پیش از ارائه راه کارها و اقدامات پیشنهادی برای اصلاح رویه موجود، ضرورت دارد تصویر ایده آل و آرمانی از ضوابط استقرار، صرفنظر از شدنی بودن، دست یافتنی بودن، امکانات و زیر ساخت‌های مورد نیاز برای تحقق آن و همه محدودیت‌های احتمالی دیگر ترسیم شود. این مطالعه، بر مبنای ادله و شواهد ارائه شده، و به خصوص با در نظر گرفتن اشکالات اساسی و ماهوی که ذکر شد، وجود ضوابط استقرار به صورت فعلی را به هیچ عنوان پیشنهاد نمی‌کند. در عوض مطالعه حاضر با نگاه به تجربه سایر کشورها و نیز با در نظر گرفتن تحلیل علل ریشه‌ای که در این گزارش ارائه شد، در حالت ایده آل، چشم انداز زیر را ارائه می‌کند:

- حذف کامل ضوابط و جایگزینی یا ادغام کامل آن در روند ارزیابی اثرات کارآمد و بررسی مورد به مورد در سطوح مختلف^{۵۷} با در نظر گرفتن تکنولوژی و شرایط کنترلی و شرایط محیط پذیرنده و غیره (که البته مستلزم بهبود کامل روند ارزیابی اثرات است که ممکن است به سال‌ها زمان، اصلاح قوانین و بسیاری زیر ساخت‌ها و ظرفیت‌ها نیاز داشته باشد).
- تقویت ضوابط عملکرد، استقرارهای به جای ضوابط استقرار، تقویت استانداردهای محیط باز و به خصوص حدود آستانه پذیرش محیطی و تقویت توان نظارت، تقویت شفافیت و پاسخگویی صنایع؛
- جایگزینی کامل رویکرد پیشگیری از آلودگی‌ها (قسمت بعد را ببینید)

ولیکن بدیهی است که این چشم انداز ایده آل در شرایط فعلی کشور به هیچ عنوان دست یافتنی نیست و یا دست کم اصرار به اجرای آن در کوتاه مدت بدون فراهم بودن آمادگی پذیرش، شرایط جامعه و عدم وجود بسیاری از زیر ساخت‌ها و ظرفیت‌های لازم، می‌تواند اثرات و پیامدهای بسیار منفی بر محیط زیست، بر رویه‌های حکمرانی و از همه شدید تر بر وضعیت صنایع و روند اخذ مصوبه و غیره داشته باشد.

^{۵۷} Tiers

با این وجود، این مطالعه معتقد است که باید به صورت تدریجی، و با یک برنامه بلند مدت به سمت این چشم انداز و تصویر آرمانی حرکت کرد. اقدامات عملی و کاربردی قدم به قدم برای دستیابی به این تصویر ایده آل در ادامه تشریح شده است.

پیشنهاد جایگزینی کدهای آیسیک (ISIC) با کدهای فعلی رده بندی صنایع در ضوابط استقرار

چنانچه در قسمت های مختلف گزارش اشاره شد، این پیشنهاد در مقاطع مختلف توسط کارشناسان وزارت صنایع و بعضی فعالان بخش صنعت به سازمان حفاظت محیط زیست ارائه شده است. طبق مستنداتی که پیشتر ارائه شد، پیشنهاد جایگزینی کدها یک بار هم در بازنگری ضوابط استقرار در خلال سال های ۹۰ و ۹۲ مطرح شده و مورد بررسی قرار گرفته است. با این وجود سازمان حفاظت محیط زیست به دلایل مشکلات زیر ساختی و دشواری استفاده از کدهای آیسیک و مسائل و مشکلات احتمالی دیگر (عمدتاً از نوع مسائل اجرایی) این پیشنهاد را عملی ندانسته و از آن استقبال نکرده است. از طرفی، کارشناسان وزارت صنایع بر این باورند که با وجود پایگاه داده موجود، امکان استفاده مکانیزه این کدها به سهولت وجود دارد و این کار می تواند موجب اصلاح و بهبود بخشی (به زعم کارشناسان بخش قابل ملاحظه ای) از مشکل تعیین کدها و بهبود بوروکراسی موجود شود. مطالعه حاضر، این تغییر را پیشنهاد نمی کند. چنانچه در قسمت های مختلف ذکر شد، این تغییر اگر چه بالقوه می تواند بخشی از مشکلات رویه بوروکراسی را به درجاتی بهبود دهد، ولیکن هیچ تغییر معنی دار و زیربنایی نمی توان از آن انتظار داشت، زیرا که مشکلات ماهوی ضوابط استقرار، اثرات و تبعات بلند مدت آن و اثربخشی و کارایی پائین آن در نیل به اهداف توسعه پایدار از یک طرف، و زمان بر بودن رویه صدور مجوز و ایجاد مانع برای توسعه صنعتی و سرمایه گذاری و کارآفرینی از سوی دیگر تقریباً دست نخورده باقی خواهند ماند. به بیان دیگر، این تغییر رامی توان یک بهبود یا اصلاح در یک رویه از اساس مشکل دار به حساب آورد.

اصلاح رویه ارزیابی اثرات در سطح قانون مصوب مجلس:

بر اساس پیشنهاد این مطالعه، اصلاح رویه ارزیابی اثرات یکی از مهمترین و کلیدی ترین تغییرات بلند مدتی است که باید درخصوص ضوابط استقرار و به طور کلی رویه مجوز دهی توسعه صنعتی با هدف دستیابی به اهداف توسعه پایدار صورت بگیرد. نکته بسیار حائز اهمیت این است که در حدود چهار سال پیش لایحه قانونی

ارزیابی اثرات زیست محیطی از طرف دولت (و سازمان حفاظت محیط زیست) به مجلس شورای اسلامی وقت ارائه شد، که متأسفانه آن لایحه در آن زمان در دستور کار مجلس قرار نگرفت. بعد از انتخابات و تغییر ترکیب نمایندگان مجلس این لایحه با بعضی تغییرات مجدداً به مجلس شورای اسلامی ارائه شده است. نسخه ای از این لایحه (با بعضی اصلاحات و تغییرات) به صورت غیر رسمی در اختیار تیم مطالعه حاضر قرار گرفته است. لایحه پیشنهادی اگرچه در بر دارنده نکات مثبت و بهبودهای قابل ملاحظه ای است، ولی همچنان بعضی از مهمترین کاستی های رویه موجود را دارا است (و یا به اندازه کافی و به روشنی و قاطعیت قدمی برای بهبود آن ها بر نداشته است). مهمترین این موارد عبارتند از:

- تضمین شفافیت، پاسخگویی (به مردم و ذی نفعان) و مشارکت مردم در فرآیند تصمیم گیری (شامل فرآیند ارزیابی اثرات از ابتدا تا انتها)؛
- رویه غربالگری (شامل آزمون اولیه زیست محیطی) در سطح حداقل های دنیا به نحوی که اجرای ارزیابی اثرات برای همه پروژه هایی که بتوانند بالقوه اثرات بارزی بر محیط زیست داشته باشند را تضمین کند و سطح بندی مناسبی از جزئیات و انتظارات ارزیابی پروژه های مشمول ارائه کند؛
- رویه حیطه یابی (یا اسکوپینگ) به طور کامل در دو مرحله (و با حضور و مشارکت مردم و ذی نفعان) که برای جزئیات مطالعه و موضوعات کلیدی به نحو شایسته تصمیم گیری و تعیین تکلیف شود؛
- اجرا و پیاده سازی و نظارت های پس از اجرا
- تعیین تکلیف برای پروژه هایی که در نتیجه غربالگری از رویه ارزیابی اثرات کنار گذاشته می شوند (اثرات بارز زیست محیطی آن ها در حدی نیست که مستلزم انجام ارزیابی اثرات گسترده و کامل باشند، ولی همچنان باید مستلزم داشتن طرح مدیریت زیست محیطی و اجرای آن طرح باشند)؛
- سطح بندی^{۵۸} ارزیابی اثرات برای سطوح مختلف تصمیم گیری مانند سطح راهبردی طرح و برنامه ها و سیاست های توسعه^{۵۹} از یک سو، و یا سطح بندی برای انجام ارزیابی اثرات در سطح محلی / استانی یا در سطح ملی).

^{۵۸} Tiering

^{۵۹} Policy, Plan, Program

- و نهایتاً ضمانت‌های اجرایی برای برخورد با پروژه‌ها یا اقداماتی که در زمان مناسب نسبت به تهیه گزارش ارزیابی اثرات اقدام نکرده‌اند.

بررسی کامل لایحه قانونی مورد اشاره از حوزه مطالعه حاضر خارج است، ولی به طور قطع، تکمیل این لایحه و تصویب آن در مجلس شورای اسلامی با در نظر گرفتن پیشنهادهای بالا و نهایتاً جایگزینی کامل آن با ضوابط استقرار مهمترین محور اطلاع و بهبود رویه موجود در بلند مدت به حساب می‌آید.

رویکرد پیشگیری از آلودگی‌ها

چنانچه پیشتر نیز اشاره شد، در مجموعه قوانین و مقررات محیط زیستی ایران، خلاء رویکرد «پیشگیری از آلودگی» به نحو بارزی به چشم می‌خورد. تقریباً در هیچکدام از قوانین و آئین نامه‌های زیست محیطی ایران رویکرد پیشگیری به نحو معنی دار و تأثیرگذار وجود ندارد. گو اینکه، ضوابط و قوانین موجود در خصوص کنترل و مدیریت «عملکرد» (کنترل خروجی‌ها و انتشار آلاینده‌ها) نیز از بلوغ و کفایت برخوردار نبوده و دارای نواقص و کاستی‌های بسیاری هستند. یکی از پیشنهادهای مطالعه حاضر برای افق بلند مدت، توسعه مکانیزم های قانونی در خصوص تقویت پیشگیری از آلودگی (ملهم از قانون پیشگیری از آلودگی ایالات متحده ۱۹۹۲ کادر ۶-۱) است که در ادامه خلاصه‌ای از مهمترین رئوس پیشنهادی آن ارائه می‌شود.

کادر ۶-۱: قانون پیشگیری از آلودگی ایالات متحده ۱۹۹۲ (معرفی، خلاصه)

قانون پیشگیری از آلودگی یا P2 بر توجه صنایع، دولت افکار و آگاهی عمومی را بر کاهش مقدار آلودگی ها از طریق اعمال تغییرات در تولید، عملیات و استفاده از مواد اولیه متمرکز است. قوانین موجود، فرصت های کاهش آلودگی ها از مبداء را معمولاً به این دلیل محقق نمی شودند که قوانین و مقررات موجود بیشتر بر «تطابق عملکرد» و پاکسازی (تصفیه) و دفع، تمرکز دارند.

کاهش از مبداء اساساً با کنترل آلودگی ها و مدیریت پسماندها متفاوت است، و از نظر محیط زیستی مقبول تر است. شامل مجموعه اقداماتی است برای کاهش انتشار مواد خطرناک و آسیب زا قبل از اینکه بخواهند بازیافت یا تصفیه یا دفع بشوند. بهسازی تکنولوژی یا تجهیزات، بهبود و بهسازی فرایندها و روش های تولید، فرمول سازی مجدد یا طراحی مجدد محصول، جایگزینی مواد اولیه و بهبود نگهداری، آموزش، پاکیزگی و انضباط محیط کار، کنترل موجودی و اقدامات مدیریتی از این دست همه در زمره

اقدامات پیشگیرانه قرار می گیرند. پیشگیری همچنین اقدامات افزایش کارایی استفاده از آب، انرژی و منابع طبیعی را شامل می شود.

پیشنهاد این مطالعه این است که یک سیاست یا خط مشی ملی (یا نقشه راه ملی) به همراه برنامه / برنامه ها (و متعاقباً تعداد بسیاری پروژه بهبود) برای پیشبرد رویکرد «پیشگیری از آلودگی» تدوین شود (این برنامه در بلند مدت می تواند به یک قانون مستقل، ولیکن مرتبط با سایر قوانین و مصوبه های حوزه آلودگی های محیط زیست و بهبود بهره وری و غیره بینجامد). تدوین و پیشبرد چنین برنامه ای می تواند (و بهتر است) به صورت اشتراکی ما بین وزارتخانه ها و دستگاه های درگیر (شامل وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت نفت، سازمان حفاظت محیط زیست و شورای عالی حفاظت محیط زیست، کمیسیون محیط زیست مجلس شورای اسلامی و غیره) با مشارکت مردم و ذی نفعان تدوین شود. بعضی از مکانیزم ها و برنامه هایی که می تواند در ادامه تدوین و به اجرا گذاشته شود در ادامه پیشنهاد شده است. گفتنی است بسیاری از زیرساخت ها و امکانات اولیه برای اجرای چنین برنامه هایی هم اکنون در کشور وجود دارد و اقداماتی به صورت پراکنده یا شاید جزیره ای انجام می شود):

- کاهش مصرف انرژی، آب و مواد اولیه: مجموعه ای اقدامات شامل تدوین برنامه های تشویقی برای صنایع در خصوص کاهش مصرف آب و انرژی از طریق انجام ممیزی های دوره ای شخص ثالث انرژی و آب، استقرار سیستم مدیریت انرژی (به عنوان مثال بر اساس استاندارد بین المللی ISO 50001) و در نظر گرفتن مکانیزم های تشویقی برای صناعی که بهبود قابل ملاحظه ای در کاهش مصرف آب و انرژی را محقق کرده اند؛

توضیح مهم: با توجه به اینکه در شرایط فعلی که یارانه غیر مستقیم بسیار قابل ملاحظه ای از طریق حامل های انرژی در اختیار مصرف کنندگان قرار می گیرد، این اقدامات اساساً ممکن است اثربخشی قابل ملاحظه ای نداشته باشند. ولی توجه به این نکته ضروری است که به طور حتم، تداوم این روند به هیچ وجه برای اقتصاد و صنعت کشور نه شدنی است و نه درست است. دیر یا زود، قیمت انرژی باید به قیمت های واقعی تغییر کند. در این شرایط، اقداماتی (مانند آنچه ذکر شد) می تواند صنایع را

برای رویارویی با شرایط قیمتی جدید به طور نسبی آماده کند، و از طرفی به صورت مشوقی برای افزایش رقابت پذیری، تاب آوری اقتصادی و بهبود بهره وری عمل کند.

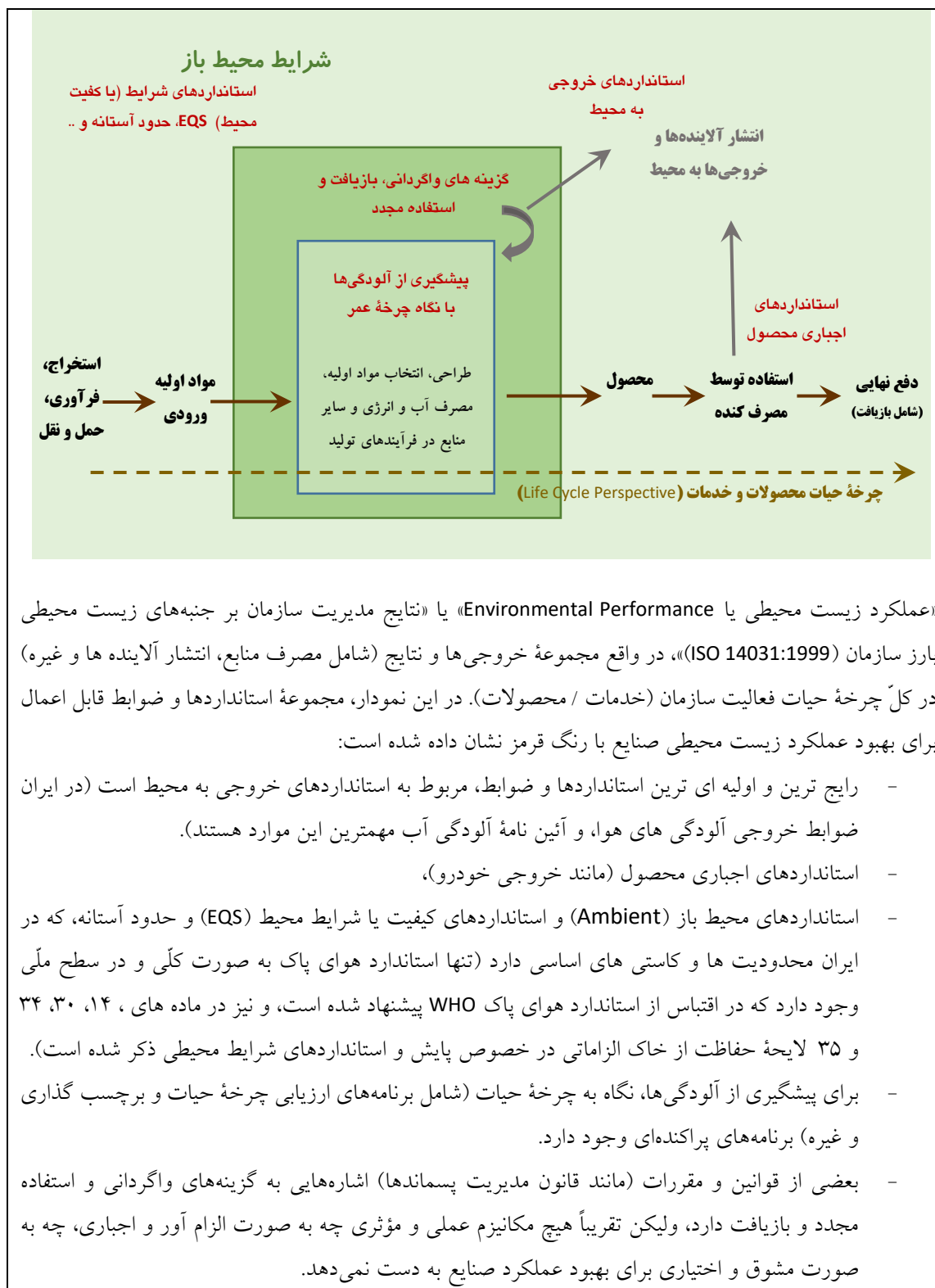
- **بهبود و جایگزینی مواد شیمیایی:** سازمان حفاظت محیط زیست با همکاری وزارت صنعت معدن و تجارت و سازمان استاندارد و تحقیقات صنعتی (و همکاری سایر دستگاه ها مانند وزارت کشاورزی، وزارت سلامت برای مواد مورد استفاده در صنایع دارویی و غذایی، وزارت نفت و غیره) فهرست استاندارد از مواد سمّی و خطرناک (با ذکر درجات سمیت آن) ارائه کند (شامل فهرست مواد ممنوعه). شرکت ها و صنایع ملزم به تهیه فهرست سیاهه^{۶۰} مواد مورد استفاده بشوند و برای کاهش یا جایگزینی مواد مضر با مواد کم خطر تر برنامه ارائه کرده و بر اساس پیشبرد برنامه های جایگزینی، مشوق هایی در نظر گرفته شود.

- **ترویج رویکرد چرخه حیات و برنامه های برچسب گذاری:** صنایع به انجام مطالعات ارزیابی چرخه حیات محصولات خود تشویق (و در مواردی ملزم) بشوند. برنامه های برچسب گذاری در سطح ملی برای محصولات مختلف تدوین شده و به اجرا گذاشته شود.

- **بهبود و تشویق مصرف سبز:** خرید محصولات و مصرف با در نظر گرفتن برچسب های اجباری یا اختیاری تشویق شود. دستگاه های دولتی به طور خاص، ملزم (یا تشویق) به خرید و مصرف محصولات با ردپای زیست محیطی کمتر بشوند.

کادر ۶-۲: پیشنهاد بهبود و تقویت ضوابط و مقررات زیست محیطی در سه حوزه ۱) استانداردهای شرایط باز یا EQS ۲) استانداردهای عملکرد (خروجی ها به محیط) و ۳) پیشگیری از آلودگی ها از مبدا (با نگاه به چرخه حیات)

^{۶۰} Inventory

اینها مواردی است که در قوانین و مقررات پیشین (شامل ضوابط استقرار) که به زعم تیم مطالعه بر اساس شواهد و استدلال های ارائه شده در بخش ۴ و ۵، مغفول مانده اند. بهبود عملکرد و اثربخشی حکمرانی، چنانچه بخواهد تغییرات زیربنایی و معنی داری ایجاد کند، جز با تقویت همه جانبه، هم سو، هماهنگ و منسجم همه این جنبه ها با درک تأثیرات متقابل و بر هم کنش های آنها امکان پذیر نیست.

۶-۲- اقدامات و اصلاحات پیشنهادی در کوتاه مدت

۱- تقویت پاسخگویی و شفافیت در رویه اعطاء مجوزها (شامل تفسیر ضوابط) از طریق اطلاع رسانی قوی

به روز از طریق سایت سازمان حفاظت محیط زیست؛

توضیح: در حال حاضر دسترسی به ضوابط و رویه اداری دریافت درخواست ها و رسیدگی و پاسخگویی تقریباً وجود ندارد (چنانچه تقریباً اغلب استفاده کنندگان از ضوابط در نظر سنجی صورت گرفته به این موضوع اشاره کردند). به علاوه، هیچ پایگاه داده یا گزارش قابل دسترسی از مجوزهای صادر شده یا نتیجه بررسی ها و غیره نیز وجود ندارد (چنانچه این موضوع در خصوص گزارش های ارزیابی اثرات نیز وجود ندارد، و سازمان حفاظت محیط زیست در بسیاری موارد گزارش های ارزیابی اثرات را گزارش های محرمانه تلقی کرده و از دسترسی ذی نفعان و علاقه مندان به گزارش ها تعمداً و به صورت سیستماتیک خودداری می کند که این در تناقض بسیار بدیهی و بارز با اساس و بنیان ارزیابی اثرات است). حال آنکه، چنانچه در قسمت تحلیل دلایل ریشه ای بحث شد، عدم وجود شفافیت و پاسخگویی از مهمترین و زیربنایی ترین دلایل ریشه ای نا کارآمدی رویه ارزیابی اثرات (و نیز ضوابط استقرار) در کشور است. شروع تدریجی شفافیت و پاسخگویی می تواند از شفافیت رویه های مجوزدهی و بررسی تقاضاها و نیز در دسترس قرار گرفتن مجوزهای صادر شده (و یا گزارش های بررسی شده) صورت بگیرد که می تواند به تدریج زمینه های شفافیت و پاسخگویی را در سطح گسترده تری در کلیه رویه های مجوزدهی در سطح کشور ایجاد کند. بدیهی است که این شروع به خصوص در مراحل اولیه می تواند با مشکلات و کاستی های بسیاری توأم باشد (بخشی از مشکلات و دشواری ها قابل پیش بینی و تا حدی قابل پیشگیری، یا قابل مدیریت هستند، بعضی تقریباً غیر قابل اجتناب اند، به هر روی، رویه شفاف سازی باید از یک جا شروع شده و به تدریج با مشکلات و چالش ها و دشواری ها روبرو شود تا به تدریج به بلوغ و تکامل برسد).

۲- تقویت پاسخگویی و شفافیت عملکرد زیست محیطی صنایع

توضیح: شفاف سازی و پاسخگویی باید یک رویه دو جانبه باشد. نمی توان تنها از سازمان حفاظت محیط زیست انتظار داشت که رویه شفاف سازی را در پیش بگیرد در حالی که صنایع نسبت به عملکرد زیست محیطی خود

بسته و غیر شفاف عمل کنند. در حال حاضر رویه‌هایی برای نظارت بر عملکرد زیست محیطی صنایع وجود دارد. استقرار پایش لحظه‌ای (آن‌لاین) برای تعدادی از صنایع بزرگ، و نیز رویه خوداظهاری درپایش آلاینده‌ها (سنجش و اندازه‌گیری خروجی آلاینده‌ها توسط آزمایشگاه‌های معتمد سازمان حفاظت محیط زیست مطابق با شیوه‌نامه مصوب) مهمترین این رویه‌ها هستند. با این وجود، هیچکس جز سازمان حفاظت محیط زیست به گزارش‌ها و نتایج این اندازه‌گیری‌ها دسترسی ندارد، به گونه‌ای که گزارش‌های عملکرد (متأسفانه همانند گزارش‌های ارزیابی اثرات زیست محیطی) گزارش‌های محرمانه تلقی شده و جز در موارد خاصی در اختیار متقاضیان قرار نمی‌گیرد. سازمان حفاظت محیط زیست می‌تواند به تدریج این گزارش‌ها را در اختیار متقاضیان قرار دهد (ضمن اینکه یک پروتکل مشخص برای حفاظت از اطلاعات محرمانه صنایع می‌تواند تدوین و به اجرا گذاشته شود). صنایع نیز می‌توانند تشویق بشوند به انتشار گزارش‌های عملکرد داوطلبانه (بر اساس نتایج پایش و اندازه‌گیری‌های صورت گرفته توسط آزمایشگاه‌های معتمد). مکانیزم‌های تشویقی بسیاری می‌تواند برای تشویق صنایع به ایجاد فضای باز و شفافیت و افزایش پاسخگویی عملکرد زیست محیطی شان ارائه شود.

۳- انعطاف‌پذیری تدریجی ضوابط استقرار با بررسی مورد به مورد برای تعدادی منطقه یا استان منتخب، به خصوص برای طرح‌های توسعه شهرک‌ها یا واحدهای صنعتی موجود که بر اساس ضوابط فعلی امکان توسعه آنها وجود ندارد. که در صورتی که متقاضیان بتوانند ادعای قابل اثبات و قابل صحت‌گذاری (شامل گزارش ارزیابی و طرح مدیریت زیست محیطی) از عملکرد زیست محیطی مطلوب و نیز تضمین‌های کافی برای امکان نظارت عملکرد بعد از صدور مجوز ارائه کنند، بتوانند نسبت به اجرای طرح توسعه و دریافت مجوز اقدام کنند.

۴- استقرار آزمایشی رویه غربالگری و آزمون اولیه زیست محیطی (مطابق با نمونه‌های خوب خارجی) برای تعدادی منطقه یا استان منتخب

۵- در نظر گرفتن مشوق‌ها و ضوابط منعطف برای صنایعی که در گذشته عملکرد زیست محیطی مطلوب داشته‌اند، یا صنایع و درخواست‌هایی که بتوانند ادعای قابل صحت‌گذاری و قابل تأیید از عملکرد دوستدار محیط زیست درآینده ارائه کنند (مستلزم تدوین راهنماها و استانداردهای بسیار در سطح ملی است)

۳-۶ اقدامات و اصلاحات پیشنهادی در میان مدت

- ۱- ایجاد تدریجی پایگاه داده از شرایط محیطی محیط پذیرنده در مقیاس خرد و محلی، و حرکت به سمت اعطاء مجوز بر اساس پارامترهای شرایط محیطی
- ۲- ایجاد پایگاه داده از واحدهای مجوز گرفته، شفافیت مجوزهای صادر شده، ثبت اعتراضها و آلودگیها و سوانح و غیره، استقرار رویه گزارشدهی شاخصهای عملکرد زیست محیطی صنایع (رویه داوطلبی گزارشدهی با در نظر گرفتن مشوقهایی)
- ۳- اقدام برای بهبود رویه ارزیابی اثرات موجود در سطح قانون مصوب مجلس (شامل بازنگری و بهبود ریشه ای لایحه قانونی موجود، و تصویب آن در مجلس شورای اسلامی)
- ۴- مشارکت و ظرفیت سازی، استفاده از نظرات و دیدگاههای استفاده کنندگان در بازنگریهای آتی
- ۵- اضافه کردن عناصر تشویقی و انعطاف بیشتر

۴-۶ اقدامات و اصلاحات پیشنهادی در بلند مدت

- ۱- تثبیت کامل پایگاه داده شرایط محیطی
- ۲- جایگزینی کامل رویه ارزیابی اثرات (با اصلاحاتی که در بند ۱-۶ تشریح شد) به رویه موجود
- ۳- جایگزینی حدود حداقل (حدود آستانه) در مقیاس محلی به جای ضوابط استقرار
- ۴- معرفی قانون یا برنامه یا خط مشی ملی برای استقرار و پیشبرد پیشگیری از آلودگیها (بند ۱-۶ را ببینید)

نقشها و مسئولیتهای پیشنهادی

محورهای بهبود/ نقش آفرینان	کوتاه مدت	میان مدت	بلند مدت
بهبود رویه ارزیابی اثرات			
سازمان حفاظت محیط زیست	بازنگری کامل پیش نویس لایحه قانونی با مشارکت بخش صنعت (و سایر بخشها) و نیز مشاورها و با مطالعه هدفمند و سیستمی رویهها و اصول ارزیابی در سایر کشورها	استقرار رویه غربالگری و حیطه یابی آزمون اولیه زیست محیطی برای بعضی مناطق منتخب (آزمایشی)	جایگزینی کامل قانون و رویه قانونی جدید
		تدوین رویههای قانونی و راهنماهای مربوط به غربالگری، مشارکت مستندات پشتیبان با مشارکت	تکمیل رویهها، راهنماها و مستندات پشتیبان با مشارکت

مطالعه و عارضه یابی «ضوابط و معیارهای استقرار واحدها و فعالیتهای صنعتی و تولیدی»
و ارائه پیشنهادات اصلاح و بهبود رویه موجود
اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

	مردم، سطح بندی ارزیابی، نظارت بر عملکرد بعد از اعطاء مجوز و غیره	بخش صنعت و سایر گروداران و ذی نفعان
فعالان بخش صنعت (وزارت)	ظرفیت سازی و آموزش فعالان بخش صنعت، همکاری در تدوین راهنماها و اسناد پشتیبان، همکاری در اجرا و پیاده سازی	
صنایع، اصناف صنعتی، اتاق صنایع و نهادهای مشابه	همکاری و مشارکت با سازمان حفاظت محیط زیست در بازرنگری لایحه قانونی موجود	همکاری در تصویب و استقرار رویه جدید
بهبود شفافیت و پاسخگویی و جریان باز اطلاعات		
سازمان حفاظت محیط زیست	ایجاد شفافیت تدریجی در رویه بررسی تقاضاها و اعطاء مجوزها و ایجاد پایگاه داده از صنایع متقاضی و مجوزهای دریافت شده (لینک به گزارش های عملکرد و نتایج پایش عملکرد و شکایات و غیره از صنایع)	تعریف مجموعه شاخص های عملکرد زیست محیطی (همکاری سازمان حفاظت محیط زیست و بخش صنعت)
بخش صنعت	ایجاد شفافیت تدریجی در خصوص عملکرد زیست محیطی صنایع	الزام/ تشویق صنایع برای ارائه گزارش های دوره ای عملکرد مطابق با مجموعه شاخص های ملی و در تطابق با اصول گزارش دهی بین المللی مانند GRI
ضوابط استقرار		
سازمان حفاظت محیط زیست	ایجاد انعطاف در خصوص طرح توسعه صنایع موجود با در نظر گرفتن گزارش های مورد به مورد	ایجاد مکانیزم های تشویقی برای صنایع پاک و سبز
بخش صنعت	ظرفیت سازی، اطلاع رسانی و آگاه سازی صنایع در خصوص چگونگی استفاده از ضوابط منعطف	ایجاد مکانیزم های تشویقی (Incentives) برای صنایع با عملکرد زیست محیطی مطلوب (مانند معافیت های مالیاتی، مالیات سبز و نظائر آن)
پیشگیری از آلودگی		

مطالعه و عارضه یابی «ضوابط و معیارهای استقرار واحدها و فعالیتهای صنعتی و تولیدی»
و ارائه پیشنهادات اصلاح و بهبود رویه موجود
اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

سازمان حفاظت محیط زیست	شناسایی فرصت های تشویقی و بهبود ضوابط و مقررات محیط زیست موجود در راستای تقویت پیشگیری از آلودگی ها (همکاری کامل سازمان محیط زیست و بخش صنعت)	تدوین پیش نویس لایحه پیشگیری از آلودگی	تصویب، استقرار و پیاده سازی قانون پیشگیری از آلودگی
بخش صنعت		ایجاد مکانیزم های مشوق (مانند معافیت های مالیاتی و غیره) در سوق دادن صنایع به سمت پیشگیری از آلودگی ها	تقویت و توسعه مکانیزم های پیشگیری (مانند مطالعات ارزیابی چرخه حیات، رد پای کربن، رویه های برچسب گذاری و ...) با همکاری مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی
اصلاح، بهبود و تقویت ضوابط «عملکرد زیست محیطی» شامل حدود آستانه و غیره			
سازمان حفاظت محیط زیست	ایجاد تدریجی پایگاه داده شرایط محیطی	تعیین مناطق نمونه برای اجرای آزمایشی استانداردها	تدوین و استقرار و پیاده سازی حدود آستانه
	تدوین استانداردهای حدود آستانه با همکاری همه ذی نفعان و گروه داران (شامل وزارت سلامت، مؤسسه استاندارد و ...)		
بخش صنعت	ظرفیت سازی و آموزش فعالان بخش صنعت، همکاری در تدوین راهنماها و اسناد پشتیبان، همکاری در اجرا و پیاده سازی	ایجاد مکانیزم های تشویقی برای صنایع (مانند کوپن آلودگی، کوپن کربن و ...)	

توضیح: با توجه به اینکه ضوابط استقرار (موضوع مطالعه حاضر) مشخصاً با بخش صنعت سروکار دارد، نقش و مسئولیت ها بالا با تمرکز بر «صنایع» پیشنهاد شده است که البته صنایع انرژی، نفت و گاز، کشاورزی و غیره را در بر می گیرد. در حالی که بهبود رویه ارزیابی اثرات فعالان همه بخش های دیگر (شامل کشاورزی، خدمات، توسعه شهری، پروژه های زیر ساخت های بزرگ توسعه مانند راه و بندر و غیره) را نیز شامل می شود که در اینجا از ذکر آن ها خودداری شده است.

منابع

- توفیق، فیروز (۱۳۷۰)، طرحریزی کالبدی در ایران و محورهای اصلی آن. مجموعه مقالات کنفرانس بین المللی طرحریزی کالبدی، اصفهان، مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری ایران، ص ۳۲-۳.
- مخدوم، مجید (۱۳۸۰)، شالوده آمایش سرزمین، چاپ چهارم، تهران، مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، ص ۹۵.
- کیس، الکساندر (۱۹۹۹)، حقوق محیط زیست (ترجمه حبیبی، محمدحسن)، مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، تهران، ۱۳۷۹؛
- قاسمی، ناصر (۱۳۸۰) حقوق کیفری محیط زیست (مطالعه تطبیقی در حقوق ملی و بین المللی)، انتشارات سازمان حفاظت محیط زیست؛
- Aldridge W.N. (1995) Defining thresholds in occupational and environmental toxicology, Toxicology letters, May 1995; 77(1-3):109-18.
- Chen, Chung-An and Bozeman, Barry (2012) Organizational Risk Aversion: Comparing The Public and Non-Profit Sectors, Journal of Public Management Review, volume 14, 2012- Issue 3, P.37-402.
- Duffy, P. and DuBois R. (1999). Environmental Impact Guidelines, What are Environmental Assessments?, FAO investment center Number 1.
- Ehara, Makoto; Hyakumura, Kimihiko; Sato, Ren'ya; Kurosawa, Kiyoshi; Araya, Kunio; Sokh, Heng; Kohsaka, Ryo (2018) Addressing Maladaptive Coping Strategies of Local Communities to Changes in Ecosystem Service Provisions Using the DPSIR Framework, Ecological Economics, 149 (2018) 226-238,
- Framework for State of Environment Reporting (2005), Commissioner for Environmental Sustainability, Victoria, Australia;
- ISO (1999). Environmental Management – Environmental Performance Evaluation Guidelines, International Standardization Organization ISO14031:1999;
- Kahneman, Daniel and Lovallo, Dan (2003) Timid Choices and Bold Forecasts: a Cognitive Prepective on Risk Taking; in Thompson Leigh L. (editor) Key readings in Social

Psychology: The Social Psychology of Organizational Behavior, Psychology Press LTD,
Taylor & Francis Books, Inc., Reading 5, P.63-74

Khosravi, Fatemeh; Jha-Thakur, Urmila; Fischer Tomas B.; (2019a), Evaluation of the
environmental impact assessment system in Iran, Environmental Impact Assessment
Review 74 (2019) 63-72

Khosravi, Fatemeh; Jha-Thakur, Urmila; Fischer Tomas B.; (2019b), The role of environmental
assessment (EA) in Iranian water management, Impact Assessment and Project
Appraisal 2019, VOL. 37, NO. 1, 57-70

Kirkpatrick, C., & Parker, D. (2004). Regulatory impact assessment and regulatory governance in
developing countries. Public Administration & Development, 24(4), 333e344.

Kristensen, Peter (2004) The DPSIR Framework, workshop on a comprehensive / detailed
assessment of the vulnerability of water resources to environmental change in Africa
using river basin approach. UNEP headquarters, Nairobi, Kenya.

Maxim, L., Spangenberg, J.H., O'Connor, M., 2009. An analysis of risks for biodiversity under the
DPSIR framework. Ecol. Econ. 69, 12-23.
<http://dx.doi.org/10.1016/j.ecolecon.2009.03.017>.

Ness, B., Anderberg, S., Olsson, L., 2010. Structuring problems in sustainability science: the multi-
level DPSIR framework. Geoforum 41, 479-488.
<http://dx.doi.org/10.1016/j.geoforum.2009.12.005>.

OECD (2002), Glossary of Key Terms in Evaluation and Result Based Management

Raissyani B and J Pope (2012) Linking EIA and EMS in the oil and gas sector: A practitioners'
perspective. In Perdicoulis A, B Durning & L Palframan (eds) Furthering EIA –Towards a
Seamless Connection Between EIA & EMS, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, Ch7,
105-130!

Raissyani, Behzad (2007), Strategic Environmental Assessment of Fishery and Aquaculture plans
and programs in Iran, using DPSIR / CDF method; MSc Thesis, University of Tehran,
Faculty of Environment.

Raissyani, Behzad (2013), Maturity of Impact Assessment System: A model to evaluate the
maturity of the Impact Assessment System and the results of applying it for Iran IA
system, Conference Paper: presented in: 32st Annual Conference of the International
Association for Impact Assessment (IAIA), Impact Assessment: The Next Generation,
Canada, Calgary, May 2013

Rapport, D.J., Gaudet, C., Karr, J.R., Baron, J.S., Bohlen, C., Jackson, W., Jones, B., Naiman, R., Norton, B., Pollock, M.M., (1998), "Evaluating landscape health: integrating societal process" Journal of Environmental Management 53/1, 1-15. goals and biophysical

Sadler, B., K. Brown, et al. (1999). Principles of Environmental Impact Assessment Best Practice, International Association for Impact Assessment (IAIA).

SARDC/IMERSCA (2006). "Fact Sheet of Development of an Indicator Strategy for State of Environment Assessment and Reporting in Southern Africa", Musokotwanwe Environment Resource Centre for Southern Africa (IMERSCA), Africa Environmental Information Network, Sothorn African Research and Document Center (SARDC);

Segnestam, L. (2002). "Indicators of Environment and Sustainable Development, Theories and Practical Experience", Environmental Economics Series, Paper no. 89, World Bank Environmental Department;

Svarstad , H., L. K. Petersen, et al. (2007). "Discursive biases of the environmental research framework DPSIR " Land Use Policy 25: 116-125.;

Telfer, T.C., Atkin, H. and Corner, R.A. (2009) Review of environmental impact assessment and monitoring in aquaculture in Europe and North America. In FAO. Environmental impact assessment and monitoring in aquaculture. FAO Fisheries and Aquaculture Technical Paper. No. 527. Rome, FAO. pp. 285-394.

Tscherning, K., Helming, K., Krippner, B., Sieber, S., Gomez, S., (2012). Does research applying the DPSIR framework support decision making? Land Use Policy 29, 102-110.
<http://dx.doi.org/10.1016/j.landusepol.2011.05.009>.

UNEP (2002). EIA Training Resource Manual United Nations Environmental Programme (UNEP).

UNEP (2007), introduction to environmental governance, united nation information portal on multilateral environmental agreements;

UNEP/DEIA Rump, P. C. (1996). "State of Environmental Reporting: Source Book of Methods and Approaches", UNEP/DEIA United Nations Environmental Program / Division of Environmental Information and Assessment;

UNEP/GRID, Nickolai Denisov, Lawrence Hislop, Philippe Rekacewicz and Otto Simonett (1998) "Cookbook for State of the Environment Reporting on the Internet ";

پیوست ها

پیوست ۱: واژه ها، اختصارات و تعاریف

عیارسنجی	Benchmarking
شناسایی بهترین عملکرد سازمانی، و ارزیابی عملکرد سازمان بر اساس آن (EFQM)	
خدمات اکوسیستم	Ecosystem Services
منافع مردم از اکوسیستم ها؛ می تواند شامل تولید محصولات (مانند غذا، فیبر، آب، سوخت، منابع ژنتیکی، دارویی و غیره)، فرایندهای بازسازی (مانند تصفیه آب و هوا، گردافشانی و بذرافشانی)، فرایندهای تثبیت (کنترل فرسایش، تلطیف شرایط حاد اقلیمی)؛ فرایندها مربوط به ارزش های فرهنگی و انسانی (زیبایی، حفظ گزینه ها برای نسل های آتی) باشد (Daily, 1999).	
اثر بخشی	Effectiveness
میزان تحقق اهداف برنامه ریزی شده (به کل اهداف)/ میزان حل مسائل مورد نظر/ میزان بهبود حاصل شده (ISO 9000, 2015)	
کارایی	Efficiency
میزان منابع مصرفی به ازاء اهداف محقق شده یا بهبود حاصل شده (ISO 9000 2015)	
حکمرانی	Governance
راه و روش و شیوه هدایت سازمان ها که بتواند دستیابی اثر بخش سازمان برای حصول اطمینان از دستیابی اثر بخش و مطلوب به اهداف سازمانی (Guide to principles of good governance, 2009) فرایند تصمیم گیری و فرایندی که طی آن تصمیمات اجرا می شوند (یا نمی شوند) (UN-ESCAP)	
آزمون اولیه محیط زیستی	Initial Environmental Examination
بخشی از فرایند غربالگری، که برای تعیین سطح و جزئیات مطالعات ارزیابی اثرات پروژه هایی که وسعت و اهمیت اثرات از پیش معلوم نیست به کار می رود (UNEP, 2002)	

گزارش مرور (بررسی) اولیه زیست محیطی Preliminary Environmental Review

همانند گزارش ارزیابی اثرات محیط زیستی، ولی مختصر و محدودتر برای پروژه های کوچکتر و/یا با اثرات کمتر (UNEP, 2002)

تاب آوری Resilience

ظرفیت سیستم ها برای جذب فشارها و تغییرات و مزاحمت ها و سازمندی مجدد خود به نحوی که عملکرد، ساختار، هویت و بازخوردهای اساسی خود را حفظ کند (Walker et. al, 2004)

ریسک Risk

می تواند به معنای احتمال وقوع یک رویداد باشد، اما این واژه می تواند به گونه ای بکار رود که معنای متفاوتی داشته باشد و به رویداد نامعینی (یک احتمال ناشناخته) اشاره داشته باشد که در صورت وقوع، بر موفقیت یک یا چند هدف تأثیر خواهد نهاد. مخاطره، اسامی فرعی خودش را دارد. برای مثال، مخاطرات غیرفنی (یا مخاطرات اجتماعی) که به مسائل مدیریتی، حقوقی، اجتماعی و سیاسی پروژه مربوط است، در حالی که مخاطرات فنی با جنبه های فیزیکی، ساختاری، مهندسی و محیط زیستی ارتباط دارد (Vanclay et. al, 2015)

تعیین محدوده و دامنه یا حیطه یابی Scoping

اولین فاز ارزیابی اثرات؛ فرآیند تعیین موضوعات (نگرانی ها) کلیدی و محتویات گزارش و محدوده و گستره اطلاعات گزارش ارزیابی اثرات، که با مشارکت و درگیر کردن گروه داران صورت می گیرد (Duffy and DuBois, 1999)

غربال گری Screening

فرایند تعیین اینکه آیا پروژه پیشنهادی توسعه (یا هر تصمیم توسعه، سیاست، خط مشی، طرح و برنامه)، دارای اثرات بارز محیط زیستی هست یا خیر، بنابراین نیازمند انجام مطالعات ارزیابی می باشد یا خیر (Duffy and DuBois, 1999)

مقادیر حدود آستانه Threshold Limit Value

حداکثر مقدار تماس با یک آلاینده (یا ماده شیمیایی) بدون اینکه اثرات سمیت یا بیماری زایی آن بروز کند (Aldridge, 1995)

گروه داران Stakeholders (ذی نفعان، ذی نفوذان، ذی مدخلان)

تمام افراد و گروه‌هایی از افراد که از یک فعالیت (یا تصمیم) تأثیر بگیرند یا بتوانند تأثیر بگیرند (Vanclay et al. 2015; ISO 9000 2015)

Environmental Quality Standards (EQS)

استانداردهای کیفیت محیط

مجموعه‌ای از حدود آستانه (Threshold) برای رخ داد اثرات بارز زیست محیطی (Telfer et al. 2009)

پیوست ۲: فهرست کارشناسان و مسئولان مورد مصاحبه که در پدیدآوردن و توسعه ضوابط استقرار نقش و

همکاری داشته‌اند

نام و نام خانوادگی سمت نقش و همکاری در تدوین یا توسعه

ضوابط استقرار

دکتر محمد خاتمی	بازنشسته سازمان حفاظت محیط زیست	دبیر کمیته تعیین ضوابط در زمان تدوین اولین ویرایش ضوابط استقرار
دکتر فرهاد دبیری	مدیرکل دفتر حقوقی سازمان محیط زیست از سال ۱۳۶۰ تا سال ۱۳۸۴ مشاور رئیس سازمان حفاظت محیط زیست از سال ۱۳۹۲	در زمان تدوین قانون نحوه مقابله با آلودگی هوا و به تبع آن اولین ویرایش ضوابط استقرار و نیز آئین نامه ارزیابی اثرات زیست محیطی نقش کلیدی داشته‌اند
داریوش جرس	کارشناس دفتر ارزیابی سازمان حفاظت محیط زیست از ۱۵ سال پیش تا کنون	عضو کمیته ضوابط استقرار و همکاری در تدوین و بازنگری ضوابط در مقاطع مختلف
حمید جلالوندی	رئیس دفتر ارزیابی سازمان حفاظت محیط زیست از سال ۱۳۹۲، و پیش از آن مدیر کل محیط زیست استان مرکزی	هدایت و سرپرستی کمیته در بازنگری ضوابط در سال ۱۳۹۷
مرجان حسین پور	مدیرکل فعلی دفتر حقوقی سازمان حفاظت محیط زیست از سال ۹۶ تا	همکاری در بازنگری ضوابط در سال ۱۳۹۷ و در بازنگری‌های پیش از آن

مطالعه و عارضه یابی «ضوابط و معیارهای استقرار واحدها و فعالیتهای صنعتی و تولیدی»
و ارائه پیشنهادات اصلاح و بهبود رویه موجود
اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

	کنون، و کارشناس حقوقی دفتر حقوقی سازمان از ۱۸ سال پیش	
رئیس کمیته ضوابط در زمان در بازرنگری در خلال سالهای ۱۳۹۰ و ۱۳۹۲ و ارائه به هیئت دولت و مراحل رایزنی با سایر سازمان ها و وزارتخانه ها	ریاست دفتر ارزیابی از سال ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۲	دکتر علیرضا رحمتی

پیوست ۳: مقررات و ضوابط استقرار واحدهای تولیدی، صنعتی و معدنی، ۱۳۹۷، معاونت محیط زیست انسانی،
دفتر ارزیابی زیست محیطی، سازمان حفاظت محیط زیست (اصل متن مصوبه قانونی)

مقررات و ضوابط استقرار

واحدهای تولیدی، صنعتی و معدنی

۱۳۹۷

معاونت محیط زیست انسانی

دفتر ارزیابی زیست محیطی

مقررات و ضوابط استقرار واحدهای تولیدی، صنعتی و معدنی (موضوع ماده ۱۱ قانون هوای پاک)

ماده ۱ - تعاریف و مفاهیم :

اصطلاحات مندرج در این ضابطه در معانی مشروح ذیل به کار می روند :

الف- محدوده شهر: محدوده شهر عبارت است از حد کالبدی موجود شهر و توسعه آتی در دوره طرح جامع و تا تهیه طرح مذکور در طرح هادی شهر که ضوابط و مقررات شهرسازی در آن لازم الاجرا می باشد. شهرداری ها علاوه بر اجرای طرح های عمرانی از جمله احداث و توسعه معابر و تأمین خدمات شهری و تأسیسات زیربنایی در چارچوب وظایف قانونی خود کنترل و نظارت بر احداث هر گونه ساختمان و تأسیسات و سایر اقدامات مربوط به توسعه و عمران در داخل محدوده شهر را نیز به عهده دارند. (قانون تعاریف محدوده و حریم شهر، روستا و شهرک و نحوه تعیین آنها، مصوب سال ۱۳۸۴)

ب- حریم شهر: حریم شهر عبارت است از قسمتی از اراضی بلافصل پیرامون محدوده شهر که نظارت و کنترل شهرداری در آن ضرورت دارد و از مرز تقسیمات کشوری شهرستان و بخش مربوط تجاوز ننماید. به منظور حفظ اراضی لازم و مناسب برای توسعه موزون شهرها با رعایت اولویت حفظ اراضی کشاورزی، باغات و جنگل ها، هر گونه استفاده برای احداث ساختمان و تأسیسات در داخل حریم شهر تنها در چارچوب ضوابط و مقررات مصوب طرح های جامع و هادی امکان پذیر خواهد بود. نظارت بر احداث هر گونه ساختمان و تأسیسات که به موجب طرح ها و ضوابط مصوب در داخل حریم شهر مجاز شناخته شده و حفاظت از حریم به استثنای شهرک های صنعتی (که در هر حال از محدوده قانونی و حریم شهرها و قانون شهرداری ها مستثنی می باشند) به عهده شهرداری مربوط می باشد، هر گونه ساخت و ساز غیر مجاز در این حریم تخلف محسوب و با متخلفین طبق مقررات رفتار خواهد شد. (قانون تعاریف محدوده و حریم شهر، روستا و شهرک و نحوه تعیین آنها، مصوب سال ۱۳۸۴)

تبصره: در مورد شهرهای فاقد طرح هادی، جامع یا تفصیلی تا زمان تهیه طرح های مذکور، محدوده طرح های مصوب قبلی آنها یا محدوده خدمات شهری مورد تایید شهرداری (با اعلام نظر دفتر فنی استانداری) ملاک عمل خواهد بود.

ج- محدوده روستا: عبارت است از محدوده ای شامل بافت موجود روستا و گسترش آتی آن در دوره طرح هادی روستایی که با رعایت مصوبات طرح های بالا دست تهیه و به تصویب مرجع قانونی مربوط می رسد. دهیاری ها کنترل و نظارت بر احداث هر گونه ساخت و ساز در داخل محدوده را عهده دار خواهند بود. (قانون تعاریف محدوده و حریم شهر، روستا و شهرک و نحوه تعیین آنها، مصوب سال ۱۳۸۴)

تبصره ۱: روستاهایی که در حریم شهرها واقع می شوند مطابق طرح هادی روستایی دارای محدوده و حریم مستقل بوده و شهرداری شهر مجاور حق دخالت در ساخت و ساز و سایر امور روستا را ندارد. تبصره ۲: روستاهایی که به موجب طرح های مصوب جامع و هادی در داخل حریم شهرها واقع شوند در صورت رسیدن به شرایط شهر شدن، شهر مستقل شناخته نشده و به صورت منفصل به عنوان

یک ناحیه یا منطقه از نواحی یا مناطق شهر اصلی تلقی و اداره خواهند شد و برای آنها در قالب طرحهای جامع و تفصیلی ضوابط و مقررات ویژه متضمن امکان استمرار فعالیتهای روستایی تهیه و ملاک عمل قرار خواهد گرفت.

تبصره ۳: در مورد روستاها، محدوده مصوب طرح هادی روستایی ملاک عمل خواهد بود و برای روستاهای فاقد طرح هادی محدوده روستا تا زمان تهیه طرح هادی روستایی، محدوده مورد نظر توسط بنیاد مسکن انقلاب اسلامی تعیین می شود

د- سکونت گاهها: کلیه شهر ها، روستاها، شهرکهای مسکونی و مجتمع های مسکونی که دارای حداقل بیست خانوار ساکن می باشند. ملاک تشخیص جمعیت خانوار، آخرین سرشماری مرکز آمار ایران می باشد.

ه- سایر مراکز جمعیتی: شامل مدرسه، دانشگاه، بیمارستان، پادگان، ندامتگاه که در حال فعالیت و دایر می باشند و همچنین سکونتگاه های با جمعیت کمتر از ۲۰ خانوار می گردد.

و- کاربری صنعتی: عرصه هایی در داخل و یا خارج شهرها و روستاها که بر اساس طرحهای مصوب موضوع آیین نامه نحوه بررسی و تصویب طرحهای توسعه و عمران محلی، ناحیه ای، منطقه ای و ملی و مقررات شهرسازی و معماری کشور (موضوع تصویب نامه شماره ۵۵۸۳۷/ت/۲۱۴۱۴ هـ مورخ ۱۳۷۸/۱۰/۲۰) برای فعالیتهای صنعتی، تولیدی و معدنی اختصاص داده می شود.

ز- پهنه صنعتی: عرصه هایی خارج از محدوده شهرها و روستاها است که در طرحهای جامع شهری و ناحیه ای حسب ضوابط مربوطه برای استقرار فعالیتهای صنعتی و تولیدی مجاز و مشروط تعیین شده اند.

ح- شهرک صنعتی: شهرکی دارای محدوده و مساحت معین، برای استقرار مجموعه ای از کارگاههای صنعتی، پژوهشی، فناوری و خدمات پشتیبانی از قبیل طراحی مهندسی، آموزشی، اطلاع رسانی، مشاوره ای و بازرگانی که تمام یا پاره ای از امکانات زیربنایی و خدمات ضروری با توجه به نوع و وسعت شهرک و ترکیب فعالیتها در آن ایجاد می شود. (مرکز آمار ایران، تعاریف و مفاهیم استاندارد آماری، ویرایش سوم، سال ۱۳۹۳)

ط- شهرک صنعتی تخصصی: شهرک صنعتی که در زمینه تولید یا خدمات صنعتی خاص و یا فعالیت های هم خانواده یا مکمل و کارگاههای پژوهشی، فناوری و خدمات پشتیبانی ایجاد می شود. (مرکز آمار ایران، تعاریف و مفاهیم استاندارد آماری، ویرایش سوم، سال ۱۳۹۳)

ی- ناحیه صنعتی: ناحیه ای با امکانات مشابه شهرک صنعتی که مساحت آن کمتر از ۱۰۰ هکتار باشد. بدیهی است نواحی مذکور همان کارکرد شهرکهای صنعتی را داشته و مشمول قوانین و مقررات حاکم بر شهرکهای مذکور می باشند. (مرکز آمار ایران، تعاریف و مفاهیم استاندارد آماری، ویرایش سوم، سال ۱۳۹۳)

تبصره: عناوین نواحی و شهرک های صنعتی کارکردی مشابه داشته و به لحاظ استقرار در حکم واحد محسوب می شوند.

ک- حریم کمی و کیفی آب: مطابق بند (خ) اصلاحی ماده (۱) آئین نامه مربوط به بستر و حریم رودخانه ها، انهار، مسیل ها، مرداب ها، برکه های طبیعی و شبکه های آبرسانی، آبیاری و زهکشی (موضوع تصویب نامه شماره ۵۸۹۷۷/ت/۲۹۱۰۱ مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۱۸ هیات وزیران) با اصلاحیه های بعدی.

ل - مناطق تحت مدیریت سازمان حفاظت محیط زیست : بر اساس ماده ۳ قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست تعیین و تصویب حدود این مناطق به عهده شورایی عالی حفاظت محیط زیست می باشد.

م - تالاب: تالاب به مناطق مردابی، آب مانده اراضی سیاه خیس باتلاقی، برکه ها که مصنوعی یا طبیعی، بطور دائم یا موقت دارای آب ساکن یا جاری، با مزه آب شیرین، شور و لب شور بوده و هم چنین مناطق ساحلی دریاها که هنگام جزر، ارتفاع آب بیشتر از ۶ متر نباشد، تالاب گفته می شود.

ن - مصب: به محل ورود رود به دریاچه، دریا یا باتلاق در ریگزار، دهانه رود یا مصب گویند. مصب ها محل تلاقی آب های شیرین و آب های شور هستند

س - خور: به توده ای نیمه محصور از آب های ساحلی در مکانی که آب دریا با آب های شیرین رقیق (مخلوط) می شود، گویند. به بیان دیگر مدخل قیف مانند ورودی رودخانه به دریا که بر اثر بالا آمدن سطح دریا یا فرونشینی زمین سیلابی دهانه رودخانه ساخته شده باشد.

ماده ۲- دستگاه های صادر کننده جواز تاسیس واحدهای تولیدی و صنعتی مکلفند در زمان صدور مجوز احداث، توسعه، تغییر خط تولید، تغییر محل، اصلاح و صدور پروانه بهره برداری واحدهای صنعتی، تولیدی و معدنی در داخل و خارج از شهرکها و نواحی صنعتی، از اداره کل حفاظت محیط زیست استان استعلام نمایند و اداره کل موظف است حداکثر ظرف مدت یک ماه از تاریخ تکمیل پرونده توسط متقاضی، پاسخ را اعلام نمایند.

ماده ۳ - گروه های صنعتی و تولیدی به شرح زیر طبقه بندی می شوند:

۱. غذایی

۲. نساجی و پوشاک

۳. چرم

۴. سلولزی

۵. فلزی، ماشین سازی و الکترونیکی

۶. کانی غیر فلزی

۷. شیمیایی

۸. دارویی و بهداشتی

۹. کشاورزی

۱۰. بازیافت

تبصره : واحدهایی از صنایع گروه بازیافت که مجاز به استقرار داخل شهرکهای صنعتی می باشند، در صورت عدم زون مشخص در شهرک صنعتی می توانند با توجه به نوع ماده بازیافتی در زون مرتبط مستقر گردند.

ماده ۴ - واحدهای صنعتی و تولیدی بر اساس پیامدهای زیست محیطی در گروههای ذکر شده در ماده (۳) این ضوابط در رده های ذیل قرار می گیرند:

رده ۱ - واحدهای این رده مجاز به استقرار در کاربری های صنعتی، کارگاهی و تجاری (مطابق با جدول شماره ۲ به استثنای صنایع گروه کشاورزی) مصوب داخل محدوده، حریم و یا خارج از حریم مصوب شهرها و محدوده روستاها با رعایت فواصل از سایر کاربری ها به شرح جدول شماره یک (۱) می باشند.

رده های ۳و۲ - واحدهای این رده مجاز به استقرار در شهرکها و نواحی صنعتی و پهنه های صنعتی مصوب در خارج از محدوده مصوب شهرها و محدوده روستاها (مشروط به رعایت فواصل از سایر کاربری ها به شرح جدول شماره یک) می باشند.

تبصره ۱- به منظور تسهیل و حمایت از صنایع روستایی در روستاهایی که دارای طرح هادی مصوب هستند در زون کارگاهی، استقرار رده های ۱ و ۲ به غیر از صنایع گروه شیمیایی و واحدهای پرورشی گروه صنایع کشاورزی مجاز می باشد.

تبصره ۲- مرجع اعلام پهنه های صنعتی در خصوص طرح های جامع شهری، دبیرخانه شورایعالی معماری و شهرسازی، راه و شهرسازی استان و معاون هماهنگی امور عمرانی استانداری (دفتر فنی استانداری) و در مورد طرح های هادی روستایی، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استان می باشد.

تبصره ۳- اولویت تشخیص برای استقرار در شهرکها و نواحی صنعتی و یا خارج از شهرکها و نواحی صنعتی با نظر و تایید اداره کل حفاظت محیط زیست استان متبوع خواهد بود.

رده های ۴و۵و۶ - واحدهای این رده ملزم به استقرار در شهرکها و نواحی صنعتی مصوب در خارج از حریم مصوب شهرها و محدوده روستاها می باشند. در صورت عدم امکان الزامی است در خارج از حریم مصوب شهرها و خارج از محدوده روستاها، مشروط به رعایت فواصل موضوع جدول شماره یک استقرار یابند.

رده ۷- واحدهای این رده برابر قوانین و مقررات مشمول انجام مطالعات ارزیابی اثرات زیست محیطی و ملزم به رعایت ضوابط و مقررات حاکم بر رده ۶ نیز می باشند.

ماده ۵- استقرار صنایع جدید یا تغییر فعالیت واحدهای صنعتی و تولیدی در شهرک های صنعتی که فاقد زون بندی بوده یا با زون بندی مربوطه سازگاری ندارند، با رعایت اصل سازگاری با واحدهای همجوار منوط به موافقت شرکت شهرکهای صنعتی و تایید اداره کل حفاظت محیط زیست استان متبوع خواهد بود.

تبصره : واحدهای ستاره دار مندرج در جدول شماره (۲) فقط مجاز به استقرار در شهرکهای تخصصی می باشند ، در غیر این صورت الزامی است برابر ضوابط و مقررات در کاربری های مجاز استقرار یابند.

ماده ۶- احداث مجتمع های صنفی داخل حریم شهرها بمنظور ساماندهی صنوف داخل شهری ، درپهنه های مجاز مصوب شورایعالی شهرسازی با رعایت حداقل فواصل مجاز رده ۴ ضوابط استقرار واحدهای تولیدی ، صنعتی مجاز می باشد.

ماده ۷- فهرست عناوین واحدهای صنعتی و تولیدی به شرح جدول شماره (۲) تعیین می شود. چنانچه عنوان واحدی در فهرست یکی از رده های مندرج در این ضوابط اشاره نشده باشد موضوع در دفتر ارزیابی زیست محیطی سازمان حفاظت محیط زیست تصمیم گیری و به ادارات کل استانها ابلاغ می گردد.

ماده ۸- واحدهای موجود دارای پروانه بهره برداری و مجوز زیست محیطی که حسب ضرورت قصد تغییر خط تولید و یا توسعه فرآیند را دارند لیکن امکان رعایت فواصل از کاربریها (فقط سکونتگاهها و سایر مراکز جمعیتی) را ندارند، می توان برای رده ۲ تا ۵۰ متر، رده ۳ تا ۱۰۰ متر، رده ۴ تا ۲۰۰ متر، رده های ۵و۶ تا ۲۵۰ متر، فاصله در همان گروه صنعتی و در عرصه موجود تخفیف قائل گردید.

تبصره: چنانچه مغایرت استقرار واحد با ضوابط استقرار غیر از کاربری های سکونتگاهی باشد، فقط افزودن محصول جدید در همان گروه و فقط در عرصه و عیان موجود بلامانع است.

ماده ۹- هرگونه توسعه اعم از افزایش ظرفیت، تغییر خط تولید درمورد واحدهای موجود دارای پروانه بهره برداری و مجوز زیست محیطی، منوط به تأیید عملکرد وضع موجود و رعایت استانداردهای زیست محیطی واحد با تأیید اداره کل حفاظت محیط زیست استان متبوع خواهد بود.

ماده ۱۰- استقرار واحدهای تولیدی، صنعتی و معدنی آب بر و فاضلاب زا در دشت ها و آبخوانه های ممنوعه و بحرانی کشور که توسط وزارت نیرو اعلام می شود، منوط به اخذ مجوز وزارت نیرو و موافقت سازمان حفاظت محیط زیست می باشد.

تبصره: عناوین واحدهای تولیدی، صنعتی و معدنی آب بر و فاضلاب زا، مطابق فهرستی است که توسط وزارت نیرو و سازمان حفاظت محیط زیست اعلام می شود.

ماده ۱۱- اعلام نظر درمورد استقرار واحدهای صنعتی و تولیدی رده های ۱ تا ۳ این ضابطه در مستثنیات مناطق حفاظت شده و پناهگاههای حیات وحش براساس مطالعات طرحهای جامع مدیریت مناطق توسط اداره کل حفاظت محیط زیست استان صورت می گیرد.

ماده ۱۲- در راستای جلوگیری از پراکندگی صنعت و تغییر کاربری اراضی کشاورزی و بمنظور ایجاد زیر ساختهای زیست محیطی منجمله تصفیه خانه فاضلاب، مدیریت پسماند، فضای سبز بصورت متمرکز، توصیه می گردد کلیه دستگاههای اجرایی با استفاده از ظرفیت های قانونی و بخشی خود، نسبت به هدایت متقاضیان به شهرک ها و نواحی صنعتی اقدام و از استقرار پراکنده واحدهای مذکور ممانعت نمایند.

ماده ۱۳- در چارچوب ضوابط شهرکهای صنعتی، احداث کلیه هر نوع واحد تولیدی و صنعتی در داخل شهرکها و نواحی صنعتی مشروط به اینکه شهرک دارای طرحهای منطقه بندی (زون بندی) استقرار واحدهای صنعتی و تولیدی، فضای سبز و سیستم مرکزی تصفیه فاضلاب باشد، بلامانع بوده و فقط پروژه های مشمول انجام مطالعات ارزیابی زیست محیطی و صنایع ستاره دار مندرج در جدول شماره (۲) مجاز به استقرار در داخل شهرکهای صنعتی نمی باشند.

ماده ۱۴- واحدهای صنعتی و تولیدی که قبل از تاریخ ۱۳۷۲/۸/۱۲ (تصویب ضوابط استقرار در شورای عالی حفاظت محیط زیست) در محل های مغایر با ضوابط استقرار ایجاد شده اند در صورت عدم آلایندگی میتوانند در محل خود به فعالیت فعلی ادامه دهند.

ماده ۱۵- استقرار صنایع در مناطق آزاد تجاری - صنعتی و ویژه اقتصادی منوط به تایید گزارش ارزیابی زیست محیطی منطقه در کمیته ارزیابی سازمان می باشد. همچنین استقرار واحدهای تولیدی و صنعتی در این مناطق منوط به استعلام از اداره کل حفاظت محیط زیست استان مربوطه می باشد.

ماده ۱۶- نظر به اینکه احراز آلایندگی یا عدم آلایندگی واحدهای صنعتی منوط به فعالیت آنها می باشد، حوزه تصمیمات کمیسیون ذیل ماده ۱۱ قانون هوای پاک معطوف به زمان بهره برداری واحد می باشد.

ماده ۱۷- اعتبار مجوزهای زیست محیطی صادره در مورد تاسیس، توسعه، تغییر خط تولید و افزایش ظرفیت واحدهای صنعتی، تولیدی و معدنی به مدت دو سال شمسی خواهد بود. (در صورت عدم اقدام، متقاضی موظف به اخذ نظر مجدد از اداره کل حفاظت محیط زیست می باشد).

ماده ۱۸- کلیه مصوبات هیات محترم وزیران مربوط به محدودیت استقرار صنایع در داخل شعاعهای ممنوعه به قوت خود باقیست و این ضوابط ناقض اجرای مصوبات مذکور نمی باشند.

ماده ۱۹- کلیه بخش نامه های قبلی مرتبط با ضوابط استقرار واحدهای صنعتی و تولیدی از تاریخ ابلاغ این ضوابط لغو می گردد.

جدول شماره ۱: حداقل فواصل مجاز برای استقرار واحدهای صنعتی، تولیدی و معدنی

ردیف	فاصله از مراکز و مناطق مختلف (متر)					
۱	سکونتگاهها	مرکز استان (آخرین محدوده سکونتگاه)				
۲		شهر				
۳		روستا				
۴	سایر مراکز جمعیتی	مراکز درمانی و آموزشی				
۵		مراکز نظامی و ندامتگاهها				
		با اخذ مجوز از مراجع ذیصلاح				
۶	پارک ملی - تالاب، خور ، مصب - دریاچه - اثر طبیعی ملی					
۷	پناهگاه حیات وحش - منطقه حفاظت شده					
۸	رودخانه ها (اعم از دایمی و فصلی)					
۹	چاه های آب شرب و قنوات دایر					
رعایت حرائم قانونی						
۱۰	باغات مثمر (صرفا برای صنایع کانی غیر فلزی و شیمیایی)					

* فواصل از رودخانه های حفاظت شده همانند مناطق حفاظت شده لحاظ می گردد.

فهرست عناوین گروه ها و رده های واحدهای صنعتی، تولیدی و معدنی
(جدول شماره ۲)

گروه صنایع غذایی (۱۰۰۰۰)

رده یک (۱)

ردیف	نام واحد
۱۱۰۰۱	بسته بندی خشکبار، خرما، انواع میوه خشک فرآوری شده، خشکبار آجیلی فرآوری شده، پودر فشرده انواع میوه بدون شستشو
۱۱۰۰۲	شکستن و بسته بندی قند با دستگاه اتوماتیک تا ظرفیت سیصد تن در سال
۱۱۰۰۳	تولید آب نبات، نبات، پولکی، شکر پنیر و موارد مشابه تا سیصد تن در سال
۱۱۰۰۴	بسته بندی انواع نبات، آبنبات، پولکی، نقل و شکرپنیر، قند و شکر
۱۱۰۰۵	تولید گز و سوهان تا سیصد تن در سال
۱۱۰۰۶	بسته بندی نمک و انواع ادویه
۱۱۰۰۷	بسته بندی انواع چای، دمنوش، قهوه، دانه قهوه بوداده، پودر قهوه بو داده و ساییده (پودر قهوه دم کردنی)، انواع قهوه فوری، کاکائو، کافی میت تولید پودر پوست پسته
۱۱۰۰۸	تولید قند حبه و کله با نم زدن و بدون پخت تا سیصد تن در سال
۱۱۰۰۹	تولید نان صنعتی تا سیصد تن در سال
۱۱۰۱۰	بسته بندی عسل
۱۱۰۱۱	تولید بستنی تا سیصد تن در سال
۱۱۰۱۲	تولید شیرینی و نان تا سیصد تن در سال
۱۱۰۱۳	بسته بندی لبنیات سنتی
۱۱۰۱۴	تولید بیسکویت، شکلات و شکو بار تا سیصد تن در سال
۱۱۰۱۵	رشته بری تا سیصد تن در سال
۱۱۰۱۶	بسته بندی پودر انواع میوه خشک و پوست میوه بدون شستشو
۱۱۰۱۷	سورتینگ و بسته بندی سبزی و میوه بدون شستشو
۱۱۰۱۸	تولید یخ
۱۱۰۱۹	تولید نان بستنی
۱۱۰۲۰	بسته بندی زرده و سفیده تخم مرغ به روش پاستوریزه (فقط کاربری کارگاهی)
۱۱۰۲۱	بسته بندی انواع نشاسته و مشتقات آن، گلوکز، مالتوز، لاکتوز، سلولز و سوربیتول
۱۱۰۲۲	سورتینگ و بسته بندی غلات، حبوبات و برنج بدون بوجاری و شستشو
۱۱۰۲۳	بسته بندی انواع آرد
۱۱۰۲۴	تولید و بسته بندی بهبود دهنده کیفیت آرد و بکینگ پودر
۱۱۰۲۵	تولید غذای کودک از آرد غلات آماده بدون عملیات بوجاری و آسیاب (فقط کاربری کارگاهی)
۱۱۰۲۶	مرکز جمع آوری شیر تا ظرفیت پنج تن در روز در مراکز روستایی

ردیف	نام واحد
۱۱۰۲۷	مرکز جمع آوری شیر تا ظرفیت پنجاه تن در روز در مراکز شهری (فقط کاربری کارگاهی)
۱۱۰۲۸	تولید و بسته بندی غذای آماده (کترینگ) و نیمه آماده تا هزار تن در سال
۱۱۰۲۹	پخت آجیل، شیرین گندمک و برنجک
۱۱۰۳۰	بسته بندی روغن های گیاهی و خوراکی
۱۱۰۳۱	بسته بندی انواع رب (فقط کاربری کارگاهی)
۱۱۰۳۲	بسته بندی آب میوه از کنسانتره (فقط کاربری کارگاهی)
۱۱۰۳۳	بسته بندی انواع عرقیات، گلاب و اسانس گیاهی
۱۱۰۳۴	بسته بندی سمنو
۱۱۰۳۵	بسته بندی تخم مرغ و تخم انواع طیور
۱۱۰۳۶	بسته بندی زعفران و پودر آن بدون هرگونه افزودنی و بهبود دهنده
۱۱۰۳۷	بسته بندی چربی و دنبه بدون شستشو و فرآوری (فقط کاربری کارگاهی)
۱۱۰۳۸	تولید خمیر فوندانت تا ظرفیت سیصد تن در سال
۱۱۰۳۹	بسته بندی زیتون، زیتون پرورده، انواع ترشی و شوری
۱۱۰۴۰	بسته بندی آب آشامیدنی بدون هرگونه افزودنی و با استفاده از پری فرم آماده (فقط کاربری کارگاهی)
۱۱۰۴۱	بسته بندی انواع سرکه خوراکی
۱۱۰۴۲	تولید روغن های گیاهی با روش پرس سرد تا ظرفیت صد تن در سال
۱۱۰۴۳	تولید و بسته بندی پودر هسته خرما، سنجد، انار، زیتون، عناب، پسته، نارگیل و مشابه آن بدون شستشو
۱۱۰۴۴	طعم دار کردن گوشت مرغ (فقط کاربری کارگاهی)
۱۱۰۴۵	بسته بندی شیرخشک و غذای مخصوص بیماران (فقط کاربری کارگاهی)
۱۱۰۴۶	بسته بندی انواع دانه های روغنی و زرشک خشک بدون شستشو
۱۱۰۴۷	بسته بندی پودر ماهی، عصاره گوشت قرمز، گوشت طیور حاوی مواد افزودنی (خوراک انسان) (فقط کاربری کارگاهی)
۱۱۰۴۸	بسته بندی انواع پودر غذاهای نیمه آماده از قبیل انواع سوپ، آش و مشابه آن (فقط کاربری کارگاهی)
۱۱۰۴۹	بسته بندی انواع دسر، پودینگ، ژله و موارد مشابه آن بصورت آماده و پودر
۱۱۰۵۰	بسته بندی پودر انواع میوه خشک و پوست میوه بدون شستشو
۱۱۰۵۱	بسته بندی اسانس های خوراکی از عصاره های آماده، انواع مواد طعم دهنده، افزودنی و رنگهای مجاز خوراکی
۱۱۰۵۲	بسته بندی و اختلاط انواع پایدار کننده، بهبود دهنده، نگهدارنده، قوام دهنده و غلیظ کننده مواد غذایی (فقط کاربری کارگاهی)
۱۱۰۵۳	بسته بندی انواع مخمر و خمیر مایه (فقط کاربری کارگاهی)

رده دو (۲)

ردیف	نام واحد
۱۲۰۰۱	تولید قند حبه و کله به روش نم زدن و بدون پخت بیش از سیصد تن در سال
۱۲۰۰۲	تولید همبرگر
۱۲۰۰۳	لپه سازی و پوست کردن غلات و حبوبات

ردیف	نام واحد
۱۲۰۰۴	تصفیه و بسته بندی انواع نمک
۱۲۰۰۵	تولید آرد گندم و جو
۱۲۰۰۶	کارخانه برنج پاک کنی
۱۲۰۰۷	تولید بیسکویت، شکلات و شکو بار بیش از سیصد تن در سال
۱۲۰۰۸	بسته بندی خشکبار و خرما با شستشو
۱۲۰۰۹	تولید ماکارونی
۱۲۰۱۰	تولید انواع رشته بیش از سیصد تن در سال
۱۲۰۱۱	تولید و بسته بندی انواع عرقیات، گلاب و اسانس گیاهی
۱۲۰۱۲	خشک کردن و بسته بندی انواع گیاهان دارویی و دمنوش ها
۱۲۰۱۳	تولید انواع ترشی، شوری، خیارشور، انواع سرکه خوراکی و رب
۱۲۰۱۴	تولید گز و سوهان بیش از سیصد تن در سال
۱۲۰۱۵	تولید آب نبات، پولکی، شکر پنیر و موارد مشابه بیش از سیصد تن در سال
۱۲۰۱۶	کارخانه چای خشک کنی
۱۲۰۱۷	تولید بستنی بیش از سیصد تن در سال
۱۲۰۱۸	تولید پودر میوه و لواشک
۱۲۰۱۹	تولید آدامس
۱۲۰۲۰	تولید پودر سیر، پیاز و سیب زمینی
۱۲۰۲۱	تولید چیپس، کورن فلکس، شیرین گندمک و انواع پفک
۱۲۰۲۲	تولید شیرینی و نان بیش از سیصد تن در سال
۱۲۰۲۳	تولید روغن خوراکی از کره
۱۲۰۲۴	تولید انواع شیر میوه ها از قبیل خرما، انگور، توت و موارد مشابه
۱۲۰۲۵	تولید و بسته بندی انواع سس
۱۲۰۲۶	تولید خمیر کشمش، خرما و موارد مشابه
۱۲۰۲۷	تولید حلوا شکری و حلوا ارده
۱۲۰۲۸	دودی کردن ماهی
۱۲۰۲۹	شیرین کردن بادام
۱۲۰۳۰	زیره پاک کنی
۱۲۰۳۱	تولید آرد به روش نم زدن
۱۲۰۳۲	سورتینگ و بسته بندی سبزی و میوه با شستشو
۱۲۰۳۳	تولید اسپری و قرص زعفران
۱۲۰۳۴	تولید آب نبات، نبات، پولکی، شکر پنیر و موارد مشابه بیش از سیصد تن در سال
۱۲۰۳۵	سورتینگ و بسته بندی غلات و حبوبات با بوجاری و شستشو
۱۲۰۳۶	تولید پودر کتلت و مشابه آن
۱۲۰۳۷	بسته بندی و پاستوریزاسیون آب معدنی
۱۲۰۳۸	آماده سازی و بسته بندی پودر نوشابه های غیر الکلی از مواد آماده
۱۲۰۳۹	تولید و بسته بندی عصاره کولا با طعم ها و اسانس های مختلف از مواد آماده

ردیف	نام واحد
۱۲۰۴۰	تولید و بسته بندی اسانس های خوراکی از عصاره های آماده
۱۲۰۴۱	تولید انواع شربت
۱۲۰۴۲	تولید شیرین بلوط
۱۲۰۴۳	تولید و بسته بندی غذای آماده (کترینگ) و نیمه آماده بیش از هزار تن در سال
۱۲۰۴۴	تولید پودر یونجه
۱۲۰۴۵	تولید انواع دسر، پودینگ، ژله و موارد مشابه آن
۱۲۰۴۶	تولید روغن های گیاهی با روش پرس سرد بیش از صد تن در سال
۱۲۰۴۷	تولید رنگ خوراکی
۱۲۰۴۸	تولید نان صنعتی بیش از سیصد تن در سال
۱۲۰۴۹	تولید پودر سوخاری
۱۲۰۵۰	تولید نوشابه طبیعی بدون گاز از اسانس گیاهی و نوشابه بر پایه عرقیات
۱۲۰۵۱	مرکز جمع آوری شیر با ظرفیت بیش از پنج تن در روز در مراکز روستایی
۱۲۰۵۲	مرکز جمع آوری شیر با ظرفیت بیش از پنجاه تن در روز در مراکز شهری
۱۲۰۵۳	تولید انواع پودر کیک
۱۲۰۵۴	پوست کنی و بسته بندی سیر و پیاز
۱۲۰۵۵	سرخ کردن سبزیجات ، سیر و پیاز با شستشو
۱۲۰۵۶	واحد تولید انواع سالاد فصل، سالاد الویه و سالاد ماکارونی
۱۲۰۵۷	خشک کردن میوه و تولید چیپس میوه با شستشو
۱۲۰۵۸	بسته بندی آب آشامیدنی از چاه
۱۲۰۵۹	تولید انواع جوانه و سبوس غلات
۱۲۰۶۰	خشک کردن شلتوک
۱۲۰۶۱	تولید آب آشامیدنی گازدار و بدون گاز با استفاده از پری فرم آماده
۱۲۰۶۲	تولید کشمش تیزابی
۱۲۰۶۳	تولید انواع باکتری پروبیوتیک صنایع غذایی
۱۲۰۶۴	فرآوری و بسته بندی شیر خام در محل دامداری
۱۲۰۶۵	تولید خمیر فوندانت با ظرفیت بیش از سیصد تن در سال
۱۲۰۶۶	تولید پودر قارچ
۱۲۰۶۷	فرآوری سیب زمینی (تولید فرنچ فرایز، انواع اسنک بر پایه سیب زمینی و سیب زمینی نیمه آماده منجمد)
۱۲۰۶۸	تولید و بسته بندی پودر انواع میوه خشک و پوست میوه
۱۲۰۶۹	بسته بندی و انجماد گوشت سفید و قرمز بدون کشتارگاه
۱۲۰۷۰	تولید و بسته بندی شیرین کننده کم کالری
۱۲۰۷۱	تولید و بسته بندی انواع عرقیات، گلاب و اسانس گیاهی

رده سه (۳)

ردیف	نام واحد
۱۳۰۰۱	تولید انواع لبنیات از سویا شامل ماست، دوغ، پنیر پیتزا، خامه، بستنی، کشک پاستوریزه و مشابه آن
۱۳۰۰۲	تولید و بسته بندی آبمیوه، آبلیمو، آبغوره و کنسانتره
۱۳۰۰۳	تولید پودر انواع سبزیجات (انواع سبزی، هویج، سیب زمینی، گوجه فرنگی، فلفل و مشابه آن)
۱۳۰۰۴	تلخی گیری زیتون و تولید زیتون پرورده همراه با بسته بندی
۱۳۰۰۵	تولید شکلات خرما، خمیر خرما، خمیر کشمش و سایر میوه ها
۱۳۰۰۶	آلایش، بسته بندی و انجماد بال و پای مرغ
۱۳۰۰۷	تولید پودرمالت
۱۳۰۰۸	آلایش، بسته بندی و انجماد کله، پاچه، سیرابی و شیردان بدون کشتارگاه
۱۳۰۰۹	تولید نان صنعتی بیش از سه هزار تن در سال
۱۳۰۱۰	تولید انواع کمپوت، مربا و مارمالاد
۱۳۰۱۱	تولید پکتین از پوست مرکبات
۱۳۰۱۲	تولید انواع نشاسته و مشتقات آن، گلوکز، مالتوز، لاکتوز، سلولز و سوربیتول
۱۳۰۱۳	نمک کوبی (آسیاب نمک)
۱۳۰۱۴	تولید آب آشامیدنی گازدار و بدون گاز با خط تولید بطری پلی اتیلن
۱۳۰۱۵	ذرت خشک کنی همراه با تأسیسات انبار و سیلو
۱۳۰۱۶	خشک کردن غلات و حبوبات
۱۳۰۱۷	تولید انواع اسیدهای آمینه تا ظرفیت شش هزارتن در سال
۱۳۰۱۸	تولید پودر پنیر
۱۳۰۱۹	تغلیظ آب پنیر
۱۳۰۲۰	تولید انواع لبنیات (شیر پاستوریزه، ماست، دوغ، کره، خامه، کشک، پنیر، پنیر پیتزا و مشابه آن) تا ظرفیت شش هزارتن در سال
۱۳۰۲۱	تولید قند مایع تا ظرفیت شش هزارتن در سال
۱۳۰۲۲	تولید قند حبه و کله با روش پخت
۱۳۰۲۳	تولید شیر خشک و غذای کودک
۱۳۰۲۴	تولید پودر شیر سویا، پودر نوشیدنی فوری مخلوط شیر و کاکائو ، پودر نوشیدنی فوری مخلوط شیر و میوه
۱۳۰۲۵	تولید کافئین از ضایعات چای
۱۳۰۲۶	تولید عصاره جوانه گندم، جو، ذرت و پروتئین گیاهی
۱۳۰۲۷	ترمینال ضبط پسته شامل پوست کندن، شستشو، جدا کردن و خشک کردن
۱۳۰۲۸	تولید کازئینات سدیم
۱۳۰۲۹	تولید شکر خرما و کشمش
۱۳۰۳۰	پوست گیری و بسته بندی خشکبار و تبدیل ضایعات آن به کربن
۱۳۰۳۱	تولید تثبیت کننده، نگهدارنده، قوام دهنده و غلیظ کننده مواد غذایی
۱۳۰۳۲	تولید استارترهای لبنی و متابولیت های میکروبی
۱۳۰۳۳	آب کردن پیه حیوانی
۱۳۰۳۴	تولید و بسته بندی انواع مخمر، مخمر فرآوری شده (عصاره مخمر)، خمیر مایه و خمیر ترش لاکتیکی

ردیف	نام واحد
۱۳۰۳۵	تولید و بسته بندی انواع کنسرو گیاهی (میوه، حبوبات، سبزیجات)
۱۳۰۳۶	تولید و بسته بندی روغن حیوانی
۱۳۰۳۷	تولید انواع محصولات از سویا شامل: کالباس، سوسیس، برگر، گوشت، انواع فرآورده های جایگزین تخم مرغ، انواع کیک، انواع ترشی، آرد، انواع نان لواش ماشینی، انواع کلوچه، پودرسوخاری، انواع سس، انواع پودر غذاهای نیمه آماده، سویای فرآوری شده، انواع مربای رژیمی بدون شکر و انواع آبمیوه، تولید پودر و پروتئین سویا
۱۳۰۳۸	تولید و بسته بندی انواع نوشابه
۱۳۰۳۹	تولید و بسته بندی نوشابه گازدار بر پایه عرقیات

رده چهار (۴)

ردیف	نام واحد
۱۴۰۰۱	تولید انواع آرد با شستشو (گندم، جو، ذرت و مشابه آن)
۱۴۰۰۲	تولید، تصفیه و بسته بندی انواع روغن گیاهی برای مصارف طبّی، صنعتی و خوراکی
۱۴۰۰۳	تولید انواع لبنیات (شیر پاستوریزه، ماست، دوغ، کره، خامه، کشک، پنیر، پنیر پیتزا و مشابه آن) بیش از شش هزارتن در سال
۱۴۰۰۴	تولید و بسته بندی ماءالشعیر و عصاره مالت
۱۴۰۰۵	تولید کره نباتی (مارگارین)
۱۴۰۰۶	تولید قند مایع بیش از شش هزار تن در سال
۱۴۰۰۷	تولید و بسته بندی انواع کنسروهای گوشتی (ماهی، گوشت، مرغ، خورش، کله و پاچه و مشابه آن)
۱۴۰۰۸	تولید پودر تخم مرغ
۱۴۰۰۹	تولید انواع اسیدهای آمینه با ظرفیت بیش از شش هزار تن در سال
۱۴۰۱۰	تولید روغن خام، کنجاله و لینتر پنبه بدون تصفیه روغن
۱۴۰۱۱	تولید روغن خام از گیاه (دانه، برگ، گل، میوه)

رده پنج (۵)

ردیف	نام واحد
۱۵۰۰۱	تصفیه شکر
۱۵۰۰۲	تولید بتا کاروتن
۱۵۰۰۳	تولید، تصفیه و بسته بندی روغن سویای اپوکسی و فرمیات سدیم با عملیات روغن کشی
۱۵۰۰۴	تولید خمیر مرغ
۱۵۰۰۵	تولید ژلاتین از استخوان *

رده هفت (۷)

ردیف	نام واحد
۱۷۰۰۱	کارخانه تولید قند و شکر

گروه صنایع نساجی و پوشاک (۲۰۰۰۰)

رده یک (۱)

ردیف	نام واحد
۲۱۰۰۱	قالی بافی، زیلو بافی و نمد مالی دستی و دست بافتها (فقط کاربری کارگاهی)
۲۱۰۰۲	شیرازه دوزی حاشیه موکت و فرش ماشینی
۲۱۰۰۳	تولید فیلتر هوای خودرو و غیرخودرو از پارچه آماده (فقط کاربری کارگاهی)
۲۱۰۰۴	تولید انواع مصنوعات برزنتی (چادر مسافر، زیر انداز، چتر سایه بان و موارد مشابه) (فقط کاربری کارگاهی)
۲۱۰۰۵	تولید انواع لباس و پوشاک حداکثر سی هزار دست در سال
۲۱۰۰۶	تولید طناب نخ‌ی یا کنفی، تور ماهیگیری، قیطان، انواع نوار و روبان
۲۱۰۰۷	دوزندگی لحاف، تشک و بالش بدون حلاجی یا با استفاده از پشم شیشه
۲۱۰۰۸	چاپ پارچه به روش دستی (مانند پارچه قلمکار اصفهان، چاپ سیلک و مشابه آن)
۲۱۰۰۹	پارچه بافی دستی (غیر موتوری) (فقط کاربری کارگاهی)
۲۱۰۱۰	تولید فتیله نفت سوز و نوارهای صنعتی (فقط کاربری کارگاهی)
۲۱۰۱۱	چله پیچی
۲۱۰۱۲	تولید پرده کرکره عمودی از رول آماده پارچه‌ای
۲۱۰۱۳	تولید عروسک پارچه‌ای با ظرفیت سیصد هزار عدد در سال
۲۱۰۱۴	تولید روکش صندلی خودرو از پارچه آماده با ظرفیت سی هزار دست در سال
۲۱۰۱۵	تولید کیف، کوله پشتی پارچه‌ای و موارد مشابه
۲۱۰۱۶	تولید وسائل ارتوپدی پارچه‌ای (مچ بند، زانو بند و مشابه آن)
۲۱۰۱۷	اتیکت بافی (فقط کاربری کارگاهی)
۲۱۰۱۸	جوراب بافی با ظرفیت صد تن در سال (تا سه دستگاه)

رده دو (۲)

ردیف	نام واحد
۲۲۰۰۱	کشابافی و تریکو بافی، گرد بافی، کتن و راشل
۲۲۰۰۲	تولید موکت و منسوجات نبافته بدون رنگریزی
۲۲۰۰۳	تولید فرش ماشینی بدون ریسندگی و رنگریزی

ردیف	نام واحد
۲۲۰۰۴	تولید صافی و کیسه فیلتر بی بافت، پارچه های صافی و فیلتر، سبد نگهدارنده کیسه فیلتر
۲۲۰۰۵	تولید انواع لباس و پوشاک بیش از سی هزار دست در سال
۲۲۰۰۶	تولید تور تزئینی و پرده ای بدون رنگریزی
۲۲۰۰۷	حلاجی و ریسندگی و تولید انواع نخ (الیاف مصنوعی، ابریشمی، پنبه، پشم و مشابه آن) بدون رنگریزی تا ششصد تن در سال
۲۲۰۰۸	حلاجی و تولید انواع کاموا بدون رنگریزی
۲۲۰۰۹	زیپ سازی بدون رنگریزی
۲۲۰۱۰	تولید روکش صندلی خودرو از پارچه آماده بیش از سی هزار دست در سال
۲۲۰۱۱	حوله بافی بدون رنگریزی
۲۲۰۱۲	بافندگی پارچه بدون رنگریزی
۲۲۰۱۳	ریسندگی و بافندگی متقال خام و برزنت خام بدون رنگبری و رنگریزی
۲۲۰۱۴	بافت گونی و کتان (کنفی)
۲۲۰۱۵	بافت گونی از الیاف مصنوعی (گونی پلی پروپیلن معروف به P. P)
۲۲۰۱۶	حصیر بافی پلاستیکی
۲۲۰۱۷	دوزندگی لحاف، تشک و بالش با حلاجی
۲۲۰۱۸	پتو بافی بدون رنگریزی
۲۲۰۱۹	تولید پارچه های ضد آب (بارانی، شمعی و برزنتی)
۲۲۰۲۰	تولید پارچه های سیستم پنبه ای و الیاف مصنوعی بدون رنگریزی
۲۲۰۲۱	تولید روکش صندلی
۲۲۰۲۲	بافت پارچه و تولید کیسه هوای خودرو (Air Bag)
۲۲۰۲۳	تکمیل پارچه به روش حرارتی (فیکس کردن)
۲۲۰۲۴	تولید سازه های بادی و پلاستیکی پارک و شهرسازی

رده سه (۳)

ردیف	نام واحد
۲۳۰۰۱	تولید تسمه های برزنتی
۲۳۰۰۲	حلاجی و ریسندگی و تولید انواع نخ (الیاف مصنوعی، ابریشمی، پنبه، پشم و مشابه آن) بدون رنگریزی بیش از ششصد تن در سال
۲۳۰۰۳	تولید تور تزئینی و پرده ای با رنگریزی
۲۳۰۰۴	چاپ پارچه به روش ماشینی
۲۳۰۰۵	تولید صافی و کیسه فیلتر بی بافت، پارچه های صافی و فیلتر، سبد نگهدارنده کیسه فیلتر
۲۳۰۰۶	تولید انواع بوم نقاشی از مواد آماده
۲۳۰۰۷	تولید و مونتاژ بالن
۲۳۰۰۸	شستشو و رنگریزی پُر

ردیف	نام واحد
۲۳۰۰۹	حلاجی و ریسندگی پشم بدون شستشو
۲۳۰۱۰	پنبه پاک کنی
۲۳۰۱۱	تولید نوار بهداشتی و پوشک بچه
۲۳۰۱۲	تولید انواع لایی مورد استفاده در پوشاک
۲۳۰۱۳	سنگ شویی لباس

رده چهار (۴)

ردیف	نام واحد
۲۴۰۰۱	رنگری گیاهی
۲۴۰۰۲	تولید موکت و فرش ماشینی با رنگری
۲۴۰۰۳	تولید برزنت با رنگری
۲۴۰۰۴	پشم شویی
۲۴۰۰۵	ریسندگی و بافندگی با شستشو، رنگری، چاپ و تکمیل
۲۴۰۰۶	پتو بافی با رنگری
۲۴۰۰۷	حوله بافی با رنگری
۲۴۰۰۸	تولید نخ کاموا با رنگری
۲۴۰۰۹	ریسندگی نخ آکرولیک با استفاده از نخ آماده همراه با رنگری
۲۴۰۱۰	حلاجی و ریسندگی پشم با شستشو
۲۴۰۱۱	حلاجی، ریسندگی و تولید انواع نخ (الیاف مصنوعی، ابریشمی، پنبه و مشابه آن) با رنگری
۲۴۰۱۲	تهیه پر بهداشتی
۲۴۰۱۳	موکت بافی با رنگری
۲۴۰۱۴	تولید لایی و موکت
۲۴۰۱۵	تولید الیاف مصنوعی (پلی استر، پلی اتیلن، اکریلیک و مشابه آن)

رده پنج (۵)

ردیف	نام واحد
۲۵۰۰۱	تولید پلی اکریل

گروه صنایع چرم (۳۰۰۰۰)

رده یک (۱)

ردیف	نام واحد
۳۱۰۰۱	تولید مصنوعات سراجی از قبیل کیف، کوله پستی، دستکش، جلد چرمی و موارد مشابه از چرم آماده
۳۱۰۰۲	تولید مصنوعات پوستی از قبیل کلاه پوستی، پوستین و موارد مشابه از پوست دباغی شده
۳۱۰۰۳	تولید پستایی کفش حداکثر تا سی هزار جفت در سال (فقط کاربری کارگاهی)
۳۱۰۰۴	تولید کفش ماشینی حداکثر تا سی هزار جفت در سال (فقط کاربری کارگاهی)
۳۱۰۰۵	مونتاژ دست و پای مصنوعی با استفاده از چرم آماده (فقط کاربری کارگاهی)
۳۱۰۰۶	مونتاژ لوازم ارتوپدی با استفاده از چرم آماده (فقط کاربری کارگاهی)
۳۱۰۰۷	چاپ روی چرم آماده
۳۱۰۰۸	تولید زین و یراق از چرم آماده
۳۱۰۰۹	تولید توپهای ورزشی از چرم آماده

رده دو (۲)

ردیف	نام واحد
۳۲۰۰۱	تولید کفش ماشینی حداکثر تا ۲ میلیون جفت در سال
۳۲۰۰۲	فرمولاسیون آنزیم های دباغی از مواد آماده
۳۲۰۰۳	تولید البسه چرمی از چرم آماده
۳۲۰۰۴	تولید کفش به روش نیمه اتوماتیک

رده سه (۳)

ردیف	نام واحد
۳۳۰۰۱	تولید کفش ماشینی بیش از ۲ میلیون جفت در سال
۳۳۰۰۲	سورت روده (روده پاک شده) به صورت واحد مستقل
۳۳۰۰۳	تولید کفش ایمنی از چرم مصنوعی (لاستیکی) بصورت دستگاه تزریقی
۳۳۰۰۴	تولید چرم مصنوعی با استفاده از ضایعات چرم
۳۳۰۰۵	تولید زیره کفش از چرم

رده چهار (۴)

ردیف	نام واحد
۳۴۰۰۱	پرداخت و تکمیل چرم (به صورت واحد مستقل)

ردیف	نام واحد
۳۴۰۰۲	رنگرزی پوست و چرم آماده (به صورت واحد مستقل)
۳۴۰۰۳	تولید چرم مصنوعی از مواد اولیه
۳۴۰۰۴	نمک سود کردن و انبار پوست و روده *
۳۴۰۰۵	تولید چربی صنعتی از لاشه دام و طیور (تولید پیه صنعتی)

رده پنج (۵)

ردیف	نام واحد
۳۵۰۰۱	دباغی، سالامبورسازی، چرم سازی، روده پاکنی و زهتابی *
۳۵۰۰۲	تولید چرم از پوست آبزیان *
۳۵۰۰۳	تولید مواد اولیه صابون از ضایعات دام (ذوب کردن چربی حیوانی) *

صنایع سلولزی (۴۰۰۰۰)

رده یک (۱)

ردیف	نام واحد
۴۱۰۰۱	تولید جعبه مقوایی و کارتن از ورق آماده
۴۱۰۰۲	تولید انواع پاکت (خواربار، نامه و مشابه آن) از ورق آماده
۴۱۰۰۳	تولید کاغذ دیواری از کاغذ آماده و چاپ شده
۴۱۰۰۴	برش لیزری چوب، قاب چوبی و چاپ روی اشیا
۴۱۰۰۵	تولید انواع لوازم التحریر کاغذی و مقوایی از ورق و کاغذ آماده
۴۱۰۰۶	صحافی و چاپخانه ساده (فقط کاربری کارگاهی)
۴۱۰۰۷	تولید مصنوعات چوب پنبه ای
۴۱۰۰۸	نجاری و خراطی بدون الوارسازی
۴۱۰۰۹	مبل سازی و سایر مصنوعات چوبی تا سیصد متر مکعب چوب در سال بدون رنگ آمیزی (فقط کاربری کارگاهی)
۴۱۰۱۰	تولید انواع فیلترهای کاغذی (فیلتر هوا، فیلتر قهوه، کاغذ صافی و مشابه آن) با استفاده از ورق آماده
۴۱۰۱۱	تولید انواع دوک و لوله طاقه پیچی مقوایی و مشابه آن از ورق آماده
۴۱۰۱۲	تولید محصولات ساخته شده از نی و حصیر و سبد از الیاف گیاهی
۴۱۰۱۳	بسته بندی دستمال و محصولات مشابه با استفاده از کاغذ آماده
۴۱۰۱۴	پرسکاری و چسباندن روکش نئوپان با استفاده از روکش آماده (فقط کاربری کارگاهی)
۴۱۰۱۵	تولید قابیهای چوبی و بلم تا سیصد دستگاه در سال (فقط کاربری کارگاهی)
۴۱۰۱۶	تولید استنسیل و کاربن از کاغذ آماده
۴۱۰۱۷	تولید کلاسور و زونکن از مقوای آماده

ردیف	نام واحد
۴۱۰۱۸	تولید سازه های سنتی
۴۱۰۱۹	تولید کپسول مومی کیک از کاغذ آماده
۴۱۰۲۰	تولید مصنوعات چوبی ساخته شده از ام دی اف (MDF) تا نه هزار مترمربع در سال
۴۱۰۲۱	تولید آج موم (مخصوص کندوی عسل) (فقط کاربری کارگاهی)

رده دو (۲)

ردیف	نام واحد
۴۲۰۰۱	کارگاه های لیتوگرافی، زینک سازی و عکاسی (به صورت واحد مستقل)
۴۲۰۰۲	چاپخانه های بزرگ همراه با واحدهای لیتوگرافی، عکاسی و زینک سازی
۴۲۰۰۳	جعبه سازی چوبی
۴۲۰۰۴	چوب بری از الوار آماده
۴۲۰۰۵	تولید زهوار
۴۲۰۰۶	تولید و بسته بندی پوشال کولر
۴۲۰۰۷	تولید قایقهای چوبی و بلم بیش از سیصد دستگاه در سال
۴۲۰۰۸	تولید لُنج چوبی
۴۲۰۰۹	مداد سازی با استفاده از مغز آماده
۴۲۰۱۰	تولید ورق کارتن از کاغذ آماده
۴۲۰۱۱	نصب بالابر و تعمیر شناورهای دریایی
۴۲۰۱۲	تولید خاک ضد عفونی شده (پیت ماس از خرده چوب)
۴۲۰۱۳	بسته بندی ضایعات کاغذ و کارتن با استفاده از یک دستگاه برش و پرس
۴۲۰۱۴	تولید عکس برگردان صنعتی
۴۲۰۱۵	تولید پاکت گچ و سیمان
۴۲۰۱۶	چاپ نوار پارچه ای و کاغذ چسب دار
۴۲۰۱۷	تولید اسکاچ ظرفشویی
۴۲۰۱۸	تولید انواع ظروف یکبار مصرف از مواد تجزیه پذیر گیاهی (بیو پلیمر)
۴۲۰۱۹	تولید گرانول چوب و پلاستیک فشرده
۴۲۰۲۰	تولید ماکت چوبی
۴۲۰۲۱	تولید ظروف یکبار مصرف مقوایی از رول آماده
۴۲۰۲۲	مبل سازی و سایر مصنوعات چوبی بیش از سیصد متر مکعب چوب در سال
۴۲۰۲۳	مبل سازی و سایر مصنوعات چوبی با رنگ آمیزی
۴۲۰۲۴	تولید واکس کاغذی و مقوایی از کاغذ و مقوای آماده

رده سه (۳)

ردیف	نام واحد
۴۳۰۰۱	تولید نئوپان
۴۳۰۰۲	تولید تخته سه لا
۴۳۰۰۳	تولید تخته سخت
۴۳۰۰۴	تولید پارکت چوبی
۴۳۰۰۵	تولید روکش چوبی
۴۳۰۰۶	چوب خشک کنی (به صورت واحد مستقل)
۴۳۰۰۷	تولید مصنوعات چوبی با روکش فایبر گلاس، CPL و PVC و موارد مشابه
۴۳۰۰۸	تولید مداد
۴۳۰۰۹	تولید مغز مداد
۴۳۰۱۰	تولید لایه های چوبی (لایه زنی)
۴۳۰۱۱	تولید رول لینتر و پودر آلفا سلولز
۴۳۰۱۲	تولید کاغذ های بدون کربن (Carbonless)، گرافیت، گلاسه
۴۳۰۱۳	چاپ لفافه های بسته بندی از رول آماده کاغذ
۴۳۰۱۴	تولید و چاپ لفاف بسته بندی کره از فویل آماده آلومینیومی
۴۳۰۱۵	تولید چوب مصنوعی تا ظرفیت سیصد تن در سال
۴۳۰۱۶	تولید انواع پالت و درهای چوبی پیش ساخته از الوار آماده
۴۳۰۱۷	تولید انواع عایقهای الکتریکی (سلولزی و رزینی)
۴۳۰۱۸	تولید ام دی اف (MDF) با روکش کردن
۴۳۰۱۹	تولید مصنوعات چوبی با روکش فایبر گلاس
۴۳۰۲۰	رنگ آمیزی مبلمان و سایر مصنوعات چوبی

رده چهار (۴)

ردیف	نام واحد
۴۴۰۰۱	تولید کاغذ کرافت و مقوا از خمیر آماده
۴۳۰۰۲	تولید دستمال کاغذی و محصولات مشابه با استفاده از خمیر آماده
۴۳۰۰۳	تولید ذغال چوب به روش نوین (استفاده از کوره ذغال پزی دارای سیستم دودسوز)
۴۳۰۰۴	تصفیه، پالایش و عمل آوری لینتر پنبه
۴۳۰۰۵	تولید فیبر استخوانی و فورمیکا
۴۳۰۰۶	چوب بری و تولید الوار از تنه درختان
۴۳۰۰۷	تولید تخته سخت از خرده چوب
۴۳۰۰۸	تولید شانه تخم مرغ
۴۳۰۰۹	کبریت سازی

ردیف	نام واحد
۴۳۰۱۰	تولید انواع پالت و در پیش ساخته چوبی با تولید الوار از تنه درختان
۴۳۰۱۱	تولید قطعات خانه های پیش ساخته چوبی
۴۳۰۱۲	تولید فلاپ پالپ جهت تولید پوشک بچه و موارد مشابه
۴۳۰۱۳	تولید سرکه چوب

رده پنچ (۵)

ردیف	نام واحد
۴۵۰۰۱	تولید کاغذ مقوا از کاغذ باطله
۴۴۰۰۲	تولید مقوا و کاغذ فقط از چوب، نی، کاه و مشابه آن (با استفاده از خط تولید مدار بسته)
۴۴۰۰۳	تولید مقوا از ضایعات کشاورزی
۴۴۰۰۴	تولید انواع خمیر کاغذ (الیاف بلند)
۴۴۰۰۵	تولید کاغذ تیشو از خمیر کاغذ
۴۴۰۰۶	کارخانه تولید خمیر کاغذ از باگاس (تفاله نیشکر)*
۴۴۰۰۷	فیبر سازی
۴۴۰۰۸	اشباع تراورس و تیر چوبی
۴۴۰۰۹	تولید ذغال چوب به روش سنتی
۴۴۰۱۰	تولید بریکت ذغال سنگ
۴۴۰۱۱	تولید ذغال پرس شده

رده شش (۶)

ردیف	نام واحد
۴۶۰۰۱	تولید خمیر کاغذ از ضایعات کاغذ*
۴۶۰۰۲	مجتمع تولید انواع ظروف یکبار مصرف از مواد تجزیه پذیر گیاهی (بیو پلیمر)
۴۶۰۰۳	مجتمع های تولید چوب و کاغذ*

گروه صنایع فلزی، ماشین سازی و الکترونیکی (۵۰۰۰۰)

رده یک (۱)

ردیف	نام واحد
۵۱۰۰۱	قلمزنی انواع فلزات
۵۱۰۰۲	تراشکاری و قطعه سازی و قالب سازی بدون ریخته گری و آبکاری حداکثر تا سه دستگاه تراش (فقط در کاربری کارگاهی)
۵۱۰۰۳	تولید درب و پنجره آهن و آلومینیومی (فقط در کاربری کارگاهی)
۵۱۰۰۴	تولید کانال کولر، لوله بخاری (فقط در کاربری کارگاهی)
۵۱۰۰۵	طراحی و مونتاژ حداکثر تا سه دستگاه تراش (فقط در کاربری کارگاهی)
۵۱۰۰۶	تولید ظروف آلومینیوم از ورق آماده با یک دستگاه خم کن حداکثر صد تن در سال (فقط کاربری کارگاهی)
۵۱۰۰۷	مونتاژ تجهیزات گرد و غبار گیر از قطعات آماده (فقط کاربری کارگاهی)
۵۱۰۰۸	تولید اتصالات هیدرولیک (پرس بست فلزی به دو انتهای شیلنگ فشار قوی)
۵۱۰۰۹	طراحی و مونتاژ کولر اتومبیل (فقط در کاربری کارگاهی)
۵۱۰۱۰	طراحی و مونتاژ کاربراتور گاز سوز (فقط در کاربری کارگاهی)
۵۱۰۱۱	تولید ترموستات (فقط در کاربری کارگاهی)
۵۱۰۱۲	برش صفحات آهن استیل با سه دستگاه برش (فقط در کاربری کارگاهی)
۵۱۰۱۳	تولید قفس حیوانات (بدون ریخته گری و آبکاری)
۵۱۰۱۴	تولید منبع انبساط دو جداره بدون ریخته گری و آبکاری (فقط در کاربری کارگاهی)
۵۱۰۱۵	طراحی و مونتاژ ماشین آلات آتش نشانی (فقط در کاربری کارگاهی)
۵۱۰۱۶	مونتاژ پرده کرکره فلزی از ورق آماده (فقط کاربری کارگاهی)
۵۱۰۱۷	مونتاژ باسکول و ترازو (فقط در کاربری کارگاهی)
۵۱۰۱۸	مونتاژ کمک فتر (فقط در کاربری کارگاهی)
۵۱۰۱۹	مونتاژ کمربند ایمنی
۵۱۰۲۰	تولید زیورآلات از فلزات قیمتی با عملیات ذوب با کوره دستی
۵۱۰۲۱	تولید کابین فلزی دستگاههای خود پرداز تا ظرفیت صد و بیست دستگاه (معادل سیصدتن در سال) (فقط کاربری کارگاهی)
۵۱۰۲۲	مونتاژ کیسه ایمنی هوای خودرو (Air bag)
۵۱۰۲۳	مونتاژ پیانو (فقط در کاربری کارگاهی)
۵۱۰۲۴	جوشکاری انفجاری (فقط در کاربری کارگاهی)
۵۱۰۲۵	گرگور بافی بصورت دستی (نوعی ابزار صید تله ای دریایی)
۵۱۰۲۶	مونتاژ تابلوهای فرمان ماشین های جوش مقاومتی و سیستم های اتوماسیون از قطعات آماده (فقط کاربری کارگاهی)
۵۱۰۲۷	مونتاژ انواع سمپاش فلزی
۵۱۰۲۸	مونتاژ روروئک و کالسکه بچه
۵۱۰۲۹	مونتاژ رک مخابراتی
۵۱۰۳۰	تولید تجهیزات جکهای سقفی (فقط کاربری کارگاهی)

ردیف	نام واحد
۵۱۰۳۱	ماشین آلات رنگ آمیزی میکرو ارگانیسم
۵۱۰۳۲	تولید لوازم برقی کوچک به صورت مونتاژ (نظیر زنگ اخبار و در بازکن)
۵۱۰۳۳	تولید آنتن تلویزیون بدون آبکاری و لوستر از قطعات آماده
۵۱۰۳۴	طراحی و مونتاژ لوازم برقی و الکترونیکی، سیم پیچی و آرمیچر، بدون عملیات حرارتی، آبکاری و رنگ کاری
۵۱۰۳۵	تولید لوازم پزشکی، آزمایشگاهی و آموزشی، قطعات الکترونیک (فقط در کاربری کارگاهی)
۵۱۰۳۶	تولید ترانزیستور و مقاومت و موارد مشابه (فقط در کاربری کارگاهی)
۵۱۰۳۷	تولید انکوباتور و سایر لوازم آزمایشگاهی بدون آبکاری (فقط در کاربری کارگاهی)
۵۱۰۳۸	تولید انواع ساعت (فقط در کاربری کارگاهی)
۵۱۰۳۹	تولید طراحی و مونتاژ تقویت کننده صوت نظیر بلند گو و آمپلی فایر
۵۱۰۴۰	تولید رادیو و تلویزیون و لوازم صوتی و تصویری بصورت مونتاژ (فقط کاربری کارگاهی)
۵۱۰۴۱	تولید دستگاههای برقی علامت دهنده سمعی و بصری
۵۱۰۴۲	تولید سیستمهای مخابراتی مرکز تلفن (فقط در کاربری کارگاهی)
۵۱۰۴۳	تولید لوازم الکترونیکی (دوربین، کامپیوتر، لوازم اداری و لوازم دقیق الکترونیکی) (فقط در کاربری کارگاهی)
۵۱۰۴۴	تولید کنتورهای ولتاژ و فرکانس (فقط کاربری کارگاهی)
۵۱۰۴۵	تولید آفتامات (فقط در کاربری کارگاهی)
۵۱۰۴۶	تولید مودم و میکرو کنترل
۵۱۰۴۷	طراحی و مونتاژ تایمر
۵۱۰۴۸	تولید کارت و بردهای کامپیوتری
۵۱۰۴۹	مونتاژ تابلوهای تبلیغاتی
۵۱۰۵۰	مونتاژ چراغ قوه شارژی خورشیدی
۵۱۰۵۱	تعمیر، بازسازی و مونتاژ دستگاههای زیراکس و کپی
۵۱۰۵۲	مونتاژ کیت CNG میکسری و کیت CNG انژکتوری
۵۱۰۵۳	تولید سیم کارت و کارت شارژ
۵۱۰۵۴	مونتاژ کلید فشار قوی
۵۱۰۵۵	مونتاژ و بسته بندی انواع لامپ ها (کم مصرف، LED و موارد مشابه) بدون هر گونه تزریق گاز (فقط کاربری کارگاهی)
۵۱۰۵۶	تولید تلسکوپ چشمی و دوربین شکاری دید در شب بدون هرگونه عملیات حرارتی
۵۱۰۵۷	طراحی و مونتاژ دستگاه های پردازش سیگنال و اجزای وابسته به ظرفیت پنج هزار دستگاه درسال (فقط کاربری کارگاهی)
۵۱۰۵۸	تولید تابلوی برق (فقط کاربری کارگاهی)
۵۱۰۵۹	تولید دستگاه رادیوگرافی به ظرفیت پنجاه دستگاه درسال (فقط کاربری کارگاهی)
۵۱۰۶۰	تولید دیاگ خودرو و دستگاه تست ای سی یو (ECU) خودرو (فقط کاربری کارگاهی)
۵۱۰۶۱	تولید انواع دستگاه سختی سنج و تست کشش (فقط کاربری کارگاهی)
۵۱۰۶۲	تولید کارت خوان، تبلت، دستگاه موقعیت یاب مکانی و دستگاه کنترل از راه دور با سیستم امواج رادیویی (فقط کاربری کارگاهی)
۵۱۰۶۳	مونتاژ رادیوگرافی صنعتی (فقط کاربری کارگاهی)
۵۱۰۶۴	طراحی و مونتاژ دستگاه الکترو شوک بدون عملیات حرارتی (فقط کاربری کارگاهی)

ردیف	نام واحد
۵۱۰۶۵	نیروگاه خورشیدی با ظرفیت کمتر از ۱۰ مگاوات

رده دو (۲)

ردیف	نام واحد
۵۲۰۰۱	تولید میز و صندلی و سرویس آشپزخانه و مصنوعات مشابه فلزی
۵۲۰۰۲	تولید مخازن کوچک مایعات، بشکه، حلب بهداشتی، قوطی رب، کنسرو و مشابه آن
۵۲۰۰۳	تولید دکمه و نشان و علائم فلزی بدون آبکاری
۵۲۰۰۴	تراشکاری، قطعه سازی، قالب سازی و میلنگ تراشی بیش از سه دستگاه
۵۲۰۰۵	تولید ماشین آلات و تجهیزات تصفیه آب و فاضلاب بدون ریخته گری و آبکاری
۵۲۰۰۶	تولید ابزار ورزشی بدون ریخته گری و آبکاری
۵۲۰۰۷	تولید لوازم فلزی برقی بدون آبکاری
۵۲۰۰۸	تولید انواع فیلترهای روغن
۵۲۰۰۹	تراشکاری و مونتاژ شیر آلات بدون آبکاری و ریخته گری و پولیشکاری
۵۲۰۱۰	تولید تجهیزات علامت دهی یا کنترل ترافیک جاده ای
۵۲۰۱۱	تولید کابین فلزی دستگاههای خود پرداز بیش از صد و بیست دستگاه (بیش از سیصد تن در سال)
۵۲۰۱۲	تولید حفاظ فلزی خانگی و صنعتی
۵۲۰۱۳	چاپ روی فلزات
۵۲۰۱۴	مونتاژ پایه دوربین عکاسی بدون عملیات کوره ای
۵۲۰۱۵	مونتاژ قالب و قطعات صنعتی
۵۲۰۱۶	تولید هیترهای صنعتی و دستگاه شوینده
۵۲۰۱۷	مونتاژ صندلی دندان پزشکی بدون آبکاری و ریخته گری
۵۲۰۱۸	تولید بوش سیلندر و بوش فرمان تراکتور بدون ریخته گری
۵۲۰۱۹	تولید میخ پرچ و پیچ، مهره، انواع واشرفلزی، کرپی (Korpi)
۵۲۰۲۰	تولید پیش خوان فلزی
۵۲۰۲۱	تولید انواع فنر بدون عملیات کوره ای
۵۲۰۲۲	کشش مفتول
۵۲۰۲۳	تولید در فلزی شیشه های مواد غذایی
۵۲۰۲۴	تولید سیم گاز و سیم کلاج
۵۲۰۲۵	تولید سوزن دوخت، سوزن ته گرد، سنجاق و کلیپس
۵۲۰۲۶	شناور بنزین و گازوئیل و درجه داخل باک و تلمبه سه گوش
۵۲۰۲۷	تولید ابزار آلات بنایی
۵۲۰۲۸	برش صفحات آهن و استیل بیش از سه دستگاه برش
۵۲۰۲۹	تولید اجاقهای جیبی (بدون کوره ذوب)
۵۲۰۳۰	تولید کفی تریلی بدون کوره ذوب، ریخته گری و آبکاری

ردیف	نام واحد
۵۲۰۳۱	تولید پانلهای ساختمانی فلزی با فوم پلی استایرن آماده
۵۲۰۳۲	تولید تیرچه فلزی تا ۹۰۰ تن در سال
۵۲۰۳۳	خم کاری آهن آلات
۵۲۰۳۴	پرسکاری تا ۹۰۰ تن در سال
۵۲۰۳۵	تولید دستگاه تولید هیپوکلریت سدیم
۵۲۰۳۶	تولید سیستم آب بندی مکانیکی
۵۲۰۳۷	تولید ساندویچ پانل (پانل فلزی با هسته پلاستوفوم)
۵۲۰۳۸	تولید سیم و مفتول فولادی ساده کربنی و کم آلیاژی و گالوانیزه با پوشش آلومینیوم و فسفات و مفتول تابیده شده روکش شده با فلز بدون فرایند ذوب و آبکاری
۵۲۰۳۹	تولید پانل فلزی با هسته پلی اورتان
۵۲۰۴۰	تولید رخت آویز فلزی بدون ریخته گری و آبکاری فقط با عملیات برشکاری و شکل دهی
۵۲۰۴۱	تولید رک مخابراتی
۵۲۰۴۲	تولید وسایل فلزی شهربازی
۵۲۰۴۳	تولید انواع درهای اتوماتیک از پروفیل آلومینیوم آماده با عملیات برشکاری و شکل دهی (بدون آبکاری)
۵۲۰۴۴	تولید انواع تورهای فلزی، سیم خاردار، زنجیر، رابیتس، سیم بکسل و سیم ظرفشویی
۵۲۰۴۵	تولید نشان و علائم فلزی بدون آبکاری
۵۲۰۴۶	تولید ماکت فلزی
۵۲۰۴۷	قالب و مدل (درجه ریخته گری، فیکسچر، قالب قید و بست و ابزار قالب ، مدل و موارد مشابه)
۵۲۰۴۸	تجهیزات شبکه آب و فاضلاب (پمپ های دیا فراگمی ، لجن کش و تجهیزات تصفیه و موارد مشابه)
۵۲۰۴۹	ماشین آلات و تجهیزات حمل و نقل مکانیکی (آسانسور و قطعات آسانسور، پله برقی، بال تراک، جرثقیل سقفی، جک پالت رولیک، بالابر قطعات مربوطه، نوار نقاله، وینچ جرثقیل و موارد مشابه)
۵۲۰۵۰	تولید انواع چرخ دنده
۵۲۰۵۱	تولید ابزارهای جراحی و لوازم فلزی ارتوپدی بدون فورجینگ (پرسکاری) و آبکاری
۵۲۰۵۲	تولید آبگرمکن بدون عملیات حرارتی و آبکاری
۵۲۰۵۳	تولید انواع پروفیل از رول آماده بدون ریخته گری، آبکاری و رنگ کاری
۵۲۰۵۴	تولید اجزا فلزی ایربک خودرو بدون آبکاری
۵۲۰۵۵	تولید کلید سکسیونر (سواساز -Sectionner) فشار قوی بدون ذوب و ریخته گری
۵۲۰۵۶	تولید انواع پمپ (خودرویی غیر خودرویی) و قطعات آن بدون عملیات حرارتی
۵۲۰۵۷	تولید قفس حیوانات بدون ریخته گری و آبکاری با رنگ کاری فقط در کاربری کارگاهی
۵۲۰۵۸	تولید قطعات فلزی مورد استفاده در صنایع پزشکی (شامل ایمپلنت های دندان، فیکسچرها، اباتمنت ها و کیت های جراحی) دارویی
۵۲۰۵۹	تولید و مونتاژ تجهیزات ایمنی و آتش نشانی بدون ریخته گری و رنگ کاری
۵۲۰۶۰	تولید سازه های فلزی پارکینگ مکانیزه
۵۲۰۶۱	تولید انواع کمپرسور بدون آبکاری و عملیات حرارتی (کمپرسورهای صنعتی و مصرفی، گاراژی، مواد فله و تلمبه های آب بادی و موارد مشابه)
۵۲۰۶۲	مونتاژ یا تولید سیستمهای برق خورشیدی

ردیف	نام واحد
۵۲۰۶۳	مونتاژ تجهیزات توانبخشی (ویلچر، تخت بیمارستانی، سمعک و مشابه آن) بدون عملیات کوره ای و آبکاری
۵۲۰۶۴	تولید سی دی فشرده بدون عملیات کوره ای
۵۲۰۶۵	تولید آنتن با دستگاه تزریق پلاستیک و گیوتین (قیچی برش) و پرس
۵۲۰۶۶	تولید استپر موتور خودرو
۵۲۰۶۷	تولید بوبین (بوبین پیچی)
۵۲۰۶۸	مونتاژ چراغهای فلورسنتی روکار و توکار بدون عملیات کوره ای
۵۲۰۶۹	نیروگاه خورشیدی با ظرفیت ۱۰ مگاوات و بیشتر (تا ۱۰۰ مگاوات)

رده سه (۳)

ردیف	نام واحد
۵۳۰۰۱	پولیشکاری قطعات فلزی
۵۳۰۰۲	تولید ماشینهای جوجه کشی
۵۳۰۰۳	تولید لوله های خرطومی فلزی با استفاده از ورق آماده و بدون آبکاری
۵۳۰۰۴	تولید ادوات و ماشین آلات کشاورزی
۵۳۰۰۵	تولید قفل و لولا و یراق آلات
۵۳۰۰۶	تولید کارد و چنگال و قاشق و ظروف استیل بدون آبکاری
۵۳۰۰۷	تولید چراغ خودرو به صورت مونتاژ بدون آبکاری
۵۳۰۰۸	تولید انواع سماور و انواع چراغ نفتی بدون آبکاری
۵۳۰۰۹	تولید انواه زه اتومبیل
۵۳۰۱۰	تولید باسکول، انواع ترازو و ملزومات وابسته بدون عملیات حرارتی
۵۳۰۱۱	ریخته گری به روش دایکاست و القایی
۵۳۰۱۲	تولید خشک کن لباس
۵۳۰۱۳	تولید میل بافندگی
۵۳۰۱۴	تولید ظروف تفلون و آلومینیومی
۵۳۰۱۵	تولید لوازم خانگی بدون آبکاری
۵۳۰۱۶	تولید کنتور آب و گاز و شیر آلات برنجی
۵۳۰۱۷	تولید کابل فولادی پیش تنیده روکش دار و بدون روکش
۵۳۰۱۸	تولید ماشین آلات سبک
۵۳۰۱۹	مونتاژ انواع دوچرخه و موتور سیکلت
۵۳۰۲۰	تولید سیم لحیم
۵۳۰۲۱	تولید شومینه کرم و برنز
۵۳۰۲۲	تولید فرغون و قطعات آن
۵۳۰۲۳	تولید سم پاش تراکتور بدون ریخته گری
۵۳۰۲۴	تولید نوار نقاله

ردیف	نام واحد
۵۳۰۲۵	تولید دستگاههای خشک کن محصولات کشاورزی
۵۳۰۲۶	تولید بلبرینگ بدون عملیات حرارتی
۵۳۰۲۷	تولید پمپهای گازوئیل و انژکتور خودروهای سبک و سنگین بدون عملیات حرارتی
۵۳۰۲۸	تولید قالب فلزی بتون
۵۳۰۲۹	تولید ماشین آلات تولید بردهای الکترونیک
۵۳۰۳۰	تولید قفسهای فلزی اتوماتیک مرغ تخم گذار
۵۳۰۳۱	تولید قطعات تفنگ شکاری بادی
۵۳۰۳۲	تولید سیبک خودروهای سبک و سنگین
۵۳۰۳۳	تولید اگزوز
۵۳۰۳۴	مونتاژ قطعات منفصل و درآسانسور بدون ریخته گری
۵۳۰۳۵	مونتاژ رادیاتور اتومبیل از قطعات آماده
۵۳۰۳۶	تولید انواع قطعات دوچرخه و موتور سیکلت بدون آبکاری
۵۳۰۳۷	تولید بدنه خودرو بدون آبکاری
۵۳۰۳۸	تولید خم کن و قیچی برقی
۵۳۰۳۹	تولید محفظه اگزوز
۵۳۰۴۰	تولید اتصالات جوشی گاز بدون ریخته گری و آبکاری
۵۳۰۴۱	مونتاژ جک کمپرسی
۵۳۰۴۲	تولید تیرهای فلزی لوله های آب و برق
۵۳۰۴۳	تولید پمپ، شافت و غلاف بدون عملیات کوره ای
۵۳۰۴۴	تولید کوره های ذوب برقی بدون عملیات کوره ای
۵۳۰۴۵	تولید درافتینگ (Drafting machine) نقشه کشی
۵۳۰۴۶	تولید تیغ یکبار مصرف
۵۳۰۴۷	تولید بوستر و انواع پمپ ترمز و پمپ کلاچ بدون عملیات کوره ای
۵۳۰۴۸	تولید مخازن متحرک و هوایی
۵۳۰۴۹	تولید سوله
۵۳۰۵۰	تولید پمپ روغن تراکتور بدون عملیات کوره ای
۵۳۰۵۱	تولید پروفیل آلومینیم به روش پرس اکستروژن (فشاری)
۵۳۰۵۲	تولید تیوپ سیلیکا کلسیم
۵۳۰۵۳	تولید سقفهای فلزی پیش ساخته (خرپایی)
۵۳۰۵۴	تولید دیسک و صفحه کلاچ انواع خودرو بدون عملیات کوره ای
۵۳۰۵۵	طراحی و مونتاژ آب مقطرگیری، هیتر آزمایشگاهی و بوگی اتاق هیچر (جوجه گیر) جوجه کشی
۵۳۰۵۶	طراحی و مونتاژ دستگاههای سنگ شکن بدون عملیات کوره ای
۵۳۰۵۷	طراحی و مونتاژ کمپرسورهای تخلیه سیمان
۵۳۰۵۸	طراحی و مونتاژ سیلندرهای بادی
۵۳۰۵۹	تولید سوخت پاش بدون عملیات کوره ای
۵۳۰۶۰	طراحی و مونتاژ پروژکتور بزرگ سینمایی

ردیف	نام واحد
۵۳۰۶۱	انواع یخچال بدون آبکاری
۵۳۰۶۲	تولید تاوه نان پزی و استانبولی
۵۳۰۶۳	تولید دامپر، میکسر اتومیکسر، بتونیر بدون عملیات حرارتی
۵۳۰۶۴	تولید دینام جوش بدون عملیات حرارتی
۵۳۰۶۵	تولید ونتیلاتور
۵۳۰۶۶	تولید موتور، گ یربکس، دیفرانسیل بدون عملیات حرارتی
۵۳۰۶۷	تولید پرده کرکره فلزی
۵۳۰۶۸	طراحی و مونتاژ ماشین آلات تولید دستکش
۵۳۰۶۹	تولید زنجیر سفت کن اتومبیل بدون ریخته گری و عملیات حرارتی
۵۳۰۷۰	تولید سیلندر تراش موتور سیکلت بدون ذوب
۵۳۰۷۱	تولید تجهیزات کمک آموزشی بدون ریخته گری و آبکاری
۵۳۰۷۲	تولید لوله های فولادی درزدار بدون عملیات حرارتی
۵۳۰۷۳	تولید لوازم التحریر فلزی (پرگار، ماشین دوخت، پانچ و مشابه آن)
۵۳۰۷۴	طراحی و مونتاژ ایستگاه تقلیل فشار گاز، تولید گرم کن صنعتی گاز، بودارکننده گاز، فیلتر تصفیه
۵۳۰۷۵	تولید انواع زهوار در و پنجره های فلزی بدون عملیات حرارتی
۵۳۰۷۶	تولید یونیت دندانبزشکی
۵۳۰۷۷	تولید الکتروود جوشکاری
۵۳۰۷۸	تولید هیتر و چیلر جذب
۵۳۰۷۹	تولید کلید خام بدون آبکاری
۵۳۰۸۰	تولید تخلیه کننده باکت زنجیری مواد
۵۳۰۸۱	تولید پدال آب (شیر پدالی) پمپ تزریق مواد شیمیایی و آبمیوه گیری برقی بدون عملیات حرارتی و آبکاری
۵۳۰۸۲	عملیات قطعات صنعتی با کوره الکتریکی
۵۳۰۸۳	تولید فیلتر پرس
۵۳۰۸۴	تولید ماشین آلات استخراج سلولز از کاه بدون عملیات حرارتی و آبکاری
۵۳۰۸۵	تولید اتاقک انواع خودروهای سبک بدون آبکاری
۵۳۰۸۶	تولید پمپ سه فاز بدون ریخته گری و آبکاری
۵۳۰۸۷	تولید ژگلاتورهای صنعتی گاز بدون عملیات حرارتی
۵۳۰۸۸	تولید سیم جوش حلقه ای (گازی)
۵۳۰۸۹	تولید ورق کرکره از رول آماده و فنر تسمه ای
۵۳۰۹۰	تولید قطعات فلزی صنعتی و خانگی (ژگلاتور گاز شهری، کیت گاز خودرو، پلویز گازی، قطعات خودرو، موتورسیکلت، کولر گازی و مشابه آن) تا ظرفیت پنج هزار تن در سال
۵۳۰۹۱	تولید بالشتک استارت اتومبیل
۵۳۰۹۲	تولید انواع دریل ستونی
۵۳۰۹۳	تولید سقف های فلزی پیش ساخته
۵۳۰۹۴	تولید کلید از فلزات معمولی بدون آبکاری
۵۳۰۹۵	قالبسازی به روش الکتروفرمینگ

ردیف	نام واحد
۵۳۰۹۶	تولید دستگاه ضد عفونی کننده محصولات نباتی بدون کوره ذوب و آبکاری
۵۳۰۹۷	تولید منبع انبساط و دوجداره بدون گالوانیزه و کوره ذوب
۵۳۰۹۸	تولید بالانس رینگ و لاستیک
۵۳۰۹۹	تولید شمع موتور اتومبیل
۵۳۱۰۰	تولید لوله های کلد (جا زدن دو لوله با روش (Shrinkfit)
۵۳۱۰۱	طراحی و مونتاژ اجاق گاز کابین دار
۵۳۱۰۲	تولید فویل آلومینیوم به روش نورد گرم
۵۳۱۰۳	تولید باسکول و ترازو بدون عملیات کوره‌ای
۵۳۱۰۴	تولید سامانه ضد بارش تگرگ
۵۳۱۰۵	تولید مبدل هوا خنک، مبدل لوله و پوسته و مبدل تیوب باندل
۵۳۱۰۶	تولید انواع فنر (خودرویی و غیر خودرویی)
۵۳۱۰۷	تولید دستگاهای تقلیل فشار ، فیلتر تصفیه گاز و اتصالات گاز بدون ریخته گری
۵۳۱۰۸	تولید کوپینگ موتور ژنراتور
۵۳۱۰۹	تولید بریکت از آهن اسفنجی
۵۳۱۱۰	تولید گاردریل بدون عملیات ذوب و ریخته گری
۵۳۱۱۱	تولید دستگاه رسوب گیر ماشین آلات
۵۳۱۱۲	تولید بالابر حلزونی، مبدل لوله و پوسته، انواع میکسر همزن دار، دستگاه غبارگیری با فیلتر پارچه ای و ماشین آلات تولید سرامیک
۵۳۱۱۳	کربنیزه کردن و نیتروژن دهی سطوح فلزات
۵۳۱۱۴	تعمیرات ماشین آلات خط تولید شکر از نیشکر بدون آبکاری، ریخته گری و پولیش کاری
۵۳۱۱۵	تولید آلترناتور و استارت خودرو
۵۳۱۱۶	تولید لوله ونتوری و فلونازل بدون آبکاری، عملیات حرارتی و رنگ کاری
۵۳۱۱۷	تولید چراغ های سیالیتیک اتاق عمل، کنسول پنبلی مربوط به گازهای پزشکی، پایه فلزی چراغ و سایر تجهیزات مشابه
۵۳۱۱۸	تولید ساکشن جراحی
۵۳۱۱۹	تولید ورق آلومینیومی کامپوزیتی
۵۳۱۲۰	تولید دستگاههای نمودارگیری و اندازه گیری کمیت چاههای نفت و گاز
۵۳۱۲۱	ساخت دیسپنسر (تلمبه) عرضه سوخت
۵۳۱۲۲	تولید قطعات فولادی و آهنی به روش متالوژی پودر
۵۳۱۲۳	تولید کاشتنی های غیرفعال ارتوپدی (انواع ایمپلنتهای ارتوپدی، پیچ و پلاک ارتوپدی، انواع فیکساتور نیل، پروتزهای لگن و زانو و موارد مشابه)
۵۳۱۲۴	تولید مخازن استیل
۵۳۱۲۵	تولید در ایمنی ساختمان
۵۳۱۲۶	تولید جک هیدرولیکی خودرو بدون عملیات کوره ای
۵۳۱۲۷	تولید کاتالیست و کنیستر خودرو
۵۳۱۲۸	تولید دلکو و دینام خودرو
۵۳۱۲۹	واحد ماشین ابزار و متعلقات بدون آبکاری و عملیات حرارتی (دستگاههای ابزار تیزکن، فرز و ابزار دستگاه فرز،

ردیف	نام واحد
	ابزارهای گیره ایی ، اره تیزکن، اسپارک اروژن، پانتوگراف، تراش حدیده کن، خط شیفکاری اتوماتیک، دریل سه نظام و دنباله های آن، سنگ تحت و سنگ کف زنی، سنگ رومیزی، سنگ محور، صفحه تراش قطعات مربوطه، فرامین اندازه گیری، کپی تراش و کپی تراش کلید، ماشین سری تراش، ماشین سنتر، انواع پونیت ماشینکاری اره سنگ و موارد مشابه).
۵۳۱۳۰	قطعات واسطه ای بدون آبکاری و عملیات حرارتی (بازوهای مکانیکی، پیچ و مهره های صنعتی، انواع پین ها (پینهای لودر و بلدوزر)، رولرینگ، انواع شفت ها ، غلطک انتقال، فرم دهی، و موارد مشابه)
۵۳۱۳۱	تجهیزات تولید انواع اتصالات و اقلام مرتبط بدون آبکاری و عملیات حرارتی (اتصالات پنوماتیک، هیدرولیک، اقلام هیدرولیک، پنوماتیک و موارد مشابه)
۵۳۱۳۲	تجهیزات تولید بلبرینگ، بوش کلاچ روغنی ، کویلینگ، انواع گیربکسها و موارد مشابه بدون آبکاری و عملیات حرارتی
۵۳۱۳۳	تولید انواع قطعات صنعتی (تراشکاری قطعات صنعتی و غیر صنعتی) بدون آبکاری و عملیات حرارتی
۵۳۱۳۴	ماشین آلات صنعتی پلاستیک و پلاستیک بدون آبکاری و عملیات حرارتی (آسیاب پلاستیک، اکسترودر پلاستیک، پرس پلاستیک، پرس ملامین، اکسترودر لوله، تزریق پلاستیک، تزریق زیره کفش، تولید لوله پلاستیکی، ماشین آلات پلاستیک، دستگاه دوخت پلاستیک، دستگاه نایلون و نایلکس، دستگاه پنچر گیری پلاستیک و موارد مشابه)
۵۳۱۳۵	ماشین آلات صنعتی چرم بدون آبکاری و عملیات حرارتی (ماشین آلات چرم سازی، دستگاه کفافی، دستگاه برش چرم، دستگاه سالامبور و موارد مشابه)
۵۳۱۳۶	ماشین آلات تجهیزات ساختمانی، راهسازی و معادن بدون آبکاری و عملیات حرارتی (آسیاب سنگ، اسکرابر، اطاق ماشین راه سازی، ایستگاه مرکزی بتن، ماشین آلات حفاری، ماشین قیر پاش، ماشین کوه بر و موارد مشابه)
۵۳۱۳۷	ماشین آلات صنایع غذایی بدون آبکاری و عملیات حرارتی (آسیاب خوراک دام، غلات و حبوبات ،الک، بادام شکن، بوجاری، خط تولید ضبط پسته، پوست گیر گندم، خط تولید پودر گوشت ماهی (خوراک دام و طیور)، تجهیزات تغذیه طیور، خط تولید کنسرو، کارخانجات قند و شکر، کارخانجات آرد، سیلو، آسیاب، کشتارگاه مرغ، تجهیزات مرغداری، چونه کن، چرخ گوشت صنعتی، خط کامل رب گوجه فرنگی، خط تولید کمپوت، دانه خردکن، دستگاه پرس، دستگاه پرکن مواد غذایی، دستگاه خامه گیر، دستگاه گندم شور، دستگاه نان ماشینی تونلی، دوار و فر قنادی)، شیر دوش، ماشین آلات برنج کوبی، چای خشک کنی، لپه سازی، ماکارونی، میکسر خوراک و موارد مشابه)
۵۳۱۳۸	ماشین آلات صنایع دارویی و شیمیایی بدون آبکاری و عملیات حرارتی (خط کامل شامپو، مایع ظرفشویی، خمیر همزن، دارویی، ایستگاه پر کن سیلندر گاز و موارد مشابه)
۵۳۱۳۹	ماشین آلات صنایع نساجی بدون آبکاری و عملیات حرارتی (اتو، پرس و برش عدل پنبه، تجهیزات پنبه پاک کنی، تجهیزات رنگرزی نخ و پارچه، خشک کن پارچه، دستگاههای آهار نخ، چاپ پارچه، چله پیچ، نخ برگردان، گره شمار نخ، دوک ریسندگی، شانه و میل میلک گل زنی، ماشین آلات شستشوی پشم و موارد مشابه)
۵۳۱۴۰	ماشین آلات صنایع چوب، کاغذ و سلولزی بدون آبکاری و عملیات حرارتی (پرس چوب، دستگاه رنده چوب، دستگاه گندمی، خط کبریت سازی، نجاری، چاپ و صحافی، پوشال کولر، خط دستمال کاغذی و نوار بهداشتی، دستگاه ظهور عکس و موارد مشابه)
۵۳۱۴۱	ماشین آلات صنایع فرم دهی و برش فلزات بدون آبکاری و عملیات حرارتی (اره پروفیل بر، اره آلومینیوم بر، دستگاه پانچ پنج کاره، میلگرد بر، دستگاه پتک آهنگری، پرس هیدرولیک، پرس ضربه ای، پرس بربک، پرس دستی، پرس ضایعات، پرس تیغه برش ورق آهن، پرس خم کن، پرس برش و برش سیم، تزریق فلزات (اکستروژن)، پرس نورد فلزات، پرس گیوتین، ماشین آلات طلاسازی ، قوطی سازی، کشش مفتول، تولید لوله و پروفیل، دایکاست، رول بازکن، میخ سازی، نواربری، نورد، گیره و آهنگری، قالب گیری چرخشی (دورانی) و موارد مشابه)
۵۳۱۴۲	ماشین آلات صنایع بسته بندی و مارک زنی بدون آبکاری و عملیات حرارتی (دستگاه پاک زنی، چاپ کارتن، بسته

ردیف	نام واحد
	بندی، کارتن سازی، بسته بندی مکانیزه قیر و موارد مشابه)
۵۳۱۴۳	ماشین آلات و تجهیزات حرارتی و برودتی بدون آبکاری و عملیات حرارتی (انواع اتو کلاو، اتو کلاو دندان پزشکی، ایرواش، برج خنک کن، پکیج شوفاژ، پیش گرمکن، تجهیزات برودتی، انواع سردخانه، تجهیزات سردخانه، دیگ بخار و قطعات مربوطه، دیگ آبگرم، بویلر روغنی، رطوبت زن، انواع مبدل‌های حرارتی، مخازن دوجداره و انبساط پذیر، بویلرهای نیروگاهی و پالایشگاهی، خشک کن‌های صنعتی و موارد مشابه)
۵۳۱۴۴	ماشین آلات و تجهیزات تهویه بدون آبکاری و عملیات حرارتی (تهویه مطبوع صنعتی، هواساز یونیت هیتر و موارد مشابه)
۵۳۱۴۵	تجهیزات پالایشگاهی، پتروشیمی، نیروگاهی، راکتور و موارد مشابه بدون آبکاری و عملیات حرارتی
۵۳۱۴۶	ماشین آلات صنایع فلزی و تجهیزات کارگاهی بدون آبکاری و عملیات حرارتی (تجهیزات آبکاری، تجهیزات اطاق رنگ، تجهیزات بیمارستان، انواع دستگاه تست، دستگاه رنگ پاش، دستگاه شات بلاست، دستگاه شستشوی قطعات، ماشین آلات شستشوی فرش، تولید سیم و کابل، خشک شویی، رنگ سازی، دستگاه سیم پیچی، دستگاه تک منظوره، کوره های عملیات حرارتی و صنعتی، کوره القایی، زباله سوز، لاشه سوز و موارد مشابه)
۵۳۱۶۷	ماشین آلات و تجهیزات صنایع کانی غیر فلزی بدون آبکاری و عملیات حرارتی (باکت بیل مکانیکی، بتونیر، دامپر، بلوک زن، تأسیسات شن و ماسه، تجهیزات کارخانه آجر (خط تولید آجر)، تجهیزات کارخانه سیمان (خط تولید سیمان)، تجهیزات کارخانه گچ (خط تولید گچ)، تجهیزات کارخانه آهک (خط تولید آهک)، تجهیزات معادن، تراک میکسر، تیرچه فلزی، چکش پنوماتیک، دریل واگن، دستگاه حفاری روتاری، سنگ شکن و قطعات مربوطه غلطک و پیره، فینیشر آسفالت، ماشین آلات سنگبری، کارخانه آسفالت، کانال کن، کوره های خط تولید مواد کانی غیر فلزی، کیسه گچ و آهک و سیمان پرکن، دستگاه تراش عینک و موارد مشابه)
۵۳۱۴۸	ادوات کشاورزی و ماشین آلات کشاورزی بدون آبکاری و عملیات حرارتی (اکسن تریل کشاورزی، خرمنکوب، بذر پاش، بیلر، گاو آهن و قطعات مربوطه، انواع دیسک پره دار پل کش، پمپ سمپاش، پنجه غازی، تریلر کشاورزی و قطعات مربوطه، تسطیح کن زمین، رویتواتور، یونجه چین، چتر، خرما چین، چغندرکن، خشک کن غلات، داس، نه‌رکن، دروکن، دروگیر، سیب زمینی کار و سیب زمینی کن، علف چین، عمیق کار، کلتیواتور، کمباین، انواع تراکتور، کود پاش، مته درختکاری، هرزکش، مور، بیل، بک‌هو، تیلر، سیستم آبیاری بارانی تحت فشار، هد کمباین، ناخنک دروگر و موارد مشابه)
۵۳۱۴۹	سازه های فلزی و مخازن بدون آبکاری و عملیات حرارتی (اتصالات داربست فلزی، اسکلت فلزی، پل شناور و پل فلزی، سازه های فلزی، سالنهای پیش ساخته، نرد بانهای صنعتی، بوبکر، سیلو، انواع مخازن تحت فشار و ذخیره ای و موارد مشابه)
۵۳۱۵۰	صنایع دریایی بدون آبکاری و عملیات حرارتی (شناورهای دریایی، سازه های دریایی، تجهیزات سکوها نفتی و دریایی، تجهیزات اسکله دریایی و موارد مشابه) و اوراق کردن شناورها
۵۳۱۵۱	موتورهای احتراق داخلی بدون آبکاری و عملیات حرارتی (موتورهای دیزلی، بنزینی و موارد مشابه)
۵۳۱۵۲	تولید فیبر نوری
۵۳۱۵۳	تولید الکتروود پزشکی
۵۳۱۵۴	مونتاژ یا تولید پنل خورشیدی
۵۳۱۵۵	تولید ترانسهای فشار ضعیف
۵۳۱۵۶	تولید مدارهای چاپی الکترونیک و کیت
۵۳۱۵۷	تولید هواکش و دستگاههای تهویه خانگی و صنعتی

ردیف	نام واحد
۵۳۱۵۸	تولید نوار صوتی و تصویری
۵۳۱۵۹	تولید سیم کابل و سیم لاکه
۵۳۱۶۰	تولید سیم مقاومت
۵۳۱۶۱	تولید سرکابل فشار قوی
۵۳۱۶۲	تولید خازن، لامپ تصویر، تابلوهای برق فشار ضعیف و قوی انواع مشعل
۵۳۱۶۳	تولید فیبر مدارچاپی، باتری خشک، المنت برقی و الکتروموتور
۵۳۱۶۴	تولید کلید و پریز، سر سیم و کفشک اتصال
۵۳۱۶۵	تولید کنتور برق و گاز
۵۳۱۶۶	تولید لوازم دندان پزشکی
۵۳۱۶۷	تولید کوئل اتومبیل‌های سبک
۵۳۱۶۸	تولید اتواستارتر موتورهای صنعتی و دیزلی
۵۳۱۶۹	تولید سیم رابط بدون آبکاری
۵۳۱۷۰	تولید سر کابل فشار ضعیف و اتصالات فنی و فلزی
۵۳۱۷۱	تولید دزیمترهای ترمولومینسانس (Thermoluminescent Dosimeter)
۵۳۱۷۲	تولید برقگیر
۵۳۱۷۳	تولید ورق مغناطیسی
۵۳۱۷۴	تولید آهن ربا
۵۳۱۷۵	تولید سنسور فشار میکروماشین و سنسور شتاب میکروماشین
۵۳۱۷۶	تولید سیم آلومینومی و کابل آلومینومی
۵۳۱۷۷	تولید انواع پست برق با عایق گازی و انواع سکسیونر هوایی و تابلویی
۵۳۱۷۸	تولید سوئیچ شبکه و سیستم میکروویو برد کوتاه
۵۳۱۷۹	تولید منبع تغذیه و باتری شارژی و یو پی اس
۵۳۱۸۰	تولید کاتالیست خودرو
۵۳۱۸۱	تولید انواع ظروف و جعبه ابزار فلزی بدون عملیات ریخته گری و آبکاری

رده چهارم (۴)

ردیف	نام واحد
۵۴۰۰۱	تولید انواع سیلندرهای گاز
۵۴۰۰۲	رادیاتور سازی
۵۴۰۰۳	تولید قطعات آلومینیومی
۵۴۰۰۴	تولید انواع فنر (خودرویی و غیر خودرویی) با عملیات حرارتی
۵۴۰۰۵	تولید کمک فنر
۵۴۰۰۶	ابزار سازی
۵۴۰۰۷	تولید مخازن بزرگ

ردیف	نام واحد
۵۴۰۰۸	تولید دیگهای بخار
۵۴۰۰۹	تولید لوازم خانگی با لعابکاری و آبکاری
۵۴۰۱۰	ذوب و ریخته گری کلیه فلزات
۵۴۰۱۱	تولید گاو صندوق
۵۴۰۱۲	گالوانیزه فلزات (حرارتی) و آنادایزینگ
۵۴۰۱۳	تولید انواع گیربکس صنعتی، موتور، دیفرانسیل با ذوب و ریخته گری
۵۴۰۱۴	تولید سم پاش تراکتور با ریخته گری
۵۴۰۱۵	تولید پروفیل آلومینیوم با ذوب و آبکاری
۵۴۰۱۶	تولید لوله های خرطومی با آبکاری
۵۴۰۱۷	تولید و مونتاژچراغ خودرو شامل کاسه، شیشه و لوازم پلاستیکی
۵۴۰۱۸	تولید خانه های پیش ساخته ثابت و سیار چوبی و فلزی
۵۴۰۱۹	نورد آلومینیوم
۵۴۰۲۰	تولید پمپهای گازوئیلی و انژکتوری خودروهای سبک و سنگین با عملیات کوره ای
۵۴۰۲۱	تولید ماشین آلات موزائیک سازی
۵۴۰۲۲	تولید قطعات سوله
۵۴۰۲۳	تولید باسکول با عملیات کوره ای
۵۴۰۲۴	تولید مشعل و پمپ سه فاز با عملیات کوره ای
۵۴۰۲۵	تولید پمپهای بزرگ و توربینهای آبی با عملیات کوره ای
۵۴۰۲۶	تولید جک کمپرسی با عملیات کوره ای
۵۴۰۲۷	تولید لوله های مسی با کوره القایی
۵۴۰۲۸	نورد مس با کوره تابشی
۵۴۰۲۹	تولید کاربراتور
۵۴۰۳۰	تولید پمپ شافت و غلاف با عملیات کوره ای
۵۴۰۳۱	تولید سیستم حفاظت کاتدی
۵۴۰۳۲	تولید جرثقیل پشت کامیون
۵۴۰۳۳	تولید ساخت پرس کشش هیدرولیک
۵۴۰۳۴	تولید پمپ روغن تراکتور با عملیات کوره ای
۵۴۰۳۵	تولید تسمه میلگرد، پروفیل مسی، برنجی به روش پرس اکستروژن
۵۴۰۳۶	تولید دستگاههای سنگ شکن با عملیات کوره ای
۵۴۰۳۷	ساخت پمپ خلاء با عملیات کوره ای
۵۴۰۳۸	تولید اتصالات فولادی (زانویی) با عملیات کوره ای
۵۴۰۳۹	تولید پروژکتور بزرگ سینمایی با عملیات کوره ای
۵۴۰۴۰	تولید کاربراتور گاز سوز با عملیات کوره ای
۵۴۰۴۱	طراحی و مونتاژ ماشین راهسازی
۵۴۰۴۲	تولید انواع سردخانه و یخچال با عملیات کوره ای و آبکاری
۵۴۰۴۳	تولید انواع مخازن تحت فشار

ردیف	نام واحد
۵۴۰۴۴	تولید پروفیل و لوله آهنی
۵۴۰۴۵	تولید دریچه سد و قید و بست ها
۵۴۰۴۶	تولید ماشین آلات اجزای فلزی سازه های ساختمانی
۵۴۰۴۷	طراحی و مونتاژ کندانسور، چیلر، پکیج و هواساز با عملیات کوره ای
۵۴۰۴۸	تولید قطعات پودری فلزات با عملیات کوره ای
۵۴۰۴۹	تولید کلمپ راه آهن
۵۴۰۵۰	تولید ورق مشبک
۵۴۰۵۱	تولید بوش سیلندر و بوش فرمان تراکتور با ریخته گری
۵۴۰۵۲	تولید تجهیزات کمک آموزشی با ریخته گری و آبکاری
۵۴۰۵۳	تولید دستگاههای آزمایشی مکانیک خاک با آبکاری
۵۴۰۵۴	تولید دیسک و صفحه اصطکاکی به روش ریخته گری پودری
۵۴۰۵۵	پرس کاری انواع قطعات ماشینهای سواری و صنعتی
۵۴۰۵۶	تولید آهن ربا دائم و موقت با کوره حرارتی
۵۴۰۵۷	تولید سند بلاست
۵۴۰۵۸	تولید منبع انبساط دو جداره با کوره ذوب، حرارتی همراه با آبکاری و گالوانیزه
۵۴۰۵۹	تولید قطعات آسانسور با عملیات کوره ای
۵۴۰۶۰	ساخت ماشین آلات آجر ماشینی با عملیات کوره ای
۵۴۰۶۱	تولید قطعات آلومینیومی سیستم های آبیاری تحت فشار
۵۴۰۶۲	ساخت و مونتاژ جرثقیل سقفی
۵۴۰۶۳	تولید قطعات ظریف فلزی
۵۴۰۶۴	تولید کفشک های سنبه ماتریس پلاستیک و دایکاست میله
۵۴۰۶۵	آنودایزینگ (Anodizing) قطعات فولادی با عملیات حرارتی و آبکاری
۵۴۰۶۶	تولید مشعل صنعتی با عملیات ریخته گری و آبکاری
۵۴۰۶۷	عملیات حرارتی قطعات صنعتی
۵۴۰۶۸	تولید مته فولادی با عملیات کوره ای، ذوب و ریخته گری
۵۴۰۶۹	تولید پیستون و قطعات آن با عملیات حرارتی کوره الکتریکی
۵۴۰۷۰	تولید سرب صیادی
۵۴۰۷۱	تبدیل کوپلهای فولادی به ورق با عملیات ریخته گری، ذوب، سخت کاری و آبکاری
۵۴۰۷۲	تولید ورق روی، ورق برنج و پودر روی از شمش تا ظرفیت سه هزار تن در سال
۵۴۰۷۳	کشش مفتول آهنی با استفاده از کوره حرارتی
۵۴۰۷۴	تولید میل لنگ سواری با عملیات ریخته گری
۵۴۰۷۵	تولید قطعات فلزی صنعتی و خانگی (ژگلایز گاز شهری، کیت گاز خودرو، پمپ بنزین خودرو، پلویز گازی، قطعات خودرو، موتورسیکلت، کولر گازی و مشابه آن) بیش از پنج هزار تن در سال
۵۴۰۷۶	تولید دریل و ماشین مخصوص با عملیات ریخته گری تا ظرفیت ششصد دستگاه در سال
۵۴۰۷۷	تولید چترهای آفتابی و بارانی با آبکاری بدون ریخته گری
۵۴۰۷۸	تولید رینگ خودرو

ردیف	نام واحد
۵۴۰۷۹	قالبسازی به روش الکتروفرمینگ بیش از سیصد تن در سال
۵۴۰۸۰	تولید کارد و چنگال و قاشق و ظروف استیل با آبکاری
۵۴۰۸۱	تولید تست رله (رله و کنتاکتور)
۵۴۰۸۲	تولید قطعات شناورهای دریایی
۵۴۰۸۳	متالوژی پودر فلزات رنگین تا ظرفیت سه هزار تن در سال
۵۴۰۸۴	اکسید آهن تا ظرفیت سه هزار تن در سال
۵۴۰۸۵	تولید سیلندر گاز خودرو
۵۴۰۸۶	انواع رنگ کاری سطوح فلزات (آبشار رنگ، الکترو استاتیک و موارد مشابه)
۵۴۰۸۷	تولید قطعات شناورهای دریایی
۵۴۰۸۸	تولید نشان و علائم فلزی با آبکاری
۵۴۰۸۹	تولید ایریک خودرو با عملیات کوره‌ای
۵۴۰۹۰	تولید لوازم فلزی برقی با آبکاری
۵۴۰۹۱	تولید کمربند ایمنی با عملیات کوره‌ای و ریخته گری
۵۴۰۹۲	تولید کانکس فلزی و محصولات جانبی
۵۴۰۹۳	تولید دستگاه تصفیه مایعات صنعتی
۵۴۰۹۴	تولید انواع باسکول، ترازو و ملزومات وابسته با عملیات کوره‌ای
۵۴۰۹۵	تولید دستگاه آب شیرین کن
۵۴۰۹۶	تولید کپسول آتشنشانی
۵۴۰۹۷	طراحی و مونتاژ واگن قطار بدون عملیات حرارتی
۵۴۰۹۸	تولید سیم و مفتول فولادی ساده کربنی و کم آلیاژی و گالوانیزه با پوشش آلومینیوم و فسفات و مفتول تابیده شده و روکش شده با فلز بدون ذوب و با آبکاری
۵۴۰۹۹	تولید کنسول پنلی مربوط به گازهای پزشکی، پایه فلزی چراغ و سایر تجهیزات مشابه
۵۴۱۰۰	واحد تولید روی به روش پاپر و متالوژیک - هیدرومتالوژیک (به استثنای تولید روی به روش قالبکاری) تا ظرفیت ۳۰۰۰ تن در سال
۵۴۱۰۱	مونتاژ کامیون (۶ تا ۱۰ تن) بدون ریخته گری و رنگ آمیزی ED
۵۴۱۰۲	تولید دستگاه تصفیه روغن های صنعتی
۵۴۱۰۳	تولید نانو کامپوزیت مس - آلومینا (آلیاژ جوش)
۵۴۱۰۴	تولید انواع پمپ (خودرویی غیر خودرویی) و قطعات آن با عملیات حرارتی
۵۴۱۰۵	تولید انواع کلید فلزی با آبکاری
۵۴۱۰۶	تولید رادیاتورهای استیل جهت شوفاژهای خانگی
۵۴۱۰۷	تولید قفس حیوانات با ریخته گری، آبکاری و رنگکاری
۵۴۱۰۸	تولید آند و کاتد روی با روش پاتیل بدون کوره با استفاده از سرب، روی و آلومینیوم
۵۴۱۰۹	تولید آلومینای فعال
۵۴۱۱۰	تولید و مونتاژ تجهیزات ایمنی و آتش نشانی با ریخته گری و رنگ کاری
۵۴۱۱۱	تولید رادیاتور آلومینیومی و حوله خشک کن

ردیف	نام واحد
۵۴۱۱۲	ریخته گری قطعات چدن (ساچمه سند بلاست، قطعات ریخته گری چدن، گلوله آسیاب چدنی و موارد مشابه)
۵۴۱۱۳	ریخته گری قطعات فولادی
۵۴۱۱۴	قطعات آهنگری (اتصالات فولادی، قطعات آهنگری، قطعات فورج، گلوله آسیاب فولادی و موارد مشابه)
۵۴۱۱۵	قطعات انتقال نیرو (قطعات انتقال نیرو، دکل انتقال نیرو، دکل روشنایی برق و مخابرات تلسکوپی و موارد مشابه)
۵۴۱۱۶	تولید وسایل و تجهیزات برق فشار قوی
۵۴۱۱۷	تولید باتری اتومبیل و سایر وسایط نقلیه بدون بازیابی سرب از باطری کهنه
۵۴۱۱۸	تولید ترانسفورماتور (ترانسهای فشار قوی)
۵۴۱۱۹	تولید سیم حرارتی و برودتی
۵۴۱۲۰	تولید ذغالهای صنعتی
۵۴۱۲۱	تولید گوشی تلفن و موبایل
۵۴۱۲۲	تجهیزات توانبخشی (ویلچر، تخت بیمارستانی، سمعک و مشابه آن) با عملیات کوره ای و آبکاری
۵۴۱۲۳	تولید سیم رابط با آبکاری
۵۴۱۲۴	تولید انواع لامپ (معمولی، هالوژن دیود، کم مصرف، LED، لامپ فلورسنت، لامپ های آزمایشگاهی و آموزشی و موارد مشابه)
۵۴۱۲۵	بازسازی و تعمیر ترانس فشار قوی و ضعیف و بازسازی بدنه ترانس
۵۴۱۲۶	تولید اجزاء و قطعات باتری
۵۴۱۲۷	تولید ترانسفورماتور اندازه گیری ولتاژ با توان کمتر از هزار وات به ظرفیت صد دستگاه و پوشینگ هیبریدی ترانسفورماتور با ظرفیت ده هزار دستگاه
۵۴۱۲۸	تولید چراغ، پروژکتور، چراغ های سیالیتیک اتاق عمل، انواع چراغ های خیابان، معاب، بزرگراهها، پارکها و فضای سبز، پروژکتور، تونلی و اضطراری
۵۴۱۲۹	تولید انواع باتری، قلمی، متوسط و بزرگ
۵۴۱۳۰	مونتاژ و تولید باتری وسایط نقلیه بدون بازیابی سرب از باتری کهنه
۵۴۱۳۱	تولید عملگرهای الکترومکانیکی

رده پنج (۵)

ردیف	نام واحد
۵۵۰۰۱	ساخت موتور سیکلت و دوچرخه
۵۵۰۰۲	تولید لیفت تراک و دامپر و تیلر
۵۵۰۰۳	تولید اطاق وسایط نقلیه سنگین
۵۵۰۰۴	تولید اطاق مینی بوس، کانتینر و غیره
۵۵۰۰۵	تولید روتاری موبیل (دستگاه حفاری)
۵۵۰۰۶	تولید میلگرد فولادی بدون عملیات ذوب
۵۵۰۰۷	تولید تسمه و نبشی با عملیات حرارتی
۵۵۰۰۸	تولید شمش روی به روش الکترولیز

ردیف	نام واحد
۵۵۰۰۹	تولید قطعات بدنه وسائط نقلیه
۵۵۰۱۰	تولید پروفیل آلومینیوم رنگی
۵۵۰۱۱	تولید تسمه بافته شده از سیم (استیل کورد)
۵۵۰۱۲	تولید پشم سرباره آهن
۵۵۰۱۳	تولید کامیونت نیمه سنگین با موتور دیزلی
۵۵۰۱۴	تولید انواع در اتومات
۵۵۰۱۵	ریخته گری فلزات غیرآهنی از ضایعات

رده شش (۶)

ردیف	نام واحد
۵۶۰۰۱	تولید ژنراتورهای نیروگاهی
۵۶۰۰۲	تولید موتور های دیزلی سنگین
۵۶۰۰۳	تولید الکتروموتور های سنگین
۵۶۰۰۴	تولید پرسهای سنگین
۵۶۰۰۵	ساخت ماشین آلات تولید کننده ابزارهای سنگین
۵۶۰۰۶	تولید شمش منیزیم
۵۶۰۰۷	کارخانه ساخت تجهیزات نفت، گاز و پتروشیمی
۵۶۰۰۸	تولید شمش انواع فلزات به روش پیرومتالوژیک (قالکاری) و هیدرومتالوژیک
۵۶۰۰۹	کارخانه ساخت پمپ های بزرگ
۵۶۰۱۰	تولید پوشش لوله های پلی اتیلن و اپوکسی در داخل لوله های فلزی با آبکاری و آنادایزینگ و کوره حرارتی
۵۶۰۱۱	تولید ورق انواع فلزات
۵۶۰۱۲	خمیر الکتروود
۵۶۰۱۳	مونتاژ انواع وسائط نقلیه سنگین شامل اتوبوس، کامیون، تراکتور و مشابه آن
۵۶۰۱۴	تولید تانکر، تریلر و اطلاق
۵۶۰۱۵	مونتاژ انواع وسائط نقلیه سبک (وانت و سواری)
۵۶۰۱۶	فرآوری و تولید فلز استرانسیوم
۵۶۰۱۷	تولید لوله های اسپیرال (درز جوش)
۵۶۰۱۸	تولید شمش فولاد آلیاژی (بیلت)*
۵۶۰۱۹	احداث کارگاههای تعمیر کشتی، شناورهای دریایی و لنج های فایبر
۵۶۰۲۰	مجتمع صنف پروفیل و در و پنجره سازان
۵۶۰۲۱	تولید قطعات هواپیما و هلی کوپتر بدون سرنشین
۵۶۰۲۲	تولید فروسیلیکو آلومینیوم و فروسیسیلیسیوم با سیلکون بیش از ۵۵ درصد وزنی
۵۶۰۲۳	تولید گلدسته فولادی و گنبد فولادی
۵۶۰۲۴	مونتاژ لودر

ردیف	نام واحد
۵۵۰۲۵	تولید لوله های فولادی بدون درز
۵۶۰۲۶	تولید توربین های بخار و گازی به ظرفیت بیست دستگاه، پمپ سانتریفیوژ جریان شعاعی به ظرفیت بیست دستگاه، قطعات کمپرسور به ظرفیت هفت هزار عدد، انواع کمپرسور گاز به ظرفیت ده دستگاه
۵۶۰۲۷	تولید ورق بای متال (دوفلز - Bimetal)
۵۶۰۲۸	تولید واگن قطار
۵۶۰۲۹	طراحی و مونتاژ هواپیما
۵۶۰۳۰	ذوب مس
۵۶۰۳۱	تولید ناودانی، نبشی آهنی و ورق فولادی سیاه
۵۶۰۳۲	فرآوری طلا، سرب، روی و مس*
۵۶۰۳۳	تولید شمش نقره

رده هفت (۷)

ردیف	نام واحد
۵۷۰۰۱	کارخانجات ذوب آهن با ظرفیت بیش از سیصد هزار تن در سال
۵۷۰۰۲	کارخانجات فولاد (نورد و شکل دهی) با ظرفیت بیش از یکصد هزار تن در سال
۵۷۰۰۳	کارخانجات تولید خودرو (دارای سه واحد ذوب، ریخته گری و آبکاری)
۵۷۰۰۴	سرب و روی (استخراج و فرآوری)
۵۷۰۰۵	طلا (استخراج و فرآوری)
۵۷۰۰۶	سنگ آهن (استخراج و فرآوری) بیش از ششصد هزار تن در سال
۵۷۰۰۷	سنگ مس (استخراج و فرآوری)
۵۷۰۰۸	نیروگاه گازی
۵۷۰۰۹	نیروگاه سیکل ترکیبی
۵۷۰۱۰	نیروگاه هسته ای
۵۷۰۱۱	نیروگاه بادی (بیش از صد مگاوات)
۵۷۰۱۲	نیروگاه زمین گرمایی
۵۷۰۱۳	نیروگاه برقآبی و تلمبه ذخیره ای (بیش از صد مگاوات)
۵۷۰۱۴	نیروگاه خورشیدی (بیش از صد مگاوات)

گروه صنایع کانی غیر فلزی (۶۰۰۰۰)

رده یک (۱)

ردیف	نام واحد
۶۱۰۰۱	تولید مصنوعات شیشه ای بدون کوره ذوب
۶۱۰۰۲	تولید آینه، پوکه آمپول، شیشه آزمایشگاهی بدون کوره ذوب (فقط کاربری کارگاهی)
۶۱۰۰۳	تولید مصنوعات تزئینی سنگی (صنایع دستی) (فقط کاربری کارگاهی)
۶۱۰۰۴	تولید پودر جوشکاری (فقط کاربری کارگاهی)
۶۱۰۰۵	تولید بتون آماده (فقط در کاربری کارگاهی)
۶۱۰۰۶	تولید لنز تماسی (فقط در کاربری کارگاهی)
۶۱۰۰۷	تراش انواع عدسی عینک از شیشه آماده
۶۱۰۰۸	مونتاژ لنت ترمز (فقط کاربری کارگاهی)
۶۱۰۰۹	تراش انواع سنگهای قیمتی و نیمه قیمتی (فقط در کاربری کارگاهی)

رده دو (۲)

ردیف	نام واحد
۶۲۰۰۱	تولید مصنوعات بتونی در حد صنایع دستی
۶۲۰۰۲	تولید تیر، تیرچه و بلوک
۶۲۰۰۳	تولید موزائیک
۶۲۰۰۴	سیگمنت سنگبری
۶۲۰۰۵	تولید بلوک سیمانی
۶۲۰۰۶	تولید مصنوعات گچی، گچ طبی، قالب گچی از گچ آماده
۶۲۰۰۷	تولید لوله های بتنی تا قطر ۶۰ سانتی متر
۶۲۰۰۸	تولید کاشی معرق و لعابی
۶۲۰۰۹	تولید تیرچه فلزی، بلوک سقفی و بلوک دیواری
۶۲۰۱۰	تولید شیشه دوجداره از شیشه آماده
۶۲۰۱۱	دانه بندی و بسته بندی پودر ناشی از فیلتر پرس و رسوب زدایی (کربنات کلسیم - پسماند ملاس)
۶۲۰۱۲	تولید خاک پاستوریزه
۶۲۰۱۳	تولید شیشه گری فوتی (سنتی)
۶۲۰۱۴	تولید پوشش سطوح بتونی (داخل و خارج ساختمان)
۶۲۰۱۵	تولید آجر بتونی
۶۲۰۱۶	تولید انواع مصنوعات سفالی
۶۲۰۱۷	تولید بلوکهای بریده شده

رده سه (۳)

ردیف	نام واحد
۶۳۰۰۱	شیشه گری صنعتی
۶۳۰۰۲	تولید قطعات پیش ساخته ساختمانی
۶۳۰۰۳	چینی سازی تا هزار تن در سال
۶۳۰۰۴	تولید سنگ آسیاب، سنگ ساب، سنگ سمباده، کاغذ سمباده و ساینده ها
۶۳۰۰۵	لعاب فلز و سرامیک
۶۳۰۰۶	صدف کوبی
۶۳۰۰۷	تولید شیشه اتومبیل، شیشه ایمنی و نسوز و آئینه تا هزار تن در سال
۶۳۰۰۸	تولید پانل و دیوار پیش ساخته گچی
۶۳۰۰۹	تولید خانه های پیش ساخته بتنی
۶۳۰۱۰	مقره سازی و قطعات سرامیکی تا ظرفیت هزار تن در سال
۶۳۰۱۱	تولید شیشه عینک
۶۳۰۱۲	تولید پانلهای سیمانی و نی فشرده
۶۳۰۱۳	تولید آجر سیمانی
۶۳۰۱۴	تولید کاشی و سرامیک تا صد هزار متر مربع در سال
۶۳۰۱۵	سنگ کوبی
۶۳۰۱۶	سنگبری
۶۳۰۱۷	دیوارهای پیش ساخته از ترکیبات سلولزی و کانی
۶۳۰۱۸	تولید سنگهای تزئینی از سنگ مرمر
۶۳۰۱۹	بسته بندی سیمان با پاکت آماده و مجهز به ماشین آلات اتوماتیک و فیلتر هوا
۶۳۰۲۰	تولید شیشه رفلکس
۶۳۰۲۱	تولید شیشه دوجداره
۶۳۰۲۲	تولید لنت ترمز تا ظرفیت هزار تن در سال
۶۳۰۲۳	تولید تراورس بتونی راه آهن
۶۳۰۲۴	تولید خانه های پیش ساخته کامپوزیتی
۶۳۰۲۵	مصنوعات سنگی (سنگهای آنتیک) تا ظرفیت سالانه نه هزار تن در سال
۶۳۰۲۶	تولید ملات خشک
۶۳۰۲۷	تولید بلوک سنگ
۶۳۰۲۸	تولید انواع عایق های حرارتی از پشم شیشه به ظرفیت سیصد و پنجاه تن در سال
۶۳۰۲۹	تولید سرامیک های شیشه ای و ظروف شیشه ای تزئینی
۶۳۰۳۰	تولید بتن سبک گازی (هبلکس) تا یک میلیون تن در سال
۶۳۰۳۱	تولید بتن سبک بادی تا یک میلیون تن در سال
۶۳۰۳۲	ماسه شویی ودانه بندی شن و ماسه بدون سنگ شکن
۶۳۰۳۳	تولید سنگ مصنوعی بر پایه بتن تا ظرفیت ده هزارتن در سال
۶۳۰۳۴	تولیدی دانه بندی و انبساط دهی پرلیت و تولید بلوک های پرلیتی

ردیف	نام واحد
۶۳۰۳۵	تولید کاغذ معدنی از کربنات کلسیم
۶۳۰۳۶	تولید انواع عایق های حرارتی از پشم سنگ به ظرفیت چهارصد تن در سال
۶۳۰۳۷	تولید لنت ترمز از مواد آماده بدون استفاده از آسیاب مواد
۶۳۰۳۸	تولید لوله بتونی مسلح

رده چهارم (۴)

ردیف	نام واحد
۶۴۰۰۱	تولید گچ صنعتی
۶۴۰۰۲	چینی سازی ظرفیت بیش از هزار تن در سال
۶۴۰۰۳	تولید کاشی و سرامیک با ظرفیت بیش از صد هزار متر مربع در سال
۶۴۰۰۴	تولید پوکه های صنعتی
۶۴۰۰۵	تولید آجر هوفمن
۶۴۰۰۶	تولید آجر ماشینی و آجر نما
۶۴۰۰۷	تولید خاک چینی و سرامیک با مواد اولیه تولید خاک چینی و سرامیک
۶۴۰۰۸	تولید پرلیت
۶۴۰۰۹	تولید ماسه ریخته گری
۶۴۰۱۰	ماسه شویی و دانه بندی با سنگ شکن *
۶۴۰۱۱	تولید بتن گازی سیپورکس
۶۴۰۱۲	تولید پشم سنگ، پشم شیشه و الیاف شیشه
۶۴۰۱۳	بلور سازی با استفاده از ذوب خرده شیشه
۶۴۰۱۴	تولید آجرهای سیلیسی
۶۴۰۱۵	مقره سازی و قطعات سرامیکی با ظرفیت بیش از هزار تن در سال
۶۴۰۱۶	تولید ورمیکولیت، فروسیلیسیم، سیلیکون جامد و دولومیت
۶۴۰۱۷	تولید بطری شیشه ای از خرده شیشه
۶۴۰۱۸	تولید آجر ماسه آهکی
۶۴۰۱۹	شیشه سازی با کوره ذوب کمتر از هزار تن در سال
۶۴۰۲۰	تولید فرآورده های قیر و امولسیون
۶۴۰۲۱	تولید آجر پرسی
۶۴۰۲۲	تولید خاک رس کیسه ای
۶۴۰۲۳	فرآورده های تیتانیوم
۶۴۰۲۴	تولید آجر نما
۶۴۰۲۵	دانه بندی ذغال سنگ
۶۴۰۲۶	دانه بندی سنگ آهن
۶۴۰۲۷	تولید کاشی معرق و لعابی بیش از صد هزار متر مربع در سال

ردیف	نام واحد
۶۴۰۲۸	تولید بلور لوستر از شمش شیشه آماده تا ظرفیت پنج هزار تن در سال
۶۴۰۲۹	تولید ظروف کریستال
۶۴۰۳۰	تولید الیاف شیشه و منسوجات با کوره ذوب
۶۴۰۳۱	تولید ترموکوبل، نمونه بردار، اکسیژن و کربن لانس، ساپلانس، کربن کاپ، لانس دمشی و مکشی
۶۴۰۳۲	تولید گلوله های سیلیسی دوار تا ظرفیت دوازده هزار تن در سال
۶۴۰۳۳	تولید قطعات نسوز
۶۴۰۳۴	تولید سنگ مهندسی تا ظرفیت سی هزار تن در سال
۶۴۰۳۵	تولید ساروج
۶۴۰۳۶	تولید لوله های سیمانی سبک با الیاف مصنوعی
۶۴۰۳۷	تولید بتن سبک گازی با ظرفیت بیش از یک میلیون تن در سال
۶۴۰۳۸	تولید بتن سبک بادی با ظرفیت بیش از یک میلیون تن در سال
۶۴۰۳۹	تولید آجر و بلوک سفالی
۶۳۰۴۰	تولید بلوک تیغه ای تا ظرفیت پانزده میلیون قالب در سال
۶۴۰۴۱	تولید بلوک سقفی تا ظرفیت ده میلیون قالب در سال
۶۴۰۴۲	تولید آجر فشاری و آجر ماشینی
۶۴۰۴۳	تولید جرمهای نسوز سیلیسی
۶۴۰۴۴	تولید شن و ماسه از معادن رودخانه ای با سنگ شکن
۶۴۰۴۵	تولید انواع غلاف تغذیه ریخته گری فلزات
۶۴۰۴۶	تولید انواع محصولات بتنی و الیافی از انواع بتن سبک
۶۴۰۴۷	تولید عایق حرارتی از پشم سنگ
۶۴۰۴۸	تولید کاشی پخت سوم
۶۴۰۴۹	تولید لوله های سفالی به ظرفیت هفت هزار و سیصد تن در سال
۶۴۰۵۰	تولید انواع لعاب کاشی و سرامیک، مواد اولیه چینی بهداشتی و کاشی پخت سوم
۶۴۰۵۱	تولید کاغذ از کربنات کلسیم به ظرفیت پنج هزار تن در سال در صورت دارا بودن دستگاه سنگ شکن
۶۴۰۵۲	تولید سنگ بازالت
۶۴۰۵۳	تولید سیمان ژئوپلیمری و گچ پلیمری
۶۴۰۵۴	تولید عایق رطوبتی از ژئوتکستایل (منسوجات بی بافت) و بنتونیت
۶۴۰۵۵	تولید انواع رنگدانه معدنی از گلیسونايت*
۶۴۰۵۶	تولید خاک رس خردایش شده (دانه بندی)
۶۴۰۵۷	تولید گچ قالب سازی برای صنایع چینی
۶۴۰۵۸	تولید پوکه معدنی دانه بندی شده (پومیس)، ملات نسوز، محصولات بتنی مسلح پیش ساخته، محصولات بتنی غیرمسلح از بتن سبک پوکه معدنی
۶۴۰۵۹	تولید خاک رنگبر
۶۴۰۶۰	تولید ژئولیت
۶۴۰۶۱	تولید سیلیکات منیزیم آبدار و موارد مشابه
۶۴۰۶۲	تولید کربنات کلسیم، باریت، بنتونیت، تالک و اخرا

ردیف	نام واحد
۶۴۰۶۳	سنگدانه سبک صنعتی لیکا (تولید پوک‌ه‌های صنعتی و دانه بندی لیکا از خاک رس)
۶۴۰۶۴	تولید پودر بیتومین در مش‌های مختلف
۶۴۰۶۵	محصولات ساختمانی سیمانی از مواد کانی و پلیمری و سلولزی
۶۴۰۶۶	تولید، عمل‌آوری و آماده‌سازی خاک صنایع کاشی و سرامیک بدون سنگ شکن

رده پنچ (۵)

ردیف	نام واحد
۶۵۰۰۱	تولید آجر نسوز
۶۵۰۰۲	تولید شیشه با کوره ذوب بیش از هزار تن در سال
۶۵۰۰۳	تولید پودر صنعتی
۶۵۰۰۴	تولید گچ آهک به روش سنتی
۶۵۰۰۵	تولید آجر سنتی (دستی)
۶۵۰۰۶	تولید پودر سیلیس *
۶۵۰۰۷	تولید گچ و آهک صنعتی تا ظرفیت دویست هزارتن در سال *
۶۵۰۰۸	تولید آسفالت *
۶۵۰۰۹	تولید شن و ماسه از معادن کوهی با سنگ شکن *
۶۵۰۱۰	رنگ زدایی و عایق کاری لوله‌های گاز
۶۵۰۱۱	تولید پودر میکا
۶۵۰۱۲	دانه بندی سنگ آهن با سنگ شکن *
۶۵۰۱۳	شن و ماسه با شن ساز و ماسه ساز *
۶۵۰۱۴	دانه بندی سنگ با سنگ شکن *
۶۵۰۱۵	آسیاب سنگ گوگرد
۶۵۰۱۶	تولید ورقهای نسوز صنعتی (واشرهای مفاصل اگزوز اتومبیل و نظایر آن)
۶۵۰۱۷	دانه بندی سیلیس و تغلیظ
۶۵۰۱۸	ذغال شویی ذغالسنگ
۶۵۰۱۹	تولید پرلیت منبسط شده و قطعات پرلیتی
۶۵۰۲۰	تولید آسفالت به صورت سیار (موبایل)
۶۵۰۲۱	تولید پوزولان از ضایعات صنعتی با روش اولتراسونیک
۶۵۰۲۲	تولید پودر تالک از سنگ معدن
۶۵۰۲۳	تولید انواع جاذب و غربال متخلخل از کانی‌های غیرفلزی فرآوری شده
۶۵۰۲۴	تولید پودر کائولن
۶۵۰۲۵	تولید فلدسپات پتاسیم
۶۵۰۲۶	تولید فسفر زرد

ردیف	نام واحد
۶۵۰۲۷	تولید کریولیت
۶۵۰۲۸	دانه بندی جرمهای نسوز با سنگ شکن
۶۵۰۲۹	تولید پودر شیشه از ضایعات
۶۵۰۳۰	تولید، عمل آوری و آماده سازی خاک صنایع کاشی و سرامیک با سنگ شکن
۶۵۰۳۱	دانه بندی کانسنگ سلسنتین (سولفات استرانسیوم) بدون فرایند پرعیار سازی

رده شش (۶)

ردیف	نام واحد
۶۶۰۰۱	کارخانه تولید سیمان فوندو (نسوز)
۶۶۰۰۲	کارخانجات صنعتی تولید آجر سفالی، بلوک سفالی *
۶۶۰۰۳	تولید کاغذ تیشو از الیاف شیشه و پارچه سافت
۶۶۰۰۴	تولید انواع مقاطع فلزی گالوانیزه و پانلهای پوشش فایبر سمنت
۶۶۰۰۵	تولید پودر میکرونیزه آهک *
۶۶۰۰۶	تولید آهک هیدراته
۶۶۰۰۷	تولید سیمان خاکستری از کلینکر آماده
۶۶۰۰۸	تولید گچ و آهک صنعتی از ظرفیت حداکثر دویست هزارتن تا یک میلیون تن در سال *
۶۶۰۰۹	باز یافت پسماندهای کانی غیر فلزی
۶۶۰۱۰	کارخانجات سیمان تا ظرفیت یک میلیون تن در سال *
۶۶۰۱۱	تولید خانه های پیش ساخته کامپوزیتی

رده هفت (۷)

ردیف	نام واحد
۶۷۰۰۱	کارخانجات سیمان با ظرفیت بیش از یک میلیون تن در سال
۶۷۰۰۲	تولید گچ و آهک صنعتی با ظرفیت بیش از یک میلیون تن در سال

گروه صنایع شیمیایی (۷۰۰۰۰)

رده یک (۱)

ردیف	نام واحد
۷۱۰۰۱	تولید آب مقطر
۷۱۰۰۲	تولید نایلون، نایلکس، سلوفان (سلوفون) و دستکش نایلونی با استفاده از رول آماده (فقط در کاربری کارگاهی)
۷۱۰۰۳	برش انواع اسکاچ ظرفشویی
۷۱۰۰۴	تولید در و پنجره پلاستیکی از پروفیل آماده (فقط کاربری کارگاهی)
۷۱۰۰۵	مونتاژ محصولات پلاستیکی (قطعات و لوازم پلاستیکی، سرویس بهداشتی، مکانیزم تخلیه آب توالت فرنگی، سیفون پلاستیکی و موارد مشابه) با ظرفیت پنجاه تن در سال (فقط کاربری کارگاهی)
۷۱۰۰۶	مونتاژ قطعات پلاستیکی خودرو (نوار دور شیشه، شلنگهای بنزینی، کلاهیک دلو، وایر شمع و موارد مشابه) با ظرفیت پنجاه تن در سال (فقط کاربری کارگاهی)
۷۱۰۰۷	تولید دندان مصنوعی تا ظرفیت پنجاه تن در سال
۷۱۰۰۸	تولید مفاصل مصنوعی بدن، لگن مصنوعی و غیره تا ظرفیت صد هزار عدد در سال (فقط در کاربری کارگاهی)
۷۱۰۰۹	مونتاژ انواع سمپاش پلاستیکی
۷۱۰۱۰	بسته بندی سودا کاستیک (سود سوزآور Caustic Soda) (فقط کاربری کارگاهی)
۷۱۰۱۱	بسته بندی مایعات کف شویی (مایع جرم گیر به ظرفیت ۱۲۰ تن در سال) (فقط کاربری کارگاهی)
۷۱۰۱۲	بسته بندی وازلین و پارافین

رده دو (۲)

ردیف	نام واحد
۷۲۰۰۱	تولید انواع بتونه
۷۲۰۰۲	تولید و بسته بندی واکس، انواع پلی واکس و شمع
۷۲۰۰۳	تولید مواد جلای فلزات
۷۲۰۰۴	تولید مرکب و جوهر تحریر، چاپ و پلی کیپی از ترکیب و اختلاط (فرمولاسیون بدون تولید حلال)
۷۲۰۰۵	تولید بیکربنات سدیم
۷۲۰۰۶	فرمولاسیون انواع پاک کننده ها
۷۲۰۰۷	تولید کیت های آزمایشگاهی از مواد اولیه آماده
۷۲۰۰۸	تولید انواع لوازم التحریر پلاستیکی (نظیر خط کش، گونیا، مداد تراش و موارد مشابه)
۷۲۰۰۹	تولید لاک غلط گیری با پایه آبی
۷۲۰۱۰	تولید نخ، طناب و تسمه نایلونی
۷۲۰۱۱	فرمولاسیون رنگ ساختمانی با حلال آلی
۷۲۰۱۲	تولید اشیاء و لوازم پلاستیکی به صورت تزریقی و بادی از مواد آماده تا ظرفیت پنجاه تن در سال

ردیف	نام واحد
۷۲۰۱۳	تولید رول نایلون، نایلکس و سلوفان از مواد اولیه
۷۲۰۱۴	بسته بندی چسب و روغن در قوطی اسپری به همراه گاز
۷۲۰۱۵	تولید خمیر و ظروف B. M.C (جانشین ملامین)
۷۲۰۱۶	تولید انواع اسباب بازی پلاستیکی
۷۲۰۱۷	تولید فیلم پروپیلن
۷۲۰۱۸	تولید قطعات نساجی از پلاستیک
۷۲۰۱۹	تولید ظروف دارویی پلاستیکی
۷۲۰۲۰	تولید لوله و اتصالات پلی اتیلنی
۷۲۰۲۱	تولید یونولیت
۷۲۰۲۲	تولید رول پلاستیک، نایلکس و سلوفان (سلوفون) با رنگ و چاپ
۷۲۰۲۳	تولید قاب عینک
۷۲۰۲۴	تولید اپرون و قطعات و ترکیبات لاستیکی
۷۲۰۲۵	تولید وایر شمع ابریشمی
۷۲۰۲۶	واحد تولید لوازم و ابزار ایمنی و جوشکاری از مواد پلاستیکی
۷۲۰۲۷	بسته بندی روغن موتور در گالنهایی پلاستیکی آماده
۷۲۰۲۸	تولید ترقه اسباب بازی
۷۲۰۲۹	تولید اسید شارژ به روش رقیق کردن اسید آماده با آب
۷۲۰۳۰	تولید چسب های آلی و نوار چسب
۷۲۰۳۱	تولید لمینت
۷۲۰۳۲	تولید الیاف پروپیلن
۷۲۰۳۳	تولید انواع ریبون مرکب دار و نوار پاک کن
۷۲۰۳۴	تولید عکس برگردان صنعتی
۷۲۰۳۵	ساخت واکس کریستال کربنی
۷۲۰۳۶	تولید الیاف پوششی و فیبری تا ظرفیت پانصد تن در سال
۷۲۰۳۷	مونتاژ درب و پنجره پی وی سی
۷۲۰۳۸	تولید انواع بوگیر
۷۲۰۳۹	بسته بندی ذغال
۷۲۰۴۰	تولید در و پنجره UPVC در صورت برشکاری و جوشکاری پروفیل
۷۲۰۴۱	تولید انواع اسکاچ ظرفشویی
۷۲۰۴۲	تولید پنجره دو جداره در صورت برشکاری پروفیل
۷۲۰۴۳	تولید فیلتر مایعات تا ظرفیت شصت هزار عدد در سال
۷۲۰۴۴	تولید و بسته بندی پودر لاستیک بدون کوره و فرآیند شیمیایی
۷۲۰۴۵	بسته بندی انواع صابون، لوسیون و شامپو
۷۲۰۴۶	تولید ماکت پلاستیکی
۷۲۰۴۷	تولید عطر و ادکلن

ردیف	نام واحد
۷۲۰۴۸	تولید پد الکتروکوثر جراحی تا یک میلیون عدد در سال
۷۲۰۴۹	تولید خود تراش
۷۲۰۵۰	تولید دیوارپوش پلاستیکی با استفاده از صفحه آماده پی وی سی
۷۲۰۵۱	تولید دستگاه تصفیه آب پرتابل با استفاده از قطعات آماده وبدون عملیات تزریق

رده سه (۳)

ردیف	نام واحد
۷۳۰۰۱	آفت کش ارگانیک غیر بیولوژیک (سم زیست سازگار بر اساس اسانس گیاهی آماده)
۷۳۰۰۲	تولید ابر و اسفنج و فوم
۷۳۰۰۳	تولید کلیه محصولات پلاستیکی (لوله، ورق، صفحه، کفپوش، مشمع، البسه و مشابه آن)
۷۳۰۰۴	تولید قطعات باکالیت (لوازم برقی و دسته نسوز لوازم خانگی)
۷۳۰۰۵	تولید محصولات فایبرگلاس
۷۳۰۰۶	تولید ورق آکرلیک و مواد مشابه
۷۳۰۰۷	تولید انواع تثبیت کننده و استابلیز و آنتی اکسیدانها
۷۳۰۰۸	تولید انواع گرانول پلیمری
۷۳۰۰۹	تولید داروهای ظهور و ثبوت فیلمهای عکاسی، لیتوگرافی و رادیولوژی
۷۳۰۱۰	تولید آمالگام نقره
۷۳۰۱۱	تولید نیترات نقره
۷۳۰۱۲	تولید رسوب زادها
۷۳۰۱۳	تولید کوکونات دی اتانول آمین (کاربرد در انواع شوینده)
۷۳۰۱۴	تولید کلیه محصولات لاتکس
۷۳۰۱۵	دستکش جراحی، صنعتی و خانگی
۷۳۰۱۶	تولید شیشه شیر، سرشیشه، پستانک و موارد مشابه
۷۳۰۱۷	تولید مسواک، یقه شور، برس، شانه پلاستیکی و موارد مشابه
۷۳۰۱۸	تولید ضد کف و تسهیل کننده سیلان (روان کننده)
۷۳۰۱۹	تولید اسپری کنتاکت شور
۷۳۰۲۰	تولید اسپری تمیز کننده مبها
۷۳۰۲۱	فرمولاسیون ضد رسوب ها، پلی فسفاتها و پلی آمیدها
۷۳۰۲۲	تولید اسید سیتریک
۷۳۰۲۳	تولید مواد جدا کننده نفت از آب
۷۳۰۲۴	محافظت کننده آب بویلرها (Inhibitor)
۷۳۰۲۵	تولید انواع امولسیفایرها
۷۳۰۲۶	تولید پودر کف آتش نشانی

ردیف	نام واحد
۷۳۰۲۷	تولید خمیر آلومینیوم و برنز
۷۳۰۲۸	تولید سولفات آلومینیوم
۷۳۰۲۹	تولید آب باطری
۷۳۰۳۰	تولید هیپوکلریت سدیم (آب ژاول)، هیپوکلریت کلسیم و موارد مشابه
۷۳۰۳۱	تولید ترکیبات نیکل
۷۳۰۳۲	تولید ترکیبات روی (کلر و مشابه آن)
۷۳۰۳۳	تولید ترکیبات کلسیم و پتاسیم
۷۳۰۳۴	تولید ترکیبات مس
۷۳۰۳۵	تولید و بسته بندی انواع چسب (مایع، جامد و پودری)
۷۳۰۳۶	تولید گازهای طبی و صنعتی (اکسیژن، ازت، آرگون، گاز بیهوشی و مشابه آن)
۷۳۰۳۷	تولید آب رنگ
۷۳۰۳۸	تولید خودکار، ماژیک، خودنویس، اتود و مشابه آن
۷۳۰۳۹	تولید فیلمهای عکاسی
۷۳۰۴۰	تولید استیلن و کپسول پرکن
۷۳۰۴۱	تولید پلاستوفوم و عایقهای مشابه دیگر
۷۳۰۴۲	تولید لوازم پلاستیکی از پلاستیک بازیافتی
۷۳۰۴۳	فرمینگ پی وی سی
۷۳۰۴۴	ملامین سازی
۷۳۰۴۵	تولید اشیاء و مواد پلاستیکی به صورت تزریقی بادی از مواد آماده بیش از پنجاه تن در سال
۷۳۰۴۶	تولید قایقهای فایبرگلاس
۷۳۰۴۷	تولید انواع غلطک پلاستیکی و لاستیکی
۷۳۰۴۸	تولید دستکش یک بار مصرف، بند ناف و دست بند نوزاد
۷۳۰۴۹	تولید قلم مو و فرچه
۷۳۰۵۰	تولید فیلم رادیولوژی
۷۳۰۵۱	تولید استئارات کلسیم و روی
۷۳۰۵۲	تولید ظروف یکبار مصرف
۷۳۰۵۳	تولید شیرآلات ساختمانی از پلیمر
۷۳۰۵۴	تولید گاز هیدروژن
۷۳۰۵۵	فرمولاسیون و بسته بندی سموم دفع آفات
۷۳۰۵۶	آبکاری در خلاء
۷۳۰۵۷	تولید گاز CO ₂ از گاز طبیعی و گازوئیل
۷۳۰۵۸	تولید بیکربنات آمونیوم حداکثر تا ظرفیت دو هزارتن در سال
۷۳۰۵۹	تولید انواع خمیر قالب گیری
۷۳۰۶۰	تولید شیلنگ فشار قوی
۷۳۰۶۱	تولید قطعات پلاستیکی خودرو

ردیف	نام واحد
۷۳۰۶۲	تولید خمیر آب بندی، پلاستیزول، تشک و فیلتر و لاک ورنی روی قوطی
۷۳۰۶۳	تولید در دوبل و دستگاه مکانیزه تخلیه آب توالر فرنگی
۷۳۰۶۴	تولید نوار تفلون
۷۳۰۶۵	فرمولاسیون مواد کمکی چرم سازی و نساجی از مواد آماده
۷۳۰۶۶	تولید کلروفریک (کلرید آهن)
۷۳۰۶۷	تولید امولسیون قیر با آب
۷۳۰۶۸	تولید قرصهای کربنی از ذغال آماده
۷۳۰۶۹	بسته بندی جوهر نمک
۷۳۰۷۰	تولید امولسیون از پارافین آماده
۷۳۰۷۱	فرمولاسیون اسپری های خوشبو کننده
۷۳۰۷۲	تولید انواع دستکش لاستیکی
۷۳۰۷۳	تولید و اشهرای لاستیکی
۷۳۰۷۴	تولید آنتی اکسیدان و هیدرازین
۷۳۰۷۵	تولید پاک کن
۷۳۰۷۶	تولید انواع ضد زنگ، رنگهای صنعتی، ساختمانی، رنگهای نساجی، دباغی و انواع رنگ دانه ها و پوشش دهنده ها
۷۳۰۷۷	تولید مواد کمکی و ساختمانی ریخته گری
۷۳۰۷۸	تولید فوم حفاری
۷۳۰۷۹	تولید قطعات لاستیکی آب بندی
۷۳۰۸۰	تولید ملامین فرم آلدئید
۷۳۰۸۱	تولید و بسته بندی پارافین مایع و جامد
۷۳۰۸۲	تولید و بسته بندی انواع وازلین و گلیسرین
۷۳۰۸۳	تولید پودر باکالیت
۷۳۰۸۴	تولید پودر ملامین
۷۳۰۸۵	تولید سولفور آمونیوم
۷۳۰۸۶	تولید عدسی پلاستیکی
۷۳۰۸۷	تولید پوشش داخل ساختمان
۷۳۰۸۸	تولید گاز سرد کننده (برودتی)
۷۳۰۸۹	فرمولاسیون سوخت جامد پودر ژلاتینی و متانول جامد تا ظرفیت هزار تن در سال
۷۳۰۹۰	تولید پوششی فویل لامینه
۷۳۰۹۱	تولید گرانول پی وی سی
۷۳۰۹۲	تولید دندان مصنوعی بیش از پنجاه تن در سال
۷۳۰۹۳	فرمولاسیون کود مایع و روغن کشاورزی تا ظرفیت دو هزار تن در سال
۷۳۰۹۴	تولید سیلیکاژن (جاذب رطوبت) تا ظرفیت دو هزار تن در سال
۷۳۰۹۵	تولید انتقال دهنده امواج صوتی، ماده ترکیبات جوشکاری، ماده محافظ جوشکاری، محلول تامپون مخصوص ماشین کاری، مایع آب تراش، چربی پر فسفات

ردیف	نام واحد
۷۳۰۹۶	تولید شانه تخم مرغ و جعبه میوه از ماده شیمیایی پلی استایرن تا ظرفیت دو هزار تن در سال
۷۳۰۹۷	فرمولاسیون الکل صنعتی اصلاح شده
۷۳۰۹۸	فرآوری باریت (کنسانتره باریت)
۷۳۰۹۹	تولید تسمه نساجی، نقاله و روکش غلطک چاپ
۷۳۱۰۰	تولید نمک های کلسیمی اسیدهای چرب
۷۳۱۰۱	تولید پلی اتیلن ترفنالات
۷۳۱۰۲	بسته بندی پودر لاستیک
۷۳۱۰۳	تولید انواع فیلم پلی اتیلن ، فیلم متالایز، چاپ صنعتی و فیلم سینمایی و مشابه آن
۷۳۱۰۴	تولید ورقهای پلیمری تقویت شده با الیاف شیشه
۷۳۱۰۵	تولید و بسته بندی ضد یخ (اتیلن گلیکول) و مایع ترمز
۷۳۱۰۶	تولید فوم پلی استایرن
۷۳۱۰۷	تولید تیوپ سیلیکا کلسیم
۷۳۱۰۸	تولید بلوک سقفی کامپوزیت
۷۳۱۰۹	تولید پراکسید آلی (نظیر آب اکسیژنه، اینیدرید مالتیک و موارد مشابه)
۷۳۱۱۰	تولید روکش از کاغذ ملامین
۷۳۱۱۱	تولید آنتی فوم سیکلونی و غیر سیکلونی
۷۳۱۱۲	اختلاط و فرمولاسیون کودهای کامل و پتاسه و NPK
۷۳۱۱۳	تولید نوار لبه از پی وی سی
۷۳۱۱۴	تولید انواع صابون از چیپس صابون
۷۳۱۱۵	تولید نوار لاستیکی کامپوزیتی
۷۳۱۱۶	فرمولاسیون وارنیش فلوراید با استفاده از مواد آماده
۷۳۱۱۷	تولید انواع صفحه و ورق کامپوزیت
۷۳۱۱۸	تولید کیسه پلاستیکی چند لایه از پلی اتیلن و تولید فیلم
۷۳۱۱۹	تولید صفحه و ورق پلی کربنات دو جداره از گرانول آماده (PC)
۷۳۱۲۰	تولید چسب الکتروود
۷۳۱۲۱	تولید جعبه پلاستیکی
۷۳۱۲۲	تولید مایع مبدل و کاهنده گازهای آگروز
۷۳۱۲۳	ساخت دژنکتور خلاء (بالتر از ۵/۷۲ کیلووات) تا ظرفیت سالیانه ۱۳۳۵ دستگاه، دژنکتور گازی (بالتر از ۵/۷۲ کیلووات) تا ظرفیت سالیانه هفت هزار دستگاه
۷۳۱۲۴	سکسیونر تابلویی غیر قابل قطع زیر بار (بالتر از ۵/۷۲ کیلووات) تا ظرفیت سالیانه ۲۷۱۵ دستگاه ، سکسیونر تابلویی قابل قطع زیر بار (بالتر از ۵/۷۲ کیلووات) تا ظرفیت سالیانه هشت هزار دستگاه
۷۳۱۲۵	تولید مصنوعات ورزشی پلاستیکی (از قبیل میز پینگ پنگ، راکت پینگ پنگ و مشابه آن)
۷۳۱۲۶	تولید آب رادیاتور
۷۳۱۲۷	تولید آتل یکبار مصرف ارتوپدی از ورق پلی فوم و مشتقات نفتی با دانسیته پایین
۷۳۱۲۸	واحد تولید روان کننده بت ، چسب بت ، روغن قالب بتن، منبسط کننده بتون و ژل میکروسلیس

ردیف	نام واحد
۷۳۱۲۹	تولید گردنبند طبی (کلارفیلادلایلا) و انواع آتل های شکستگی و ثابت کننده دست و پا
۷۳۱۳۰	تولید تک رشته ها از پلی اتیلن، انواع پلی فوم، بطری از پت، در بطر، برس لباس، برس کفش و برس شستشو
۷۳۱۳۱	بسته بندی قیر
۷۳۱۳۲	تولید هیدروکسید آلومینیوم
۷۳۱۳۳	تولید تشتک نوشابه
۷۳۱۳۴	بسته بندی انواع کودهای شیمیایی
۷۳۱۳۵	تولید کابینت پلاستیکی و لوازم پلاستیکی ساختمان
۷۳۱۳۶	تولید و بسته بندی مخلوط بردو و بردوسیف
۷۳۱۳۷	تولید انواع واکس محافظ گیاهان، میوه و سبزی
۷۳۱۳۸	بسته بندی تینر
۷۳۱۳۹	تولید تشتک فلزی با لایه PVC
۷۳۱۴۰	تولید نانو اکسید روی
۷۳۱۴۱	تولید هیدروکسید آلومینیوم
۷۳۱۴۲	تولید پروفیل پلی استایرن از گرانول آماده
۷۳۱۴۳	تولید پروفیل UPVC
۷۳۱۴۴	تولید انواع قطعات کامپوزیتی
۷۳۱۴۵	تولید ورق پی وی سی جهت تولید کیسه خون و فرآورده های خونی
۷۳۱۴۶	تولید البسه و پوشاک بی بافت از الیاف پلی استر و الیاف پلی پروپیلن
۷۳۱۴۷	تولید چوب پلاستیک و مصنوعات پلیمری
۷۳۱۴۸	تولید کوسلیکات سدیم به ظرفیت پنجاه هزارتن درسال
۷۳۱۴۹	تولید جوهر دیجیتال کاشی با ظرفیت سالیانه دویست تن
۷۳۱۵۰	تولید اسپری گاز فندک و اسپری برف شادی در صورت استفاده از مواد اولیه آماده و بصورت فرمولاسیون
۷۳۱۵۱	تولید تایر روکش شده اتوبوسی و کامیونی (باری) به روش سرد
۷۳۱۵۲	تولید مخازن از پی وی سی
۷۳۱۵۳	تولید فیلم استرچ از پلی اتیل، فیلم استرچ از پی وی سی و پالت پلاستیکی
۷۳۱۵۴	تولید تسمه از پلی اتیلن ترفتالات
۷۳۱۵۵	تولید زیره کفش پلاستیکی
۷۳۱۵۶	تولید نانو الیاف به روش الکتروریسی غلطکی به ظرفیت ۲ تن درسال و نانو فیلتر هوا به ظرفیت یک میلیون و هشتصد هزار عدد درسال
۷۳۱۵۷	تولید مواد شیمیایی آلی اتیلن بیس استئار آمید (EBS)
۷۳۱۵۸	تولید پیل سوختی
۷۳۱۵۹	بسته بندی انواع پودرهای صنعتی و معدنی (نمک سدیم و موارد مشابه)
۷۳۱۶۰	بسته بندی انواع مواد شیمیایی مایع

رده چهارم (۴)

ردیف	نام واحد
۷۴۰۰۱	تولید حلالهای مرکب چاپ، تحریر و پلی کپی
۷۴۰۰۲	تولید هیپوکلریت کلسیم
۷۴۰۰۳	تولید لاستیکهای روکش شده
۷۴۰۰۴	تولید پودر لاستیک
۷۴۰۰۵	تولید ذغال فعال
۷۴۰۰۶	تولید کودهای آلی و هورمونهای رشد گیاهی
۷۴۰۰۷	تولید لوریل اتیل سولفات و فورفورال
۷۴۰۰۸	تولید سیلیکات سدیم
۷۴۰۰۹	تولید سولفیت سدیم و بی سولفیت
۷۴۰۱۰	تولید سولفامیک اسید
۷۴۰۱۱	تولید لنجهای فایبر گلاس
۷۴۰۱۲	تولید انواع اسپری حشره کش
۷۴۰۱۳	تولید نیترات سدیم
۷۴۰۱۴	تولید استات سدیم
۷۴۰۱۵	تولید فسفات سدیم، دی فسفات کلسیم، سدیم سولفات، سدیم تری پلی فسفات، سولفات پتاسیم، سدیم پیروفسفات، سدیم هگزا متافسفات و موارد مشابه
۷۴۰۱۶	آبکاری فلزات
۷۴۰۱۷	تولید مواد ضد خوردگی و ضد خزه
۷۴۰۱۸	تولید گاز دی اکسید کربن از ذغال سنگ و نفت کوره
۷۴۰۱۹	تولید اتر
۷۴۰۲۰	تولید صابون صنعتی و سنتی
۷۴۰۲۱	تولید لایبی گرم و چسب
۷۴۰۲۲	تولید اسیدازلیک
۷۴۰۲۳	تولید انواع نمک صنعتی
۷۴۰۲۴	تولید آمونیوم کراید
۷۴۰۲۵	تولید پلیمرهای حساس به نور
۷۴۰۲۶	فرآوری سیلیس (کنسانتره سیلیس)
۷۴۰۲۷	تولید برآکس هیدراته
۷۴۰۲۸	تولید سرکابل فشار قوی
۷۴۰۲۹	تولید مشمع قیراندود و خمیر ایزولاسیون
۷۴۰۳۰	تولید در دوبل تخلیه آب توالی فرنگی با عملیات آبکاری
۷۴۰۳۱	تولید مایع جوهر پاک کن
۷۴۰۳۲	تولید کربنات کلسیم رسوبی
۷۴۰۳۳	تولید کائوچو

ردیف	نام واحد
۷۴۰۳۴	تولید استان بوتیل
۷۴۰۳۵	تولید پودر ذغال از سبوس گندم با برنج
۷۴۰۳۶	تولید روغن موتور و گریس به روش اختلاط
۷۴۰۳۷	تولید پلیمرهای حساس به نور
۷۴۰۳۸	تولید روغنهای صنعتی
۷۴۰۳۹	تولید کلریت کلسیم و سدیم
۷۴۰۴۰	تولید سولفات سدیم
۷۴۰۴۱	تصفیه روغن خام موتور
۷۴۰۴۲	تولید ورق های پلی اتیلن (از مواد اولیه)
۷۴۰۴۳	تولید نشاسته اصلاح شده برای تولید کاغذ
۷۴۰۴۴	تولید پلی اتیلن ترفتالات
۷۴۰۴۵	تولید اسپری های خوشبو کننده
۷۴۰۴۶	تولید الکل از طریق تخمیر و سنتز
۷۴۰۴۷	تولید پودر لیگنین و سولفوماتهای فلزی
۷۴۰۴۸	تولید کربنات باریم و سولفیک سدیم
۷۴۰۴۹	تولید و بسته بندی مواد شیمیایی (متانول، زایلین، استون، متیل استات، اتیل استات، اسید استیک، کلرور اسید استیک، اسید فورمیک، پلی وینیل استات، انواع رزین ها، انواع تینرها، استات بوتیل، ایزوبوتیل استات، نرمال بوتیل استات، پودر اپوکسی، پلی استرها و موارد مشابه)
۷۴۰۵۰	تولید اسید سولفوریک تا ظرفیت ده هزار تن در سال
۷۴۰۵۱	تولید مواد افزودنی روغن موتور
۷۴۰۵۲	تولید نمک استناریک و اسید استناریک
۷۴۰۵۳	تولید لوله از پی وی سی (پلیکا) به ظرفیت سه هزار تن در سال
۷۴۰۵۴	تولید اینیدرید فنالیک
۷۴۰۵۵	تولید اسید بوریک
۷۴۰۵۶	تولید تیرچه بلوک پلیمری تا ظرفیت سه هزار تن در سال
۷۴۰۵۷	تولید پلیمرهای تقویت تا ظرفیت سه هزار تن در سال
۷۴۰۵۸	تولید ورقهای پلی اتیلن (از مواد اولیه)
۷۴۰۵۹	تولید در و پنجره و کابنت آشپزخانه پلی وود (پلی پروپیلن)
۷۴۰۶۰	تولید تانن گیاهی
۷۴۰۶۱	تولید فیلم کامپوزیت
۷۴۰۶۲	تولید آلیاژهای پلیمری
۷۴۰۶۳	تولید پودر چربی گیاهی و اسید چرب گیاهی
۷۴۰۶۴	تولید پرایمر نفتی (انواع ماستیک ها)
۷۴۰۶۵	تولید پنتا اریتریتول
۷۴۰۶۶	تولید دانه های رنگی مورد مصرف در پودر شوینده
۷۴۰۶۷	تولید کامپوند لاستیکی ولکانیزه نشده (کائوچوی احیا شده)

ردیف	نام واحد
۷۴۰۶۸	تولید انواع فشقه
۷۴۰۶۹	تولید کمپلکس فلزات گرانبها
۷۴۰۷۰	تولید انواع ژئوممبران
۷۴۰۷۱	تولید بهبود دهنده قیر
۷۴۰۷۲	تولید کربوکسی متیل سلولز و پلی آنیونیک سلولز
۷۴۰۷۳	تولید کودهای میکروبی فسفات (کود میکرو ارگانیکسمهای حل کننده فسفر)
۷۴۰۷۴	تولید پودر میکرو سیلیکا (نانو سیلیس)
۷۴۰۷۵	تولید هیدروسولفورسیدیم و سولفورسیدیم
۷۴۰۷۶	تولید هیدروکسیدپتاسیم و پرمنگنات پتاسیم به ظرفیت هزارتن و سیصد و شصت و پنج تن درسال
۷۴۰۷۷	تولید محلول آمونیاک (آمونیم) به صورت واحد مستقل
۷۴۰۷۸	تولید مواد حفاری چاههای نفت و مواد شیمیایی از صمغ گیاهان
۷۴۰۷۹	تولید پروفیل پلی استایرن
۷۴۰۸۰	تولید محصولات آتش بازی
۷۴۰۸۱	تولید سدیم فلوراید
۷۴۰۸۲	تولید پوشش لوله پلیمری قیر اندود
۷۴۰۸۳	تولید زغال زیستی
۷۴۰۸۴	تولید لوله پلی اتیلن پنج لایه با فلز
۷۴۰۸۵	تولید کربن فعال از ذغال چوب
۷۴۰۸۶	تولید نیترات پتاسیم
۷۴۰۸۷	تولید افزودنی های گل حفاری
۷۴۰۸۸	تولید اسپری گاز فندک و اسپری برف شادی
۷۴۰۸۹	تولید اکسید و پودر روی
۷۴۰۹۰	تولید پروفیل پلی استایرن
۷۴۰۹۱	تولید اکسید روی از شمش آماده
۷۴۰۹۲	تولید انواع مواد عایق ایزولاسیون از مشتقات نفتی (انواع ایزوگام ها و موارد مشابه)
۷۴۰۹۳	تولید پلیمرهای پیشرفته-انواع کامپوزیت-نانو کامپوزیتهای هیبریدی
۷۴۰۹۴	تولید اسید استیک و اسید فورمیک
۷۴۰۹۵	تولید لنت ترمز دیسکی بدون استفاده از آزبست
۷۴۰۹۶	تولید کنسانتره مس
۷۴۰۹۷	تولید و بسته بندی رنگهای طبیعی

رده پنج (۵)

ردیف	نام واحد
۷۵۰۰۱	تولید توری روشنایی

ردیف	نام واحد
۷۵۰۰۲	تولید فرمالین و پارا فرم آلدئید
۷۵۰۰۳	تولید هگزامین
۷۵۰۰۴	تولید اسید سولفوریک بیش از ده هزار تن در سال
۷۵۰۰۵	تولید اسید نیتریک
۷۵۰۰۶	تولید اسید کلریدریک
۷۵۰۰۷	تولید آمونیاک
۷۵۰۰۸	تولید آمینهای خنثی کننده گاز کربنیک (مونو دی و تری آمینها)
۷۵۰۰۹	تولید کننده مواد پوشش دهنده سطوح فلزی و کارگاهی (غیر از رنگ، بتونه و مشابه)
۷۵۰۱۰	تولید لاستیک و تیوب وسایط نقلیه موتوری
۷۵۰۱۱	تولید اولیه مواد کمکی (تعاونی) نساجی
۷۵۰۱۲	تولید بیکربنات آمونیم
۷۵۰۱۳	تولید پانلهای پلی اورتان (Polyurethane)
۷۵۰۱۴	سریشم سازی
۷۵۰۱۵	بلندینگ کردن واختلاط هیدروکربن های سبک وسنگین (بدون استفاده از برج تقطیر)
۷۵۰۱۶	تولید نفتالین
۷۵۰۱۷	تولید دی اکتیل فتالات (نرم کننده پلاستیک)
۷۵۰۱۸	تولید اسید بنزوئیک و بنزوات سدیم
۷۵۰۱۹	تولید و تغلیظ سودا کاستیک (سود سوزآور Caustic Soda) و موارد مشابه
۷۵۰۲۰	تولید هیدروکربن های سبک و سنگین (بلندینگ یا برج تقطیر- به عنوان واحد مستقل)
۷۵۰۲۱	تولید سولفاتهای آهن، روی، منیزیم، آمونیوم و موارد مشابه تا ظرفیت پنج هزار تن در سال
۷۵۰۲۲	تولید لوله های اپوکسی تا ظرفیت سه هزار تن در سال
۷۵۰۲۳	تولید خانه های پیش ساخته پلاستیکی (چهار چوب پلاستیک در و پنجره)
۷۵۰۲۴	تولید سنگ مصنوعی
۷۵۰۲۵	تولید پلی آلومینیوم کلراید
۷۵۰۲۶	تولید لوله های کامپوزیتی
۷۵۰۲۷	تولید انواع خمیر بازی تا ظرفیت پنج هزار تن در سال
۷۵۰۲۸	تولید روغن ترانسفورماتور، انواع عایقهای الکتریکی و موارد مشابه (غیر از روغن اسکارل)
۷۵۰۲۹	تولید نخ تایر لاستیک
۷۵۰۳۰	تولید محصولات از گرافیت طبیعی
۷۵۰۳۱	تولید دوده صنعتی (Carbon black)
۷۵۰۳۲	تولید و بسته بندی دوده صنعتی با عملیات کوره ای از پودر لاستیک
۷۵۰۳۳	تولید انواع خشک کن ها و پایدار کننده های پی وی سی تا ظرفیت سه هزار تن در سال
۷۵۰۳۴	تولید مس کاتدی (به روش پالایش) تا ظرفیت سه هزار تن در سال
۷۵۰۳۵	تولید گاز شیرین تا ظرفیت پنج هزارتن در سال
۷۵۰۳۶	تولید پروفیل آلومینیومی رنگی و آبکاری قطعات
۷۵۰۳۷	تولید انواع حشره کش (مابع وجامد)

ردیف	نام واحد
۷۵۰۳۸	واحد تولید سولفور پلیمری
۷۵۰۳۹	تولید بیو ایمپلنت های پیوندی (استخوانی، قلبی-عروقی، تاندون-لیگمان و موارد مشابه)
۷۵۰۴۰	تولید اسید فلوروسیلیسیک
۷۵۰۴۱	تولید ایزوپروپانل
۷۵۰۴۲	تولید سولفات پتاسیم
۷۵۰۴۳	تولید پرنات آمونیوم
۷۵۰۴۴	تولید سولفات آهن هیدراته (آبدار) از ضایعات آهن
۷۵۰۴۵	تولید کود کامل به صورت جامد و گوگرد بنتونیتی با افزودن ترکیبات مایع بر پایه پتاس و فسفر و کمپوست شهری غنی شده
۷۵۰۴۶	تولید فیلترهای الیافی و گرافیتی دستگاههای آب شیرین کن با فرآیند احیاء کربن (روش تولید کربن فعال)
۷۵۰۴۷	تولید مواد آلیاژ ساز غیرآهنی بر پایه کلسیم
۷۵۰۴۸	تولید کاتالیست آلومینا جاذب رطوبتی گازها
۷۵۰۴۹	تولید اکسید منیزیم
۷۵۰۵۰	تولید اسید فلوریدریک و سدیم فلوراید
۷۵۰۵۱	تولید پلی اورتان پاششی و پلی اوره پاششی
۷۵۰۵۲	تولید کربنات کلسیم
۷۵۰۵۳	تولید نفت بی بو تا ظرفیت سه هزار تن در سال
۷۵۰۵۴	تولید مکمل روغن D.O.P
۷۵۰۵۵	فرآوری کرومیت (کنسانتره کرومیت)
۷۵۰۵۶	تولید انواع قیر(قیر پلی بک، قیر طبیعی نفت و گاز، قیر غلیظ شده و موارد مشابه) تا ظرفیت ده هزار تن در سال
۷۵۰۵۷	تولید مکمل بنزین
۷۵۰۵۸	انواع شامپو و نرم کننده مو، مایع پاک کننده عینک، تولید مایع ظرفشویی، انواع شوینده های مایع، پودری و قرص (لباس، پرده و مشابه آن) مایع نرم کننده البسه و الیاف، مایع لکه بر البسه رنگی، انواع ضد عفونی کننده و سفید کننده (از قبیل منو کلرو استیک اسید و مشابه آن)، مایع جرمگیر، مایع شیشه پاک کن و مایع دستشویی، مایع پاک کننده چربی، مایع پاک کننده روغن صنعتی، انواع شوینده ها و پاک کننده های سطوح، قرص پاک کننده سرویس بهداشتی، پودر پاک کننده چربی، مایع کف شور، مایع گاز پاک کن، مایع لوله باز کن ، مایع شستشوی فرش و موکت، مایع ظرفشویی و صابون مایع ارگانیک.

رده شش (۶)

ردیف	نام واحد
۷۶۰۰۱	تولید اکسید سرب
۷۶۰۰۲	تولید فنل
۷۶۰۰۳	تولید انواع فلزات از مواد کانی
۷۶۰۰۴	تولید کلر، سود و پر کلرین

ردیف	نام واحد
۷۶۰۰۵	تولید روغن و گریس با استفاده از روغن پایه
۷۶۰۰۶	تولید سرنج (تترا اکسید سرب) و لیتارژ (اکسید سرب)
۷۶۰۰۷	تولید کاربید، مواد آبکاری و اکسید روی از معدن
۷۶۰۰۸	تصفیه ترکیبات آلی مازاد تولید تولید فتل و متانل
۷۶۰۰۹	تولید ترکیبات کروم
۷۶۰۱۰	تولید سوخت جامد، ژل آتش زا، پودر ژلاتینی، متانول جامد با ظرفیت شش هزار و پانصد تن در سال با کوره حرارتی
۷۶۰۱۱	تولید لوله کامپوزیت از رزین اپوکسی و الیاف شیشه‌ای بیش از دویست و پنجاه هزار تن در سال
۷۶۰۱۲	تولید پی وی سی
۷۶۰۱۳	تولید مواد اولیه ساینده ها (سنگ، سمباده و کاغذ سمباده)
۷۶۰۱۴	تولید سموم دفع آفات
۷۶۰۱۵	تولید بی اکسید منگنز از سنگ معدن
۷۶۰۱۶	تولید فرو مولیبدن
۷۶۰۱۷	تولید گل گوگرد (بریمستون، گرد گوگرد)
۷۶۰۱۸	فرآوری گوگرد - گوگرد میکرونیزه
۷۶۰۱۹	تولید سیلیکو منگنز و فرو منگنز
۷۶۰۲۰	فرآوری مس، نیکل و کبالت (کنسانتره مس، نیکل و کبالت)
۷۶۰۲۱	فرآوری سرب و روی (کنسانتره سرب و روی)
۷۶۰۲۲	تولید سدیم اسید کربنات
۷۶۰۲۳	فرآوری اکسید و مشتقات سیلیسیم
۷۶۰۲۴	تولید سولفاتهای منگنز، آلومینیوم، روی و بریلوم و موارد مشابه
۷۶۰۲۵	تولید دو اتیل هگزیل اکریلات
۷۶۰۲۶	تولید اسید سولفونیک
۷۶۰۲۷	تولید سیانور سدیم
۷۶۰۲۸	تولید مشتقات پلیمری
۷۶۰۲۹	تولید ملاس کاراملیزه (ویناس) و احداث لاغونه‌های تبخیری
۷۶۰۳۰	تولید کربنات استرانسیوم
۷۶۰۳۱	تولید کریستال ملامین
۷۶۰۳۲	تولید رزین اوره فرمالدئید
۷۶۰۳۳	تولید محصولات و قطعات پلاستیکی و کامپوزیتی زمینه پلیمری عایق الکتریکی
۷۶۰۳۴	تولید کودهای کامل یا ماکرو (نظیر اوره، آمونیاک، فسفات، نیترا، پتاسیم و سولفات) و کود چند عنصره غیرآلی حاوی ریز مغذی به حالت جامد و مایع
۷۶۰۳۵	تولید شمش سرب از کنسانتره آماده
۷۶۰۳۶	تولید شمش سرب از کنسانتره آماده
۷۶۰۳۷	فرآوری تیتانیوم (کنسانتره تیتانیوم)
۷۶۰۳۸	فرآوری منگنز (کنسانتره منگنز)
۷۶۰۳۹	تولید انواع سیلیکون جامد و پودر سیلیکون

ردیف	نام واحد
۷۶۰۴۰	تولید سم دامی فلو مترین
۷۶۰۴۱	فرآوری آهن (کنسانتره آهن)
۷۶۰۴۲	تولید پتاس از شورابه*
۷۶۰۴۳	تولید مشتقات فنل های چند عاملی
۷۶۰۴۴	استحصال شورابه و فرآوری ید
۷۶۰۴۵	نمک زدایی نفت خام
۷۶۰۴۶	فرآوری ذغال سنگ
۷۶۰۴۷	تولید انواع قیر (قیر پلی بک، قیر طبیعی نفت و گاز، قیر غلیظ شده و موارد مشابه) بیش از ده هزار تن در سال
۷۶۰۴۸	بلندینگ کردن و تولید هیدروکربن های سبک و سنگین به روش برج تقطیر با استفاده از میعانات گازی
۷۶۰۴۹	واحد سولفورزدایی و شیرین سازی نفت و گاز *
۷۶۰۵۰	تصفیه اول روغن

رده هفت (۷)

ردیف	نام واحد
۷۷۰۰۱	تولید کک و قطران
۷۷۰۰۲	پتروشیمی (واحد اوره ، آمونیاک ، پلی اتیلن های سبک، سنگین و خطی، پلی استال و موارد مشابه)
۷۷۰۰۳	پالایشگاه (تولید هیدروکربن های سبک و سنگین به روش کراکینگ شکست مولکولی)
۷۷۰۰۴	تصفیه دوم روغن

گروه صنایع دارویی و بهداشتی (۸۰۰۰۰)

رده یک (۱)

ردیف	نام واحد
۸۱۰۰۱	تولید انواع محیط کشت ادرار و فرآورده های خونی دفیبرینه و فرآورده های خونی سیترا ته (فقط در کاربری کارگاهی)
۸۱۰۰۲	تولید پودر اکسیژنه (فقط در کاربری کارگاهی)
۸۱۰۰۳	تولید اسانس، تنطور، آلكالوئید از مواد طبیعی و شیمیایی (فقط در کاربری کارگاهی)
۸۱۰۰۴	تولید سرنگهای تزریقی از پیش پر شده و محصولات دارویی به صورت ویال (فقط در کاربری کارگاهی)
۸۱۰۰۵	تولید عدسی های چشمی (فقط در کاربری کارگاهی)
۸۱۰۰۶	بسته بندی عطر بدون هرگونه تولید جانبی (فقط در کاربری کارگاهی)
۸۱۰۰۷	تولید آمیون ممبران، فرآوری غضروف در اشکال مختلف، اسکافولدهای ممبران، فاشیالیا، الوگرافت پوست آسلولار، پودر استخوان (کاربرد پزشکی) ، فرآوری فیلر کلاژن انسانی به اشکال پودر و ژل (فقط در کاربری کارگاهی)

رده دو (۲)

ردیف	نام واحد
۸۲۰۰۱	تولید کرم و اسپری موبر، اکسیدان کرم بهداشتی و صنعتی و پودر بلوندار اکسیژن و پودر مو بر و موارد مشابه
۸۲۰۰۲	خشک کردن و بسته بندی گیاهان دارویی
۸۲۰۰۳	تولید سیمان زینک اکساید با مایع آماده اوژنول
۸۲۰۰۴	تولید چسب دندان
۸۲۰۰۵	تولید مکمل هایی دارویی و غذایی انسان
۸۲۰۰۶	بسته بندی انواع کراتین مکمل غذایی و گلوتامین
۸۲۰۰۷	تولید دستمال مرطوب (آرایشی، بهداشتی و پد الکلی) و گوش پاک کن
۸۲۰۰۸	تولید سرنگ و شیشه سرم تزریقی و خون، کیسه ادرار و سایر تجهیزات پلاستیکی پزشکی

رده سه (۳)

ردیف	نام واحد
۸۳۰۰۱	تولید انواع بچ آرایشی و بهداشتی
۸۳۰۰۲	رقیق سازی و بسته بندی ماده ضد عفونی با کاربرد بهداشتی و پزشکی
۸۳۰۰۳	تولید کیت حاملگی، سرم کنترل نوار قند و فرمولاسیون قرص خون
۸۳۰۰۴	تولید نخ دندان
۸۳۰۰۵	تولید مکمل های دارویی و غذایی دام و طیور (کنسانتره)
۸۳۰۰۶	تولید نخ جراحی از روده پاک شده (نخ کات کوت)
۸۳۰۰۷	تولید باند و گاز و چسب پزشکی
۸۳۰۰۸	تولید داروهای دامی (انواع قرص ، بلوس، آجرلیسیدنی و موارد مشابه) و مکمل هایی دارویی و غذایی دامی
۸۳۰۰۹	تولید کربنات لیتیم دارویی، انواع محلول الکترولیت آنالایزر، سدیم کلراید گرید دارویی، کلسیم کلراید گرید دارویی (مواد اولیه شیمیایی)
۸۳۰۱۰	تولید محلول آنتی بادی مونوکلونال
۸۳۰۱۱	تولید کیتی، کیتوسان، ژل پوشش زخم دیابت ، ژل پوشش زخم سوختگ ، پودر بند آورنده خونریزی
۸۳۰۱۲	اختلاط و بسته بندی انواع پودر بهداشتی
۸۳۰۱۳	واحد فرمولاسیون مواد آرایشی و بهداشتی از مواد اولیه آماده
۸۳۰۱۴	تولید اسید هیالورونیک، بوتاکس و انواع مختلف ژل های پلی آکریل آمید
۸۳۰۱۵	تولید انواع اپلیکاتورهای بهداشتی و پزشکی
۸۳۰۱۶	تولید انواع فوم های پزشکی
۸۳۰۱۷	تولید انواع پدها و تامپون های پزشکی

رده چهار (۴)

ردیف	نام واحد
۸۴۰۰۱	تولید مواد اولیه بهداشتی و آرایشی
۸۴۰۰۲	لاپراتور و کارخانه داروسازی (تولید هورمون و آنتی بیوتیک، انواع داروهای گیاهی، آمپولهای تزریقی، انواع قرص و کپسول، انواع واکسن و سرم، انواع داروهای سیلی مارین، عصاره شیرین بیان، بالک عصاره گیاهی، قطره دارویی و انواع شربت دارویی و گیاهی، رزین و صمغ گیاهی و موارد مشابه)
۸۴۰۰۳	تولید انواع ضد عفونی کننده های با کاربرد بهداشتی و پزشکی (پوویدون آیداین (Povidone Iodine) بصورت جامد، نیمه جامد و مایع، همودیالیز و موارد مشابه)
۸۴۰۰۴	تولید مواد اولیه داروسازی (تولید کدئین فسفات، اکسی کدون هیدروکلراید، دیفنوکسیلات هیدروکلراید، لوسکاپین هیدروکلراید، مواد اولیه بیولوژیکی نظیر سم مار، عقرب، رتیل، زنبور و موارد مشابه)
۸۴۰۰۵	تولید انواع الکل از طریق سنتز، تخمیر و تقطیر و موارد مشابه
۸۴۰۰۶	تولید اسید هیالورونیک، بوتاکس و انواع مختلف ژل های پلی آکریل آمید
۸۴۰۰۷	تولید انواع روغن گیاهی گرید دارویی
۸۴۰۰۸	تولید انواع محلولهای دارویی
۸۴۰۰۹	کارخانه تولید داروهای دامی
۸۴۰۱۰	تولید انواع هورمون و آنتی بیوتیک
۸۴۰۱۱	کارخانه تولید دارو و لوازم آرایشی با تولید مواد اولیه
۸۴۰۱۲	تولید اسید هیالورونیک، بوتوکس، انواع مختلف ژلهای پلی اگریل آمید
۸۴۰۱۳	تولید انواع محلولهای ضد عفونی کننده

رده پنج (۵)

ردیف	نام واحد
۸۵۰۰۱	بسته بندی لجن دارویی

گروه صنایع کشاورزی (۹۰۰۰۰)

رده یک (۱)

ردیف	نام واحد
۹۱۰۰۱	زنبورداری و پرورش ملکه *
۹۱۰۰۲	پرورش پرندگان زینتی تا یک صد قطعه در سال *
۹۱۰۰۳	پرورش کرم ابریشم * (فقط کاربری کارگاهی)

ردیف	نام واحد
۹۱۰۰۴	پرورش ماهی تزئینی *
۹۱۰۰۵	طرح احداث گلخانه با سیستم هیدروپونیک *
۹۱۰۰۶	کشت گلخانه‌ای پلاستیکی بمنظور تولید صیفی جات و انواع گل شاخه بریده و موارد مشابه تا حد یک هکتار (فقط کاربری کارگاهی)
۹۱۰۰۷	تولید گرده خرما (فقط کاربری کارگاهی)
۹۱۰۰۸	تولید جوجه تا ۱۰۰۰ هزار قطعه در هر دوره فقط در نواحی روستایی * (فقط کاربری کارگاهی)
۹۱۰۰۹	واحد پرورش کبک و بلدرچین تا ۱۰۰ قطعه در سال *
۹۱۰۱۰	تولید ورمی کمپوست (کرم پوسال) تا ظرفیت دو تن در روز فقط در نواحی روستایی *
۹۱۰۱۱	پرورش بوقلمون و مرغ گوشتی و انواع ماکیان مجموع ۱۰۰ قطعه در سال در هر دوره فقط در نواحی روستایی *
۹۱۰۱۲	باغ گیاه شناسی و پارک نمونه
۹۱۰۱۳	گاوداری شیری در مراکز روستایی تا ۵ راس (با رعایت حداقل فاصله ۵۰ متر از سکونتگاه) *
۹۱۰۱۴	گاوداری شیری در مراکز روستایی از ۵ تا ۱۰ راس (با حداقل فاصله ۱۰۰ متر از سکونتگاه)
۹۱۰۱۵	پرور بندگی گوساله در مراکز روستایی تا ۵ راس (با رعایت حداقل فاصله ۵۰ متر از سکونتگاه) *
۹۱۰۱۶	پرور بندگی گوساله در مراکز روستایی از ۵ تا ۲۰ راس (با رعایت حداقل فاصله ۱۰۰ متر از سکونتگاه) *
۹۱۰۱۷	پرورش گوسفند و پرور بندگی بره در مراکز روستایی تا ۵۰ راس (با رعایت حداقل فاصله ۵۰ متر از سکونتگاه) *
۹۱۰۱۸	پرورش گوسفند و پرور بندگی بره در مراکز روستایی از ۵۰ تا ۱۰۰ راس (با رعایت حداقل فاصله ۱۰۰ متر از سکونتگاه) *

رده دو (۲)

ردیف	نام واحد
۹۲۰۰۱	پرورش پرندگان زینتی بیش از یک صد قطعه در سال *
۹۲۰۰۲	واحد پرور بندگی بره تا ۲۰۰ رأس *
۹۲۰۰۳	واحد پرورش گوسفند شیری (داشتی) تا ۲۵۰ رأس *
۹۲۰۰۴	میادین دام (مجمع نگهداری دام) تا دویست واحد دامی در سال *
۹۲۰۰۵	واحد تولید جوجه تا ۳ دستگاه جوجه کشی (ظرفیت هر دستگاه ۷۷ هزار) *
۹۲۰۰۶	واحد تولید قارچ صدفی و دکمه‌ای
۹۲۰۰۷	واحدهای پرور بندگی گوساله تا ۵۰ رأس *
۹۲۰۰۸	واحد گاوداری شیری تا ۲۰ راس *
۹۲۰۰۹	واحد پرورش اسب و مادیان تا ۱۰ رأس *
۹۲۰۱۰	بلانچینگ (Blanching) و بسته بندی انواع قارچ خوراکی
۹۲۰۱۱	بذر انواع قارچ خوراکی

ردیف	نام واحد
۹۲۰۱۲	استقرار قرنطیه دامی تا ۲۰۰ راس *
۹۲۰۱۳	نگهداری سگ نگهبان
۹۲۰۱۴	کشت گیاهان دارویی دروسعت ۱۰ هکتار
۹۲۰۱۵	پرورش ماهی سرد آبی با روش مدار بسته با ظرفیت ۱۰۰ تن درسال *
۹۲۰۱۶	پرورش بزداشتهی تا ۲۵۰ راس درسال *
۹۲۰۱۷	پرورش شترمرغ با ظرفیت شصت قطعه در سال *
۹۲۰۱۸	کشت گلخانه‌ای پلاستیکی بمنظور تولید صیفی جات و انواع گل شاخه بریده و موارد مشابه از یک هکتار تا پنج هکتار
۹۲۰۱۹	پيله خشک کنی و ابریشم ریشی
۹۲۰۲۰	پرورش ماهی به روش سنتی در استخرهای کشاورزی و آبیاری *
۹۲۰۲۱	تولید حشرات مفید جهت کنترل بیولوژیکی آفات در گلخانه
۹۲۰۲۲	پرورش انواع شتر تا ظرفیت ۲۰ نفر *
۹۲۰۲۳	تولید اسپرم منجمد تا ظرفیت ۳۰۰۰۰ (سی هزار) دز اسپرم
۹۲۰۲۴	بسته بندی تنباکو میوه ای تا ظرفیت ۳۰۰ تن در سال
۹۲۰۲۵	مرغداری و پرورش بوقلمون و سایر ماکیان (شامل بلدرچین، کبک و تیهو) با ظرفیت ۱۰۰ (یکصد) تا ۵۰۰۰ (پنج هزار) قطعه در هر دوره *
۹۲۰۲۶	تولید و تکثیر بچه ماهی (بدون پرورش)
۹۲۰۲۷	پرورش سگ به ظرفیت ۵۰ قلاده *
۹۲۰۲۸	تکثیر و پرورش ماهیان زینتی *
۹۲۰۲۹	تولید ورمی کمپوست تا ظرفیت ۱۰ تن درروز *
۹۲۰۳۰	تولید بیوکمپوست از ضایعات کشاورزی و حیوانی تا ۱۰ تن درروز *
۹۲۰۳۱	تکثیر و پرورش آبزیان (ماهی، میگو و جلبک) فقط در استانهای شمالی *
۹۲۰۳۲	واحد مرغداری و پرورش مرغ گوشتی به روش پرورش در قفس (طبقاتی) با ظرفیت ۲۰۰ (دویست) تا ۱۰۰۰۰ (ده هزار) قطعه در هر دوره *
۹۲۰۳۳	بسته بندی ذرت علوفه ای
۹۲۰۳۴	بانک نشاء
۹۲۰۳۵	بوجاری و فراوری انواع بذرهای کشاورزی
۹۲۰۳۶	پرورش ماهیان خاویاری فقط در استان های شمالی *
۹۲۰۳۷	بذرگیری از ضایعات میوه (پسماند تولیدی کارخانجات کمپوت)

رده سه (۳)

ردیف	نام واحد
۹۳۰۰۱	نگهداری حیوانات پوستی و آزمایشگاهی
۹۳۰۰۲	تولید جوجه از ۳ تا ۵ دستگاه جوجه کشی (ظرفیت هردستگاه ۹۰ هزار جوجه) *
۹۳۰۰۳	پرور بندى بره از دويست ۲۰۰ تا پانصد ۵۰۰ رأس در سال *
۹۳۰۰۴	پرورش گوسفند شیری (داشتی) از دويست و پنجاه ۲۵۰ تا پانصد ۵۰۰ رأس در سال *
۹۳۰۰۵	گاودارى شیری از بيست ۲۰ تا پنجاه ۵۰ رأس در سال *
۹۳۰۰۶	پرور بندى گوساله از پنجاه ۵۰ تا دويست ۲۰۰ رأس در سال *
۹۳۰۰۷	پرورش اسب و ماديان از ده ۱۰ تا پانصد ۵۰۰ رأس در سال *
۹۳۰۰۸	تکثير و پرورش ماهی گرم آبی *
۹۳۰۰۹	مرغدارى و پرورش بوقلمون و ساير ماکيان (شامل بلدرچين، کبک و تيهو) با ظرفيت ۵۰۰۰ (پنج هزار) تا ۳۰۰۰۰ (سی هزار) (قطعۀ در هر دوره) *
۹۳۰۱۰	تکثير و پرورش ماهی گرم آبی و سردآبی (مشروط به اینکه در پايين دست محل احداث محل برداشت آب شرب وجود نداشته باشد) *
۹۳۰۱۱	پرورش پوالت (جوجه مرغ تخمگذار) با ظرفيت بيست ۲۰۰۰۰ هزار قطعۀ در سال *
۹۳۰۱۲	پرورش شتر مرغ با ظرفيت از ۶۰ تا ۳۰۰۰ قطعۀ در سال *
۹۳۰۱۳	توليد خوراک دام از مواد خام کشاورزی شامل گندم، جو، ذرت، سبوس، تخم پنبه
۹۳۰۱۴	قرنطینه دامی از ۲۰۰ تا ۵۰۰ رأس در سال *
۹۳۰۱۵	پرورش مرغ مادرويا تخم گذار با ظرفيت ۵۰۰۰ (پنج هزار) تا ۳۰۰۰۰ (سی هزار) قطعۀ در هر دوره *
۹۳۰۱۶	پرورش اردک ماهی تا ظرفيت ۵۰۰۰ قطعۀ *
۹۳۰۱۷	کشت گلخانه ای پلاستيکی به منظور توليد صیفی جات و گل رز بیش از ۵ هکتار
۹۳۰۱۸	طرح طوبی و پارک جنگلی
۹۳۰۱۹	توليد بيوکمپوست از ضايعات کشاورزی و حیوانی بیش از ۱۰ تن در روز *
۹۳۰۲۰	توليد ورمی کمپوست بیش از ۱۰ تن در روز *
۹۳۰۲۱	توليد زالو طبیعی با ظرفيت یک ميليون قطعۀ در سال
۹۳۰۲۲	مرغدارى و پرورش مرغ گوشتی به روش پرورش در قفس (طبقاتی) با ظرفيت ۱۰۰۰۰ (ده هزار) تا ۵۰۰۰۰ (پنجاه هزار) قطعۀ در هر دوره *
۹۳۰۲۳	توليد قارچ خوراکی با مواد اولیه کاه و کلش
۹۳۰۲۴	توليد خاک برگ
۹۳۰۲۵	کشت گیاهان دارویی در وسعت بیش از ۱۰ هکتار
۹۳۰۲۶	توليد پودر صدف جهت خوراک دام، طیور و آبزیان
۹۳۰۲۷	تکثير و پرورش عقرب، مار، رتیل و زنبور بمنظور توليد پادزهر
۹۳۰۲۸	توليد پودر چربی افزودنی خوراک دام تا صد تن در سال

ردیف	نام واحد
۹۳۰۲۹	تولید گلخانه ای جلبک کلرلا ولگاریس، جلبک اسپیرولینا
۹۳۰۳۰	تکثیر و پرورش قورباغه
۹۳۰۳۱	تکثیر و پرورش کرم خونی
۹۳۰۳۲	تولید پودر کرم خاکی جهت تغذیه آبزیان
۹۳۰۳۳	بسته بندی کود اسید هیومیک
۹۳۰۳۴	تکثیر و پرورش پرندگان وحشی تا دویست قطعه در سال *
۹۳۰۳۵	تکثیر و پرورش حیوانات تا پنجاه راس در سال *
۹۳۰۳۶	پرورش انواع شتر با ظرفیت از ۲۰ تا ۵۰ نفر *
۹۳۰۳۷	تولید خوراک آماده آبزیان با استفاده از فضولات استریلیزه طیور
۹۳۰۳۸	تکثیر و پرورش حیوانات کوچک خانگی (PET) *
۹۳۰۳۹	تکثیر و پرورش سگ تا ظرفیت صد قلاده در سال *
۹۳۰۴۰	تکثیر و پرورش گربه زینتی *

رده چهار (۴)

ردیف	نام واحد
۹۴۰۰۱	مرغداری و پرورش بوقلمون و سایر ماکیان (شامل بلدرچین، کبک و تیهو) با ظرفیت ۳۰۰۰۰ (سی هزار) تا ۶۰۰۰۰ (شصت هزار) قطعه در هر دوره *
۹۴۰۰۲	میادین دام (مجتمع نگهداری دام و کاروانسرا) بیش از دویست واحد دامی *
۹۴۰۰۳	تکثیر و پرورش پرندگان و پستانداران وحشی *
۹۴۰۰۴	پرورار بندی بره بیش از پانصد رأس در سال *
۹۴۰۰۵	پرورش گوسفند داشتی بیش از پانصد رأس در سال *
۹۴۰۰۶	گاوداری شیری از پنجاه تا پانصد رأس در سال *
۹۴۰۰۷	پرورار بندی گوساله بیش از دویست رأس در سال *
۹۴۰۰۸	تولید جوجه بیش از ۳۵۰ هزار قطعه در سال (بیش از ۵ ماشین جوجه کشی) *
۹۴۰۰۹	پرورش اسب و مادیان بیش از ۵۰ رأس در سال *
۹۴۰۱۰	تولید خوراک مواد تغذیه ای انواع آبزیان با پودر آماده
۹۴۰۱۱	پرورش ماهیان خاویاری به غیر از استان های شمالی *
۹۴۰۱۲	استقرار قرنطینه دامی بیش از پانصد رأس در سال *
۹۴۰۱۳	پرورش شتر مرغ با ظرفیت بیش از ۳۰۰۰ (سه هزار) قطعه در هر دوره *
۹۴۰۱۴	پرورش مرغ مادر و یا مرغ تخم گذار با ظرفیت از ۳۰۰۰ (سی هزار) تا ۶۰۰۰۰ (شصت هزار) قطعه در هر دوره *
۹۴۰۱۵	محل احداث حمام ضد کنه

ردیف	نام واحد
۹۴۰۱۶	تولید مکمل غذایی دام و طیور (کنسانتره)
۹۴۰۱۷	پرورش انواع شتر با ظرفیت ۱۰۰ تا ۵۰۰ نفر *
۹۴۰۱۸	کشتارگاه دام و طیور (به صورت مستقل) *
۹۴۰۱۹	شهرک یا مجتمع های بزرگ گلخانه ای
۹۴۰۲۰	تولید کود کامل مایع
۹۴۰۲۱	مرکز نگهداری و پرورش پستانداران وحشی فاقد شکارگاه تا ۱۰۰۰۰ (ده هزار) قطعه *
۹۴۰۲۲	مرغداری و پرورش مرغ گوشتی به روش پرورش در قفس (طبقاتی) با ظرفیت ۵۰۰۰۰ (پنجاه هزار) تا ۹۰۰۰۰ (نود هزار) قطعه در هر دوره *
۹۴۰۲۳	تولید محرک های بیولوژیک رشد گیاه
۹۴۰۲۴	تولید خوراک ماهیان خاویاری
۹۴۰۲۵	تولید انواع کودهای زیستی جامد و مایع
۹۴۰۲۶	تولید کودهای تلقیح یا کود بیولوژیک محرک رشد گیاه (آمینو اسیدهای ارگانیک)

رده پنج (۵)

ردیف	نام واحد
۹۵۰۰۱	پرورش مرغ تخم گذار با ظرفیت از ۶۰۰۰۰ (شصت هزار) تا ۱۲۰۰۰۰ (یک صد و بیست هزار) قطعه در هر دوره *
۹۵۰۰۲	پرورش مرغ مادر با ظرفیت از ۶۰۰۰۰ (شصت هزار) تا ۱۲۰۰۰۰ (یک صد و بیست هزار) قطعه در هر دوره *
۹۵۰۰۳	مرغداری گوشتی با ظرفیت از ۶۰۰۰۰ (شصت هزار) تا ۱۲۰۰۰۰ (یک صد و بیست هزار) قطعه در هر دوره *
۹۵۰۰۴	گاوداری شیری با ظرفیت ۵۰۰ تا ۱۰۰۰ (هزار) راس دام در سال *
۹۵۰۰۵	کشتار دام و طیور و صنایع مکمل از قبیل پرکنی، شستشو، بسته بندی تبدیل ضایعات *
۹۵۰۰۶	تولید خوراک دام و طیور (مخلوط با پودر استخوان یا پودر ماهی)
۹۵۰۰۷	مرکز نگهداری و پرورش پستانداران وحشی فاقد شکارگاه بیش از ۱۰۰۰۰ (ده هزار) قطعه *
۹۵۰۰۸	مرغداری و پرورش مرغ گوشتی به روش پرورش در قفس (طبقاتی) با ظرفیت بیش از ۹۰۰۰۰ (نود هزار) قطعه در هر دوره *
۹۵۰۰۹	پرورش انواع شتر با ظرفیت ۵۰۰ تا ۱۰۰۰ نفر *
۹۵۰۱۰	تولید پودر استخوان و پودر ماهی *
۹۵۰۱۱	تولید پودر گوشت و تبدیل ضایعات *

رده شش (۶)

ردیف	نام واحد
۹۶۰۰۱	پرورش میگو تا وسعت ۱ هکتار *
۹۶۰۰۲	پرورش صدف *

پرورش تمساح *	۹۶۰۰۳
تولید کود میکروارگانیزم های حل کننده فسفر	۹۶۰۰۴
تولید کود آلی از فضولات دامی *	۹۶۰۰۵
مجتمع یا واحدهای گاوشیری با ظرفیت بیش از ۱۰۰۰ راس *	۹۶۰۰۶

رده هفت (۷)

ردیف	نام واحد
۹۷۰۰۱	مجتمع پرورش آبزیان (گرم آبی، سرد آبی، میگو و خاویاری) بیش از بیست (۲۰) هکتار
۹۷۰۰۲	شهرک های بزرگ دامداری و دامپروری بیش از پنجاه هکتار
۹۷۰۰۳	کشتارگاههای بزرگ صنعتی دام و طیور با ظرفیت تولیدی بیش از یکصد تن گوشت در روز
۹۷۰۰۴	مجتمع های کشت و صنعت بیش از هزار هکتار

گروه صنایع بازیافت (۱۰۰۰۰۰)

رده دو (۲)

ردیف	نام واحد
۱۰۲۰۰۱	جمع آوری ضایعات فلزی با عملیات (برش، پرس و فشرده سازی)
۱۰۲۰۰۲	بازیافت پسماندهای الکترونیکی بدون عملیات کوره ای
۱۰۲۰۰۳	واحد بازیافت فیزیکی ضایعات سلولزی (چوب)
۱۰۲۰۰۴	واحد بازیافت پنبه از ضایعات پنبه

رده سه (۳)

ردیف	نام واحد
۱۰۳۰۰۱	جمع آوری خودروهای سبک فرسوده *
۱۰۳۰۰۲	بازیافت به روش فیزیکی اعم از لاستیک فرسوده و... *
۱۰۳۰۰۳	واحد تولید گرانول بازیافتی از پلی اتیلن، پلی پروپیلن و پلی استایرن

رده چهار (۴)

ردیف	نام واحد
۱۰۴۰۰۱	واحد بازیافت کادمیوم از ضایعات سرب و روی به روش شیمیایی
۱۰۴۰۰۲	جمع آوری، برش زنی و عملیات فیزیکی خودروهای سنگین فرسوده *
۱۰۴۰۰۳	واحد بازیافت ضایعات پلاستیکی به روش شیمیایی (پیرولیز)
۱۰۴۰۰۴	واحد بازیافت پسماندهای نیروگاهی به روش شیمیایی (بدون هرگونه عملیات حرارتی)
۱۰۴۰۰۵	واحد تولید کنسانتره ذغال سخت (آنتراسیت) از باطله های ذغالسنگ
۱۰۴۰۰۶	واحد بازیافت نخاله ساختمانی
۱۰۴۰۰۷	بازیافت کائوچو
۱۰۴۰۰۸	بازیافت ضایعات کارخانجات صنایع غذایی بازیافت

رده پنج (۵)

ردیف	نام واحد
۱۰۵۰۰۱	واحد بازیابی سلیسیم از لجن مس آندی
۱۰۵۰۰۲	واحد تولید باتری اتومبیل و وسائط نقلیه با بازیابی سرب از باتری کهنه
۱۰۵۰۰۳	واحد بازیافت پسماندهای الکترونیکی با عملیات کوره ای
۱۰۵۰۰۴	واحد بازیافت آسفالت
۱۰۵۰۰۵	واحد بازیافت ضایعات مواد نسوز
۱۰۵۰۰۶	واحد تولید باتری اتومبیل و وسائط نقلیه با بازیابی سرب از باتری کهنه

رده شش (۶)

ردیف	نام واحد
۱۰۶۰۰۱	واحد بازیافت قطعات خودروهای فرسوده (عملیات ریخته گری و ذوب و تولید ورق و شمش)
۱۰۶۰۰۲	واحدهای بازیافت لاستیک های فرسوده به روش شیمیایی و پیرولیز *
۱۰۶۰۰۳	واحد بازیافت فلزات با عملیات کوره ای ذوب
۱۰۶۰۰۴	واحد تولید حلال از بازیافت ضایعات نفتی (پیرولیز)
۱۰۶۰۰۵	واحد بازیافت فلزات گرانبها شامل طلا، نقره، کروم، پلاتین از لوازم مستعمل
۱۰۶۰۰۶	بازیافت ضایعات کانی غیرفلزی
۱۰۶۰۰۷	واحد تبدیل زباله و کودهای دامی به انرژی با استفاده از تکنولوژی بیوگاز *
۱۰۶۰۰۸	ریخته گری فلزات غیرآهنی از ضایعات
۱۰۶۰۰۹	واحد جداسازی پسماندهای خشک
۱۰۶۰۱۰	واحد بازیافت پسماندهای دورریز واحدهای پتروشیمی

تولید هیدروکربن های سبک و سنگین از ضایعات پتروشیمی و پالایشگاهی و روغن سوخته *	۱۰۶۰۱۱
واحد بازیافت ضایعات فلزی (آهن و چدن) با ذوب و ریخته گری	۱۰۶۰۱۲
ریخته گری فلزات غیر آهنی از ضایعات	۱۰۶۰۱۳
واحد تولید پودر شیشه از ضایعات	۱۰۶۰۱۴
واحد فرآوری کرومیت طرح دفع پسماند (لجن لاگوتهای تبخیری)	۱۰۶۰۱۵
بازیافت پسماندهای خاک کوره و کاتالیستهای فرسوده	۱۰۶۰۱۶
فرآوری کرومیت از پسماند (نظیر لجن لاگوتهای تبخیری)	۱۰۶۰۱۷
بازیافت انواع فیلتر روغن	۱۰۶۰۱۸
بازیافت خاک کوره و کاتالیستهای فرسوده	۱۰۶۰۱۹
تولید انواع بنزین و گازوئیل از ضایعات پلیمری	۱۰۶۰۲۰

رده هفت (۷)

ردیف	نام واحد
۱۰۷۰۰۱	کارخانه کمپوست

*واحدهای ستاره دار مندرج در رده های مورد اشاره (جدول شماره ۲)، مجاز به استقرار در شهرکها و نواحی صنعتی مصوب نمی باشند و الزامی است واحدهای مربوطه ترجیحاً در شهرک های صنعتی تخصصی استقرار یابند ، در غیر این صورت برابر ضوابط و مقررات در کاربری های مجاز استقرار یابند.

تذکر:واحدهای رده ۷ کلیه گروه های صنعتی برابر قوانین و مقررات مشمول انجام مطالعات ارزیابی اثرات زیست محیطی و ملزم به رعایت ضوابط و مقررات حاکم بر برده ۶ نیز می باشند.